

**Ἐπισκόπου
ΣΕΡΑΦΕΙΜ**
Μητροπολίτου Πειραιῶς

**ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟ
ΑΘΗΝΑΙ 2009**

Δίδεται τό δικαίωμα τῆς ἀναπαραγωγῆς ἢ δημοσιεύσεως μέρους ἢ ὅλου τοῦ παρόντος μέ ἀπλή ἀναφορά τῆς προελεύσεως

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἀφιερῶνται ἡ παροῦσα ἔκδοσις ἐρανισμοῦ κειμένων σχετικῶν πρός τό θέμα:
α) εἰς τούς ὀσιάθλους πατέρας ἡμῶν τούς ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ Ὁρει Ἄθῳ μαρτυρικῶς τελειωθέντας ὑπό τῶν λατινοφρόνων,
β) εἰς τούς ὀσιάθλους πατέρας ἡμῶν τούς ἐν Κύπρῳ μαρτυρικῶς τελειωθέντας ὑπό τῶν Λατίνων,
γ) εἰς τούς ἐνδόξους νεομάρτυρας τούς ἐν Σερβίᾳ μαρτυρικῶς τελειωθέντας ὑπό τῶν παπιστῶν Καρδινάλιου Αὐγουστίνου Στέπινατς, Ἄντε Πάβελιτς καί τῶν ὀρδῶν τῶν Οὐστάσι, καί
δ) εἰς τόν ἐνδοξόν ἱερομάρτυρα Μάξιμον τόν Καρπαθορῶσον τόν ὑπό τῶν Οὐνιτῶν μαρτυρικῶς τελειωθέντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'
ΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ «ΠΡΩΤΕΙΟΥ»
ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ - ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ

Α. Τά χωρία τῆς Γραφῆς, ἐφ' ὧν ὁ Παπισμός στηρίζει τὰς περὶ «πρωτείου» ἀξιώσεις του, καὶ ἡ ἀληθὴς αὐτῶν ἔννοια κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην μεγάλων Πατέρων τῆς Ἀδιαίρετου Καθολικῆς Ἐκκλησίας

Ἐπὶ τριῶν κυρίως χωρίων τῆς Καινῆς Διαθήκης διενοήθησαν καὶ προσεπάθησαν κατ' ἀρχὴν νά θεμελιώσωσι καὶ στηρίξωσιν οἱ ἐπίσκοποι - πάπαι Ρώμης τὰς περὶ «πρωτείου» διοικήσεως καὶ ἐξουσίας» ἐφ' ὅλης τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἀξιώσεις των, ἐν γνώσει καὶ ἐκ προθέσεως παραποιῶντες τὰς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων καὶ ὑποστηρίζοντες ὅτι δι' αὐτῶν ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον ἡγετική χάρις καὶ ἐξουσία ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων καὶ ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν αὐτοί, ὡς διάδοχοι δῆθεν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ἐκληρονόμησαν. Προτιθέμενοι νά ἀποδείξωμεν πλήρως ἐν τῇ παρουσίᾳ τὸ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀβάσιμον, τὸ ἀναληθές, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντι-Γραφικόν τῶν ἀξιώσεων τούτων, ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς παραθέσεως καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν τριῶν τούτων χωρίων, ἅτινα εἶναι τὰ ἑξῆς:

α. Ματθ. ΙΣΤ' 13-19. «Ἐλθὼν δέ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη τῆς Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, λέγων. Τίνα μέ λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον. Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν... Ὑμεῖς δὲ τίνα μέ λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπε· σύ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ ἐγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σύ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐάν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐάν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

β. Λουκ. ΚΒ' 31-32. «Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς, τοῦ συνιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπη ἡ πίστις σου· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας **στήριξον** τοὺς ἀδελφούς σου...». Καί

γ. Ἰωάν. ΚΑ' 15-22 «...Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾶς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ· ναί, Κύριε, σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ· βόσκει τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾶς με; λέγει αὐτῷ· ναί, Κύριε, σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ· ποιῶμαι τὰ πρόβατά μου. λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον· Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με; καὶ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, σύ πάντα οἶδας, σύ

γιγνώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· βόσκει τὰ πρόβατά μου. Ἀμήν, ἀμήν λέγω σοι... καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι. Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα., λέγει τῷ Ἰησοῦ· Κύριε οὗτος δέ τίς; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἐάν αὐτόν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ; σὺ ἀκολούθει μοι».

Ἐπὶ τῶν χωρίων λοιπὸν τούτων τῆς Κ.Δ. διανοήθησαν κατ' ἀρχὴν οἱ ἐπίσκοποι Ρώμης νὰ θεμελιώσωσι καὶ νὰ στηρίξωσι τὰς περὶ «πρωτείου ἐξουσίας» ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ἀξιώσεις των. Ὑποστηρίζοντες ὅτι διὰ μὲν τῆς ρήσεως «...ἐπὶ ταύτη τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν...» ἐθεώρει ὁ Κύριος *προσωπικῶς* τὸν ἀπόστολον Πέτρον, διὰ δὲ τῶν λοιπῶν τοιούτων τοῦ αὐτοῦ χωρίου (ὡς καὶ τῶν ἐτέρων χωρίων «καὶ σὺ... ἐπιστρέψας *στήριξον* τοὺς ἀδελφούς σου», καὶ «...ποιμαίνει τὰ πρόβατά μου... κλπ») ὅτι ἔδωκεν εἰς αὐτόν ἰδιαίτεραν ἐξουσίαν πνευματικῆς καὶ διοικητικῆς ἡγεσίας ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὡς καὶ ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, προέβαλον καὶ διεξεδίκησαν ὁμοίαν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καὶ ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ὡς διάδοχοι δῆθεν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, πρώτου, κατ' αὐτούς, ἰδρυτοῦ καὶ ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, καίτοι, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές. Διότι πρῶτος ἰδρυτὴς καὶ ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης δὲν ὑπῆρξεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἀλλ' ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἰδῶμεν ὁμῶς, πρὸ παντός ἄλλου, τί περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων γράφει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, τὸν ὁποῖον σέβεται καὶ τιμᾷ καὶ ἡ Ρωμαϊκὴ «Ἐκκλησία» ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἐρμηνευτὴν τῆς Γραφῆς².

(Ὁμιλ. ΝΔ' § Β', Ἐ.Π. Μίγνε, τ. 58, σελ. 534). «...Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶπεν υἱὸν Θεοῦ, ἵνα δείξῃ ὅτι οὗτός ἐστιν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ ἐκεῖνος υἱὸς Ἰωνᾶ τῆς αὐτῆς οὐσίας τῷ γεγενηκότι, διὰ τοῦτο προσέθηκε: Καὶ ἐγὼ σοὶ λέγω· σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτη τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν· τουτέστι, **«τῇ πιστεὶ τῆς ὁμολογίας»**³. Καὶ ἐν συνεχείᾳ, αὐτόθι: «Εἶτα καὶ ἐτέραν λέγει τιμὴν. Καὶ ἐγὼ δὲ σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν. Τί δὲ ἐστὶ καὶ ἐγὼ σοὶ δώσω; Ὅσπερ ὁ Πατὴρ σοὶ ἔδωκε τὸ ἐμὲ γνῶναι, οὕτω καὶ ἐγὼ σοὶ δώσω. Καὶ οὐκ εἶπε παρακαλέσω τὸν Πατέρα... ἀλλ' ἐγὼ σοὶ δώσω. Τί δίδως; εἶπέ μοι, τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν· ἵνα ὅσα ἂν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἂν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

(Εἰς Ἰωάν. Ὁμιλ. 21, 1. Ἐ.Π. τ. 59, σ. 128, πρβλ. καὶ «εἰς Γαλάτ. κεφ. Α' 1, Ἐ.Π. τ. 61, σ. 611»). «...Τῷ γοῦν Πέτρῳ εἰπὼν, μακάριος εἶ Σίμων βάρ Ἰωνᾶ καὶ ἐπαγγειλάμενος τὰ θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ καταθήσεται...».

(Ὁμιλ. ΠΒ', Ἐ.Π. τ. 58, σελ. 741). «...Ὁ ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Πέτρου οἰκοδομήσας τὴν Ἐκκλησίαν».

Τοιοῦτοτρόπως τὴν ἀληθῆ ἐννοίαν τοῦ πρώτου χωρίου ἐρμηνεύων ὁ ἅγιος Πατὴρ ρητῶς τονίζει ὅτι αἱ λέξεις «ἐπὶ ταύτη τῇ πέτρᾳ...» σημαίνουν τὴν «*ὁμολογίαν* τῆς πίστεως ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ τὸν

ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς. Διά τήν ἔννοιαν δέ τῶν «κλειδῶν» τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἀντικαθιστῶν, ἐν τῇ πρώτῃ ὁμιλίᾳ του, τόν συνδετικόν σύνδεσμον τοῦ χωρίου «καί» («...καί ὅσα ἄν δήσης...») διά τοῦ τελικοῦ καί συμπερασματικοῦ τοιούτου «ἵνα», ἐπεξηγεῖ σαφῶς ὅτι αὐταί ἔχουσι τήν ἔννοιαν «... δώσω σοι, τάς κλεῖδας... ἵνα ὅσα ἄν δήσης... ἔσται δεδεμένα... καί ὅσα ἄν λύσης, ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανοῖς». Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθῆς σημασία τῶν «κλειδῶν» τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. «**Ἡ ἐξουσία τοῦ δεσμεῖν καί λύειν...**». Τήν ἐξουσίαν ὁμοίως ταύτην ἔδωκεν ἐξ ἴσου ὁ Κύριος καί εἰς τούς ἄλλους μαθητάς, ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ ἄλλων χωρίων τῆς Γραφῆς, ἅτινα θά παραθέσωμεν ἐν συνεχείᾳ. Τοῦτο δέ τονίζει καί ὁ Θεοφύλακτος ἐν τῇ αὐτῇ Ὁμιλίᾳ του, εἰς τό κατά Ματθ. ιστ' 18, γράφων: «Τό δῶσω μέλλοντα χρόνον σημαίνει, ὁ καιρός δέ τοῦ δώρου ἦν ἡ τῆς Ἀναστάσεως ὥρα, ὅτε εἶπε. **Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον· ἄν τινων ἀφήτε τάς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς... Τό δῶρον τοῦτο καί τῶν ἄλλων ἀποστόλων γέγονεν**».

Διά τήν ἀληθῆ ὡσαύτως ἔννοιαν τῶν ἐν τῷ τρίτῳ χωρίῳ ρήσεων τοῦ Κυρίου «...βόσκε τά ἀρνία μου, ποιμαίνε τά πρόβατά μου...», ὁ αὐτός ἅγιος πατήρ ἐν τῇ ΚΘ' § Ε' Ὁμιλίᾳ του «περί ἡγουμένων καί ποιμένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Ε.Π. τ. 60, σ. 660) γράφει τά ἀκόλουθα: «...Ὁ γάρ καλός ποιμήν καί τοιοῦτος οἶον Χριστός βούλεται... ταῦτα δέ μοι περί ἀρίστων εἴρηται ποιμένων, οὐ περί ἑμαυτοῦ καί τῶν καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' εἴ τις τοιοῦτος οἶος ὁ Πέτρος⁴, οἶος ὁ Μωϋσῆς». Ὁμιλεῖ ρητῶς πάλιν περί «ποιμένων» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ⁵ καί οὐχί περί ἑνός **ποιμένος ἢ ἀρχιποίμενος**. Προκειμένου δέ περί τῶν ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου, ὡς τοιούτων, προτάσσει τοῦ πρώτου τόν **δεύτερον**, τόν **Παῦλον**, ὅπως πράττει καί εἰς ἄλλας Ὁμιλίαις του (ἀποσπάσματα τῶν ὁποίων θά παραθέσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις), ἅς ἀφιέρωσε τιμητικῶς εἰδικῶς εἰς αὐτόν.

Τήν ἐρμηνείαν λοιπόν ταύτην δίδει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς τά δύο ἐκ τῶν μνημονευθέντων τριῶν χωρίων τῆς Κ.Δ. Εἰς τό πρῶτον (Ματθ. ΙΣΤ' 18-19) ὅτι ὡς **πέτραν** κατ' ἀρχήν, ἐφ' ἧς ἔμελλε νά οἰκοδομηθῇ ἡ Ἐκκλησία, ἐνόει ὁ Κύριος τήν «ὁμολογίαν τῆς πίστεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὅτι Αὐτός ἦτο – «ὁ – **Υἱός** τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος» καί οὐχί τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς. Βεβαιοῦται δέ ὡς ἀπολύτως ἀληθῆς ἡ ἐρμηνεία αὕτη καί ἐκ πολλῶν ἄλλων Γραφικῶν καί Πατερικῶν μαρτυριῶν καί ἀποδείξεων, τάς ὁποίας ἐν συνεχείᾳ θά παραθέσωμεν, ἀλλά καί ἐκ τοῦ ὅτι, **κατά τήν αὐτήν ὥραν**, καί ὀλίγον μετὰ τήν περί ἧς ρῆσιν, ἐπετίμησεν αὐστηρῶς ὁ Κύριος τόν ἀπόστολον Πέτρον (τό πνεῦμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας, τό ὁποῖον ἐξεδήλωσεν οὗτος προτρέπων τόν Κύριον νά ἀποφύγη τόν θάνατον) διά τῆς αὐστηρᾶς ἐπιτιμήσεως «...ὑπάγε ὀπίσω μου, σατανᾶ· σκάνδαλόν μοι εἶ ὅτι οὐ φρονεῖς τά τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τά τῶν ἀνθρώπων». Ἐάν ἐπί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐπρόκειτο νά οἰκοδομηθῇ ἡ Ἐκκλησία, ἦτο δυνατόν, ἀμέσως μετὰ τήν γενομένην πρός αὐτόν ἐπαγγελίαν, νά ἀποκληθῇ οὗτος ὑπό τοῦ Κυρίου «σατανᾶς»;

Ὡσαύτως ἐρμηνεύει ὁ ἅγιος Πατήρ ὅτι «ὡς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν» νοεῖ ὁ Κύριος *τὴν ἐξουσίαν τοῦ λύειν καὶ δεσμεῖν τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων*. Ἀποδεικνύεται δὲ τὸ ἀπολύτως ἀκριβές καὶ τῆς ἐρμηνείας ταύτης, οὐ μόνον διότι ἄλλας κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν δέν εἶναι δυνατόν νά νοήσωμεν, ἀλλά καί ἐκ τῆς ὅλης γραμματικῆς καὶ λεκτικῆς διατάξεως τοῦ περὶ οὗ χωρίου. Διότι, ἐφόσον ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία «σοί» – δώσω σοι – δέν προτάσσεται τοῦ ρήματος «δώσω», ἄλλως δέ, καὶ ἐπομένῃ, δέν ἔχει τόνον, δέν εἶναι δυνατόν νά νοηθῆ ἔχουσα *ἀποκλειστικὴν ἔννοιαν*, ἤτοι ἔννοιαν παροχῆς *ἀποκλειστικῶς* εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῆς τινος ἐξουσίας ἢ ὑπεροχῆς. Πρόκειται ἄρα περὶ τῆς γενικῆς ἐξουσίας τοῦ «δεσμεῖν καὶ λύειν ἁμαρτίας», ἣν ὁ Κύριος ἔδωκεν ὀλίγον μετὰ τὰ πρὸς τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς μαθητάς. «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ ὅσα ἐάν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ». Ὡσαύτως, μετὰ τὴν ἀνάστασιν Του ἐκ νεκρῶν: «...Εἶπεν οὖν *αὐτοῖς* ὁ Ἰησοῦς πάλιν... καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω *ὑμᾶς*. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύση καὶ λέγει *αὐτοῖς*: λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινων ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται» (Ἰωάν. Κ' 21-23). Ἰσοτίμως καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν *πέμπονται* ὑπὸ τοῦ Κυρίου πάντες οἱ ἀπόστολοι, ἵνα βαπτίσωσι τὰ ἔθνη..., ἰσοτίμως λαμβάνουσι πνεῦμα ἅγιον καὶ ἰσοτίμως παρέχεται εἰς πάντας ἡ ἐξουσία τοῦ «λύειν καὶ δεσμεῖν...» (Ματθ. κη' 19, πρβλ. καὶ Μάρκ. ιστ' 15). «Ὅπως ἀπ' ἀρχῆς *ἰσοτίμως* ἀπεστάλησαν εἰς τὸ κήρυγμα καὶ *ἰσοτίμως* ἐξουσία ἐδόθη εἰς πάντας... «κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε αὐτὰ ἐκβάλλειν καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν» (Ματθ. Ι' 1, Μάρκ. Στ' 7-13, Λουκ. Θ' 1, πρβλ. καὶ Μάρκ. Στ' 30 καὶ Λουκ. Θ' 10).

Ὅτι δὲ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ρήσεις τοῦ Κυρίου πρὸς τόν ἀπόστολον Πέτρον δέν εἶχον ἔννοιαν παροχῆς πρὸς αὐτόν πνευματικῆς τινος ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν λοιπῶν μαθητῶν-ἀποστόλων, πολὺ δὲ περισσότερον παροχῆς ἐξουσίας τινός διοικητικῆς κλπ. ἐπ' αὐτῶν βεβαιοῦται προσέτι σαφῶς καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου ΙΗ' κεφ. τοῦ Ματθαίου ἀναφερομένων (πρβλ. Μάρκ. Θ' 34 καὶ Λουκ. Θ' 46), ἔνθα πάντες οἱ μαθηταί, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν προφανῶς καὶ τῶν ρήσεων τούτων, πρὸ ὀλίγου χρόνου λεχθειῶν, προσέρχονται καὶ ἐρωτῶσιν τόν Κύριον «...τίς ἄρα μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν...». Ἐάν τὰ πρὸς τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα εἶχον τὴν ἔννοιαν παραχωρήσεως εἰς αὐτόν *πρωτείου* τινός ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, καὶ δὴ τοῦ πρωτείου τοῦ *μείζονος*, θά ἀντελαμβάνοντο ἀναμφιβόλως οὗτοι τοῦτο καὶ δέν θά ὑπέβαλον τὸ ὡς ἀνωτέρω ἐρώτημα. Καὶ ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι τὰ πρὸς τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα δέν εἶχον τοιαύτην ἔννοιαν· δι' ὃ καὶ ὁ Κύριος, συμβολικῶς ἀλλά καὶ σαφῶς ἐπιβεβαιῶν τοῦτο, «προσκαλεσάμενος παιδίον...», ἀπαντᾷ: «Ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτόν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ΙΗ' 2-5). Ἡ ἀπάντησις αὕτη δέν ἦτο βεβαίως δυνατόν νά δοθῆ,

ἐάν τά ὀλίγον προηγουμένως πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα εἶχον τὴν ἔννοιαν παραχωρήσεως πρὸς αὐτὸν «πρωτείου» τινός ἢ *διακρίσεως* ἔστω ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων⁴.

Τὸ αὐτὸ δέ συμπέρασμα συνάγεται καί ἐκ τῆς ὀλίγον μετὰ τά ὡς ἀνωτέρω ὑποβληθείσης αἰτήσεως τῆς μητρὸς τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, ἵνα οἱ υἱοὶ αὐτῆς καθίσωσιν ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ Κυρίου ἐν τῇ βασιλείᾳ του. (Αὐτόθι Κ' 20-22). Καί ἡ παράκλησις αὕτη μαρτυρεῖ ὡσαύτως ὅτι δέν εἶχε γίνεαι ὑπὸ τοῦ Κυρίου, διὰ τῶν λεχθέντων πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον, παραχωρήσις πρὸς αὐτὸν *πρωτείου* τινός. Ἄλλως δέν ἦτο δυνατόν καί αὕτη νά ὑποβληθῆ. Πολύ δέ περισσότερον ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο ἢ ὑπὸ τοῦ Κυρίου δοθεῖσα καί πάλιν γενικὴ ἀπάντησις πρὸς ὅλους τοὺς ἀποστόλους, δι' ἧς κατεδίκασε καί ἀπέκλεισε πᾶσαν μεταξὺ αὐτῶν φιλόδοξον τάσιν. «...Οἶδατε –εἶπε πρὸς πάντας– ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δέ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος. Καί ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δούλος ὡσπερ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι...». Τονίζει ρητῶς καί πάλιν ὁ Κύριος ὅτι οὐδένα ἐξ αὐτῶν ἐθεώρει «πρῶτον ἢ μεῖζονα» καί *μετὰ τά πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα*. Ὁ δέ ἐπιθυμῶν «πρωτεῖα», ὥφειλεν ἀπλῶς νά γίνεαι «διάκονος» καί «δούλος» τῶν λοιπῶν (Αὐτόθι Κ' 25-28, Μάρκ. Γ' 42-45, πρβλ. καί Ματθ. ΚΓ' 8-11)⁵.

Ἡ ἀληθὴς λοιπὸν σημασία τοῦ μὲν πρώτου ἐκ τῶν ἐπιμάχων χωρίων εἶναι ὅτι «ὡς πέτραν», ἐφ' ἧς ἔμελλεν ὁ Κύριος νά οἰκοδόμησῃ τὴν *Ἐκκλησίαν*, δέν ἐνόει τὸν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς, ἀλλὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην *ὁμολογίαν* ὅτι ὁ Κύριος εἶναι «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», τοῦ δέ τρίτου ὅτι ἀποκατεστάθῃ ἀπλῶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὁ Πέτρος εἰς τὴν *χάριν* τοῦ ἀποστόλου καί *ποιμένος*, μετὰ τὴν τριπλῆν βεβαίωσίν του, ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Κύριον. Ἡ τριττὴ ἐκείνη βεβαίωσις καί αἱ ἰσαριθμοὶ ἐρωτήσεις τοῦ Κυρίου ἦσαν προφανῶς ἀπαραίτητοι διὰ τὴν πλήρη ἀπάλειψιν καί συγχώρησιν τῆς ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἀπαρνήσεως τοῦ Κυρίου *τρὶς* (Μάρκ. ΙΔ' 66-72 καί Λουκ. ΚΒ' 34). Διότι μετὰ τὴν ἀπάρνησιν εἶχεν ἐκπέσει οὗτος τῆς χάριτος τοῦ μαθητοῦ καί ἀποστόλου, δι' ὃ καί ὁ ἄγγελος λέγει πρὸς τὰς γυναῖκας μετὰ τὴν ἀνάστασιν: «...Εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ *καὶ τῷ Πέτρῳ*...» (Μάρκ. ιστ' 7). Δέν ἀποκαλεῖ τὸν Πέτρον μαθητὴν. Ἐρωτηθεὶς ὅθεν *τρὶς* ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὁ Πέτρος καί *τρὶς* ἀπαντήσας πρὸς ἀπάλειψιν τῆς τριπλῆς ἀρνήσεως⁶, ἀποκατεστάθῃ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀποστόλου καί πνευματικοῦ *ποιμένος* τῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτοι ὅμως ποιμένες, ὅπως ρητῶς τονίζει καί ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἦσαν καί οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι. Καί θά ἔχη ὁμοίους ἢ Ἐκκλησία, «μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ...» (Ἐφεσ. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρ. Ε' 1-5). Πρὶν ἢ προβῶμεν ὅμως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καί τοῦ ἑτέρου, δευτέρου ἐκ τῶν τριῶν ἐπιμάχων

χωρίων «...σύ δέ ἐπιστρέψας στήριξον τούς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 32), καλόν ἐθεωρήσαμεν νά προσθέσωμεν ὅτι, διά τήν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ πρώτου τῶν χωρίων τούτων (Ματθ. ιστ' 13-20), καί τήν πραγματικήν σημασίαν τῆς ἐν αὐτῷ λέξεως «πέτρα», ἐν τῇ Α' ἐπιστολῇ τοῦ Λέοντος, Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας, «Περί ἀζύμων καί πρός τούς λέγοντας ὡς ἡ Ρώμη πρῶτος θρόνος», ἀναφέρονται σύν ἄλλοις² καί τά ἀκόλουθα:

«...Εἰ δέ προσφέρεις μοι τό, σύ εἶ Πέτρος καί ἐπί ταύτη τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν καί τά ἐξῆς, ἴσθι ὡς οὐ διά τήν ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίαν εἴρηται, ἀπαγε· Ἰουδαϊκόν γάρ τοῦτο καί ταπεινόν τήν χάριν καί τήν θεϊότητα αὐτῆς μέρεσί τισι καί τόποις περιγράφειν, ἀλλά μήν ἀνά πᾶσαν τήν οἰκουμένην ὁμοίως ἐνεργεῖν. Ἀλλά καί τό «ἐν ταύτη τῇ πέτρᾳ», πῶς ἂν τις καί λίαν θρασύς ἦ, καί τό μή αἰσχύνεσθαι κλέος ἔχων, ἐκβιάσοιτο ἐπί τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας εἰρησθαι; Εἴρηται δέ δῆλον ἐπί τῇ **θεολογησάσῃ τόν Χριστόν ὁμολογία Πέτρου** καί δι' αὐτῆς ἐφ' ὅλη τῇ εἰς τά πέρατα τῆς γῆς ταῖς διδαχαῖς τῶν Ἀποστόλων ἐξαπλωθείσῃ Ἐκκλησίᾳ εἰς ἣν καί τό Πανάγιον Πνεῦμα διά τῶν προφητικῶν σαλπίγγων κατά τήν ὑφήγησιν τοῦ ἱερωτάτου καί σεβασμίου ὄρου ἀνομολογοῦμεν λελαληκέναι, τό λαλήσαν διά τῶν Προφητῶν εἰς μίαν, ἀγίαν, καθολικήν καί Ἀποστολικήν Ἐκκλησίαν, οὐ Πετριάνην ἢ Ρωμαϊκήν, ὡς τό φιλόκενον τῆς Ρωμαϊκῆς ἀπαιδευσίας βούλεται» (Συν/μα Θ. καί Ἰ. Καν. Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. Δ', σελ. 109-110).

Ὡσαύτως ὁ Συμεών, Ἀρχιεπίσκοπος Θεσ/νίκης (Ε.Π. Migne τ. 155, σελ. 796), τονίζων ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐθεμελιώθη ἐπί τῶν προφητῶν καί τῶν ἀποστόλων καί οὐχί μόνον ἐπί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, διά τήν ἔννοιαν τῆς λέξεως **πέτρα** τοῦ αὐτοῦ χωρίου ἐπάγεται: «...ἐπεὶ καί αὐτός ὁ Σωτήρ οὐ τήν ἄρνησιν ἀλλά τήν **ὁμολογίαν** τοῦ Πέτρου **πέτραν** ὠνόμασε, καί ἐπί ταύτη τῇ πέτρᾳ οἰκοδομηθῆναι αὐτοῦ ἔφη τήν Ἐκκλησίαν».

Τέλος ἐν τῇ «λειτουργίᾳ τοῦ Ἰακώβου» (ἥτις δέν εἶναι βεβαίως δυνατόν νά ὑποστηριχθῇ βασίμως ὅτι ὑφ' ἣν διεσώθη εἰς ἡμᾶς μορφῆν ἐγράφη ὄντως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καί πρώτου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, προερχομένη ὅμως ἀναντιρρήτως ἐκ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Ἐκκλησιῶν τῶν πρώτων αἰώνων εἶναι προδήλως ἀρχαιοτάτη καί λόγω τῆς ὁμοιότητός της πρός τήν ἐκ τῶν κατηχήσεων τοῦ Κυρίλλου συναγομένην λειτουργίαν) ἀναφέρονται καί τά ἀκόλουθα: «Ἴνα γένηται πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καί εἰς ζωὴν αἰώνιον, εἰς ἀγιασμόν ψυχῶν καί σωμάτων, εἰς καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν, εἰς στηριγμόν τῆς ἀγίας Σου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἐθεμελίωσας ἐπί **τήν πέτραν τῆς πίστεως...**». Ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεώς της πιστεύει ἡ Ἐκκλησία ὅτι θεμέλιον ἔχει τήν «πέτραν τῆς πίστεως», ἥτοι τήν «ὁμολογίαν» τῆς **φύσει καί οὐσίᾳ** Θεότητος τοῦ ἰδρυτοῦ Της, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μετά τά προεκτεθέντα καθίσταται, φρονοῦμεν, λίαν εὐχερῆς ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καί τοῦ τελευταίου ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς

παρούσης μνημονευθέντων τριῶν χωρίων «...καί σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 22), ἐφαρμοζομένης πάντοτε τῆς ἐρμηνευτικῆς ἀρχῆς τῶν συμφραζομένων καί τοῦ παραλληλισμοῦ. Οὐδέποτε δηλ. εἶναι δυνατόν νά γίνῃ δεκτόν ὅτι καί διά τῆς φράσεως ταύτης ὑπενόει ὁ Κύριος τήν παροχήν εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον «πρωτείου» τινός ἢ καί **διακρίσεως** ἔστω ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ὀλίγον προηγουμένως –κατά τήν αὐτήν ὥραν– καί ἐνώπιον τῶν λοιπῶν τόν ἀπεκάλεσε σατανᾶν καί προεῖπε πρὸς αὐτόν τήν πτώσιν του μετά τήν τριπλῆν ἄρνησιν. Πῶς λοιπόν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ δεκτόν ὅτι, προαναγγέλλων ἀκολουθῶς τήν **πτώσιν** του καί τήν **ἄρνησιν** του, θά προσέθετε **κατά τήν αὐτήν ὥραν** φράσιν ἐνέχουσαν ἔστω καί συγκεκριμένως τήν ἐννοίαν τῆς παροχῆς εἰς αὐτόν –καί δὴ μετά τήν πτώσιν– ἰδιαίτερας τινός χάριτος ἢ εὐλογίας καί «πρωτείου» ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, καί μάλιστα «πρωτείου» **διοικήσεως** καί **ἐξουσίας** ἐπ' αὐτῶν;

Βεβαιοῦται δέ τό ἀπολύτως ἀληθές καί τῆς ἐρμηνείας ταύτης οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς, ὡς προεῖπομεν, καί τοῦ παραλληλισμοῦ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν ἐτέρων δύο ἐπιμάχων χωρίων, ἅτινα ἐν τοῖς προηγουμένοις ἠρμηνεύσαμεν, ἀλλά καί ἐκ πολλῶν ἄλλων σαφῶν καί κατηγορηματικῶν μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς, ἐξ ὧν πανηγυρικῶς διακηρύσσεται ὅτι ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἰδρύσεώς της, διοικεῖται καί ἀποφασίζει **συνοδικῶς**, ἐν **ισοτιμίᾳ**, καί κατά τήν ἀποστολικήν περίοδον πάντων τῶν ἀποστόλων, χωρὶς ἐν τῇ συλλογικῇ ταύτῃ πνευματικῇ διοικήσει της νά κατέχη ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὔτε διοικητικόν τι πρωτεῖον – καί δὴ «πρωτεῖον ἐξουσίας» – οὔτε πνευματικὴν τινα ὑπεροχήν ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ἀντιθέτως, ρηταί καί σαφεῖς μαρτυρίαι τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί τῆς παραδόσεως, βεβαιοῦσιν ὡσαύτως ὅτι τήν προεδρίαν τῆς πρώτης «συνοδικῆς» Ἀποστολικῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας κατεῖχεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος (ὁ ἐπικληθεὶς ἀδελφόθεος), ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Τὰς μαρτυρίας ταύτας εὐρίσκομεν:

α. Εἰς τό κεφ. ΙΕ' (1-30) τῶν Πράξεων, ἐν ᾧ ἐξιστοροῦνται τὰ τῆς πρώτης Ἀποστολικῆς συνόδου, ἧς προήδρευσεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, καί ὅπερ ἀναλυτικώτερον θά ἐρμηνεύσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις· β) εἰς τό κεφ. Η' (14-17) τῶν Πράξεων ἐπίσης, ἐνθα βεβαιοῦται ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος **ἀπεστάλη** ὑπὸ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστόλων ὁμοῦ μετά τοῦ Ἰωάννου εἰς Σαμαρείαν (καί ἀποστέλλεται τις μόνον ὑπὸ ἀνωτέρου ἢ ἰσοτίμου, τοῦλάχιστον). Ἀμφότεροι δέ, Πέτρος καί Ἰωάννης²⁴, ὁμοτίμως «προσηύξαντο περὶ τῶν Σαμαρειτῶν, ὅπως λάβωσι Πνεῦμα Ἅγιον... καί ὁμοτίμως ἐπίσης ἐπέθεσαν ἐπ' αὐτούς τὰς χεῖρας...» καί γ) εἰς τήν πρὸς Γαλ. (Γ' 9) ἐπιστολήν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἐνθα, γράφων οὗτος περὶ τῶν «στύλων» τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων (ἧς μέλη ἦσαν καί πάντες οἱ ἀπόστολοι), προτάσσει τοῦ ἀποστόλου Πέτρον τόν Ἰάκωβον. Εἰς

βεβαίωσιν δέ τῶν μαρτυριῶν τούτων, ὅπως καί τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν τῆς Ἰ. Παραδόσεως, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐν τῷ λόγῳ του εἰς τήν περικοπήν, «... ὅτε δέ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατά πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην», γράφει ἐπί λέξει τά ἑξῆς: «...Ἰάκωβος ὁ ἀδελφός τοῦ Κυρίου τήν Ἐκκλησίαν τότε *ἐπεσκόπευεν ἐν ἀρχῇ* τήν ἐν Ἱεροσολύμοις καί τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστευσάντων παρειστήκει πάντων» (Ε.Π. Migne, τ. 51, σελ. 383)¹.

Ἀνακεφαλαίωσιν δέ πάντων τῶν προαναπτυχθέντων (σύν τῇ προσθήκῃ πολυτίμων σχετικῶν μαρτυριῶν καί ἁγ. Πατέρων τῆς Δύσεως) ἀποτελοῦσιν ὅσα διά τό ἐπίμαχον θέμα γράφει καί ὁ δολοφονηθείς Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ Paul Fr. Ballester Convalier τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως (καθολικός-Φραγκισκανός μοναχός, προσελθών εἰς τήν Ἀδιαίρετον Ὁρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν) ἐν τῷ συγγράμματί του «Ἡ μεταστροφή μου εἰς τήν Ὁρθοδοξίαν», Ἀθῆναι 1954, σελ. 64-77, ἐξ ὧν ἀποσπῶμεν τά ἀκόλουθα:

Ὀλίγα πράγματα εἰς τὰς ἀγίας Γραφάς εἶναι τόσον πρόδηλα καί σαφῆ, ὅσον τό ὅτι «*θεμέλιον... ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρά τόν κείμενον, ὅς ἐστίν Ἰησοῦς Χριστός*» (Α' Κορ. Γ' 11). Ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι τό *μόνον* ἀληθές θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, λέγει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος («Κατά Ἀρειανῶν»). Ὁ Κύριος εἶναι τό μοναδικόν θεμέλιον, τό ὅποιον ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἔθεσεν, ὅταν ὁμοῦ μετά τοῦ ἀγίου Πέτρου ᾤκοδόμησε τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης². Διότι «μόνον ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἶναι τό θεμέλιον ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ»³. «Ὅσάκις εἰς τὰς ἀγίας Γραφάς γίνεται λόγος δι' ἓν θεμέλιον, λέγει ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Μέγας, δέν σημειοῦται δι' οὐδένα ἄλλον εἰμή διὰ τόν Κύριον⁴. Φαίνεται ἀπίστευτον νά δύναται τις, νά τολμᾷ νά ἀρνήται ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ἡ πέτρα καί τό θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, ἐάν ἀναγνώσῃ ἔστω καί διά μίαν φοράν τά κανονικά βιβλία τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης (Γένεσ. 49, 24. Δευτερον. 32,4 καί 15. Β' Σαμουήλ 23, 3. Ψαλμ. 18, 3, 47, 19, 35, 28, 31, 3, 73, 26, 89, 27, 118, 22. Ἠσ. 8, 14, 17, 10, 28, 16. Ζαχ. 3, 8, 9 (πρβλ. Ἀποκ. 5, 6). Ματθ. 21, 42 καί 44. Μάρκ. 12, 10. Λουκ. 20, 17. Πράξ. 4, 11. Ρωμ. 9, 33, Ἐφεσ. 2, 20, Α' Κορ. 3, 10 -12, Κολ. 2, 7, Α' Πέτρ. 2, 4-8)...

»Εἰς τούς ἀμέσους μαθητάς τῶν ἀποστόλων κατά τήν δευτέραν γενεάν τοῦ χριστιανισμοῦ δέν ἀνευρίσκομεν ἵχνη ὑπαινιγμοῦ εἰς τό χωρίον Ματθ. ιστ' 18-19. Εἰς τά ἔργα τῶν ἀποστολικῶν πατέρων, εἰς τά ὅποια περιέχονται 412 παραπομπαί τῶν ἀγίων Γραφῶν, ἀπουσιάζει τελείως τι τό σχετικόν μέ τήν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου, τήν μοναδικῶς ὑπό τοῦ Ματθαίου ἀναφερομένην. Τό αὐτό ἀκριβῶς συμβαίνει καί μέ τά ἄλλα εὐαγγελικά χωρία, ἅτινα ἐπικαλοῦνται ὑπέρ τοῦ παπικοῦ πρωτείου (Λουκ. ΚΒ' 31-32 καί Ἰωάν. ΚΑ' 15-22).

»Οὔτε εἰς τήν «Διδαχήν» («Διδασκαλίαν τῶν 12 Ἀποστόλων»), οὔτε εἰς τόν Κλήμεντα, οὔτε εἰς τόν Ἰγνάτιον, οὔτε εἰς τόν Πολύκαρπον, οὔτε εἰς

τόν Βαρνάβαν, οὔτε εἰς τήν πρός Διόγνητον ἐπιστολήν, οὔτε εἰς τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Παπία, οὔτε ἀκόμη εἰς τόν Ποιμένα τοῦ Ἑρμά, ὅπου μόνον γίγεται λόγος περί ὀργανώσεως καί συγκροτήσεως τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι δυνατόν νά ἀνεύρη τις καί τό ἐλάχιστον ἶχνος περί τοῦ ὑπό τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν φημιζομένου «Σύ εἶ Πέτρος...»...

»Ἡ σημαντική αὕτη παράλειψις εἶναι περισσότερο αἰσθητή εἰς τόν «Ποιμένα τοῦ Ἑρμά», ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς ὑπῆρξεν ἀδελφός τοῦ Πίου, ἐπισκόπου Ρώμης. Ἐπί πλέον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Μορατόρι ὅτι ἔγραψε τό ἔργον τοῦτο κατά τήν διάρκειαν τῆς ἐπισκοπείας τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐκεῖ ὁ Ἑρμάς περιγράφει τάς θέσεις τῶν Ἀποστόλων, ἐπισκόπων, διδασκάλων καί διακόνων (ὄρασις 3η, 5, 1), ἡγουμένων (ὄρασις 2α, 2, 6), πρωτοκαθεδριτῶν καί τῶν προεδρευόντων τῆς Ἐκκλησίας πρεσβυτέρων (ὄρασις 3η, 5, 1). Ἀλλ' ὅμως εἰς τόν «Ποιμένα», τόν πληρέστατον εἰς εἰκόνας καί συμβολισμούς, περί τῆς ὀργανώσεως καί ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας δέν συναντῶμεν οὐδαμοῦ μίαν μαρτυρίαν περί τῆς μοναδικῆς θέσεως ἑνός ἐπισκόπου ὡς γενικοῦ ἀρχηγοῦ ὅλου τοῦ Χριστιανισμοῦ. Σπουδαιότατον λοιπόν τυγχάνει ὅτι καί αὐτός ὁ ἀδελφός τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης παρουσιάζεται ἀγνοῶν τά περί παπικοῦ πρωτείου.

»Ἡ πρώτη ἔνδειξις τοῦ εὐαγγελικοῦ χωρίου περί τῆς ὁμολογίας (...τοῦ ἀποστ. Πέτρου) ἐμφανίζεται περί τό 160, ὅτε ἐγράφη ὁ πρός τόν Ἰουδαῖον Τρύφωνα διάλογος ὑπό τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου. Τό ἀδιάφορον ὕφος, μέ τό ὅποιον ὁ Ἰουστίνος ἐξιστορεῖ τήν ὁμολογίαν τοῦ ἀποστόλου, εἶναι σαφές. «Εἰς ἓνα τῶν μαθητῶν του, ὁ ὁποῖος, κατ' ἀποκάλυψιν τοῦ Πατρὸς, τόν ὠμολόγησεν Υἱόν Θεοῦ, ἐνῶ πρὶν ὠνομάζετο Σίμων, τόν ὠνόμασε Πέτρον» (ὄρασις 3η, 5, 1).

»Περί τό τέλος τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐμφανίζεται διά πρώτην φοράν εἰς τήν Ἐκκλησιαστικὴν Γραμματολογίαν, καίτοι οὐχί πολύ πιστή, μία παραπομπή τοῦ προκειμένου χωρίου. Τό κείμενον, εἰς τό ὅποιον ἐμπεριέχεται, ἀνήκει εἰς τό Διατεσσάρων Εὐαγγέλιον τοῦ Συρίου κληρικοῦ Τατιανοῦ. Τοῦτο τό ἔργον εἶναι τοσαύτης σημασίας, ὥστε εἰς τήν Συριακὴν Ἐκκλησίαν ἀντικατέστησε σχεδόν τελείως τά κανονικά Εὐαγγέλια, τοῦλάχιστον ἕως τό ἡμισυ τοῦ 4^{ου} αἰῶνος. Ἡ παραπομπή εἶναι ὡς ἑξῆς: «Μακάριος εἶσαι Σίμων. Καί αἱ θύραι τοῦ Ἄδου δέν θά σέ νικήσουν»¹⁵. Ἐκ δέ τῆς σημασίας τῆς ἀνατολικῆς ἐκφράσεως «θύραι» δυνάμεθα μόνον νά συμπεράνωμεν τήν νίκην τοῦ Πέτρου ἐπὶ τοῦ θανάτου¹⁶, κατά τήν ἰδίαν ἔννοιαν, τήν ὁποίαν ὁ Κύριος ἐχρησιμοποίησε λέγων περί τοῦ Ἰωάννου «ὁ μαθητῆς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει» (Ἰωάν. ΚΑ' 23).

»Ἀπό τόν Ἰουστίνον πρέπει νά μεταπηδήσωμεν εἰς τόν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς Ἐκκλησίας, διά νά εὐρωμεν ἄλλας παραπομπάς τοῦ χωρίου.

»Κατ' ἀρχήν, τό πρῶτον, ὅπερ παρετήρησαν οἱ ἅγιοι Πατέρες εἶναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὠνόμασε τόν ἀπόστολόν του Πέτρον, εἰς ἀρσενικόν γένος, ἐνῶ εἶπε ὅτι θά οἰκοδομήσῃ τήν Ἐκκλησίαν «ἐπὶ τῇ πέτρᾳ» χρησιμοποιοῦν

γένος θηλυκόν, τοῦ ὁποίου εἶναι προφανής ἡ διάκρισις ἀποκλείουσα ἐντελῶς τήν συνταύτισιν τοῦ Πέτρου μέ τήν πέτραν. Ἡ διάκρισις αὕτη ὠδήγησε τοὺς πατέρας καί λοιπούς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς εἰς τό νά πιστεύσουν, ὅτι ἡ «πέτρα», ἐπί τῆς ὁποίας ὠκοδομήθη ἡ Ἐκκλησία, δέν ἦτο ἡ προσωπικότης τοῦ ἁγίου Πέτρου, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Κύριος θα ἐχρησιμοποίει τήν ἔκφρασιν «ἐπ' αὐτῷ τῷ Πέτρῳ»¹².

»Συνεπῶς, τό πλεῖστον τῶν ἁγίων τούτων... ἀπέκλινε πρός τήν ἐρμηνείαν τῆς «πέτρας» ὡς ὁμολογίας πίστεως... ἐρμηνείαν, τήν ὁποίαν πρό πολλοῦ ἤδη εἶχε χαράξει καί ὁ ἀπόστολος Ἰούδας συμβουλεύων «**νά οἰκοδομῶμεν ἑαυτούς ἐπί τῇ ἁγιωτάτῃ ἡμῶν πίστει**».

»Ἄλλοι τινες συνέλαβον τήν ἔννοιαν τῆς «πέτρας» ὡς τόν ἴδιον τόν Χριστόν... (Ψαλμ. 117, 22-23), πρᾶγμα τό ὁποῖον ὁ ἴδιος ἀνάγει εἰς τόν Ἐαυτόν του (Ματθ. ΚΑ' 42, Μάρκ. ΙΒ' 10, Λουκ. Κ' 17). Τέλος, ἄλλοι, ἐλάχιστοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Τερτυλιανός, μολονότι ὠρισμένας φοράς ταυτίζουν τήν «πέτραν» μέ τόν Ἀπόστολον, ἀποδίδουν εἰς αὐτήν μεταφορικήν ἐρμηνείαν, πνευματικήν μόνον σημασίαν, χωρίς νά θεωροῦν ταύτην ὡς ἕν ἰδιαίτερον προνόμιον τοῦ Ἀποστόλου ἐν συγκρίσει πρός τοὺς ἄλλους, καί πολύ ὀλιγώτερον (ὡς ὁ ἅγ. Αὐγουστῖνος), **διαδοχικόν**.

»Ὁ ἅγ. Αὐγουστῖνος γράφει εἰς τάς *Retractationes* του (I, 21) ὅτι «...κατ' ἀρχήν ἐνόμισεν ὅτι ἡ «πέτρα» δύναται νά ταυτισθῇ μέ τόν ἀπόστολον, ἀλλ' ἀργότερον, μελετῶν μετά προσοχῆς ἐνόησεν, ὅτι ἡ ὀρθή ἐρμηνεία εἶναι, ὅτι ἡ «πέτρα», ἐπί τῆς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία εἶναι κτισμένη, δέν εἶναι εἰμῆ Ἐκεῖνος, Ὃν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὠμολόγησεν Υἱόν τοῦ Θεοῦ...». Καί ἀναφέρει τοὺς λόγους τῆς τοιαύτης ἐρμηνείας. «Διότι ἡ «πέτρα» εἶναι τό κύριον ὄνομα καί διά τοῦτο ὁ Πέτρος λαμβάνει αὐτό τό ὄνομα ἀπό τήν **πέτραν**, οὐχί δέ ἡ **πέτρα** ἀπό τόν Πέτρον. Ὡς καί ἡμεῖς οἱ χριστιανοί λαμβάνομεν τό ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ Χριστοῦ...».

»Τό αὐτό ἐπαναλαμβάνει ὁ Αὐγουστῖνος ἐν τῇ 1ῃ αὐτοῦ Ὁμιλίᾳ (CCVC) ἐπί τῆς ἐορτῆς τῶν πρωτοκορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου. Ἐπίσης ἐν τῇ 5ῃ Ὁμιλίᾳ του τῆς Πεντηκοστῆς (CCLXX, 2) λέγει ἔτι πλέον σαφῶς: «ἐπί ταύτην τήν πέτραν οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν, οὐχί ἐπί τοῦ Πέτρου, ὅστις εἶσαι σύ, ἀλλ' ἐπί τήν **πέτραν**, ἣν σύ ὠμολόγησας». Καί προσθέτει, εἰς τό *Tractatus 124^{ov}* ἐπί τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου (CXXIV): «ἐπί ταύτην τήν πέτραν, ἣν ὠμολόγησας, οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν· ἐπειδή ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ἦτο ἡ πέτρα».

»Ὁ αὐτός ἅγ. πατήρ εἰρωνεύετο ἑτεροδόξους, οἵτινες ἐταύτιζον τόν ἀπόστολον Πέτρον πρός τήν πέτραν. Ἐρμηνεύων δέ τά χωρία τῆς ἀποστασίας τοῦ Πέτρου (Ὁμιλία CCXII, 1) ἐρωτᾷ αὐτούς... «Καί ποῦ εἶναι τώρα ἡ πέτρα σας; Ποῦ ἡ στερεότης αὐτῆς; Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ἦτο ἡ **πέτρα**, ἐνῶ ὁ Σίμων δέν ὑπῆρξεν εἰμῆ εἰς Πέτρος... πέτρινος...».

»Ἐπ' αὐτῆς τῆς **θείας πέτρας**, ἣτις εἶναι ὁ ἀληθής αὐτοῦ Υἱός, ὁ Θεός ἔθεσε τά «σχετικά θεμέλια», δηλαδή τά πρῶτα ἀνθρώπινα ὑλικά τῆς

Ἐκκλησίας. Ταῦτα εἶναι ὅλοι οἱ ἀπόστολοι ὁμοῦ, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Σίμων Πέτρος οὐδεμίαν εἰδικήν θέσιν ἐξουσίας κατέχει. Τοῦτο διδάσκουν ὁ ἅγιος Παῦλος (Ἐφεσ. 2, 20) καί ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος εἰς ἓν ἐκ τῶν θαυμαστῶν προφητικῶν ὄραμάτων του εἶδεν ὅτι τό οἰκοδόμημα τῆς Ἐκκλησίας, τό ἰδρυθέν ἐπί τῆς «πέτρας», εἶχε **θεμελίους δώδεκα**» (Ἀποκάλ. 21, 14) καί ἐπ' αὐτῶν τά ὀνόματα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων... Διά τοῦτο ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Ἀντιοχεύς γράφει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του πρὸς τοὺς Τραλλιανούς (3, 1) ὅτι «ἔξω αὐτῶν (τῶν Ἀποστόλων) δέν ὑπάρχει οὔτε τό ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας». Καί ὁ ἅγιος Κυπριανός (Ἐπιστ. XXXIII, in initio καί Ἐπιστ. ΧΜVII, de lapsis) τό διακηρύττει μέ ἄλλας λέξεις, διδάσκων ὅτι ἡ Ἐκκλησία στηρίζεται «super episcopos», δηλαδή «ἐπί τῶν ἀποστόλων καί τῶν διαδόχων των, οἱ ὁποῖοι ὠκοδομήθησαν ἐπί τοῦ ἀμεταθέτου βράχου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

»Τό νά παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὠκοδομήθη μόνον ἐπί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ... ἰσοδυναμεῖ μέ τόν μωρόν ἐκεῖνον ἄνδρα τῆς παραβολῆς «ὅστις ὠκοδόμησε τήν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπί τήν ἄμμον, ἡ ὁποία οἰκία «ἔπεσεν καί ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη» (Ματθ. Ζ' 26-27). «Σύ λέγεις, γράφει ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος εἰς τόν αἰρετικόν Lovinianus» (Adversus Lovinianum 1, πρβλ. καί I Evangelio S. Matth. lib. VI), ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐστηρίχθη ἐπί τοῦ ἁγίου Πέτρου, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἐστηρίχθη ἐπί πάντων τῶν Ἀποστόλων. Καί ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας ἀποκατεστάθη ἐπί ὅλων αὐτῶν».

Β. Τό συνοδικόν πολίτευμα, ἡ συνοδική διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας καί τό ἐν τῇ διοικήσει «ἰσότιμον» τῶν δώδεκα ἀποστόλων

Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἰδρύσεώς της ὡς σύστημα διοικήσεως τόν συνοδικόν θεσμόν βεβαιουῦται ἀπολύτως, ὡς προείπομεν, οὐ μόνον ἐκ πολλῶν ἱστορικῶν πηγῶν, ἀλλά καί ὑπό τῆς Γραφῆς⁴⁸. Οὕτω, κατ' ἀρχήν συνοδικῶς εἰσάγεται εἰς τήν χορείαν τῶν Ἀποστόλων ὁ Ματθίας, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου. Τό σχετικόν χωρίον ἔχει ὡς ἑξῆς:

α. Πράξ. Α' 15-26. «Καί ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστάς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν· ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπί τό αὐτό ὡς ἑκατόν εἴκοσι. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τήν Γραφήν ταύτην ἣν προεῖπε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον διά στόματος Δαυῖδ περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τόν Ἰησοῦν. Ὅτι κατηριθμημένος ἦν σύν ἡμῖν... καί τήν ἐπισκοπήν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. Δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντί χρόνῳ ἐν ᾧ εἰσηλθε καί ἐξηλθεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπό τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σύν ἡμῖν ἓνα τούτων. Καί ἔστησαν δύο, Ἰωσήφ τόν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὅς

ἐπεκλήθη Ἰουῆτος, καί Ματθίαν. Καί *προσευξάμενοι* εἶπον σύ· Κύριε, καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα, λαβεῖν τόν κληρὸν τῆς διακονίας ταύτης καί ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας... Καί *ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν*, καί ἔπεσε κληρὸς ἐπὶ Ματθίαν, καί συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων».

Ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως τοῦ χωρίου τούτου βεβαιοῦται, ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰσηγεῖται ἀπλῶς εἰς τοὺς λοιποὺς μαθητάς, οἵτινες μετὰ τῶν ἀποστόλων ἦσαν «ὡς ἑκατὸν εἴκοσι...» (διότι αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει τό «ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ... ὡς 120, τῆς λέξεως «ὄχλος» σημαίνουσης ἐνταῦθα τό «πλήθος», πρβλ. καί Πράξ. ΣΤ' 7), τὴν λήψιν ὑφ' ὅλων τῶν μαθητῶν τῆς *συνοδικῆς* - συλλογικῆς ἀποφάσεως. Ἐμφανίζεται οὗτος εἰς τὴν πρώτην ταύτην συνοδικὴν ἀπόφασιν τῆς πρώτης Ἐκκλησίας – ὅλων τῶν μαθητῶν – ὡς εἰσηγητῆς τοῦ θέματος, ἐκ τούτου δέ –καί ἐξ ἄλλων τινῶν ὁμοίων εἰσηγήσεων ἢ ἐνεργειῶν, μέ τὰς ὁποίας ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀσχοληθῶμεν– φαίνεται ἡ διακεκριμένη *τιμητικὴ θέσις*²⁴, ἣν εἶχεν ἐν τῷ σώματι τῶν ἀποστόλων καί δι' ἣν τῷ ἀπενεμήθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁ τιμητικὸς τίτλος τοῦ «κορυφαίου» –τοῦ πρώτου τῆ τάξει– ὅπως ὁ αὐτὸς τίτλος ἀπενεμήθη καί εἰς τόν ἀπόστολον Παῦλον. Δέν διοικεῖ ὁμοῦς *αὐτὸς μόνος* τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν, δέν ἀποφασίζει *μόνος*. Ἡ ἐκλογή τοῦ Ματθίου γίνεται ὑφ' ὅλων τῶν μαθητῶν – τοῦ «σώματος» τῆς Ἐκκλησίας (Πράξ. Β' 47, ΙΕ' 22, Κ' 17 κ.ἄ.) καί οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἢ καί ὑπὸ μόνον τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων, δι' οὓς γίνεται καί εἰδικὴ διάκρισις εἰς τό τέλος τοῦ χωρίου (στίχ. 26). «Καί ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν... Καί συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων»²⁵.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ λοιπὸν τούτῳ ἀναφερομένων «...ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων –μαθητῶν– ἐπὶ τό αὐτό ὡς ἑκατὸν εἴκοσι...», «...καί προσευξάμενοι εἶπον...», «καί ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν...», βεβαιοῦται ὅτι ὑφ' ὅλων τῶν μαθητῶν καί οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου (ἢ καί τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων μόνον) ἐγένετο ἡ ἐκλογή τοῦ Ματθίου. Δέν προσηυχήθησαν καί δέν ἔδωκαν κλήρους οὔτε οἱ ἀπόστολοι μόνον. Ἄν συνέβαινε τοιοῦτόν τι, θὰ ἐλέγετο ἐν τῷ χωρίῳ «...Καί προσευξάμενοι *οἱ ἀπόστολοι...*», «καί ἔδωκαν κλήρους *οἱ ἀπόστολοι...*», δι' οὓς, ἐπαναλαμβάνομεν, γίνεται εἰς τό τέλος τοῦ χωρίου εἰδικὴ διάκρισις. Ἡ λήψις ἄρα τῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ματθίου ἐγένετο *συνοδικῶς* - συλλογικῶς, ὑφ' ὅλων τῶν μαθητῶν-μελῶν τοῦ σώματος τῆς πρώτης Ἐκκλησίας καί ἐν ἰσοτιμίᾳ αὐτῶν, θεωρουμένου μάλιστα καί αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ὡς «*παρόντος*» καί ἄρα μὴ δυναμένου ἄλλου τινός ὅπως ἀντιπροσωπεύσει αὐτόν. Καί περὶ τούτου δέ ὁ Ἁγ. Ἰωάν. ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ 3ῃ Ὁμιλ. εἰς τὰς Πράξ. Ἀποστ. (Ἐ.Π. τ. 60, σ. 33) γράφει: «...ὅτι τοῦ παρεῖναι αὐτοῖς τόν Χριστόν τεκμήριον μέγιστον τοῦτο. Καθάπερ γάρ παρῶν ἐξελέγετο, οὕτω καί ἀπῶν...».

β. Μετὰ τὴν διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως ἐκλογὴν τοῦ ἀποστόλου Ματθίου *συνοδικῶς* ἐπίσης εἰσήχθησαν εἰς τὴν ἱερατικὴν διακονίαν τῆς

Ἐκκλησίας οἱ πρῶτοι διάκονοι. Τό σχετικόν χωρίον (Πράξ. ΣΤ' 1-7) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐν δέ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν²¹ ἐγένετο γογγυσμός τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. Προσκαλεσάμενοι δέ οἱ **δώδεκα** τό πλήθος τῶν μαθητῶν εἶπον· οὐκ ἀρεστόν ἐστὶν ἡμᾶς καταλείψαντας τόν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. **Ἐπισκέψασθε** οὖν, ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτὰ πλήρεις Πνεύματος Ἁγίου, καί σοφίας, οὓς **καταστήσομεν** ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. **Ἡμεῖς** δέ τῇ προσευχῇ καί τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου **προσκαρτερήσομεν**. Καί ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντός τοῦ πλήθους καί ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη πίστεως καί Πνεύματος Ἁγίου, καί Φίλιππον καί..., οὓς καί ἔστησαν ἐνώπιον τῶν **ἀποστόλων**, καί **προσευξάμενοι ἐπέθηκαν** αὐτοῖς τὰς χεῖρας. Ἐκλέγονται λοιπόν καί οἱ πρῶτοι διάκονοι τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ ὅλου σώματος αὐτῆς –τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν– **συνδοικῶς**, ὅπως καί ὁ ἀπόστολος Ματθίας, καί εἰσάγονται εἰς τὴν διακονίαν οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλ' ὑπὸ τῶν **δώδεκα, ἰσοτίμως** καί **ὁμαδικῶς** ἐνεργούντων. Οἱ **δώδεκα**, καί οὐχὶ μόνον ὁ ἀπόστολος Πέτρος, **προσκαλοῦσι** τό πλήθος τῶν μαθητῶν, οἱ **δώδεκα δηλοῦσιν** ὅτι θά **καταστήσωσι** –θά διορίσωσι, θά ἀναδείξωσι– τοὺς ἐκλεγχομένους ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῆς περὶ ἧς ἐπρόκειτο διακονίας· οἱ **δώδεκα** προσεύχονται **ὁμοῦ** πρὸ τῆς χειροτονίας καί οἱ **δώδεκα, πάλιν ὁμοῦ, ἰσοτίμως** ἐπιθέτουσιν αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἵνα μεταδώσωσιν εἰς αὐτοὺς χάρισμα. Οὐδεμία διάκρισις **πρωτείου** τινός, **τιμῆς** ἀπλῶς ἔστω (πολύ δέ περισσότερον «πρωτείου» διοικητικῆς ἐξουσίας κλπ. ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας...) γίνεται διὰ τόν ἀπόστολον Πέτρον. Οἱ **δώδεκα ἰσοτίμως** καί **ὁμαδικῶς** ἐμφανίζονται ὡς **ἐνιαῖον σῶμα** διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καί ἀποφασίζουσιν καί ἐνεργοῦσιν ὁμαδικῶς, **συνδοικῶς**.

Ἀλλά καί ὀλίγον προηγουμένως (αὐτόθι, Δ' 34) ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς γράφει: «Ὅσοι γάρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καί ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν **ἀποστόλων**». Καί ἐν συνεχείᾳ – «Ἰωσῆς δέ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ τῶν **ἀποστόλων...**, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τό χρῆμα, καί ἔθηκε παρὰ τοὺς **πόδας τῶν ἀποστόλων**». Καί κατωτέρω (στίχ. 36-37). «...Ἀνήρ δέ τις Ἀνανίας ὀνόματι... ἐπώλησε κτήμα καί ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς... καί ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν **ἀποστόλων** ἔθηκε...». Δέν προσφέρονται αἱ δωρεαὶ μόνον εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον, **προσφέρονται** εἰς ὅλους τοὺς ἀποστόλους, ὡς εἰς **ἐνιαίαν** διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, διοίκησιν **συνδοικὴν**, συλλογικὴν. Ὡσαύτως δέ ὁ Ἰωσῆς δέν μετονομάζεται Βαρνάβας μόνον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλ' ὑφ' ὄλων τῶν ἀποστόλων **συνδοικῶς**.

Καί ὁμιλεῖ βεβαίως πρὸς τόν Ἀνανίαν καί τὴν σύζυγόν του πάλιν ὁ ἀπόστολος Πέτρος (αὐτόθι, Ε' 3-5 καί 8-9), ὅπως ἀκριβῶς ὠμίλησε καί

κατά τήν ἐκλογήν τοῦ Ματθίου, τοῦτο ὁμῶς οὐδόλως σημαίνει, ὅτι εἶχεν οὗτος ἡγετικήν θέσιν μεταξύ τῶν ἀποστόλων. Ἀπλῶς ὀμιλεῖ ἐξ ὀνόματος καί τῶν λοιπῶν, ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἐξέφρασε τήν ὁμολογίαν «...Σύ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος...» (Ματθ. ΙΣΤ' 16). Τό ὅτι ὡσαύτως ἐπακολουθοῦσι θαυμασῶς οἱ θάνατοι τοῦ Ἀνανίου καί τῆς συζύγου του μετά τās ἐπιτιμήσεις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, οὐδόλως δέον νά θεωρηθῆ ὅτι εἶχεν οὗτος παρά Κυρίου ἰδιαιτέρας θαυματουργικῆς ιδιότητος, μείζονας τῶν ἄλλων ἀποστόλων. Διά τοῦτο δέ προφανῶς (ἵνα μή γίνῃ δηλ. παρερμηνεία τῆς σημασίας τῶν θαυμάτων τούτων τοῦ ἀποστόλου Πέτρου) προσθέτει ἀμέσως ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς (αὐτόθι Ε' 12). «...Διά δέ τῶν *χειρῶν τῶν ἀποστόλων* ἐγένετο σημεῖα καί τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά...». Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ διακρίνει βεβαίως πάλιν τόν ἀπόστολον Πέτρον, διά τῶν «...ὥστε κατά τās πλατείας ἐκφέρειν τούς ἀσθενεῖς... ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κᾶν ἡ σκιά ἐπισκιάσῃ αὐτῶν...». Ἀλλά καί περὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἰδιαιτέρως ἐν τοῖς ἐπομένοις τονίζει: (Πράξ. ΙΘ' 11-12) «...Δυνάμεις δέ οὐ τās τυχοῦσας ἐποίει ὁ Θεός διά τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε καί ἐπὶ τούς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπό τοῦ χρωτός αὐτοῦ σουδάρια ἢ συμκίνθια καί ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τās νόσους, τά τε πνεύματα τά πονηρά ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν...». Ἐξ ἄλλου ἡ Γραφή βεβαιοῖ ὅτι εἰς ὅλους τούς ἀποστόλους *ἀνευ διακρίσεως* ἔδωκεν ὁ Κύριος τήν αὐτήν, ἰσοδύναμον, θαυματουργικήν καί ἰαματικήν χάριν καί ἐξουσίαν (Ματθ. Ι' 1, Μάρκ. ΣΤ' 7, Λουκ. Θ' 1-6 καί 10). Οὐ μόνον δέ ὑπό τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί ὑπό τῆς παραδόσεως καί τῆς ἱστορίας εἶναι βεβαιωμένον ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι ἐπετέλεσαν θαύματα..., «*σημεῖα καί τέρατα πολλά*» (Πράξ. Ε' 12).

γ. Συνοδικῶς εἰσήχθησαν εἰς τήν ἀποστολικήν διακονίαν οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καί Βαρνάβας. Τό σχετικόν χωρίον (Πράξ. ΙΓ' 1-4) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἦσαν δέ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατά τήν οὔσαν Ἐκκλησίαν προφῆται καί διδάσκαλοι, ὃ τε Βαρνάβας καί Συμεών ὁ καλούμενος Νίγερ, καί Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναῆν τε Ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, καί Σαῦλος. *Λειτουργούντων δέ αὐτῶν τῷ* Κυρίῳ καί νηστευόντων, *εἶπε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον*· ἀφορίσατε δὴ μοι τόν Βαρνάβαν καί τόν Σαῦλον εἰς τό ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. Τότε *νηστεύσαντες* καί *προσευξάμενοι* καί ἐπιθέντες αὐτοῖς τās χεῖρας *ἀπέλυσαν*».

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐκλήθη βεβαίως εἰς τήν ἀποστολικήν διακονίαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ (Πράξ. Θ' 4-17), ἐπίσης δε ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἀνωτέρω. Διακηρύσσει τοῦτο ὁ ἴδιος ἐπανειλημμένως (Ρωμ. Α' 1, Γαλ. Α' 1, 11, 12, 15-17 καί Β' 7-15, Α' πρὸς Κορ. Θ' 1 καί Β' πρὸς Κορ. ΙΑ' 5, 12 καί 18 κ. ἄ.), διακρίνων καί θεωρῶν ἑαυτόν ἀνεξάρτητον ἀπό τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί ἰδιαιτέρως ἀπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, δι' ὃ καί πρὸς τούς Γαλάτας (Β' 8) τονίζει: «Ὁ γάρ ἐνεργήσας τῷ Πέτρῳ εἰς ἀποστολήν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καί ἐμοί εἰς τά ἔθνη». Ἡ

κλήσις ἐγένετο, ὡς γνωστόν, ὑπό τοῦ Χριστοῦ διά τοῦ μαθητοῦ Ἀνανίου, ὅστις πρῶτος ἐπέθεσεν αὐτῷ χεῖρας, κατ' ἐντολήν τοῦ Κυρίου (Πράξ. Θ' 10-17). Ἡ κλήσις του ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐγένετο ἀπ' εὐθείας. Διά δε τῶν «προφητῶν καί διδασκάλων τῆς οὔσης ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας», χωρίς νά εἶναι κἄν μεταξύ αὐτῶν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐγένετο ἡ ἀποστολή εἰς το κήρυγμα. Καί πάλιν *συνοδικῶς*, διά κοινῆς νηστείας, προσευχῆς καί ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν. Πάσας τάς περιουσίας του ἐνεργεῖ καί πάσας τάς ἐπιστολάς του γράφει ὅπως ἀνεξαρτήτως ἀπό τοῦ ἀπ. Πέτρου, ὡς ἔπραξαν ἄλλως τε καί οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι²². Ἀποχωριζόμενος τῶν Ἐφεσίων καί ἀποχαιρετῶν αὐτούς, λέγει: «...Καί τά νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ Θεῷ καί τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καί δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν...» (Πράξ. Κ' 31-32). Τούς Κορινθίους ἐλέγχει ὡς σαρκικούς, διότι ἔλεγον ὅτι εἶναι τοῦ «Ἀπολλῶ καί τοῦ Κηφᾶ» (Πέτρου) καί τονίζει ὅτι «*θεμέλιον*... ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρά τόν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός» (Α' πρὸς Κορ. Α' 12, καί Γ' 4 καί 11). Ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσ. (Β' 20-22) γράφει ὅτι «... ἐπωκοδομήθησαν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν *ἀποστόλων* –καί οὐχὶ μόνον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου– καί τῶν προφητῶν...». Οὐδαμοῦ τῶν ἐπιστολῶν του ποιεῖται καί τόν ἐλάχιστον ὑπαινιγμόν περὶ «πρωτείου» τινός, ἔστω καί *τιμῆς* ἀπλῶς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μεταξύ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὡς πράττουσιν ἄλλως τε καί οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι Ἰάκωβος, Ἰωάννης καί Ἰούδας εἰς τάς Καθολικάς αὐτῶν ἐπιστολάς. Ἦτο ὅμως δυνατόν νά γίνουν πάντα ταῦτα, ἂν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ἡ ὀρατὴ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ μόνος ἀντιπρόσωπος τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς Γῆς;

δ. Συνοδικῶς ἐπελύθη ἡ μεταξύ τῶν ἀποστόλων Παύλου καί Βαρνάβα ἀφ' ἑνός, καί τῶν ἐξ Ἰουδαίας εἰς Ἀντιόχειαν (ὅπου εὐρίσκοντο τότε οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καί Βαρνάβας) κατελθόντων διαφωνία περὶ τοῦ τρόπου τῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας εἰσαγωγῆς τῶν ἐξ ἐθνικῶν προσερχομένων. Τό σχετικόν χωρίον τῶν Πράξεων (ΙΕ' 1-29) ἔχει ὡς ἐξῆς: «Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς ὅτι ἂν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. Γενομένης οὖν στάσεως καί ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καί τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καί Βαρνάβαν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καί πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλήμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διήρχοντο... Παραγενόμενοι δέ εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας... ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ Θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν, καί ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. Ἐξανέστησαν δέ τινες ἀπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες, λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τόν νόμον Μωϋσέως. *Συνήχθησαν* δέ οἱ ἀπόστολοι καί οἱ *πρεσβύτεροι* ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. Πολλῆς δέ συζητήσεως γενομένης ἀναστάς Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς· ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν

ἐξελέξατο διά τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τά ἔθνη τόν λόγον τοῦ Ἐυαγγελίου καί πιστεῦσαι. Καί ὁ καρδιογνώστης Θεός ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δούς αὐτοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καθώς καί ἡμῖν, καί οὐδέν διέκρινε μεταξύ ἡμῶν τε καί αὐτῶν τῇ πίστει καθαρίσας τάς καρδίας αὐτῶν. Νῦν οὖν τί πειράζετε τόν Θεόν ἐπιθεῖναι ζυγόν ἐπί τόν τράχηλον τῶν μαθητῶν... Ἐσίγησέ τε πᾶν τό πλήθος καί ἤκουσαν Βαρνάβα καί Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός σημεῖα καί τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι' αὐτῶν. Μετά δέ τό σιγῆσαι αὐτούς **ἀπεκρίθη Ἰάκωβος** λέγων· ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ με... Τότε **ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις** καί τοῖς **πρεσβυτέροις** **σύν ὅλη τῇ Ἐκκλησίᾳ** ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σύν τῷ Παύλῳ καί Βαρνάβᾳ..., γράψαντες διά χειρός αὐτῶν τάδε. Οἱ **ἀπόστολοι** καί οἱ **πρεσβύτεροι** καί οἱ **ἀδελφοί** τοῖς κατά τήν Ἀντιόχειαν... ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. Ἐπειδή **ἠκούσαμεν** ὅτι τινές ἐξ ὑμῶν ἐξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις ἀνασκευάζοντες τάς ψυχάς ἡμῶν, λέγοντες περιτέμενεσθαι καί τηρεῖν τόν νόμον, οἷς οὐ διεστείλαμεθα, ἔδοξεν **ἡμῖν** γενομένοις **ὁμοθυμαδόν** ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς σύν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καί Παύλῳ... **Ἀπεστάλκαμεν** οὖν Ἰούδαν καί Σίλαν καί αὐτούς διά λόγου ἀπαγγέλλοντας τά αὐτά. Ἔδοξε γάρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι **καί ἡμῖν** μηδέν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων... Ἔρρωσθε». Εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι καί κατά τήν λῆψιν τῆς συνοδικῆς ταύτης ἀποφάσεως –μετά τήν γενομένην πολλήν συζήτησιν– λαμβάνει πρῶτος τόν λόγον ὁ ἀπόστολος Πέτρος καί ποιεῖται μάλιστα σχετικήν εἰσήγησιν σύμφωνον πρὸς τάς ἀπόψεις τῶν ἀποστόλων Παύλου καί Βαρνάβα, ὁμιλοῦσι δέ οὗτοι ἐν τῇ συνόδῳ μετά τόν ἀπόστολον Πέτρον. Ἀλλά μετ' αὐτούς ὁμιλεῖ ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος **ἀποκρινόμενος**, ἐκ τούτου δέ σαφῶς ἐμφαίνεται ὅτι προήδρευεν οὗτος τῆς συνόδου καί... «**ἀπεκρίθη**» εἰς τά λεχθέντα ὑπό τῶν λοιπῶν ἀποστόλων (ὡς ἀκριβῶς γίνεται εἰς πᾶσαν συνοδικήν ἀπόφασιν), μετά δέ τήν **ἀπόκρισίν** του ἐλήφθη, ἐν **ἰσοτιμίᾳ** πάντων, ἡ συνοδική ἀπόφασις. Πάντως τονίζεται ῥητῶς καί ἐν τῇ ἀποφάσει ταύτῃ ὅτι «...ἔδοξε **τοῖς ἀποστόλοις καί τοῖς πρεσβυτέροις** σύν ὅλη τῇ Ἐκκλησίᾳ...», καί «**ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδόν...**», διά τήν λῆψιν αὐτῆς. Καί διακηρύσσεται οὕτω καί πάλιν σαφῶς καί κατηγορηματικῶς ὅτι ἐλήφθη καί αὕτη **συνοδικῶς**². Προστίθενται ὁμως τελικῶς εἰς τήν ἀπόφασιν ταύτην καί τά ἐξῆς: «...ἔδοξε γάρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἡμῖν». Διά τῆς προσθήκης δέ ταύτης διακηρύσσεται ἐπί πλέον ὅτι τήν Ἐκκλησίαν διοικεῖ καί διευθύνει κατ' ἀρχήν προσωπικῶς αὐτό τό Ἅγιον Πνεῦμα καί ἐκ παραλλήλου ἡ συνοδική-συλλογική διοίκησις της ὑπό τῶν πιστῶν. Καί καταφαίνεται πόσον ἀντίθετος πρὸς τάς τόσον ρητάς, σαφεῖς καί κατηγορηματικάς διατάξεις τῆς Γραφῆς εἶναι ἡ παρ' οἰουδήποτε μέλους τῆς Ἐκκλησίας προσωπική διεκδίκησις τῆς διευθύνσεως καί διοικήσεως τοῦ ὅλου σώματος αὐτῆς. Ὡσαύτως διά τῆς ἀποφάσεως ταύτης τῆς πρώτης συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μετά τήν Πεντηκοστήν βεβαιοῦται ἀπολύτως, ὅτι

οὐχί τήν διοίκησιν καί τήν ἡγεσίαν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἀλλά καί τήν προεδρίαν ἀπλῶς τῆς συνόδου τῆς δέν εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἀλλ' ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, ὡς πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων. Τοῦτο δέ ρητῶς, ὡς προείπομεν, προσεπιβεβαιοῖ καί ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (Ε. Π. Migne, τ. 51, σελ. 383)²⁴.

ε. Εἰς τήν Ἐκκλησίαν, ὡς εἰς συνοδικόν - συλλογικόν δικαστήριον, παρέπεμψεν ὁ Κύριος τήν ἐπίλυσιν τῶν ἀδελφικῶν διαφορῶν. Τό σχετικόν χωρίον τῆς Γραφῆς (Ματθ. ΙΗ' 15-17) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐάν δέ ἀμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καί ἔλεγξον αὐτόν μεταξύ σοῦ καί αὐτοῦ μόνον· ἐάν σοῦ ἀκούσῃ ἐκέρδησας τόν ἀδελφόν σου· ἐάν δέ μή ἀκούσῃ, παράλαβε μετά σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπί στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα· ἐάν δέ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐάν δέ καί τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἐθνικός καί ὁ τελώνης».

Ἵτι ἡ ἐντολή τοῦ Κυρίου «εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ...» ἔχει τήν ἔννοιαν τῆς «προσφυγῆς εἰς τήν ἐκκλησίαν», τήν σύναξιν τῶν πιστῶν, ἵνα ἐλέγξῃ αὕτη καί **κρίνη** τελικῶς τόν ἀμαρτήσαντα ἀδελφόν, εἶναι προδήλως ἀναμφισβήτητον. Καί ἐπιβάλλει μέν βεβαίως ὁ Κύριος, πρό τῆς εἰς τήν ἐκκλησίαν προσφυγῆς, τόν κατ' ἰδίαν ἔλεγχον τοῦ ἀμαρτήσαντος (ὡς καί τόν ἔλεγχον ἀκολούθως παρουσιά μαρτύρων), ἵνα καί ὁ ἀδικηθεὶς ἐπιτελέσῃ τό καθῆκον τῆς ἀγάπης πρὸς τόν ἀμαρτήσαντα καί καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν διά τήν μετάνοιαν καί σωτηρίαν του, αἱ ἐντολαὶ ὅμως αὗται οὐδόλως ἔχουσι τήν ἔννοιαν τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως, ὡς ἰσχυρίσθησαν ἀπολογηταί τινες τοῦ «Παπισμοῦ». Τό μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως προϋποθέτει μετάνοιαν τοῦ ἀμαρτήσαντος καί ἐκουσίαν προσφυγὴν του εἰς αὐτό. Ἐπομένως ὅλον τό προμνησθέν χωρίον ἔχει γενικὴν ἔννοιαν ἀφορῶσαν εἰς ὅλους τοὺς χριστιανούς, καθὼς καί εἰς τόν τρόπον τῆς ἐπιλύσεως τῶν μεταξύ αὐτῶν διαφορῶν. Καί ἀποτελεῖ καί τοῦτο ἀμάχητον βεβαίωσιν ὅτι ὡς πολίτευμα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας ὠρίσθη ρητῶς καί ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τό «συνοδικόν».

Ἵτι δέ καί τήν ἐπίλυσιν τῶν μεταξύ τῶν ἀδελφῶν διαφορῶν εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς ἡ Ἐκκλησία –ἡ **συνοδική** διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας²⁵– βεβαιοῖ ῥητῶς καί κατηγορηματικῶς καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ Α' πρὸς Κορ. ΣΤ' 1-4 ἐπιστολῇ του: «...Τολμᾶ τις ὑμῶν, πρᾶγμα ἔχων πρὸς ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καί οὐχί ἐπὶ τῶν ἀγίων; οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τόν κόσμον κρινούσι; Καί εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων;... βιωτικά μὲν οὖν κριτήρια ἐάν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν **τῇ ἐκκλησίᾳ** τούτους καθίζετε».

ς. Ἰσοτίμους θεωρῶν τοὺς ἀποστόλους ὁ Χριστός ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς λέγων: «Ἄμην λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ,

καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραήλ» (Ματθ. ΙΘ' 28). Καί²⁶.

ζ. Ἐπίσης παρέσχεν εἰς τοὺς δώδεκα ἀποστόλους εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ἰωάν. ΙΔ' 16 καὶ 26 καὶ ΙΣΤ' 13 καὶ Πράξ. Α' 7-8), ἄνευ διακρίσεως **τινος**.

Ὅταν αἱ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὡς ἰσοτίμους ἐπαγγελίαι συνδυασθῶσι μετὰ τῆς ἀπ' ἀρχῆς **ἰσοτίμου** παροχῆς εἰς αὐτοὺς θείας χάριτος καὶ εὐλογίας, ἥτοι «ἐξουσίας πνευμάτων ἀκαθάρτων καὶ θεραπείας πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας» (Ματθ. Ι' 1 πρβλ. καὶ Μάρκ. ΣΤ' 7-13) καὶ τῆς **ἰσοτίμου** ὡσαύτως ἀποστολῆς των εἰς τὴν **ἀποστολικὴν διακονίαν** (Ματθ. Ι' 5 καὶ Λουκ. Θ' 1)²⁷. Καὶ ὅταν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ προμνησθεῖσα ἐπαγγελία περὶ αἰωνίου δόξης ὡς ἰσοτίμων τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον περιμάχητον ρῆσιν «...Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν...» (ἥς τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν –ὅπως καὶ τοῦ ὅλου χωρίου– ἐκτενῶς ἀνεπτύξαμεν), ὅπως καὶ μετὰ τὴν συμβολικὴν μὲν, ἀλλὰ σαφῆ βεβαίωσίν του πρὸς ὅλους καὶ πάλιν –καὶ εἰς ἀπάντησιν τῶν σχετικῶν διαλογισμῶν των περὶ τοῦ μεταξύ των «μειζονος»– ὅτι οὐδένα ἐξ αὐτῶν, παρὰ τὰ πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον ὀλίγον προηγουμένως λεχθέντα, ἐθεώρει «μειζονα» τῶν ἄλλων· ὅταν τέλος προστεθῆ ὅτι καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, καθ' ἃ προανεπτύξαμεν, ἰσοτίμως καὶ ἄνευ διακρίσεως **τινος** ἀπεστάλησαν οἱ «ἔνδεκα», ἵνα «μαθητεύσωσι», ἥτοι ἐκχριστιανίσωσι πάντα τὰ ἔθνη καὶ ἰσοτίμως ἐπίσης καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως κατῆλθε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐφ' ὅλων τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν μαθητῶν, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. Β' 1-3), συνάγεται καὶ πάλιν ἡ ἀμάχητος καὶ ἀναντίρρητος ἀλήθεια, ὅτι ἰσοτίμον **συνδοκῆν**-συλλογικὴν διοίκησιν καὶ κυβέρνησιν, ἀποτελουμένην ἀρχικῶς ἐκ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἐξελέξατο καὶ, ἀπερχόμενος τοῦ κόσμου τούτου, κατέλιπε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Κύριος. Ἄλλως τε, αὐτὴ αὕτη ἡ ἔννοια τῆς «Ἐκκλησίας» προϋποθέτει πολίτευμα, σύστημα διοικήσεως **συλλογικόν - Συνοδικόν**. Οὐδέποτε δέ «μοναρχικόν» καὶ «ἀπολυταρχικόν».

Ὅτι δέ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ὠμίλησε πάλιν καὶ **ἰδιαιτέρως** ὁ ἀπόστολος Πέτρος, μετὰ τὰς ὁμιλίας **πάντων...** πλησθέντων Πνεύματος Ἁγίου (αὐτόθι Πράξ. Β' 4, 6, 8 καὶ 11-13), «σταθεῖς ὅμως σὺν τοῖς ἔνδεκα...», οὐδόλως καὶ τοῦτο δύναται νά θεωρηθῆ καὶ οὐδ' ἔνδειξις κἄν, ὅτι κατέλαβεν οὗτος «πρωτεῖόν τι» καὶ τιμῆς ἔστω, μεταξύ τῶν δώδεκα, πολὺ δέ περισσότερον «πρωτεῖον ἐξουσίας καὶ διοικήσεως» ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἡ ὀλίγον προηγουμένως γενομένη **συνδοκῆ** ἐκλογή τοῦ ἀποστόλου Ματθίου, ἢ μετὰ τὴν ὁμιλίαν ταύτην εἰς τοὺς δώδεκα (καὶ οὐχί εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον, ὡς ἠγοούμενον τῶν λοιπῶν ἢ καὶ **πρῶτον ἐν ἰσοίς**) παράδοσις τῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσφορῶν, «...τῶν τιμῶν τῶν πιπρασκομένων χωρίων ἢ οἰκιῶν» (Πράξ. Δ' 34 καὶ 37), ἢ ἐπακολουθήσασα **συνδοκῆ** ἀπόφασις διὰ τὸν τρόπον τῆς εἰσαγωγῆς εἰς

τήν Ἐκκλησίαν τῶν ἐξ ἐθνικῶν προσερχομένων, ἢ ὑπό τῆς ὀλομελείας τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστόλων ἀποστολή τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μετά τοῦ Ἰωάννου εἰς Σαμάρειαν (καί ὁ ἀποστελλόμενος, ὡς προείπομεν, ἀποστέλλεται εἴτε ὑπό *ἀνωτέρου* τινός εἴτε *ὑπό ἴσου*, τουλάχιστον) καί ἡ *ἰσότημος* ὑπ' ἀμφοτέρων «προσευχή καί ἐπίθεσις χειρῶν ἐπί τῶν ἐκεῖ βεβαπτισμένων εἰς τό ὄνομα τοῦ Κυρίου» (Πράξ. Η' 14-18), περί ἧς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις λόγος ἐγένετο, καί, τέλος, ὁ ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπό τῶν «ἀποστόλων... καί τῶν ἀδελφῶν ἐκ περιτομῆς...» (Πράξ. ΙΑ' 2), πολύ δέ περισσότερο ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου (πρός Γαλ. Β' 11-16) ἀποτελοῦσιν ἀδιαφιλονίκητον καί ἀμάχητον τῆς αὐτῆς ἀληθείας ἀπόδειξιν, ὅτι δηλ. ὁ ἀπ. Πέτρος οὐδέν «πρωτεῖον» εἶχεν ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί οὐδεμίαν πνευματικήν ἢ διοικητικήν ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν²⁸, ἢ δέ διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας ἦτο ἀπ' ἀρχῆς «*συνοδική*» καί «*ἰσότημος*». Διά τοῦτο, ἐκτός τῶν προεκτεθέντων (καί πολλῶν ἄλλων σχετικῶν) καί ἐν τῇ «εἰς Ἄγ. ἱερομάρτυρα Ἰγνάτιον» Ὁμιλία του (Ε.Π., τ. 50, σ. 588) ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει:

«Ὅταν δέ Παῦλον εἶπω, οὐ τοῦτον μόνον λέγω, ἀλλά καί Πέτρον καί Ἰάκωβον καί Ἰωάννην καί πάντα αὐτόν τόν χορόν...». Ἐν δέ τῇ 7ῃ «Ὁμιλ. «εἰς ἀπόστολον Παῦλον» (Ε.Π., τ. 50, σ. 59), προσθέτει: «Τά μὲν γάρ τοῦ παρόντος βίου ἀξιώματα τότε μείζονα φαίνεται, ὅταν εἰς ἓνα περιστῆ μόνον. Ἐπί δέ τῶν πνευματικῶν... τότε λάμπει τό τῆς τιμῆς, ὅταν πολλούς τῆς προεδρίας ἔχη κοινωνούς καί ὅταν ὁ μετέχων μὴ εἷς ἦ, ἀλλά πολλούς ἔχη τῶν αὐτῶν ἀπολαύοντας».

Γ. Ὁ προσωπικός ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου

Σπουδαιοτάτην μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ἀποτελεῖ ὡσαύτως, ὡς προείπομεν, ὁ ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου σοβαρός ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Τό σχετικόν χωρίον ἔχει ὡς ἑξῆς:

«...Ὅτε δέ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατά πρόσωπον αὐτῶ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. Πρὸ τοῦ γάρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου μετά τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δέ ἦλθον, ὑπέστελλε καί ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τούς ἐκ περιτομῆς. Καί συνυπεκρίθησαν αὐτῶ καί οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καί Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. Ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων· Εἰ σύ Ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς ζῆς καί οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τά ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν;» (Γαλ. Β' 11-16)²⁹.

Ἀφιερῶσας εἰδικὴν ὀμιλίαν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος διὰ τὴν διαφωνίαν ταύτην ὑπό τόν τίτλον «Λόγος εἰς τὴν περικοπὴν, ὅτε ἦλθεν ὁ

Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ πρόσωπον αὐτῶ ἀντέστην» (Ε.Π., τ. 51, σελ. 373 ἐξ.), γράφει ἐν αὐτῇ, σὺν ἄλλοις, καὶ τὰ ἐξῆς:

«Β'...» Ἄρα οὖν θορυβεῖ ἕκαστος τῶν ἀκουόντων τοῦτο· ὅτι Παῦλος ἀντέστη τῷ Πέτρῳ, ὅτι **στῦλοι** τῆς Ἐκκλησίας συγκρούονται καὶ ἀλλήλοις προσπίπτουσι; **Στῦλοι** γάρ ὄντως εἰσὶν οὗτοι, τὴν ὄροφὴν τῆς πίστεως ἀνέχοντες καὶ διαβαστάζοντες, καὶ **στῦλοι** καὶ πρόβολοι καὶ **ὀφθαλμοί** τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ πηγαί τῶν ἀγαθῶν καὶ θησαυροὶ καὶ λιμένες...». Καὶ κατωτέρω (σελ. 381 § IB'): «...» Ὅτι Θεὸς Χριστός... ὁμοίως Παῦλος καὶ Πέτρος ἐκήρυττον. Ἐν τίσι οὖν ἡ διαφορὰ; Ἐν τῇ παρατηρήσει τῶν βρωμάτων, ἐν τῇ περιτομῇ, ἐν τοῖς ἄλλοις Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσιν. Ὁ μὲν γάρ Πέτρος οὐκ ἐτόλμα τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς φανερῶς λέγειν καὶ διαρρήδη, ὅτι δεῖ τούτων ἀποστῆναι καθάπαξ. Ἐδεδοίκει γάρ, μήποτε πρό καιροῦ τὴν συνήθειαν τούτων ἀνασπάσαι βουλόμενος... Διὰ τοῦτο ἠνείχετο ὁ μακάριος Πέτρος Ἰουδαϊζόντων αὐτῶν... Ἀλλ' οὐχ ὁ Παῦλος οὕτως...». Καὶ ἐν σελ. 388: « Ἄλλ' ὥσπερ **ἐπιτίμα** Παῦλος καὶ ταῦτα ἀκούων Πέτρος ἐσίγα..., κατεδέχετο ὡς οὐκ ὀρθῶς πεπονηκῶς, δέχεσθαι τὴν **ἐπίπληξιν**». Ταῦτα, σὺν ἄλλοις, γράφει ὁ θεῖος Χρυσόστομος διὰ τὴν διαφωνίαν μεταξὺ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων.

Καὶ τονίζει βεβαίως ὁ ἅγιος Πατὴρ ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ (αὐτόθι, σελ. 385-388) ὅτι ἡ διαφωνία αὕτη δὲν ἦτο διαφωνία **οὐσίας**, ἀλλὰ τοιαύτη «**τακτικῆς**» καὶ «**οἰκονομίας**» τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἵνα μὴ βλαβῶσιν οἱ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοί· ἐξηγεῖ ὅτι «ἠνείχετο αὐτῶν Ἰουδαϊζόντων», ἤτοι ὅτι ἠνείχετο τὴν ὑπ' αὐτῶν τήρησιν καὶ τῶν ἐθῶν τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου (τῆς περιτομῆς, τῶν περὶ βρωμάτων διατάξεων κλπ.), φοβούμενος μήπως πρό καιροῦ τὴν συνήθειαν ταύτην ἀποκόπτων βλάψει αὐτούς καὶ ἀναμένων τὴν κατάλληλον πνευματικὴν των ἀνάπτυξιν, ἵνα ὑποδείξῃ εἰς αὐτούς τὸ ἀνωφελές πλέον τῶν ἐθῶν τούτων· ἀποδεικνύει ὅτι ἡ τε διαφωνία καὶ ὁ ἔλεγχος ἐγένοντο πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστῶν, ὅπως καὶ τῶν ἐξ ἐθνῶν τοιούτων, γενικώτερον· ὅμως δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀντίρρησης ὅτι ὑπῆρξε διαφωνία, ἔστω καὶ τακτικῆς, καὶ ὅτι ἐξ αἰτίας ταύτης ἐγένετο ἔλεγχος - **ἐπιτίμησις** καὶ **ἐπίπληξις**, καὶ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, καθ' ὃν ὁ πρῶτος δὲν προέβαλεν οὔτε «**πρωτεῖον**», μήτε «**ἀλάθητον**». Ἐσιώπησε, «δεχόμενος κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον καὶ πάλιν - τὴν ἐπίπληξιν καὶ ἀποδεχόμενος ὡς οὐκ ὀρθῶς πεπονηκῶς».

Οὕτω, καὶ διὰ τῆς ὑπερόχου ταύτης ὁμιλίας τοῦ ἁγίου Πατρός, δὲν διευκρινίζεται μόνον, καὶ ἐν θαυμαστῇ μάλιστα ἀναλύσει, ὁ βαθύτερος πνευματικὸς λόγος τῆς μεταξὺ τῶν «κορυφαίων» ἀποστόλων διαφωνίας· παρέχονται συνάμα καὶ ἀνεκτίμητα πνευματικὰ στοιχεῖα περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῷ σώματι τῶν ἀποστόλων καὶ τῆς Ἐκκλησίας καθόλου. Οἱ δύο ἀπόστολοι χαρακτηρίζονται «στῦλοι», τὴν ὄροφὴν τῆς πίστεως ἀνέχοντες καὶ διαβαστάζοντες, **στῦλοι** καὶ **πρόβολοι** καὶ **ὀφθαλμοί** τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ πηγαὶ ἀγαθῶν, ὁ δὲ ἀπόστολος

Πέτρος χαρακτηρίζεται ἐπανειλημμένως *συναπόστολος* ἀπλῶς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί διδάσκαλος τῶν Ἰουδαίων, ἐνῶ ὁ Παῦλος χαρακτηρίζεται «διδάσκαλος ἐθνῶν». «Ἄν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο *ἡ ὄρατὴ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ ὄρατός ἐκπρόσωπος* τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, πῶς ἦτο δυνατόν νά θεωρηθῆ ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πατρὸς ἀπλῶς «στῦλος» ἢ «ὀφθαλμός» τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἰσότημος μέ τόν ἀπόστολον Παῦλον καί οὐχί ἡ «ὄρατὴ ὀροφή», ἢ «ὄρατὴ κεφαλὴ» τῆς Ἐκκλησίας;»

Ἀπ' ἀρχῆς δέ καί τῆς ὁμιλίας ταύτης καί μέχρι τέλους αὐτῆς ἐκδηλοῦται ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πατρὸς ἡ ἰδιαίτερα προτίμησις καί ὁ ἰδιαίτερος σεβασμός του πρὸς τόν ἀπόστολον Παῦλον. Προκειμένου ν' ἀναφέρῃ τὰ ὀνόματα τῶν δύο «κορυφαίων» ἀποστόλων, *προτάσσει*, σχεδόν πάντοτε, ὅπως καί εἰς ἄλλας ὁμιλίας του, τό ὄνομα τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ὀνομάζει πολλάκις τόν ἀπόστολον Πέτρον «διδάσκαλον» ἀπλῶς τῶν Ἰουδαίων, ἐνῶ τόν ἀπόστολον Παῦλον «διδάσκαλον ἐθνῶν». Εἰς ἄλλας ὁμιλίας ὀνομάζει βεβαίως τόν ἀπόστολον Πέτρον κορυφαῖον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, τῶν ἑνδεκα. Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, δι' ὃν ἔγραψε ἑπτὰ *εἰδικὰς* Ὁμιλίας ἐγκωμιαστικὰς, ἰδοὺ τί γράφει ἰδιαίτερος, μεταξύ ἄλλων:

«...Πόθεν οὖν εὐκαιρον εἶη ἂν ἄψασθαι τῶν ἐγκωμίων; Πόθεν ἄλλοθεν, ἢ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ *πρώτου*, τοῦ δεῖξαι τὰ ἀπάντων ἀγαθὰ; Εἴτε γάρ προφητῆται ἐπεδείξαντό τι γενναῖον, εἴτε πατριάρχαι, εἴτε δίκαιοι, εἴτε *ἀπόστολοι* (ἐν οἷς συμπεριλαμβάνεται βεβαίως καί ὁ ἀπόστολος Πέτρος), εἴτε μάρτυρες, πάντα ταῦτα ὁμοῦ συλλαβῶν ἔχει *μετά τοσαύτης ὑπερβολῆς*, μεθ' ὅσης *οὐδεὶς* ἐκείνων, ὅπερ ἕκαστος εἶχε καλόν ἐκέκτητο». (Ὁμιλία Α' εἰς τόν ἀπόστολον Παῦλον, Ἐ.Π. Migne, τ. 50, σελ. 473). Καί «...Ὁρᾷς πῶς πάντα προεώρα ἡ ἀγία καὶ θεία κεφαλὴ, ὁ τῶν Οὐρανῶν ὑψηλότερος, ὁ ψυχὴν ἔχων πάντα ὁμοῦ περιλαβεῖν δυναμένην, ὁ *τὰ πρῶτα κατέχων* Παῦλος;» (Ὁμιλία ΝΕ', αὐτόθι, τ. 60, σελ. 381 § γ). Καί κατωτέρω, σελ. 392, ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους: «...Καί γάρ ὑπὲρ τόν ἥλιον ἔλαμψεν ἡ τούτου γλῶττα καί τῶν ἄλλων *ἀπάντων* ἐπλεονέκτησε τῷ τῆς διδασκαλίας λόγῳ». Παρίσταται μήπως ἀνάγκη καί ἄλλων ἀποδείξεων διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου θέματος γνώμην τῶν μεγάλων πατέρων, οὓς τιμᾷ καί ἡ Ῥωμαιοκαθολικὴ Κοινότης;

Συνοπτικὴν δέ περίληψιν τῶν προαναπτυχθέντων ἀποτελοῦσιν αἱ κατὰ τὰ ἔτη 1722 καί 1727 ἐκδοθεῖσαι ἀποφάσεις τῆς ἐν Κων/πόλει συγκληθείσης ἐνδημούσης συνόδου, τῆς πρώτης τῶν ὁποίων συμμετέσχον καί οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας Ἀθανάσιος καί Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος, τῆς δέ δευτέρας οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας Σίλβεστρος (1724-1766) καί Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος. Περὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν συνόδων τούτων, ἐν τῷ προμνησθέντι συγγράμματι τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, σελ. 269-276, ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα:

«Ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶχεν ἐπιταθῆ ἡ λατινικὴ προπαγάνδα μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Συρίας ἰδίως. Ὅθεν τῷ 1722 ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Γ' (1716-26, 1732-33) συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνδημοῦσαν σύνοδον, ἣς συμμετέσχον ὁ Ἀντιοχείας Ἀθανάσιος Γ' (1686-1724), ὁ Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος (1707-1731) καὶ ἱκανοὶ τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως. Ἡ σύνοδος αὕτη συνέταξεν ἀναίρεσιν τῆς διδασκαλίας τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἣς ἀναιρέσεως τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἀνεφέρετο εἰς τὸ πολύκροτον «πρωτεῖον», ἀπέστειλε δὲ τὴν προᾶξιν αὐτῆς ταύτην ὑπὸ τύπον ἐγκυκλίου, ἐν ἀπλουστερᾷ γλώσσει, πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους τῆς Συρίας. Ἀπέδειξε διὰ λεπτομεροῦς ἐκθέσεως, ὅτι ὁ ἀπ. Πέτρος «δὲν ἔγινε μοναχός (=μοναδικός) ἄρχων ἀπὸ τόν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι, καθὼς μαρτυρεῖ ἡ θεία Γραφή (Ψαλμ. ΙΗ' 4, Μάρκ. ΚΕ', Ἰω. Κ', 21). Προσαγαγοῦσα τὰ σχετικὰ χωρία, λέγει ἡ σύνοδος, ὅτι «ἐκ τούτων φανερόν γίνεται, ὅτι καθὼς ὁ Πέτρος δὲν ἦτο μονάρχης ἀναμεταξὺ εἰς τοὺς ἀποστόλους, οὐδὲ ὁ Πάπας δὲν ἔχει καμμίαν πρόφασιν εὐλογον νά ἀντιποῖται τὴν ὑπερήφανον αὐτὴν μοναρχίαν, προβάλλοντας πῶς εἶναι τοῦ ἀγίου Πέτρου διάδοχος, μάλιστα ὅπου καὶ ὅσα προνόμια εἶχεν ὁ ἅγιος Πέτρος, αὐτὰ ταῦτα ἔχουσι καὶ οἱ λοιποὶ ἅγιοι ἀπόστολοι». Εἰς ἀπόδειξιν τούτου προσάγει ὅτι οὗτοι κοινῶς ὅλοι ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Χριστοῦ (Ματθ. Δ' 19, ΙΘ', 28, Λουκ. ΣΤ', 13), κοινῶς ἀποστέλλονται εἰς τὸ βάπτισμα, κοινῶς παραδίδεται εἰς αὐτούς τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας (Λουκ. ΚΒ' 19) καὶ κοινῶς λαμβάνουσι τὴν ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὡς καὶ τὸ λύειν καὶ δεσμεῖν τὰς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας. Μετὰ τοῦτο ἀποκρούεται ἡ γνώμη τῶν Λατίνων, καθ' ἣν ὁ Πέτρος ἦτο μόνος ἐπίσκοπος τῆς Οἰκουμένης, προσάγεται δὲ τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου «τίνι τρόπῳ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός καὶ θύρα εἶη καὶ ποιμὴν; Θύρα μὲν ἀνοίγων ἑαυτόν, ποιμὴν δὲ εἰσερχόμενος δι' ἑαυτοῦ· ὅτι δὲ ποιμὴν ἐστὶ δέδωκε καὶ τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν, ὅτι καὶ ὁ Πέτρος ποιμὴν καὶ ὁ Παῦλος ποιμὴν καὶ οἱ ἐπίλοποι τῶν ἀποστόλων ποιμένες καὶ οἱ καλοὶ ἐπίσκοποι ποιμένες»²¹. Προσάγεται ἐφεξῆς χωρίον τοῦ Ἀμβροσίου Μεδιολάνων, καλοῦντος τοὺς ἀποστόλους πάντας «ἐπιτρόπους Χριστοῦ», εἰς ἀναίρεσιν τῆς γνώμης ὅτι μόνος ὁ Πέτρος ὑπῆρξεν ἐπίτροπος, ἦτοι ἀντιπρόσωπος Χριστοῦ, καὶ χωρίον τοῦ ἀγίου Χρυσοστόμου εἰς ἀναίρεσιν τῆς γνώμης, καθ' ἣν μόνος ὁ Πέτρος ἐνεπιστεύθη τὴν προστασίαν τῆς οἰκουμένης. Δι' ἄλλων χωρίων τοῦ αὐτοῦ Πατρός καὶ τοῦ Κυπριανοῦ Καρχηδόνας ἡ σύνοδος ἀποδεικνύει ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι εἶχον τὴν αὐτὴν χάριν καὶ δωρεάν καὶ ἦσαν ἰσότιμοι. Ἐξηγεῖ ἐφεξῆς ὅτι τὸ λεγόμενον ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι ἔδωκεν ὁ Κύριος τὰς κλεῖς τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἔχει μεταφορικὴν σημασίαν. «Τὰ κλειδιά δὲν σημαίνουν ἄλλο, παρά τὴν ἐξουσίαν καὶ πνευματικὴν δύναμιν, διὰ τῆς ὁποίας λύοντες οἱ πνευματικοὶ τὰς τῶν ἐξομολογουμένων καὶ μετανοούντων ἁμαρτίας ἀνοίγουσι τοὺς οὐρανοὺς καὶ εἰσέρχονται, καθὼς πάλιν δένοντες

κανονικῶς τούς ἀνθρώπους, κλείουσι τούς οὐρανοὺς καί δέν δύνανται νά εἰσέλθουν». Τό συμπέρασμα τοῦτο κατοχυροῖ ἡ σύνοδος διά τῶν χωρίων τῶν Πατέρων. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τό χωρίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου Στουδίτου: «Μανθάνω ὅτι ἐν Ρώμῃ καί τάς κλεῖς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων διά τιμῆς ἄγουσι *καίτοι γε ὁ Κύριος οὐ κλεῖς αὐτῷ δίδωσιν αἰσθητάς, ἀλλά τάς διά λόγου εἰς τό δεσμεῖν καί λύειν*»²². Ὡς δέ παρατηρεῖ ἡ σύνοδος, τό «σοί δώσω τάς κλεῖς» ὑπῆρξεν ἐπαγγελία τοῦ Κυρίου πρὸς τόν Πέτρον (δέν εἶπε «σοί δίδωμι») ἐκπληρωθεῖσα μετά τήν Ἀνάστασιν, ὅτε τῷ Πέτρῳ καί τοῖς λοιποῖς «ἐνεφύσησε καί λέγει αὐτοῖς: Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον, ἄν τινων ἀφήτε κλπ.». Ὁ ἱερός Αὐγουστίνος ἐσημείωσε τό ἀνωτέρω χωρίον ἐρμηνεύων «τάς κλεῖς οὐχί ἐνί, ἀλλά τῇ ἐνότητι ἔδωκεν ὁ Χριστός» (κυριῶς: «Has claves non homo unita sed unitas accepit ecclesia». Jerm 295). Καί ὁ Θεοφύλακτος. «Εἰ γάρ καί πρὸς Πέτρον μόνον εἴρηται τό δώσω σοι, ἀλλά πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις δέδοται»²³.

«Περαιτέρω ἡ σύνοδος ἐρμηνεύει τό χωρίον «Σύ εἶ Πέτρος καί ἐπί ταύτη τῇ πέτρῳ, οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν», ἀποδεικνύουσα, ὅτι ὑπό τήν πέτραν νοεῖται ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου, ὡσαύτως τό χωρίον «ποιμαίνε τά πρόβατα μου», ἀποδεικνύουσα, ὅτι ποιμένες ἦσαν καί οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι καί οἱ διάδοχοι αὐτῶν, οὐχί δέ μόνος ὁ Πέτρος. Τό ρηθέν εἰς τόν Πέτρον «ποιμαίνε τά πρόβατα μου» νοεῖται διά πάντας τούς ἀποστόλους, ὡς καί τό «ἐγώ δέ ἐδεήθην ὑπέρ σου ἵνα μή ἐκλίπη ἡ πίστις σου» νοεῖται δι' ὅλους τούς ἀποστόλους, ἐπίσης καί δι' ὅλην τήν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. *«Μάλιστα δέ ἐπειδή ὁ μακάριος Πέτρος διά τῆς ἀρνήσεως ἐξέπεσεν ἀπό τήν τιμῆν καί ἀξίαν τῆς ἐπισκοπῆς, διά τοῦτο ὁ Χριστός πρῶτος μέ τήν τριττὴν ἐρώτησίν του ἰάτρευσε τήν πληγὴν τῆς ἀρνήσεως καί ἀκολούθως πάλιν τοῦ ἐνεχείρησε τήν ποιμαντικὴν ἐξουσίαν, ἰδίως εἰς αὐτόν λέγων, «ποιμαίνε τά πρόβατά μου», καθὼς ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης ἐρμηνεύων τό ΚΑ' τοῦ κατὰ Ἰωάννην λέγει»* «...ἄμα δέ καί δεικνύς αὐτῷ ὅτι χρή θαρρεῖν, λοιπόν ὡς τῆς ἀρνήσεως ἐξεληλαμένης, ἐγχειρίζεται τήν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν».

Προσάγουσα τά χωρία τῆς Γραφῆς, ἐν οἷς ὁ Κύριος ἀπαγορεύει εἰς τούς μαθητάς νά λέγωνται διδάσκαλοι ἢ καθηγηταί καί νά ἐξουσιάζωσι τῶν ἀδελφῶν (Ἰωάν. ΙΓ' 13, Ματθ. ΚΓ' 8, 9, 20, 25), λέγει, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὡς καί οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, ἦσαν ἰσότιμοι πρὸς τόν Πέτρον (ἄλλως δέν θά ἠδύνατο ὁ Παῦλος νά ἐλέγξῃ τόν Πέτρον ἐνώπιον πάντων (Γαλ. 2, 11, 14). Ἐρμηνεύουσα τό χωρίον «Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ συνιάσαι ὡς τόν σῖτον· ἐγώ δέ ἐδεήθην περὶ σου ἵνα μή ἐκλίπη ἡ πίστις σου· καί σύ ποτέ ἐπιστρέψας στήριξον τούς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 32), διδάσκει ὅτι «ὁ κοινὸς ἐχθρὸς Διάβολος θέλοντας νά βλάβῃ καί νά σκανδαλίσῃ ὄχι μόνον τόν Πέτρον, ἀλλά καί τούς λοιπούς ἀποστόλους, καί νά σηκώσῃ τήν ὑποταγὴν καί τήν ἀγάπην ὅπου εἶχον εἰς τόν Χριστόν, καθὼς τό ἔκαμεν εἰς τόν Ἰούδαν, διά τοῦτο λέγει ὁ Χριστός «ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ συνιάσαι». Καί ἐπειδή πάλιν, ὅταν ἠρώτησεν ὁ

Χριστός τούς αποστόλους «ὕμεῖς δέ τίνα μέ λέγετε εἶναι» ἀποκριθεὶς πρῶτος ὁ Πέτρος εἶπε: «Σὺ εἶ ὁ Χριστός ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», δι' αὐτὴν τὴν πίστιν καὶ τὴν ὁμολογίαν εἶπεν ὁ Χριστός «ἐγὼ παρεκάλεσα ἵνα μὴ ἐκλίπη ἡ πίστις σου», ἡ ὁποία καὶ ποτέ δέν ἔλειψε οὔτε θά λείψῃ ἀπὸ τὴν θείαν Του Ἐκκλησίαν. Καὶ πάλιν, ἐπειδὴ ὁ Χριστός ὡς καρδιογνώστης προγνωρίζοντας τὸν ξεπεσμόν καὶ τὴν ἄρνησιν τοῦ μακαρίου Πέτρου, ὅπου ἔμελλεν ὕστερον νά πάθῃ, τοῦ προεἶπεν ὅτι «**καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας**», ἤγουν ἐπίστρεψον διὰ μετανοίας καὶ πικρῶν δακρῶν, ἤγουν ὅταν ἐπιστρέψῃς, καὶ μετανοήσῃς διὰ τὸ ἀμάρτημα αὐτό τῆς ἀρνήσεως, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου, **εὐγάνοντάς τους** δηλαδή **ἀπὸ κάθε ἀμφιβολίαν**, ὅπου ἔχουν, διὰ λόγου σου· βεβαιώσέ τους νά μένωσιν εἰς τὴν αὐτὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, ὅπου ἔχεις καὶ σὺ πρὸς ἐμέ. **Τοιαύτην ἔννοιαν** ἔχει τὸ «στήριξον», ἤγουν στηριγμόν καὶ νουθεσίαν καὶ παραγγελίαν καὶ συμβουλήν, οὐχὶ ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ κυριότητα τοῦ Πέτρου πρὸς τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, καθὼς οἱ Λατῖνοι λέγουσιν, ὅτι μόνον εἰς τὸν Πέτρον ἐδόθη νά στηρίξῃ καὶ νά βεβαιώσῃ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, καὶ ἀκολουθῶς ὁ Πάπας τοὺς ἄλλους Πατριάρχας, καὶ μέ τὸν τρόπον τοῦτον σπουδάζουσι νά τοῦ δώσουν μίαν τυραννικὴν **μοναρχίαν**. Καὶ ἂν ὁ Πέτρος ἦτο τοιοῦτος, καθὼς λέγουσιν οἱ Λατῖνοι, ὅπου αὐτός νά βεβαιώσῃ τὰ χαρίσματα τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ χωρὶς τὴν βεβαιώσιν ἐκείνην νά μὴ ἔχωσι κῦρος καὶ ἰσχύν, ἀκολουθεῖ ὁ Πέτρος νά ἦτον οὐ μόνον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων πρῶτος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀνώτερος, τὸ ὁποῖον, οὐδεὶς νοῦν ἔχων ἤθελε τολμήσῃ νά εἰπῇ. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς Πράξεις τῶν ἀποστόλων, τὰς ὁποίας ἔγραψεν ὁ ἅγιος Λουκᾶς, γίνεται φανερόν ὅτι ὁ μακάριος Πέτρος δέν εἶχε καμμίαν ἐξουσίαν καὶ αὐθεντίαν ἐπάνω εἰς τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, ἀλλὰ μόνον νά εἶναι πρῶτος τῆ τάξει καὶ τῆ πρωτοκαθεδρία. Ἐκθέτουσα τὸ γεγονός τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ματθίου (Πράξ. 1, 15 ἐξ.) ἀποδεικνύει ἡ σύνοδος, ὅτι ὁ Πέτρος «δέν ἦτο μονάρχης, μήτε ἐξουσιαστής, ἀλλ' ἓνας τῆς συνόδου καὶ πρῶτος τῆ τάξει». Τὸ αὐτὸ ἀποδεικνύει καὶ ἐξ ἄλλων γεγονότων (Πράξ. Δ' 35, ΣΤ' 2 καὶ ΣΤ' 11, ΚΒ' 15, 23). Ὅτι δέ δέν ἦσαν ὑποκείμενοι οἱ ἀπόστολοι εἰς τὸν Πέτρον, μαρτυρεῖ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Παῦλος, ὁ Ἰωάννης, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰούδας, **ἔγραψαν τὰς ἐπιστολάς των ἀνεξαρτήτως τοῦ Πέτρου**. Ὅτι ἐπίσης ὁ Πέτρος δέν ἦτο ἀνώτερος βασιλέων, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ Λατῖνοι, μαρτυρεῖ ἡ προτροπὴ αὐτοῦ πρὸς τοὺς πιστούς ὅπως ὑποτάσσωνται τοῖς ἄρχουσι (Α' Πέτρ. Β' 13-15), ὁμοίως καὶ ἡ τοῦ Παύλου (Ρωμ. ΙΓ' 1-4). «Ἄν ὁ Πέτρος λοιπόν καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς τὰς ἐξουσίας τὰς κοσμικὰς, πῶς ἀποτολμῶσιν οἱ διάδοχοι τοῦ Πέτρου νά λέγουν, ἡμεῖς ὀρίζομεν μόνον καὶ ἐξουσιάζομεν καὶ κρίνομεν τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ διαμοιράζομεν τὰς ἐξουσίας καὶ κυβερνῶμεν ὄχι μόνον τὰ ἐκκλησιαστικά, ἀλλὰ καὶ τὰ πολιτικά; Ἀλλὰ καὶ ὅσα ἄλλα προνόμια δίδουσι σήμερον οἱ Παπισταὶ εἰς τὸν Πάπαν καὶ μέ πολλὴν ἀδιακρισίαν, φαίνεται φανερά, ὅτι

εἶναι ἐκτός πάσης εὐσέβειας καί φρονήσεως ὑγιουῶς. Καί πρῶτον μὲν τὸν ὀνομάζουσι **Θεὸν ἐπὶ γῆς**, τὸ ὅποιον κανένας θεοσεβῆς ποτέ δὲν τὸ ἐδέχθηκε, ἀλλ' ὡς βλάσφημον καί ἀντίθετον φωνήν τὸ ἀποφεύγουσι...».

«Ἡ σύνοδος ἐφεξῆς ἐλέγχει τοὺς Λατίνους μοναχοὺς, οἵτινες παρὰ τῶν ἐξομολογουμένων ἀπήτουν πίστιν εἰς τὸν Πάπαν, ἀποδεικνύει δὲ τελείως ἀβάσιμον καί ψευδῆ τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν Λατίνων περὶ τοῦ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα, ὑπομιμνήσκουσα ὅτι πολλοὶ Πάπαι περιέπεσαν εἰς αἵρεσιν. Ἐπίσης ἀναιρεῖ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῶν συνόδων, παραπέμπουσα εἰς τὴν ἀποστολικὴν σύνοδον (Πράξ. ΙΕ' 6 ἐξ.) καί εἰς ἄλλα γεγονότα τῶν Πράξεων, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ὁ Πέτρος ὑπετάσσετο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Προσάγουσα τὸν 39 Ἀποστολικὸν Κανόνα ἀποδεικνύει ὅτι οἱ σύνοδοι ἦταν ὑπέρτεροι παντός ἐπισκόπου. Εἰδικώτερον δὲ προσάγει παραδείγματα Παπῶν τῆς Ρώμης καθαιρεθέντων ἢ ἀθωωθέντων ὑπὸ συνόδων. Τέλος βάσει τοῦ 28 Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, τοῦ 36 τῆς ΣΤ' καί τῆς 131 Νεαρᾶς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α', ἡ σύνοδος ἀποδεικνύει, ὅτι **«ἀπὸ τὰς συνόδους ἔλαβε τὸ πρωτεῖον τῆς τάξεως ἡ παλαιὰ Ρώμη διὰ τὴν βασιλείαν καὶ οὐχὶ διὰ τὸν Πέτρον»**.

«Οὕτω διὰ ἀναντιρρήτων μαρτυριῶν ἕκ τε τῆς ἀγίας Γραφῆς καί τῆς Ἱερᾶς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας ἡ Ὁρθόδοξος σύνοδος τοῦ 1722 κατέρριπτε πάντα τὰ σοφιστεύματα, δι' ὧν ἐζητεῖτο νὰ ὑποστηριχθῆ τὸ Παπικὸν πρωτεῖον. Κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1727 νέα σύνοδος ἐνδημοῦσα συνεκροτήθη ἐν Κων/πόλει ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου Β' κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ Πατριαρχίαν (1726-1732) τῆ συμμετοχῆ τοῦ Σιλβέστρου Ἀντιοχείας (1724-1766), τοῦ Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων καί δώδεκα Μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἡτις σύνοδος ἐξέδωκεν Ὁμολογίαν πίστεως τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας³⁴. Ἐν τῇ ἀρίστη ταύτῃ ἀπὸ πάσης ἐπόψεως Ὁμολογία ἐκτίθεται ἡ διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί θετικῶς καί ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος. Τό ια' κεφ. ἔχει ὡς ἐξῆς: «Οὐδεμίαν ἄλλην οὖν τινα κεφαλὴν ἀποδέχασθαι ἐν αὐτῇ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰμὴ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν μόνον παρὰ τοῦ Πατρὸς δοθέντα κατὰ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ καί θεμέλιον τὸν αὐτόν, κατὰ τὸν μακάριον ἀπόστολον φάσκοντα, «θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστι Ἰησοῦς Χριστός (Α' Κορ. Γ' 11) καί αὐτός ἐστίν «ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας» (Ἐφεσ. Ε' 23). Τὸν δὲ Πάπαν τῆς Ρώμης οὐ κεφαλὴν ἡγεῖσθαι τῆς ἀγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, **ἀλλά, μέλος ὄντα, ὑποκεισθαι ταῖς συνόδοις, καί ὡς δυνάμενον ἀμαρτῆσαι** (οὐ μόνον ὡς ἄνθρωπον ἀπλῶς, ἀλλὰ καί ἀπ' αὐτῆς τῆς καθέδρας διδάσκοντα) τοῦ ὀρθοῦ καί τοῦ ἀληθοῦς, κρίνεσθαι τε καί ἀνακρίνεσθαι καί διορθοῦσθαι καί παιδείαις Ἐκκλησιαστικαῖς ὑποβάλλεσθαι, ὅτε τύχοι ἄν πταῖσαι, ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς συνόδου, ὡς μέλος ὢν, οὐ κεφαλὴ τῆς ἀγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καί τοῦτο δὲ ὀπτηνίκα συμφρονῆ τοῖς λοιποῖς ἀγιωτάτοις Πατριάρχεις ἐν τοῖς

περί εὐσεβείας καὶ πίστεως λόγοις καὶ τὰ αὐτὰ δοξάζων ἢ δόγματα τῆς καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οὐ μὴν δέ ὅταν σχισματικά ἐστί καὶ ξένα καὶ ἀλλότρια καὶ ἀπάδοντα τῇ εὐσεβείᾳ φρονῆ· τότε γὰρ οὐδ' *ὡς μέλος αὐτόν ἀποδέχεσθαι χρή*. Ὅσα δέ ὑπέρογκα καὶ φορτικά ἀνχήματα προσοικειοῦσιν αὐτῶ τινες, τό εἶναι δηλ. ὑπεράνω κανόνων καὶ νόμων καὶ τό ἄπταιστον καὶ ἀναμάρτητον καὶ τό πάντα τούς ἄλλους ἀρχιερεῖς αὐτῶ ὑποκειῖσθαι καὶ αὐτόν μόνον ἐπίτροπον εἶναι καὶ ἐκπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, καθολικόν εἰς πάντα καὶ πάντας, τήν κεφαλὴν ὄρατὴν, ἀντί τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅσα τούτοις συγγενῆ καὶ παραπλήσια, *λήρον* ἠγεῖσθαι μακρόν καὶ κολακείας *ψυχοβλαβοῦς* ἐφευρήματα καὶ *ἠπατημένης διανοίας* γεννήματα».

Ταῦτα ἐν συνόψει περιέχουσιν αἱ ῥηθεῖσαι ἱστορικαὶ ἀποφάσεις τῆς ἐν Κων/πόλει ἐνδημούσης συνόδου, ἀπηχοῦσαι τὴν γνώμην ἀπάσης τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, *Ὁρθοδόξου, Καθολικῆς* καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξαντλοῦσαι τό ἐπίμαχον θέμα ἀπὸ πάσης πλευρᾶς. Εἰς τὰ ἀμάχητα ὁμῶς τῶν ἀποφάσεων τούτων ἐπιχειρήματα, ἅτινα τόσον ἀπὸ Γραφικῆς ἐπόψεως, ὅσον καὶ ἐξ ἐπόψεως Κανονικοῦ Δικαίου ἐκτενέστερον ἀναπτύσσομεν, καλόν θεωροῦμεν νά προσθέσωμεν καὶ τὰ ἀκόλουθα:

α. Ἐάν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ὁ ὄρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καὶ ὁ ὄρατός ἀρχηγός τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἢ «Ἀποκάλυψις» εἰς τὸν Ἰωάννην, «...ἵνα δεῖξη τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει...» (Ἀποκ. Α' 1) καὶ οὐχί εἰς τὸν ἐκπρόσωπόν Του, καὶ πῶς ἔδωκε τὰς «εἰδικὰς» ἐντολάς Του ὁ Κύριος πρὸς τούς ἐπισκόπους-ἀγγέλους τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν (Ἀποκ. Β'-Γ') διὰ τοῦ Ἰωάννου καὶ οὐχί διὰ τοῦ ὄρατοῦ ἐκπροσώπου Του καὶ τῆς ὄρατῆς κεφαλῆς... τῆς Ἐκκλησίας;³⁵

β. Πῶς ὑπὸ τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας δέν προετάχθησαν ἐν τῇ Κ.Δ. τιμητικῶς αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ Ἰακώβου, ἀλλ' ἐτέθησαν κατὰ σειράν μετὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰακώβου;

γ. Ἐάν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης προωρίζετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νά εἶναι ὁ ὄρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καὶ ἀρχηγός καὶ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἰδιαίτερα εὐλογία εἰς τό Ἑλληνικόν ἔθνος – μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ; Πῶς δηλ. ἦτο δυνατόν νά εὐλογηθῆ ἰδιαίτερος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ ἀπειρῶ Αὐτοῦ περὶ πάντων προγνώσει) τό Ἑλληνικόν ἔθνος, ἀρχηγός δέ τῆς Ἐκκλησίας Του καὶ ὄρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου νά *ὀρισθῆ* Λατῖνος; Μήπως δέν προεγνώριζεν ὁ Θεός τὴν μέχρι καὶ τῆς σήμερον παράτασιν τῆς μεταξύ τῶν δύο ἱστορικῶν ἐθνῶν *διαμάχης*, μέ τὰ ἀπεριγράπτα, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, κακουργήματα τῶν Λατίνων εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, *ἐμπνευσταί*, ἀλλὰ καὶ *διατάκται* τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν πάντοτε, κατὰ τὴν μεταχριστιανικὴν ἐποχὴν, οἱ κατὰ καιροὺς Πάπαι;

δ. Πῶς ἦτο δυνατόν νά γραφῶσι τὰ Ἱ. Εὐαγγέλια, αἱ Πράξεις καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τῶν ἀποστόλων καὶ ἡ «Ἀποκάλυψις» εἰς τὴν Ἑλληνικὴν³⁶

γλώσσαν, ἐφόσον ἡ «Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία» θὰ ἦτο προωρισμένη νὰ προῖσταται τῆς ὅλης Ἐκκλησίας (ὁ δὲ ἡγούμενος αὐτῆς, τῆς λατινικῆς γλώσσης ποιούμενος χρῆσιν, ἔμελλε νὰ εἶναι ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ καθολικὸς ἡγούμενός της), ὡσαύτως δὲ πῶς τοῦ ἀρχικοῦ καὶ τοῦ τελευταίου γράμματος τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ πάλιν ἀλφαβήτου (τοῦ Α καὶ Ω) ἐποίησατο χρῆσιν αὐτός ὁ Κύριος, ἵνα χαρακτηρίσῃ Ἐαυτὸν – ὡς ἄπειρος καὶ αἰώνιος Λόγος – ὡς «τὴν ἀρχὴν καὶ τέλος τοῦ παντός;» (Ἀποκαλ. Α' 8).

Εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα δὲν θὰ καταστῇ ἀσφαλῶς ποτέ δυνατόν νὰ ἀπαντήσῃ ὁ Παπισμὸς. Ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις, δέον νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι «Ἐκκλησίαν» ἵδρυσεν ὁ Κύριος (Ματθ. ΙΣΤ' 18) καὶ οὐχὶ «**μοναρχίαν**» ἢ «**ἀπολυταρχίαν...**». Καὶ τὴν «ἐτυμολογίαν» δέ, τὴν «ἐννοιαν» ἀπλῶς τῆς λέξεως ταύτης ἐάν ἐπρόσεχον οἱ ἀπολογηταὶ τοῦ Παπισμοῦ καὶ δὴ οἱ Ἕλληνες τοιοῦτοι, θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι αὕτη σημαίνει «τελείαν Δημοκρατίαν, μὲ πολίτευμα καὶ σύστημα διοικήσεως ἀπολύτως **δημοκρατικόν-συνοδικόν**, καὶ οὐδέποτε «μοναρχικόν, ἀπολυταρχικόν, δεσποτικόν». Τὴν ἐκ τῶν ἄνω δὲ πρὸς τὰ κάτω ἱεραρχίαν καὶ τὴν κατὰ τάξιν διαβάθμισιν τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας τοῦ σώματος - ὀργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας περιγράφων ὁ ἀπόστολος Παῦλος, γράφει σαφῶς τὰ ἐν τῇ Α' Κορ. ΙΒ' 28 ἀναφερόμενα, «Καὶ οὐς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ **πρῶτον** ἀποστόλους, **δεύτερον** προφῆτας, **τρίτον** διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις... κλπ.». Οὐδαμοῦ ἀναφέρει αὐτός τε, ὅπως καὶ ἡ Κ.Δ. ἐν τῷ συνόλω της, περὶ ὑπεραποστόλου τινος ἢ ὑπερπροφήτου, ἢ τοποτηρητοῦ καὶ ἀντιπροσώπου τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ καὶ περὶ «ὄρατῆς» καὶ «ἀοράτου» κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία καὶ ἐνιαία, ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανοῖς, καὶ μίαν ἔχει κεφαλὴν, τὸν Κ. ἢ Ἰ. Χριστόν (Ἐφεσ. Α' 22, Ε' 23, Κολ. Α' 18).

Δ. Αἱ κατὰ τοῦ «πρωτείου» μαρτυρίαι τῆς Ἰ. Παραδόσεως.

Περὶ τῶν μαρτυριῶν τούτων, ἐκ τῆς «Δογματικῆς τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας» τοῦ ἀοιδίμου καθηγητοῦ + Παν. Τρεμπέλα, τόμ. Β', σελ. 398-401 μεταφέρομεν τὰ ἑξῆς:

«1. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἱερᾶς Παραδόσεως ἀναζητηθέντα ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Πάπαν στηρίγματα τῶν περὶ πρωτείου ἀξιώσεων αὐτοῦ παρουσιάζονται σφόδρα ἀσθενῆ καὶ ἀνίσχυρα. Οὕτω τὸ ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος καλεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ρωμαίων «προκαθημένην τῆς ἀγάπης»² ἢ μπορεῖ μὲν νὰ ἀποτελῇ ἔνδειξιν, ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἐξετίμα αὐτὴν ὡς ἐξόχως σπουδαίαν Ἐκκλησίαν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, κατ' οὐδένα ὅμως λόγον ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ ἀνεγνώριζεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς πρωτεῖον κυριαρχίας ἐπὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ χωρίον τοῦ Εἰρηναίου³, εἰς τὸ ὅποῖον ἀναφέρεται, ὅτι πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης (διὰ τὸ ὑπερέχον πρωτεῖον - «propter potentiolem principalem») ἀνάγκη εἶναι ἵνα συμφωνῇ πᾶσα ἡ Ἐκκλη-

σία, ἤτοι οἱ ἀπανταχοῦ πιστοί, διότι ἐν αὐτῇ διετηρήθη ἡ ἀποστολική παράδοσις, θά ἡδύνατο νά παρατηρηθῆ πρωτίστως μὲν, ὅτι δέν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν αὐτό τό πρωτότυπον κείμενον τοῦ Εἰρηναίου, ἀλλὰ μετάφρασιν αὐτοῦ λατινικὴν, ἣτις ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Δύσει γενομένη δέν εἶναι ἀπίθανον νά μὴ ἀποδίδῃ ἀκριβῶς τό νόημά του. Πάντως πρὸς διακρίβωσιν τούτου δέον νά λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καί τὰ συμφραζόμενα, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Εἰρηναῖος συνιστᾷ, ἵνα προκειμένου νά ἀποφασίσῃ τις μεταξύ αἰρετικῶν καί Ὁρθοδόξων, προσφεύγῃ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἐκκλησιῶν, καί μάλιστα ἐκείνων, αἵτινες διὰ τῆς διαδοχῆς τῶν ποιμένων τῶν ἀνάγονται μέχρι τῶν ἀποστόλων. Ἐπειδὴ δέ θά ἦτο μακρόν νά διατρέξῃ ταύτας, ἀρκεῖ νά ἐξετάσῃ τις ποία εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Κατὰ τὰ συμφραζόμενα λοιπὸν ταῦτα ἢ *potentior principalitas* τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης δέν προβάλλεται ὑπὸ ἔννοιαν ἀπόλυτον, ἀλλὰ μόνον («*quoniam longum est in hoc tali volumine omnium ecclesiarum enumerare successiones*») πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἐκζητοῦντος τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν, μὴ διαμφισβητουμένου, ἀλλὰ τούναντίον διακηρυττομένου, ὅτι οὐ μόνον εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ, ἀλλ' εἰς πᾶσαν Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν θά ἡδύνατό τις νά πληροφορηθῆ περὶ τῆς ἀληθείας.

2. «Ἄλλως τε τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου *potentior principalitas*, ἐάν ὄντως οὗτος ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Εἰρηναίου, ἀποσαφεῖ καί ἡ Ἐκκλησιαστικὴ πρᾶξις, περὶ τῆς ὁποίας πληροφοροῦσιν ἡμᾶς δύο γεγονότα, τῶν ὁποίων δέν ὑπῆρξε ξένος καί αὐτός ὁ Εἰρηναῖος. Αναφέρονται δέ τὰ γεγονότα ταῦτα εἰς τό ζήτημα τοῦ χρόνου τῆς τελέσεως τοῦ Πάσχα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ Ρώμη ἠκολούθει ἄλλην παράδοσιν τῆς ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Ἀσίας τηρουμένης. «Τοῦ μακαρίου δέ Πολυκάρπου ἐπιδημήσαντος τῇ Ρώμῃ ἐπὶ Ἀνικήτου», καθά ἀναφέρει ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Εἰρηναῖος, οὔτε ὁ Ἀνίκητος τὸν Πολύκαρπον πείσαι ἡδύνατο, οὔτε μὴν ὁ Πολύκαρπος τὸν Ἀνίκητον ἔπεισεν, ἀλλὰ μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν, μὴ ἀποπειραθέντος τοῦ Ἀνικήτου διὰ χρήσεως τοῦ ἀνυπάρχοντος πρωτείου ἐξουσίας νά ἐπιβάλλῃ τὴν παράδοσιν τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας εἰς τὸν Πολύκαρπον. Ὅτε δέ πάλιν βραδύτερον, ζῶντος ἔτι τοῦ Εἰρηναίου, Βίκτωρ ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξεδήλωσε διὰ τό αὐτό ζήτημα διάθεσιν, ὅπως ἀποκόψῃ τὰς ἐν Ἀσία Ἐκκλησίας τῆς μετ' αὐτοῦ κοινωνίας, «οὐ πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις ταῦτα ἠρέσκετο, ἀλλὰ πολλοί ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καί ὁ Εἰρηναῖος, ἐκ προσώπων ὧν ἠγεῖτο κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν, ἀντιτάσσονται, φέρονται δέ καί τούτων αἱ φωναί πληκτικώτερον καθαπτόμεναι τοῦ Βίκτωρος»³⁹. Καί ματαιοῦται ἡ πρόθεσις τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ἀπὸ τῆς διοικήσεως τοῦ ὁποίου παρουσιάζονται ἀνεξάρτητοι οὐ μόνον οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀλλὰ καί οἱ ἐν τῇ Δύσει ἐπίσκοποι.

3. Παρόμοιον θά ἡδύνατο νά παρατηρήσῃ τις καί περὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ Παπικοῦ πρωτείου προβαλλομένων μαρτυριῶν ἐκ τῶν συγγραφῶν τοῦ Κυπριανοῦ. Ονομάζει μὲν ὁ Κυπριανός τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης μητέρα

καί ρίζαν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καί καθέδραν τοῦ Πέτρου καί προϊσταμένην Ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς ἡ ἐπισκοπικὴ ἐνότης προῆλθεν⁴. Ἄλλ' ἐξ ἄλλου ἀναφερόμενος εἰς τὰς διαφορὰς γνωμῶν, αἵτινες περὶ τοῦ βαπτίσματος ἰδίᾳ τῶν αἰρετικῶν παρατηροῦνται μεταξύ τῶν ἐπισκόπων, γράφει καί ἐξ ὀνόματος ἄλλων, πρὸς τὸν Στέφανον ἐπίσκοπον Ρώμης, ὅτι «δὲν ἀξιοῦμεν νὰ βιάσωμεν οὔτε νὰ δώσωμεν νόμον εἰς κανένα, διότι ἕκαστος ἐπίσκοπος ἔχει πᾶσαν ἐλευθερίαν ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς Ἐκκλησίας του, ὧν ὑπόλογος περὶ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ⁴. Παρὰ τὴν ἐπιμονὴν δὲ τοῦ Στεφάνου, ὅπως μὴ ἀναβαπτίζονται οἱ αἰρετικοί, καί παρὰ τὰς ἀπειλὰς αὐτοῦ ὁ Κυπριανός, καί οἱ περὶ αὐτὸν ἐπίσκοποι, «συμφωνήσαντες μετὰ τῶν ἐπισκόπων Ἐλένου καί Φερμιλιανοῦ καί πάντων τε τῶν ἀπὸ Κιλικίας καί Καππαδοκίας καί Γαλατίας καί πάντων τῶν ἐξῆς ὁμορούντων ἐθνῶν» ἀντέστησαν καί διὰ συνοδικῶν ἔτι ἀποφάσεων ἐφήρμοσαν πρᾶξιν ἀντίθετον πρὸς τὴν ἐν Ρώμῃ κρατοῦσαν. Ρητῶς δὲ ἀλλαχοῦ ὁ Κυπριανός διακηρύττει, ὅτι καί οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἦσαν ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Πέτρος, κεκτημένοι τὰ ἴσα δικαιώματα τιμῆς καί ἐξουσίας»⁴.

4. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ φρόνημα καί τοιαύτη ἡ πρᾶξις τῶν κατὰ τὴν Δύσιν Ἐκκλησιῶν κατ' αὐτούς ἔτι τοὺς πρώτους αἰῶνας. Ὅτι δὲ συναντῶμεν ἔπειτα εἴτε ὡς ἐπευφημίας καί ὡς ἀβρόφρονας ἐπαίνους πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Ρώμης⁴ εἴτε ὡς ἐκφράσεις τιμῆς καί σεβασμοῦ πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Πέτρου, εἴτε ὡς ἐξάρσεις τοῦ Πέτρου, ὡς κορυφαίου τοῦ σώματος τῶν Ἀποστόλων καί ὡς θεμελίου τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀποδεικνύει τίποτε περὶ πρωτείου ἐξουσίας, τὸ πολὺ δὲ μαρτυρεῖ πρωτεῖον τιμῆς, ὅπερ οὐδέποτε ἠρνήθη ἡ Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης. Καί ἵνα ἐπισφραγίσωμεν τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα καί δι' ἑτέρας ἐκ Δύσεως μαρτυρίας, ἐπικαλούμεθα τοὺς λόγους τοῦ Ἱερωνύμου, καθ' οὓς «ὅπουδῆποτε καί ἂν ὦσιν ἐπίσκοποι, εἴτε ἐν Ρώμῃ, εἴτε ἐν Κων/πόλει, εἴτε ἐν Ρηγίω... τῆς αὐτῆς ἀξίας εἰσὶ καί τὴν αὐτὴν ἱερωσύνην ἔχουσι. Πάντες τῶν Ἀποστόλων διάδοχοι εἰσι»⁴.

Ε. Ἡ ἀμφισβήτησις τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου

Ἀπεδείξαμεν διὰ τῆς ἐρμηνείας ὅλων τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ἐπίμαχον θέμα χωρίων τῆς Γραφῆς ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὐδὲν «πρωτεῖον» διοικήσεως ἢ ἐξουσίας ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἔλαβε παρὰ τοῦ Κυρίου (κατὰ τὴν σύμφωνον περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων γνώμην τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας), ὥστε νὰ δύναται νὰ μεταδώσῃ τοιαύτην ἐξουσίαν εἰς οἷονδῆποτε πνευματικὸν διάδοχόν του (καίτοι οἱ ἀπόστολοι δὲν εἶχον προσωπικούς πνευματικούς διαδόχους, ὡς ἰδρῦται πολλῶν Ἐκκλησιῶν). Ἀπεδείξαμεν ὡσαύτως ὅτι ἐν τῇ συνοδικῇ διοικήσει τῆς πρώτης Ἐκκλησίας τῶν

Ἱεροσολύμων, ἣν ἀπετέλεσαν *ἰσοτίμως* οἱ δώδεκα ἀπόστολοι (μετά τήν συνοδικήν καί πάλιν ἐκλογήν τοῦ Ματθίου) εἶχε μὲν ὁ ἀπ. Πέτρος τιμητικὴν τινα διάκρισιν, εἰσηγούμενος τὰ ὑπὸ συζήτησιν θέματα ἢ ὁμιλῶν πρῶτος, δὲν εἶχεν ὅμως οὔτε τήν ἡγεσίαν τῆς διοικήσεως, οὔτε τήν τιμητικὴν αὐτῆς ἀπλῶς προεδρίαν, διότι καί ταύτην κατεῖχεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος. Θὰ παραθέσωμεν δέ τώρα συνοπτικῶς τὰς σαφεῖς ὡσαύτως μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καί τῆς ἱστορίας, ἐξ ὧν πλήρως, καί καθ' ἡμᾶς, ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὔτε ἰδρυτὴς ὑπῆρξε τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, οὔτε ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐμαρτύρησε· οὔτε κἂν μετέβη εἰς αὐτήν.

Μεταξὺ τῶν μαρτυριῶν τούτων, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων ἐκτενέστερον ἀναπτύσσονται ἐν τῇ περισπουδάστῳ ἱστορικῇ μελέτῃ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, σελ. 12-40⁴⁵, θὰ προτάξωμεν καί ἡμεῖς τὴν Α' καθολ. ἐπιστολὴν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου «πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς παρεπιδήμους διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καπαδοκίας, Ἀσίας, καί Βιθυνίας...», γραφεῖσαν περὶ τὸ 62 μ.Χ.. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, καίτοι εἶναι καθολικὴ, ἀποσιωπᾶται τὸ ὄνομα τῆς Ρώμης, ἢ διότι ἐγράφη αὕτη ἐκ Ρώμης, ἢ διότι μέχρι τῆς γραφῆς τῆς δὲν ἐδίδαξεν οὗτος ἐν αὐτῇ. Ἡ πρώτη ὅμως ἐκδοχὴ ἀποκλείεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἐφόσον ἀναφέρεται ρητῶς ἐν αὐτῇ ὅτι ἐγράφη ἐν Βαβυλῶνι, πρόκειται δέ προφανῶς περὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Βαβυλῶνος (ἐφόσον κατὰ τὰς σαφεῖς μαρτυρίας τῆς ἱστορίας ἀποκλείεται ἡ ἀρχαία) πρὸς νότον τῆς Ἡλιουπόλεως, ἔνθα ὑπῆρχε καί μεγάλη Ἰουδαϊκὴ κοινότης καί ναὸς Ἰουδαϊκός, ἐν ᾧ καί ὁ τάφος τοῦ προφήτου Ἱερεμίου σφζόμενος. Καί τοῦτο ἐνισχύεται καί ἐκ τῆς ἀξιώσεως τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Χριστιανῶν ὅτι ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας εἶναι ὁ ἀπ. Πέτρος, ὅστις ἐνεπιστεύθη τὴν Ἐκκλησίαν τῷ ἀκολουθῶν τοῦ Εὐαγγελιστῆ Μάρκῳ. Συνάγεται ὅθεν ἐκ τούτων ὅτι μέχρι τῆς συγγραφῆς τῆς Α' καθολ. ἐπιστολῆς του, ἤτοι μέχρι τοῦ 62 περιπτου μ.Χ., ὁ ἀπόστολος Πέτρος δὲν εἶχε μεταβῆ εἰς Ρώμην⁴⁶.

Ὅτι δέ καί μετὰ τὴν συγγραφὴν τῆς πρώτης ἐπιστολῆς του δὲν μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην μαρτυρεῖ ἡ δευτέρα καθολικὴ ἐπιστολὴ του, ἐφόσον μάλιστα αὕτη ἐγράφη προφανῶς διὰ τοὺς ἐξ ἐθνῶν χριστιανούς, ἐνῶ ἡ πρώτη ἐγράφη διὰ τοὺς ἐξ Ἑβραίων. Διότι καί ἐν αὐτῇ οὐδόλως ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τῆς Ρώμης. Καί τέλος, ὅτι καί περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του δὲν μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην, βεβαιοῦται ἐκ τῆς Β' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἐν ἣ ρητῶς οὗτος γράφει: (Δ' 16-17) «...ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογία οὐδεὶς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες μὲ ἐγκατέλιπον· ὁ δὲ Κύριος μοι παρέστη καί ἐνεδυνάμωσέ με, *ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη*». Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του, βεβαιοῦται σαφῶς, ὅτι κατὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ὁ ἀπόστολος Πέτρος δὲν ἦτο ἐν Ρώμῃ, ἄλλως ὁ ἀπόστολος Παῦλος θὰ ἐμνημόνευεν αὐτοῦ ἀναγκαίως. Ἀποδεικνύεται ὅμως προσέτι,

ὅτι καί πρό τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης οὐδόλως εἶχε μεταβῆ ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην, διότι δέν ἦτο δυνατόν νά γράψῃ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι «καί ἐν Ρώμῃ δι' αὐτοῦ ἐπληροφορήθησαν καί ἤκουσαν τό κήρυγμα τά ἔθνη», ἐάν προηγουμένως ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἶχε διδάξει ἐκεῖ.

Ὅταν εἰς τὰς μαρτυρίας ταύτας τῆς Γραφῆς προστεθῶσι τά ἐν ταῖς Πράξεσι (ΚΗ' 14-31) ἀναφερόμενα περὶ τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἅτινα ἀναπτύσσομεν ἐν τῇ συνεχείᾳ, ἐν συνδυασμῶ πρός τὴν πρός Ρωμ. ἐπιστολήν του, συνάγεται τό ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα ὅτι πρό τῆς εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀλλά καί πρό τῆς συγγραφῆς τῆς Β' πρός Τιμόθ. ἐπιστολῆς του, ὁ ἀπόστολος Πέτρος δέν μετέβη εἰς Ρώμην. Ἀποκλείεται ὁμως ὡσαύτως τό ἐνδεχόμενον τῆς ἐκεῖ μεταβάσεώς του καί μετά τὴν συγγραφὴν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, γραφείσης, ὡς προείπομεν, ἐν Ρώμῃ ὀλίγον χρόνον πρό τοῦ θανάτου τοῦ ἀποστόλου Παύλου², διότι καί λόγος πλέον δέν ὑπῆρχεν, ἐφόσον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἰδρυθεῖσα ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἠρίθμει ἤδη πλῆθος μαρτύρων, ἀλλά καί χρόνος ὁμοίως, λόγῳ τοῦ ὅτι μετ' ὀλίγον ἐκινήθη ὁ ἐπὶ Νέρωνος μέγας διωγμός, καθ' ὃν πιθανῶς ἐμαρτύρησαν ἀμφότεροι οἱ ἀπόστολοι, οὐχὶ ὁμως ἐν Ρώμῃ. Διότι καί περὶ τούτου οὐδεμία σοβαρὰ ἱστορική μαρτυρία ὑπάρχει. Πᾶσαι αἱ σχετικαὶ τοιαῦται, ὡς θὰ ἀποδειχθῇ ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἐστηρίχθησαν **καλῇ τῇ πίστει** ἐπὶ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, αὕτη ὁμως ἐβασίσθη ἐπὶ ἀποκρύφων βιβλίων καί ἀναληθῶν πηγῶν. Πλήν τούτου, ἀναμφισβήτητοι ἱστορικαὶ μαρτυρία βεβαιοῦσι τά ἐναντία. Μεταξύ δέ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἡ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος Ρώμης (88-97 μ.Χ.) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«...Ἄλλ' ἵνα τῶν ἀρχαίων ὑποδειγμάτων παυσώμεθα, ἔλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἔγγιστα γενομένους ἀθλητάς. Λάβωμεν τῆς γενεᾶς ἡμῶν τά γενναῖα ὑποδείγματα. Διὰ ζῆλον καί φθόνον οἱ μέγιστοι καί δικαιοτάτοι **στῦλοι**³ ἐδιώχθησαν καί ἕως θανάτου ἤλθον. Λάβωμεν πρό ὀφθαλμῶν ἡμῶν τοὺς πρώτους ἀποστόλους. Πέτρος διὰ ζῆλον ἄδικον οὐχ ἓνα οὐδέ δύο, ἀλλὰ πλείονας ὑπήνεγκε πόνους καί οὕτω μαρτυρήσας ἐπορεύθη εἰς τόν ὀφειλόμενον τόπον δόξης. Διὰ ζῆλον καί ὁ Παῦλος ὑπομονῆς βραβεῖον ὑπέσχε, ἐπτὰ δεσμά φορέσας, φυγαδευθεῖς, λιθασθεῖς. Κήρυξ γενόμενος ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ **καί τῇ Δύσει**, τό γενναῖον τῆς πίστεως κλέος ἔλαβε δικαιοσύνην διδάξας ὅλον τόν Κόσμον καί ἐπὶ τό **τέρμα** τῆς Δύσεως ἐλθὼν καί μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν ἡγουμένων, οὕτως ἀπηλλάγη τοῦ Κόσμου». Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ ἁγίου πατρὸς συνάγεται τό βέβαιον συμπέρασμα ὅτι ἀμφότεροι οἱ κορυφαῖοι δέν ἀπέθανον ἐν Ρώμῃ, ἄλλως οὗτος θὰ ἐποιεῖτο τούτου μνεῖαν ὅτι δέν ἀπέθανον ὡσαύτως διὰ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς Ρώμης..., ἀλλ' ἔνεκα ζήλου καί φθόνου· καί τέλος, ὅτι μόνον ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐγένετο κήρυξ ἐν τῇ Δύσει, «ἐπὶ τό τέρμα τῆς Δύσεως ἐλθὼν». Βεβαιοῦται δηλ. προσέτι ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος μετέβη

καί εἰς Ἰσπανίαν (ἣτις ἀποτελεῖ τό τέρμα τῆς Δύσεως), ὡς ἔγραφε ἐν τῇ πρὸς Ρωμ. ἐπιστολήν (ΙΕ' 23-24): «... ἐπιποθίαν δέ ἔχων ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπό πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐάν πορεύομαι εἰς τὴν Σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐλπίζω γάρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς καί ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ...». Καί ὅτι προφανῶς ἐμαρτύρησεν ἐκεῖ, «...ἐπὶ τό τέρμα τῆς Δύσεως, καί κατὰ τὸν Ἅγιον Κλήμεντα, ἐλθῶν»⁴⁹.

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ τόπου καί τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου τῶν «κορυφαίων», ἡ σοβαρώτερα καθ' ἡμᾶς μαρτυρία τῆς πρό τοῦ ἀποστόλου Παύλου μὴ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ρώμην καί συνεπῶς τῆς μὴ ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπ' αὐτοῦ ἐξάγεται ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τῆς πρό Ρωμαίους ἐπιστολῆς, μεθ' ὧσων ἀναφέρονται ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων (ΚΗ' 14-31) περὶ τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Οἱ ἐν Ρώμῃ Χριστιανοί (πρὸς τοὺς ὁποίους ἐγράφη ἡ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή) προήρχοντο προφανῶς ἐξ ἐθνικῶν ἐκ Συρίας, Μακεδονίας καί Ἑλλάδος, μαθητευσάντων προηγουμένως παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, προφανῶς δέ καί τινων Ἰουδαίων, ἐκ τῆς ἐν Ρώμῃ πολυαρίθμου τότε Ἰουδαϊκῆς κοινότητος. Χωρὶς νὰ ἀποτελῶσιν οὗτοι ὠργανωμένην Ἐκκλησίαν, συνήρχοντο προφανῶς καί ἐδιδάσκοντο εἰς διαφόρους οἴκους, ὡς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἀκύλα καί τῆς Πρισκίλλης (Ρωμ. ΙΣΤ' 3-4)⁵⁰. Ταῦτα συνάγονται ἐκ τῶν ἐν κεφ. Α' 6 καί 15, τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀναφερομένων (ἐνθα ὁ ἀπόστολος τονίζει ὅτι εἶναι «ἀπόστολος ἐθνῶν» καί... «εἶναι πρόθυμος νὰ εὐαγγελισθῇ καί τοῖς ἐν Ρώμῃ...»), ἐκ τῶν ἀναφερομένων ἐν κεφ. ΙΑ' 13 τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς «...ὕμῖν γάρ λέγω τοῖς ἔθνεσι...».

Γράφων λοιπὸν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐκ Κορίνθου, κατὰ τό 58 μ.Χ.⁵¹ πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Ρώμης τονίζει: «...ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλήμ καί κύκλῳ μέχρι Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναί τό Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, οὕτω δέ **φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ**» (Ρωμ. ΙΕ' 19-20) Καί προσθέτει: «...Διό καί ἐνεκοπτόμην τά πολλά τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς... ἐπιποθίαν δέ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπό πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐάν πορεύομαι εἰς τὴν Σπανίαν ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς» (Ρωμ. ΙΕ' 22-24). Μήπως καί μόνον ταῦτα δέν εἶναι ἱκανή μαρτυρία ὅτι γράφων ὁ ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Ρώμης, ἐγνώριζε καλῶς ὅτι πρό αὐτοῦ «παρ' ἄλλου δέν ὠνομάσθη εἰς αὐτοὺς Χριστός» καί ὅτι, «οὐδεὶς ἄλλος πρό αὐτοῦ θεμέλιον παρ' αὐτοῖς τέθεικε», διό καί φιλοτιμούμενος εἶχεν ἐπιποθίαν νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ; Δέν εἶχε συνεπῶς ὁ ἀπόστολος Πέτρος μεταβῆ εἰς Ρώμην πρό τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἤτοι πρό τοῦ 58 μ.Χ. Μήπως ὅμως μετέβη κατὰ τό ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς καί μέχρι τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου μεσολαβῆσαν διετές περίπου χρονικόν διάστημα; Καθ' ἡμᾶς καί μόνον τά ἐν ταῖς Πράξεσι (ΚΗ' 14-31) ἀναφερόμενα περὶ τῆς εἰς Ρώμην πρώτης μεταβάσεως καί τῆς ἐκεῖ ἐπὶ

διετίαν παραμονῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀποκλείουσι τοῦτο ἀπολύτως. Ἔχουσι δέ ταῦτα ἐν συνόψει ὡς ἐξῆς:

Τόν ἀπόστολον Παῦλον καί τούς μετ' αὐτοῦ ὑποδέχονται, «ἐξεληθόντες μέχρις Ἀππίου φόρου...» (Πράξ. ΚΗ' 15), οἱ ἐν Ρώμῃ χριστιανοί ἀδελφοί, γνωστοί, προφανῶς, κατά τὰ προεκτεθέντα, τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, ἐξ οὗ καί οὗτος ἰδὼν αὐτούς «ἔλαβε θάρσος»· ἀλλ' ἐν τοῖς ἀδελφοῖς τούτοις δέν ὑπάρχει προδήλως «ἐπίσκοπος» τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας ἢ πρεσβύτερος, ἄλλως θά ἐγένετο αὐτοῦ εἰδική μνεία, ὡς ἐγένετο διὰ τούς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου (Πράξ. ΚΗ' 17 ἐξ.).

Λαβὼν ἀκολούθως ἄδειαν ὁ ἀπόστολος Παῦλος νά μείνη «ἐν ἰδίῳ μισθώματι» (Πράξ. ΚΗ' 30) (ὅπου καί ἔμεινε ἐπὶ διετίαν), καλεῖ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς Ρώμην ἄφιξίν του τούς «ὄντας τῶν Ἰουδαίων...» (Πράξ. ΚΗ' 17) καί ὁμιλεῖ πρὸς αὐτούς περὶ τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ, «...τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραήλ, δι' ἣν τὴν ἄλυσιν περιεβάλλετο» (Πράξ. ΚΗ' 20). Οὗτοι ἀπαντῶντες ὅτι δέν ἔλαβον γράμματα περὶ αὐτοῦ καί δηλοῦντες ὡς Ἰουδαῖοι –καί μάλιστα οἱ πρόκριτοι τῶν ἐν Ρώμῃ– **ὅτι οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἀδελφῶν Ἰουδαίων** προηγουμένως ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ αὐτοῦ πονηρόν, ἀξιῶσι νά ἀκούσωσι παρὰ τοῦ ἰδίου τὰ τῆς διδασκαλίας του, **ἣν ἀποκαλοῦσιν αἴρεσιν**, γνωστοῦ ὄντος εἰς αὐτούς, ὅτι «**πανταχοῦ ἀντιλέγεται**». Ορισθείσης ἡμέρας, ἄρχεται τῆς διδασκαλίας «πειθῶν» τινάς ἐξ αὐτῶν..., ἐνῶ ἄλλοι «ἠπίστουν» (Πράξ. ΚΗ' 24). Ἐκ τῶν πειθομένων δέ προδήλως καί τῶν ἄλλων προὑπαρχόντων ἀδελφῶν χριστιανῶν, πρὸς οὓς ἔγραψε τὴν πρὸς Ρωμ. ἐπιστολήν του, ἰδρῦει τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, ἧς ἐπίσκοπον χειροτονεῖ τὸν μαθητὴν του Λίνον. Πῶς λοιπὸν ἦτο δυνατόν ἐν τῇ λεπτομερεστάτῃ ταύτῃ περιγραφῇ τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί τῆς ἐπὶ διετίαν ἐκεῖ παραμονῆς του, νά μὴ γίνῃ καί ἡ ἐλαχίστη νύξις περὶ τυχόν προηγουμένης ἐκεῖ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καί τῆς ὑπάρξεως ἐν Ρώμῃ ὠργανωμένης Ἐκκλησίας, ἰδρυθείσης ὑπ' αὐτοῦ, ὡς καί τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπισκόπου τῆς; Πῶς δέ καί οἱ «ὄντες», οἱ πρόκριτοι τῶν ἐν Ρώμῃ Ἰουδαίων, ἀποσιωπῶσι τὴν ἐκεῖ προηγουμένην μετάβασιν τοῦ «ἀδελφοῦ»⁵² καί «διδασκάλου» τῶν Ἰουδαίων ἀποστόλου. Πέτρου, ὅπως δ' ἀντιθέτως δηλοῦντες, ὅτι «οὐδεὶς τῶν ἀδελφῶν παρεγένετο» μέχρι τότε πρὸς αὐτούς, ἀξιῶσι παρὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου νά ἀκούσωσι τὰ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας; Ἐάν ὁ ἀπόστολος Πέτρος μετέβαινε προηγουμένως εἰς Ρώμην καί ἐδίδασκε καί ἰδρυνεν Ἐκκλησίαν, ἦτο δυνατόν νά μὴ γνωρίζωσι τοῦτο οἱ «ὄντες» τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων; Καί ἦτο δυνατόν νά μὴ γίνῃ καί νύξις κἂν περὶ αὐτῆς καί τοῦ ἐπισκόπου τῆς εἰς τὰς μεταξὺ αὐτῶν καί τοῦ ἀπ. Παύλου συζητήσεις;

Ἀλλὰ καί αἱ πρὸς Φιλιππησίους, πρὸς Κολοσσαεῖς καί πρὸς Τίτον ἐπιστολαὶ τοῦ ἀπ. Παύλου, αἱ **ἀναμφισβητήτως** γραφεῖσαι ἐν Ρώμῃ, κατά τό διετές διάστημα τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του, ἐν αἷς οὐδεμία νύξις γίνεται περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐνῶ, καί δὴ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς, γίνεται

ονομαστική μνεία τόσων άλλων, αποτελοῦσιν ἀδιαφιλονίκητον μαρτυρίαν, ὅτι πρό τοῦ ἀπ. Παύλου δέν μετέβη εἰς Ρώμην ὁ ἀπόστολος Πέτρος, οὔτε δέ καί μετ' αὐτόν καί καθ' ὄν χρόνον οὔτος παρέμεινεν ἐκεῖ. Ἐκ δέ τῆς Β' πρὸς Τιμόθεον γραφείσης, ὡς προανεπτύξαμεν, ἐν Ρώμῃ ὀλίγον πρό τοῦ θανάτου τοῦ ἀποστόλου Παύλου (64-67 μ.Χ.), προσεπιβεβαιοῦται ὅτι δέν μετέβη οὔτος εἰς Ρώμην.

Καί ἄλλα ὅμως ἐξηκριβωμένα ἱστορικά γεγονότα, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὰς μνησθείσας μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ἀποδεικνύουσιν ὡς τελειῶς ἀναληθεῖς τοὺς ἰσχυρισμούς τῶν θεολόγων τῆς Παπικῆς Κοινότητος ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος μεταβάς εἰς Ρώμην τῷ 41 μ.Χ.! παρέμεινεν ἐκεῖ συνεχῶς!, μέχρι τοῦ 66 μ.Χ., ὅτε καί ἐπὶ Νέρωνος ἐμαρτύρησεν.

Οὕτως εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπεστράφη τῷ 37 μ.Χ., «μετά τρία δέ ἔτη ἀνήλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον καί ἐπέμεινε παρ' αὐτῷ ἡμέρας δέκα πέντε» (Γαλ. Α' 18). Ἡ πρώτη λοιπὸν συνάντησις τῶν δύο ἀποστόλων ἐγένετο ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 39 μ.Χ. Συνεχίζων ὁ ἀπ. Παῦλος ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ (Β' 1), βεβαιοῖ, ὅτι ἀνέβη τό δεύτερον εἰς Ἱεροσόλυμα «μετά δέκα τέσσαρα ἔτη», μετά τῶν ἀποστόλων Βαρνάβα καί Τίτου, κατὰ τὴν δευτέραν δέ ταύτην μετάβασιν του ἐγένετο καί ἡ πρώτη ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστολική σύνοδος διὰ τὸν τρόπον τῆς εἰσδοχῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐξ ἐθνῶν προσερχομένων (Πράξ. ΙΕ' 5-30). Ὡστε καί μετά δέκα τέσσαρα (14) ἔτη ἀπὸ τοῦ 39 μ.Χ., ἤτοι τῷ 53 μ.Χ., ὁ ἀπόστ. Πέτρος εὐρίσκεται εἰς «Ἱεροσόλυμα καί λαμβάνει μέρος εἰς τὴν Α' Ἀποστολικὴν σύνοδον, κατὰ τὸν αὐτόν δέ προδήλως χρόνον δίδει τοῖς ἀποστόλοις Παύλῳ καί Βαρνάβα –μετά τοῦ Ἰωάννου– «δεξιᾶς κοινωνίας» καί ἀκολουθῶς ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ἀντιόχειαν.

Τῷ 58, ὡς προείπομεν, γράφεται ἐκ Κορίνθου ἢ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή, ἐν ἣ ὁ ἀπ. Παῦλος φέρεται καλῶς γνωρίζων ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἀπόστολος εἶχε μεταβῆ μέχρι τότε εἰς Ρώμην, καί τῷ 60 μ.Χ. ἀναβαίνει οὔτος τό τελευταῖον εἰς Ἱεροσόλυμα (Πράξ. ΚΑ' 17), ὅπου προφανῶς δέν εὐρίσκεται ὁ ἀπ. Πέτρος, διότι ἐπισκέπτεται μόνον τὸν Ἰάκωβον, παρ' ᾧ «παραγίνονται πάντες οἱ πρεσβύτεροι». Συλλαμβανόμενος ἐν Ἱεροσολύμοις ἄγεται εἰς Καισάρειαν, ὅπου παραμένει δέσμιος ἐπὶ διετίαν (Πράξ. ΚΔ' 27) καί ὅπου προδήλως γράφει τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν³³ καί ἐκεῖθεν μετάγεται τό πρῶτον εἰς Ρώμην, κατὰ τό 62 μ.Χ.

Ὅταν λοιπὸν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν: α. ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος γράφων τὴν Α' Καθολικὴν ἐπιστολήν του πρὸς τοὺς ἐν διασπορᾷ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς «Πόντου, Γαλατίας κλπ.» εἶχε γνῶσιν τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης περὶ τό 62 μ.Χ. β. ὅτι ὀλίγον πρό τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης – κατὰ τὴν τελευταίαν μετάβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ἱεροσόλυμα – δέν εὐρίσκετο ἐκεῖ καί γ. ὅτι ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς (58 μ.Χ.) καί ἀκολουθῶς τῆς πρὸς Ἐφεσίους (60-62 μ.Χ.) μέχρι τῆς πρώτης συνοδείας

μεταγωγῆς δεσμίου τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ρώμην δέν εἶχεν οὗτος οὐδόλως μεταβῆ εἰς Ρώμην (ὡς τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐν ταῖς Πράξεσι λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῆς πρώτης ἐκεῖ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἣν προανεπτύξαμεν), δέν καθίσταται ἀναμφισβήτητον ὅτι ἀπουσιάζων ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐξ Ἱεροσολύμων, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκεῖ μετάβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, εὐρίσκετο ὄντως κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἰς τὴν Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου, ὅπου καὶ ἔγραψε τὴν Α' Καθολικὴν ἐπιστολὴν του, ἐν ἣ οὐδόλως ἀνέφερε τὴν Ρώμην, ἀκριβῶς διότι δέν εἶχε οὐδόλως μέχρι τότε μεταβῆ ἐκεῖ;

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ λοιπὸν πασῶν τῶν μαρτυριῶν τούτων συνάγεται τὸ ἀμάχητον πλέον συμπέρασμα ὅτι πρὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου δέν μετέβη εἰς Ρώμην ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἐπίσης τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς Φιλιπησίους, Κολοσσαεῖς καὶ Τίτον, αἵτινες ἀναντιρρήτως ἐγράφησαν ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ πολυετές διάστημα τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του (καὶ ἐν αἷς οὐδεμία νύξις γίνεται περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρος, καίτοι γίνεται ὀνομαστικὴ μνεία τῶν ἄλλων ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς) συνάγεται ὡσαύτως τὸ ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα ὅτι οὔτε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Ρώμῃ παραμονῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου μετέβη ἐκεῖ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἐφ' ὅσον ἄλλως τε, ὡς προείπομεν, οὐδεὶς πλέον ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο λόγος, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἰδρυθεῖσα ἤκμαζε, ἠγέρθη δέ μετ' ὀλίγον καὶ ὁ μέγας ἐπὶ Νέρωνος διωγμός. Τέλος, ἐκ τῆς Β' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης ἐν Ρώμῃ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, προσεπιβεβαιοῦνται, κατὰ τὰ προαναπτυχθέντα, ὅτι οὐδέποτε μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην. Καὶ ἀποδεικνύονται οὕτως ὅλως ἀβάσιμοι καὶ ἀναληθεῖς οἱ περὶ τοῦ ἐναντίου ἰσχυρισμοὶ τῶν θεολόγων τῆς Παπικῆς Κοινότητος, ὡς καὶ αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι τοῦ Εὐσεβίου, τοῦ Εἰρηναίου (Λουγδούνου), τοῦ Διονυσίου Κορίνθου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Γαΐου, τὰς ὁποίας οὗτοι ἐπικαλοῦνται· διότι καὶ αἱ πληροφορίαι αὗται προδήλως ἐστηρίχθησαν ἐπὶ ἀποκρύφων βιβλίων καὶ ἀναληθῶν πηγῶν. Περὶ τῶν πληροφοριῶν δέ τούτων ἐκ τῆς αὐτῆς «...Μελέτης» τοῦ ἀγίου Νεκταρίου (σελ. 32-40) μεταφέρομεν τὰ ἑξῆς:

«Εἶδομεν ὅτι καὶ μέχρι τέλους τοῦ 66 μ.Χ. ὁ Παῦλος ἦν ἐν Ρώμῃ ἐλεύθερος καὶ ζῶν. Ἐπειδὴ δέ οὐδαμοῦ ἀναφέρεται ὁ Πέτρος, ἄρα ὁ Πέτρος δέν ἦτο ἐν Ρώμῃ...

»Ἄλλ' ὁ Πέτρος καὶ μετὰ ταῦτα δέν μετέβη εἰς Ρώμην, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 81 ἔτους, ὡς ἐκ τῶν ἱστορουμένων ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου δείκνυται, ἑαυτὸν ἀναιροῦντος.

»Ὁ Εὐσέβιος ἐν βιβλ. III κεφ. α', β', καὶ ἐν βιβλ. IV α' καὶ ἀλλαχοῦ λέγει περὶ Πέτρος ὅτι μετέβη εἰς Ρώμην καὶ ὅτι ἐχειροτόνησεν ἐκεῖ τὸν Λίνον πρῶτον ἐπίσκοπον Ρώμης, καὶ ἐν βιβλ. II κε', ὅτι ἐθανατώθη ἐπὶ Νέρωνος ἐν Ρώμῃ... Ἄλλ' ὁ αὐτὸς ἐν τῷ III βιβλ., κεφ. ιγ', λέγει: «Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας Τίτου, Λίνος ἐπίσκοπος τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλη-

σίας δύο καί δέκα ἐνιαυτοῖς τήν λειτουργίαν κατασχών, Ἀνεγκλήτω ταύτην παραδέδωκεν.

»Ἴδωμεν ἤδη ποίῳ ἔτει ἀντιστοιχεῖ τό δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας Τίτου, καθ' ὃ παρέλαβε τόν θρόνον ὁ Ἀνέγκλητος.

»Ὁ Κλαύδιος ἐβασίλευσεν ἀπό τοῦ 40 μέχρι τοῦ 54. Ὁ Νέρων ἀπό τοῦ 54 μέχρι τοῦ 68. Ὁ Οὐεσπεσιανός ἀπό τοῦ 69 μέχρι τοῦ 79. Ὁ Τίτος ἀπό τοῦ 79 μέχρι τοῦ 81 καί πλέον 1/3 τοῦ ἔτους. Ὡστε ἀπό τοῦ 81 ἔτους, ἀφαιρουμένων 12 ἐτῶν τῆς ἐπισκοπῆς Λίνου, μένουσι 81-12= 69· ὥστε κατά τό 69-70 μ.Χ. ἐχειροτονήθη ὁ Λίνος κατά τήν ἀκριβῆ χρονολογίαν καί τήν μαρτυρίαν τοῦ Εὐσεβίου. «Ἦδη ἐρωτῶμεν· πῶς ἐχειροτονήθη ὑπό τοῦ Πέτρου, μαρτυρήσαντος κατά τό 66 κατά τούς Παπικούς; Πῶς δέ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ, κεφ. Δ', λέγει τά ἀντιφατικά ταῦτα «Λίνος δέ οὐ μέμνηται συνόντος ἐπί Ρώμης αὐτῷ (τῷ Παύλῳ) πρῶτος μετά Πέτρον τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας τήν ἐπισκοπήν ἤδη πρότερον κληρωθεῖς δεδήλωται»; Πῶς συμβιβάζεται «τό πρότερον κληρωθεῖς μετά Πέτρον», μέ τήν εἶδησιν, τήν ὁποίαν μᾶς δίδει μέ τά ἐννέα μόνον κεφάλαια τοῦ αὐτοῦ βιβλίου του; Πῶς ὁ πρότερον ὑπό τοῦ Πέτρου κληρωθεῖς χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Ρώμης κατά τό 69 ἔτος; Ὡστε ὀρθῶς ὑπεστηρίξαμεν, ὅτι τό «μετά Πέτρον» ἦτο «μετά Παῦλον». Ἡ πληροφορία αὐτή τῆς χειροτονίας τοῦ Λίνου κατά τό 69-70 μ.Χ. βεβαιοῖ τήν δευτέραν εἰς Ρώμην ἐπιδημίαν τοῦ ἀπ. Παύλου, ἴσως μετά τήν εἰς Ἰσπανίαν μετάβασίν του· προσέτι μαρτυρεῖ αὐτόν ἔτι ζῶντα· τά δέ περί μαρτυρίου του μετά τοῦ ἀπ. Πέτρου κατά τό 66ον ἐπί Νέρωνος, ἐλέγχονται ἀνακριβῆ. Ὅτι Παῦλος ἦν καί οὐχί Πέτρος, μαρτυρεῖται καί ἐκ τῶν διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων, Βιβλ. Ε' κεφ. ΜΕ', ἐν αἷς μόνον περί τοῦ ἀπ. Παύλου γίνεται λόγος, περί δέ τοῦ ἀπ. Πέτρου οὐδεῖς.

»Ὁ Ἀνέγκλητος, κατά τόν Εὐσεβίον, ἐπεσκόπευσε 12 ἔτη (Βιβλ. III ιε'). Δωδεκάτω δέ ἔτει τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας (Δομιτιανοῦ) τῶν Ρωμαίων Ἐκκλησίας· Ἀνέγκλητον ἔτεσιν ἐπισκεπύσαντα δέκα δύο διαδέχεται Κλήμης.

»Κατά τήν ἀκριβῆ χρονολογίαν ὁ Τίτος ἀπέθανεν, ὡς εἶδομεν, τό 81 μ.Χ. καί παρέλαβε τήν ἡγεμονίαν Δομιτιανός... ὥστε προστιθεμένων 12 πρός τοῖς 81 ἔχομεν 93, τό ἔτος καθ' ὃ ἐχειροτονήθη ὁ Κλήμης τρίτος διάδοχος τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου, καί ὅμως παρὰ τοῖς Παπικοῖς φέρεται, ὅτι **καί οὗτος** ὑπό τοῦ Πέτρου ἐχειροτονήθη!!!

»Παρ' Εὐσεβίῳ φέρεται τό ἐξῆς ἀπόσπασμα τοῦ Εἰρηναίου: «Θεμελιώσαντες οὖν καί οἰκοδομήσαντες οἱ μακάριοι ἀπόστολοι τήν Ἐκκλησίαν, Λίνῳ τήν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν ἐνεχείρισαν» (Εὐσεβ. Βιβλ. V στ'). Ἐπίσης ἐν Κεφ. Η' τοῦ αὐτοῦ Βιβλ. φέρεται ἕτερον τοῦ Εἰρηναίου ἀπόσπασμα, τό ἐξῆς: «Ὁ μὲν δὴ Ματθαῖος ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν καί γραφῇ ἐξήνεγκεν Εὐαγγέλιον, τοῦ Πέτρου καί τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ εὐαγγελιζομένων καί θεμελιούντων τήν Ἐκκλησίαν. Μετά δέ τήν τούτων ἔξοδον Μᾶρκος, ὁ μαθητής καί ἐρμηνευτής Πέτρου,

καί αὐτός τὰ ὑπὸ τοῦ Πέτρου κηρυσσόμενα ἐγγράφως ἡμῖν παρέδωκε». Κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Εἰρηναίου μανθάνομεν ἑπτὰ τινα: i. «Ὅτι ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος συνεθεμελίωσαν καί ὠκοδόμησαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης»· ii. ὅτι ἀμφότεροι ἐνεχείρισαν τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπισκοπῆς Ρώμης τῷ Λίνῳ· iii. ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος Ἑβραῖδι διαλέκτῳ συνέγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν του· iv. ὅτι ἔγραφε, καθ' ὃν χρόνον Πέτρος καί Παῦλος εὐηγγελίζοντο καί ὠκοδόμουν τὴν Ἐκκλησίαν Ρώμης· v. ὅτι ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος εἶχον σύγχρονον τὴν ἔξοδον· vi. ὅτι ὁ Μάρκος ἐγένετο ἐρμηνευτὴς τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ καί vii. ὅτι ὁ Μάρκος συνέγραψε μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀποστόλων τὸ κατ' αὐτόν Ἰ. Εὐαγγέλιον. Δεῦτε ἴδωμεν, ἐάν ταῦτα οὕτως ἔχει.

»Πρῶτον ὁ Εἰρηναῖος λέγει, ὅτι ὁ Πέτρος καί Παῦλος συνεθεμελίωσαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης· ὁ Εἰρηναῖος ἠκμασε κατὰ τὸν δευτέρου αἰῶνα (140-202 μ.Χ.). Τὴν πληροφορίαν τοῦ ταύτην ἔλαβεν ἐν Ρώμῃ πιστεύσας ὡς ἀληθῆ ἱστορίαν τὸν περὶ Σίμωνος μάγου μῦθον, διότι γράφει, ὅτι ὄντως ἐν Ρώμῃ, πρὸς τιμὴν τοῦ Σίμωνος μάγου, ἠγέρθη ἀνδριάς διὰ τὴν μαγικὴν αὐτοῦ τέχνην... Ἡ παραδοχὴ τοῦ μῦθου ὡς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐξηγεῖ τὴν παραδοχὴν τῆς μεταβάσεως τοῦ Πέτρου εἰς Ρώμην ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος, διότι ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ ἱστορεῖται ὅλη ἡ κατὰ τοῦ Σίμωνος μάγου ἐνέργεια τοῦ Πέτρου καί Παύλου καί ἡ εἰς Ρώμην μετάβασις τοῦ Πέτρου. Πρὸ τοῦ Εἰρηναίου ὁ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καί μάρτυς, ἀκμάσας κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ δευτέρου αἰῶνος, ἐπίστευσε τὸν μῦθον, πεισθεὶς εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τῶν ἐν Ρώμῃ χριστιανῶν. Ἰδού οἱ λόγοι τοῦ Ἰουστίνου. «Σίμωνα μὲν τινα Σαμαρεά τὸν ἀπὸ κόμης λεγομένης Τιτῶν, ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν ἐνεργούντων δαιμόνων τέχνης δυνάμεις ποιήσας μαγικὰς ἐν τῇ πόλει ἡμῶν Βασιλίδι Ρώμῃ Θεὸς ὠνομάσθη καί ἀνδριάντι παρ' ἡμῶν ὡς Θεὸς τετίμηται· ὃς ἀνδριάς ἀνεγήγερται ἐν τῷ ποταμῷ Τίβερι μετὰ δύο γεφυρῶν ἔχων ἐπιγραφὴν Ῥωμαϊκὴν ταύτην «*Simoni deo sancto*»⁴. Κατὰ τὰ ψευδοκλημέντια ὁ Σίμων ὁ μάγος προεῖπεν ὅτι ἔμελλε νὰ τιμηθῆ ἐν Ρώμῃ ὡς Θεός, καί ἀνδριάς χάριν αὐτοῦ ἔμελλε νὰ στηθῆ ἐν αὐτῇ.

»Τὰ ψευδοκλημέντια καίτοι ἐφάνησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὁ μῦθος ὅμως τοῦ Σίμωνος μάγου καί τῶν διωγμῶν τοῦ ὑπὸ τοῦ Πέτρου εἶναι πολὺ προγενέστερος, ἐφάνη ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου αἰῶνος. Αἱ Πράξεις τῶν ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου καί τὸ ἀπολεσθὲν κήρυγμα τοῦ Πέτρου εἶναι ἔργα ἔχοντα τὴν ἀρχὴν εἰς αὐτόν τὸν πρῶτον αἰῶνα, ἐγένοντο δὲ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων χριστιανῶν, τῶν μὴ ἀποσπασθέντων τῆς νομικῆς λατρείας, τῶν πολεμούντων τὸν Παῦλον διὰ τὰς κατὰ τῆς νομικῆς λατρείας διδασκαλίας του, οἵτινες διὰ τὴν προσήλωσίν των εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν λατρείαν ἀπετέλεσαν τὰς αἰρέσεις τῶν Ἑβιωναίων καί Ἑσσαίων· ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπολείπεται περὶ τῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ἦντλησαν ἀμφότεροι, ὁ τε Ἰουστίνος καί ὁ Εἰρηναῖος· ἡ τοῦ Εἰρηναίου ἄρα πληροφορία περὶ τῆς θεμελιώσεως καί οἰκοδομήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς

Ρώμης υπό του Πέτρου και Παύλου στερεΐται ιστορικού κύρους. Ἦδη ἐξετάσωμεν τὴν ιστορικήν ἀλήθειαν καὶ τῆς δευτέρας εἰδήσεως.

»Ἐν τῇ δευτέρᾳ εἰδήσει λέγει, ὅτι ἀμφοτέροι οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος ἐνεχείρησαν τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπισκοπῆς Ρώμης τῷ Λίνῳ (ἐνῶ ἐν Βιβλ. III δ', λέγει ὑπὸ τοῦ Πέτρου μόνον κατεστάθη ὁ Λίνος ἐπίσκοπος). Ἡ εἶδησις αὕτη δύναται νὰ διακριθῇ εἰς δύο μέρη· εἰς πόρισμα ἐσφαλμένον ἐξ ἐσφαλμένης παραδόσεως ἐξαχθέν, καὶ εἰς ιστορικήν ἀλήθειαν. Τὸ πόρισμα ἐξήχθη ἐκ τῆς ψευδοῦς τοῦ μύθου παραδόσεως· ἡ δὲ τῷ Λίνῳ ἐγχείρισις τῆς ἐπισκοπῆς ὑπὸ τοῦ Παύλου εἶναι ιστορική ἀλήθεια.

»Ἡ τρίτη εἶδησις, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος Ἑβραῖδι διαλέκτῳ συνέγραψε, κατὰ τοσοῦτον εἶναι ἡμῖν χρήσιμος καθόσον συνδέεται μετὰ τῆς τετάρτης εἰδήσεως. Ἐν ταύτῃ λέγει, ὅτι ἔγραψεν ὁ Ματθαῖος, καθ' ὃν χρόνον ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος εὐηγγελίζοντο καὶ ᾠκοδόμουν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης.

»Εἶδομεν ἤδη, ὅτι ὁ Εἰρηναῖος καλῇ τῇ πίστει δέχεται τὸν μῦθον τοῦ Σίμωνος μάγου ὡς ιστορικήν ἀλήθειαν· ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ τοῦ Πέτρου ὁμόχρονος μετὰ τοῦ Παύλου συνεργασία ἐν Ρώμῃ, ὅπερ ἤδη ἀπεδείξαμεν ὡς ἐστερημένον κύρους ιστορικοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὸ σύγχρονον τῆς συγγραφῆς τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου πόθεν δῆλον; Πῶς εἶναι σύγχρονα δύο τινά, ὧν τὸ ἕτερον δὲν ἔσχε χρόνον;

»Τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου ἐξελέγχει ἀνακριβῆ αὐτὸ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι ἐγράφη κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ 24 κεφ., στίχ. 15, ἤτοι τῷ 67 μ.Χ., ὅθεν μετὰ τὸ μαρτύριον τῶν ἀποστόλων (Πέτρου καὶ Παύλου). Τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ εἶδησις τοῦ Εἰρηναίου εἶναι ἀνακριβής, διότι ὁ κριτικὸς ἔλεγχος ἀποδεικνύει αὐτὴν τοιαύτην, καὶ ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν ἐπὶ τῆς μαρτυρίας ταύτης τοῦ Εἰρηναίου, ὅστις καλῇ τῇ πίστει παρέλαβεν αὐτήν.

»Ἡ δὲ πέμπτη εἶδησις, ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος σύγχρονον ἔσχον τὴν ἔξοδον (ἐν Ρώμῃ), οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν μαρτυρεῖται ἢ ἐκ τῶν ἀποκρύφων πηγῶν, τῶν στερουμένων κύρους· διότι καὶ ἡ τοῦ Διονυσίου Κορίνθου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ 170 σ.ἔ. μαρτυρία, γράφοντος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, «ὅτι τὴν ὑπὸ Πέτρου καὶ Παύλου φυτεῖαν γεννηθεῖσαν Ρωμαίων τε καὶ Κορινθίων συνεκεράσατε· καὶ γὰρ ἄμφω καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Κόρινθον φυτεύσαντες ἡμᾶς ὁμοίως ἐδίδαξαν, ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁμόσε διδάξαντες ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν» στερεΐται κύρους· διότι ἐκ τῶν αὐτῶν ἠντλήθη πηγῶν.

»Ἐάν αὕτη ἔχη ἀλήθειάν τινα, αὕτη εὐρίσκεται ἐν τῇ εἰδήσει, ὅτι ὁ Πέτρος ὡς καὶ ὁ Παῦλος, ἐκήρυξαν ἐν Κορίνθῳ, ὅπερ μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους Α' ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου, ἐλέγχοντος τοὺς Κορινθίους διὰ τὰς ἔριδας τὰς μεταξύ των, ὅτι ἕκαστος ἔλεγεν «ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ» (Α' Κορ. Α' 12). Περὶ τοῦ κηρύγματος ὁμως τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ οὐδὲν προσθέτει· ἀλλ' ἐάν οἱ τῆς Ρώμης

θεολόγοι φρονῶσι τά ἐναντία, τότε ἀποδότωσαν τά πρωτεῖα καί πρεσβεῖα τῇ Ἐκκλησίᾳ Κορίνθου· διότι θά εἶναι ἄπορον ἢ μέν πρεσβυτέρα νά στερεῖται, ἢ δέ νεωτέρα νά κατακαυχᾶται.

»Ἐπίσης καί ἡ τοῦ πρεσβυτέρου Γαΐου μαρτυρία, ἀκμάσαντος κατά τό σ.ἔ. 200 (παρ. Εὐσεβ. β' 25) καί γράφοντος πρὸς Πρόκλον περὶ τῶν τροπαίων, ἧτοι τάφων τῶν ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἐρχομένη μετὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου καί τοῦ Ἰουστίνου, μηδέν περὶ τροπαίων ἱστορούντων, καί μετὰ τὴν συγγραφὴν τῶν ψευδοκλημεντείων, τῶν συνταχθέντων πρὸς ὑποστήριξιν τῶν φιλοδόξων ἀρχῶν τῶν Παπῶν, δέν δύναται νά ἔχη κῦρος· διότι οἱ **τά ψευδοκλημένεῖα γράψαντες**, καί τρόπαια ἀποστόλων ἠδύναντο νά ἰδρῦσωσι· ἄλλως τε ὑπῆρχον τά τρόπαια τοῦ Παύλου (αἱ ἀλύσεις), ἅτινα ἠδύναντο νά ἀποδοθῶσιν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ἀποστόλους· ὥστε οὐδέν προσθέτει ἡ τοῦ Γαΐου μαρτυρία διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῶν τροπαίων τῶν ἀποστόλων.

»Ὁ Γάιος λέγων τά τρόπαια τῶν ἰδρυσάντων τὴν ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίαν, πόθεν δῆλον, ὅτι ἐννοεῖ τὸν Πέτρον; Τοῦτο εἶναι τό ἐν τῇ λογικῇ καλούμενον *relitio principii*. Ἀνάγκη νά ἦτο ἤδη ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας ὑπῆρξε καί ὁ Πέτρος, διὰ νά παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Γάιος μνημονεύει τὴν ἐν Ρώμῃ ὑπαρξιν τροπαίου, τουτέστι τάφου τοῦ Πέτρου. Τίνας λοιπόν ἐννοεῖ θεμελιωτάς τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας; Τὸν Παῦλον καί τοὺς μαθητάς αὐτοῦ. Διότι ἀπόστολοι δέν ἐκαλοῦντο μόνον οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καί οἱ συνεργάται καί οἱ μαθηταὶ αὐτῶν. Οὕτως ὁ Λουκᾶς καλεῖ τὸν Βαρνάβαν ἀπόστολον· ὁ Παῦλος καλεῖ πολλάκις ἀποστόλους τὸν Τίτον, τὸν Τιμόθεον, τὸν Σίλαν· ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καλεῖ ἀπόστολον Κλήμεντα τὸν Ρώμης, σύγχρονον τοῦ Γαΐου. Ἀλλὰ τό σπουδαῖον ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνώμης τῶν ἀντιφρονούντων εἶναι τά παρὰ τοῦ Γαΐου λεγόμενα περὶ τροπαίων τῶν ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἅτινα εἶναι ἀδύνατον νά εἶναι ἀληθῆ, διότι ἄντικρος ἀντιμάχονται πρὸς τά πράγματα. Ὁ Γάιος μνημονεύει «τρόπαια ἀποστόλων», τά ὅποια δύναται πᾶς τις νά ἴδῃ παρὰ τῷ Βατικανῷ ἢ παρὰ τὴν Ὠστίαν ὁδόν, τουτέστιν εἰς τόπους περιφανεῖς. Ἄλλ' ἦτο τοῦτο δυνατόν, καθ' ὃν χρόνον οἱ Χριστιανοὶ διὰ νά σωθῶσιν ἔπρεπε νά εἶναι κεκρυμμένοι;

»Ἐάν ὑπῆρχον τῷ ὄντι οἱ τάφοι, ὡς μνημονεύει ὁ Γάιος, θά κατεσκευάσθησαν τὸν δεύτερον αἰῶνα, τουτέστιν ἐπὶ Τραϊνοῦ ἢ ἐπὶ Ἀδριανοῦ, διότι μόνον τότε οἱ χριστιανοὶ ἀπήλαυσαν ἐλευθερίας τινός. Ἀλλὰ τότε διατί ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, γράψας περὶ τό 260, οὐδέν περὶ τοῦ πράγματος ἀναφέρει; Διατί ὁ Ἀμμώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ περὶ τό 250 συγγράψας τὴν τῶν Εὐαγγελίων ἐρμηνείαν, οὐδέν μνημονεύει; Διατί ὁ Μινούκιος (213), ὁ Φῆλιξ ἐν τῷ περὶ θρησκείας διαλόγῳ αὐτοῦ οὐδέν ἔγραψεν; Ὁμοίως ὁ Λουκιανός, ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ πρεσβύτερος, καί Διονύσιος ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, γράψαντες περὶ τό 240, οὐδέν μνημονεύουσι;

»Ἡ τοῦ Ὠριγένους μαρτυρία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Νέρωνος ἀναιρεῖται ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος Ρώμης, ἱστοροῦντος, ὅτι ὁ Παῦλος «ἐπὶ τό τέρμα τῆς Δύσεως ἐλθὼν καὶ μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν ἡγουμένων ἀπηλλάγη», ὅπερ καὶ ὡς ἀόριστον ἐάν νοηθῆ καὶ μὴ ἀκριβῶς δηλοῦν ὡς τόπον μαρτυρίου τὴν Ἰσπανίαν, δὲν ἐννοεῖ ὁμοῦ καὶ τὴν Ρώμην διὰ τὴν ἀοριστίαν.

»Οὐδέ τοῦ Εὐσεβίου ἡ μαρτυρία, ἱστοροῦντος, κατὰ τὰ προαναπτυχθέντα, τὸν θάνατον τῶν δύο ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἔχει κύρος τι, διότι καὶ οὗτος, ὡς προελέχθη, ἐν πολλοῖς ἀντιφάσκει καὶ τὰς εἰδήσεις ἠντλησεν ἐκ τεθολωμένων πηγῶν. Ἀπόδειξις, ὅτι ἀναφέρει ὡς ἱστορικὴν ἀλήθειαν τὸν μῦθον τοῦ Σίμωνος μάγου, ἐνῶ ἀναφέρει καὶ τὴν εἴδησιν περὶ τοῦ θανάτου τῶν δύο ἀποστόλων, καὶ ἀβασανίστως δέχεται πᾶσαν παράδοσιν ἢ εἴδησιν ὡς ἱστορικὴν ἀλήθειαν...

»Ἡ ἕκτη εἴδησις, ὅτι ὁ Μᾶρκος ἐγένετο ἐρμηνευτὴς Πέτρου ἐν Ρώμῃ, ἀναιρεῖται ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀγίων Γραφῶν. Ὁ Μᾶρκος δυνατὸν νὰ ὑπῆρξεν ἐρμηνευτὴς τοῦ Πέτρου, ἀλλ' οὐχὶ ἐν Ρώμῃ· πολὺ πιθανόν ἐν Αἰγύπτῳ, διότι ἐν Αἰγύπτῳ ὠμιλοῦντο ἡ Κοπτικὴ, ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ γλῶσσα. Ἐν Ρώμῃ δὲν ἦτο δυνατὸν, α) διότι ὁ Πέτρος δὲν μετέβη εἰς Ρώμην, καὶ β) διότι, ὡς εἶδομεν, ὁ Μᾶρκος μέχρι μὲν τό 62 πρὸς 63 ἦτο ἐν Αἰγύπτῳ σὺν τῷ Πέτρῳ, ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου τούτου ἀναφέρεται εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου, ὡς εἶδομεν, ὡς συνεργὸς αὐτοῦ, ἐν αἷς οὐδεμία γίνεται μνεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ Πέτρου· ὥστε καὶ αὕτη ἡ εἴδησις τοῦ Εἰρηναίου στερεῖται τοῦ κύρους τοῦ ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν Γραφῶν καὶ ὡς ὑπ' αὐτῶν ἀθετουμένη πίπτει. Ἡ εἴδησις αὕτη ἐν φαίνεται ὅτι ἐνέχει τό ἀληθές· ὅτι ὁ Μᾶρκος ἐγένετο ἐρμηνευτὴς τοῦ Πέτρου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐγένετο ἐν Ρώμῃ, πιθανόν ὅτι ἐγένετο ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τότε ὑποστηρίζεται ἡ γνώμη ἡμῶν περὶ τοῦ τόπου τῆς συγγραφῆς τῆς Α' Καθολικῆς ἐπιστολῆς.

»Ἡ δὲ ἐβδόμη εἴδησις, ὅτι μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀποστόλων ὁ Μᾶρκος μετέδωκε τό κατ' αὐτόν Εὐαγγέλιον γραπτῶς, οὐδόλως ὑποστηρίζει τὴν εἴδησιν καὶ ὅτι ἔγραψεν ἐν Ρώμῃ καὶ ὅτι μάλιστα «ἐκύρωσε τὴν γραφὴν ὁ ἀπ. Πέτρος», ὡς ἱστορεῖ ὁ Εὐσέβιος ἐν Βιβλ. II κεφ. ιε', ἀλλὰ καὶ ταῦτα στεροῦνται κύρους, διότι ἡ κριτικὴ ἔρευνα ἐξελέγχει αὐτὰ ἀνακριβῆ καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀντιμαχόμενα· Ἰδοὺ δὲ ἡ ἀπόδειξις:

Τό Εὐαγγέλιον τό κατὰ Ματθαῖον μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἐκ δὲ τῆς συγκρίσεως τῶν τριῶν Εὐαγγελίων, ἤτοι τῆς μεταφράσεως τοῦ κατὰ Ματθαῖον, τοῦ κατὰ Λουκᾶν καὶ τοῦ κατὰ Μᾶρκον, δείκνυται, ὅτι καὶ ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Μᾶρκος γράφοντες εἶχον τὴν μετάφρασιν ταύτην ὑπ' ὄψει· διότι 42 περικοπαὶ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Λουκᾶ εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιαι πρὸς τὰς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου· ἐπομένως ὁ Μᾶρκος ἔγραψεν πολὺ ὕστερον. Πολὺ πιθανόν, καὶ ἴσως βέβαιον, ὅτι ἔγραψεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπου ὡς ἐρμηνευτὴς τοῦ Πέτρου ἐχρημάτισε καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσόμενα ἐγγράφως τοῖς πιστεύουσι παρέδωκε· ὥστε ἡ τοῦ Εἰρηναίου μαρτυρία, τσαῦτα ἔχουσα τὰ πρῶτα, δὲν δύναται νὰ

χρησιμεύση ως θεμέλιον διά νά οικοδομηθῆ τό πρωτεῖον τοῦ Πάπα. Τό αὐτό κῦρος ἔχουσι πᾶσαι αἱ προμνημονευθεῖσαι μαρτυρίαί. Ὡστε ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὐδαμῶθεν ἀποδεικνύεται, ὅτι μετέβη εἰς Ρώμην, ἢ ὅτι ἐκήρυξεν ἐν Ρώμῃ, ἢ ὅτι ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ. Μάλιστα ὅλως τάναντία μαρτυροῦνται ὑπό τε τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς καί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας»⁵⁵.

Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς καί ἀναλυτικῆς ταύτης κριτικῆς τῶν πληροφοριῶν τοῦ Εἰρηναίου (Λουγδούνου), τοῦ Διονυσίου Κορίνθου, τοῦ πρεσβυτέρου Γαΐου, τοῦ Ὀριγένους καί ἐν συνεχείᾳ τοῦ Εὐσεβίου περὶ μεταβάσεως καί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ρώμην καί τῆς ιδρύσεως ὑπ' αὐτοῦ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἀποδεικνύεται, φρονουῦμεν, πλήρως ὅτι ὄντως αἱ πληροφορίες αὗται ἐπὶ ἀναληθῶν παραδόσεων καί πηγῶν ἐστηρίχθησαν, προδήλως ἄλλως τε πρὸς τὰς σαφεῖς ἀντιθέτους μαρτυρίας τῆς Γραφῆς καί τῆς Ἱστορίας ἀντικείμεναι⁵⁶. Τὰς ἀναληθεῖς ταύτας πηγὰς καί παραδόσεις πολὺ ἐγκαίρως, προφανῶς, ὡς ἐκ τῶν «ψευδοκλημεντείων» (μέ τὰ ὁποῖα καί ἐν τῇ συνεχείᾳ θά ἀσχοληθῶμεν) συνάγεται, ἐπενόησε καί κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν ὁ Παπισμός, **ἔκτοτε διανοηθείς** νά ὑποκαταστήσῃ τό κοσμικόν «**imperium**» καί τό «**Pontifex maximus**» τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων διά τοῦ **πνευματικοῦ** τοιοῦτου ὡς δῆθεν χριστιανικοῦ. Καί ἦτο ὅλως φυσικόν, ὑπό τό κράτος τῶν ἐν γένει πνευματικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῶν δυσχερειῶν τῆς πνευματικῆς μεταξύ τῶν μεγάλων καί ἀπομεμακρυσμένων ἀπ' ἀλλήλων πόλεων ἐπικοινωνίας καί τῆς ἐλλείψεως μέσων ἐλέγχου τῆς γνησιότητος τῶν ἐπὶ περγαμηνῶν τότε κυκλοφορούντων συγγραμμάτων, νά μὴ εἶναι δυνατός ὁ προσήκων ἄμεσος ἔλεγχος τῶν σχετικῶν παραδόσεων καί πηγῶν.

Ἀλλά καί ἂν παρά πάντα ταῦτα ἐγίνετο δεκτόν ὅτι μετὰ τόν ἀπόστολον Παῦλον ἢ καί πρό αὐτοῦ ἀκόμη μετέβη καί ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην (καίτοι ἢ δευτέρα ἐκδοχή ἀποκλείεται κατὰ τὰ προεκτεθέντα) καί ὅτι μετὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἢ καί πρό αὐτοῦ, ἴδρυσεν τήν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, καί πάλιν ὁ Παπισμός οὐδέν ἐπιχείρημα θά ἠδύνατο νά πορισθῆ διά τήν δικαιολόγησιν καί θεμελίωσιν τοῦ ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας «πρωτείου» του διότι, ὡς προαπεδείξαμεν, οὐδέν τοιοῦτον «πρωτεῖον» εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Καί ἡ ἐνδεχομένη ὅθεν ὑπ' αὐτοῦ ἴδρυσις τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης, ἀλλά καί ὁ τυχόν θάνατός του ἐν Ρώμῃ δέν ἦτο δυνατόν νά μεταδώσωσιν εἰς τόν ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἰδιαίτεράν τινά ἐξουσίαν ἢ δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Πολύ ὀρθῶς δέ καί ὡς πρὸς τοῦτο ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων τονίζει ἐν ἀρχῇ τῆς ἐν τοῖς προηγουμένοις μνημονευθείσης ἐπιστολῆς του καί τὰ ἐξῆς:

«Εἰ ἢ Ρώμῃ, ὅτι ἐδέξατο τόν κορυφαῖον ἐπίσκοπον, πρώτη, ἢ Ἀντιόχεια μᾶλλον ἔχει τό πρωτεῖον· καί γάρ πρό τῆς Ρώμης ὁ ἀπ. Πέτρος

ἐπεσκόπησεν ἐν Ἀντιοχείᾳ. Ἔτι, εἰ διὰ τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων ἢ Ρώμη... τὸν μαρτυρικόν... τελειώσαντα δρόμον, πολλῶ δικαιότερον **τὰ Ἱεροσόλυμα** τῆς Ρώμης πρωτεύειν. Ἔτι εἰ ἀπὸ τῆς προσώπων ποιότητος τὸ πρωτεῖον τοῖς θρόνοις περίεστι, πῶς οὐ λαμπρῶς κατὰ πάντων **τὰ Ἱεροσόλυμα** τὸ κράτος ἔξει; Αὐτὸς γάρ ὁ καὶ Πέτρου καὶ ἡμῶν ἀπάντων κοινὸς πλάστης καὶ δεσπότης, ὁ πρῶτος καὶ Μέγας Ἀρχιερεὺς, ἡ πηγὴ πάσης ζωῆς καὶ Ἀρχιερατικῆς τάξεως, ἐν αὐτοῖς... καὶ τὴν διατριβὴν ἔσχε καὶ ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου σωτηρίας ἐκὼν ἱεράτευσε. Ἔτι, εἰ διὰ τὸν κορυφαῖον ἢ Ρώμη ζητεῖ τὸ πρωτεῖον, δι' Ἀνδρέαν τὸν πρωτόκλητον καὶ γενέσει πρότερον ἀδελφόν, τὸ Βυζάντιον πρῶτον...».

ς. Τὸ συνοδικὸν πολίτευμα τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ διατάξεις τῶν ΛΔ' καὶ ΛΖ' ἀποστολικῶν Κανόνων^{sz}

Αἱ μαρτυρίαι περὶ τοῦ συνοδικοῦ ἀλλ' ἐλευθέρου συνάμα καὶ ἀνεξαρτήτου πολιτεύματος διοικήσεως τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων εἶναι ὡσαύτως πολλαί, αἱ σπουδαιότεραι ὁμως τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς:

i. Ἡ ἐπιστολὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου, περὶ τὰ τέλη τοῦ α' αἰῶνος, πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης (καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς) καὶ ἡ ἀπάντησις τῆς Ἐκκλησίας ταύτης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου. «...ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἢ παροικοῦσα Ρώμην, τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικουσῇ Κόρινθον»^{sz} ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ πρὸς τὸν Πάπαν Κορνήλιον, ἐν ἣ, ἀποκρουομένης ρητῶς πάσης ἐννοίας διακρίσεως καὶ πρωτείου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, τονίζονται ὑπὸ τοῦ ἁγίου πατρὸς καὶ αἱ «**ἰδιαίτεροι**» καὶ «**ἀνεξάρτητοι**» δικαιοδοσίαι τῶν Ἐκκλησιῶν Ρώμης καὶ Ἀφρικῆς, ὡς καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Φιρμιλιανοῦ, ἐπισκόπου Καισαρείας (Καππαδοκίας) πρὸς τὸν ἅγιον Κυπριανόν, ἐν ἣ αἱ αὐταὶ ἀλήθειαι ἐντονώτερον ἐπαναλαμβάνονται^{sz}. ὡσαύτως πᾶσαι αἱ καθολικαὶ καὶ μὴ ἐπιστολαὶ τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Πολυκάρπου Σμύρνης, Διονυσίου Κορίνθου καὶ Εἰρηναίου Λουγδούνου, τὰς ὁποίας ἔγραψαν οὗτοι ἀνεξαρτήτως ὅλως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων Παύλου, Ἰακώβου, Ἰωάννου καὶ Ἰούδα ἐπιστολαὶ αἱ καθολικαὶ αὐτῶν, ὅλως ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀπ. Πέτρου.

ii. Αἱ ἀποφάσεις (Κανόνες) πασῶν τῶν τοπικῶν συνόδων τοῦ Β' καὶ Γ' αἰῶνος (μέχρι τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου) τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ανατολῆς (Ἀσίας, Πόντου, Καισαρείας, Ἰκονίου, Κορίνθου), τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Νουμιδίας καὶ τῆς Μαυριτανίας, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν συνόδων τῆς Δύσεως, ἐν ταῖς παροικίαις τῆς Γαλλίας καὶ τῇ Ὀσροηνῇ^{sz}, αἱ ληφθεῖσαι ὡσαύτως ἀνεξαρτήτως ὅλως τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ἐπανειλημμένως

δέ και ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς δοξασίας καὶ γνώμας αὐτοῦ περὶ τε τοῦ ζητήματος τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν αἰρετικῶν⁶¹.

iii. Ἐπιστολή τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα, ἐν ἣ γίνεται λόγος περὶ τῆς σχέσεως τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν σωτῆρα Χριστόν καὶ τονίζεται ὅτι ὁ νόμος τοῦ Κυρίου οὐδένα γινώσκει ζυγὸν ἀνάγκης, ἀλλ' εἶναι «νόμος ἐλευθερίας»⁶².

iv. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους, ἐν αἷς πολλὰ διδάσκονται περὶ Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἱεραρχίας καὶ εἰρήνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ⁶³.

v. Ἡ ἐπιστολή τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου πρὸς Ἐφεσίους, ἐν ἣ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, γράφει: «...ἐστὲ οὖν **σύνδοδοι πάντες**, θεοφόροι καὶ ναοφόροι, Χριστοφόροι, ἀγνοφόροι».

vi. Ἐπιστολή τοῦ ἰδίου πατρὸς πρὸς τὸν Πολύκαρπον, ἐπίσκοπον Σμύρνης, πρὸς ὃν περὶ τῆς ἐνότητος γράφει καὶ τὰ ἐξῆς: «Τῆς ἐνώσεως φρόντιζε, ἧς οὐδὲν ἄμεινον· πάντας βάσταζε, **ὡς καὶ σὲ Κύριος** (σ.σ. καὶ οὐχὶ ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης)· πάντων τὰς νόσους βάσταζε...».

vii. Ἐπιστολή τοῦ ἰδίου πρὸς Μαγνησιεῖς, ἐν ἣ ἐπαινῶν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας γράφει: «Ἄιδω τὰς Ἐκκλησίας ἐν αἷς ἔνωσιν εὐχομαι σαρκὸς καὶ πνεύματος Χριστοῦ».

viii. Ἡ ἐπιστολή τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ρωμαίους, ἣν δὲν ἀποστέλλει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης **ἀλλὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν**, καὶ εὐχεται ἵνα τὴν ἑαυτοῦ ἐπισκοπὴν ἐπισκοπήσῃ μόνον ὁ Χριστός⁶⁴.

ix. Αἱ περὶ Ἐκκλησίας γνώμαι τοῦ ἀποστολικοῦ πατρὸς Ἐρμᾶ, ἐν ταῖς «Παραβολαῖς» αὐτοῦ καὶ τῷ «Ποιμένι», καθ' ἃς ἡ Ἐκκλησία παραβάλλεται πρὸς μέγα οἰκοδόμημα, ὑψηλὸν πύργον, τεθεμελιωμένον ἐπὶ τοῦ παντοδυνάμου ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ συντηρούμενον ὑπὸ τῆς ἀοράτου τοῦ Θεοῦ δυνάμεως· ἡ δὲ πύλη ἢ ἄγουσα εἰς τὸν πύργον εἶναι ὁ **Υἱὸς τοῦ Θεοῦ**, δι' ἧς μόνης εἶναι δυνατὴ ἢ εἴσοδος. Ὡσαύτως ἐπιστολή τοῦ αὐτοῦ πατρὸς πρὸς Διόγνητον, ἐν ἣ ἐνωτικὸν κέντρον τῆς Ἐκκλησίας θεωρεῖ μόνον τὸν «Λόγον» (κεφ. Ζ' ια)⁶⁵.

x. Αἱ περὶ Ἐκκλησίας γνώμαι τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι σύστημα, πλῆθος ἀνθρώπων, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ θείου Λόγου· πόλις ἀπολιόρητος καὶ **ἀκατάθλιπτος** ἀπὸ πάσης **τυραννίδος**· (Παιδαγ. α' 6, Στρωμ. ζ' 5)· ὅτι εἶναι μήτηρ ἅμα καὶ παρθένος καὶ νύμφη Χριστοῦ, ἡμεῖς δὲ ἐσμεν μέλη Χριστοῦ (Στρωμ. γ' 6)· ὅτι βασιλικὴ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ὁ **Χριστός** (Παιδ. α')⁶⁶.

xi. Αἱ περὶ Ἐκκλησίας γνώμαι τοῦ Ὠριγένους ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ παρὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ζωοποιούμενον⁶⁷.

xii. Αἱ περὶ τῆς ἐνότητος, ἀλλὰ καὶ τῆς **ἀνεξαρτησίας** τῶν Ἐκκλησιῶν γνώμαι τοῦ Τερτυλλιανοῦ, καθ' ἃς **οὐδεμία ὑποταγὴ νοεῖται** τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην, διότι **πᾶσαι εἰσιν ἀδελφαί**, τιμῶσαι αἱ νεώτεραι τὰς ἀρχαίας καὶ ἀποστολικὰς ὡς μητέρας, οὕτως εἰπεῖν, ἐκάστη⁶⁸.

xiii. Αί περί Ἐκκλησίας γνῶμαι τοῦ ἱεροῦ Ἀγίουστίνου ὅτι ἀποτελεῖ αὕτη «θεῖον καθίδρυμα», τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, οὗ τά μέλη διά τῆς ἀγάπης συνδέονται πρός ἄλληλα καί πρός τήν κεφαλήν⁶. Οὐδεμία βεβαίως διάκρισις γίνεται ὑπό τοῦ ἁγίου Πατρός, ὅπως καί ὑπό πάντων τῶν προμνησθέντων ἀποστολικῶν πατέρων καί ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὅτι δηλ. ἐν τῷ καθολικῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας ἔχει οὗτος θέσιν διακεκριμένην, ἔστω καί τιμητικήν.

xiv. Λεπτομερῆς ὑπό τοῦ ἱστορικοῦ Γίββωνος ἱστορική περιγραφή τοῦ τρόπου τῆς ἰδρύσεως καί τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν πρώτων αἰώνων ἐν τῇ ἱστορίᾳ του περὶ «τῆς παρακμῆς καί πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους» (Τόμ. β', σελ. 149, ἐκδ. 1809, ἐν Λονδίῳ). Αἱ Ἐκκλησῖαι ἀποκαλοῦνται ὑπό τοῦ ἱστορικοῦ τούτου «ἐταιρεῖαι» ἢ «αὐτοτελεῖς πολιτεῖαι», τό σύνολον δ' αὐτῶν αὐτοτελῆς ὁμοσπονδία πολιτειῶν» ἔχουσῶν ἰδίαν περιουσίαν, νομοθεσίαν καί ἐνέργειαν καί συνδεομένων πρός ἀλλήλας διά τῶν συνόδων, κατ' ἀρχήν τοπικῶν ἢ ἐπαρχιακῶν, ἀκολουθῶς δέ Οἰκουμενικῶν⁷. Τό πολίτευμα δέ τοῦτο πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, τό συνοδικόν, ἀλλά καί ἀνεξάρτητον, διευτώθη καί περιελήφθη εἰς τὰς διατάξεις τῶν ΙΔ', ΙΕ', ΙΣΤ', ΛΔ', ΛΕ', ΛΖ', ΛΗ', ΟΔ' καί ΠΓ' ἀποστολικῶν Κανόνων, ἐξ ὧν οἱ ΛΔ' καί ΛΖ' ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

α. Κανὼν ΛΔ': «Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρή τῶν ἑαυτοῖς **πρωτων**, καί ἡγεῖσθαι αὐτόν ὡς **κεφαλὴν**, καί μηδέν πράττειν περιττόν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, ἐκεῖνα δέ μόνον πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει καί ταῖς ὑπ' αὐτήν χώραις. Ἀλλά μηδέ ἐκεῖνος ἄνευ **τῆς πάντων γνώμης** ποιεῖτω τι. Οὕτω γάρ ὁμόνοια ἔσται καί δοξασθήσεται ὁ Θεός, διά Κυρίου, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός καί τό Ἅγιον Πνεῦμα»¹.

Τόν Κανόνα τοῦτον ἐρμηνεύων ὁ Ζωναρᾶς λέγει ὅτι ἐπιβάλλει τοῖς ἐπισκόποις «ἕκαστον τά τῆς οικείας Ἐκκλησίας καί τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ χωρῶν πράττειν ἰδιαζόντως καθ' ἑαυτοῦς. Πλήν οὐδέ τῷ πρώτῳ ἐπισκόπῳ παραχωρεῖ, τῇ τιμῇ καταχρώμενον, εἰς δυναστείαν ταύτην ἀμείβειν καί ἐναυθεντεῖν καί χωρὶς γνώμης κοινῆς τῶν συλλειτουργῶν ποιεῖν τι τῶν εἰρημένων ἢ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς (πρβλ. Ἄντιοχ. Θ').

β. ὁ ΛΖ' ἀποστολικὸς Κανὼν ρητῶς ὡσαύτως ἐπιτάσσει ὅπως αἱ σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων ἐκάστου ἔθνους συνέρχονται δὲς τοῦ ἔτους, ὀρίζεται δέ καί τό ἔργον τῶν περιοδικῶν τούτων συνόδων διά τῶν ἐξῆς: «...Ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλως τά δόγματα τῆς εὐσεβείας καί τὰς ἐμπιπούσας Ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν»².

ρίζεται Κανόνων ή σύστασις τῶν **κατ' ἔθνος** Ἐκκλησιῶν – αὐτοκεφάλων, ἀναντιρρήτως – μέ τούς ἰδιαιτέρους ἐπισκόπους καί τόν **πρῶτον** ἐκάστης καί καθορίζεται, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καί ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ πρὸς τὰς προαναπτυχθείσας ρητάς ὡσαύτως καί κατηγορηματικάς σχετικές μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, καί τῆς «ζώσης» –ἰδίᾳ τότε– ἀλλά καί ἐγγράφου Ἱερᾶς παραδόσεως, ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως αὐτῶν καί ἡ πνευματική δικαιοδοσία τοῦ **πρώτου**, τοῦ προκαθημένου ἐκάστης **κατ' ἔθνος** Ἐκκλησίας. Οὐδεμία νύξις καί καθ' οἰονδήποτε τρόπον γίνεται εἰς ὅλους τούς ἀποστολικούς Κανόνας περί διακρίσεως τινος, **ἔστω καί τιμητικῆς**, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης εἰς τό καθολικόν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ ἔμελλε οὕτω ρητῶς διά τῶν δύο τούτων ἀποστολικῶν ἀσχηματισθῆ προϊόντος τοῦ χρόνου ἐξ Ἐκκλησιῶν **πολλῶν ἔθνων**. Καί εἶναι ὅλως εὐνόητον ὅτι τὰ γενικά τῆς Καθολικῆς, τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ζητήματα θά ἔπρεπε νά ἐπιλύωνται διά συνόδων Οἰκουμενικῶν, ἀποτελουμένων οὐχί μόνον ἐκ τῶν **πρώτων** – τῶν ἀρχιεπισκόπων δηλ. τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν διαφόρων ἔθνων ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν ἐπισκόπων τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἔθνων ἢ ἐιδικῶν ἐξουσιοδοτημένων ἀντιπροσώπων των. Γνωστόν βεβαίως τυγχάνει ὅτι οἱ ἀποστολικοὶ Κανόνες, συνταγέντες κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' καί ἀρχάς τοῦ Γ' αἰῶνος, ἐκρίθησαν ὡς ψευδεπίγραφοι. Ἐπικυρωθέντες ὁμως οὗτοι ὑπό τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐν γνώσει τῆς μὴ γνησιότητός των, ἀπέκτησαν τό προσῆκον Οἰκουμενικόν κῦρος καί τήν δέουσαν νομικήν ἰσχύν, ἣν καί διατηροῦσιν ἐν τῇ Ἀδιαιρέτῳ Ἐκκλησίᾳ μέχρι σήμερον. Ἡ κριτική ἄλλως τε περί αὐτῶν συμφωνεῖ ὅτι περιέχουσι διατάξεις ἀπολύτως συμφώνους οὐ μόνον πρὸς τό πνεῦμα τῆς Κ.Δ., ἀλλά καί πρὸς τήν ἀρχαιοτάτην Ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν. Ἐχουσιν ἐπομένως ἰδιαιτέραν σημασίαν διά τό ἐπίμαχον θέμα, ἐφόσον μάλιστα κυρωθέντες, ὡς προείπομεν, ὑπό τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀπέκτησαν ἰσχύν Κανόνων συνόδου Οἰκουμενικῆς².

Καί πρό τῆς ἐιδικῆς ὁμως κυρώσεως των ὑπό τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ μνησθέντες ἀποστολικοὶ Κανόνες ΛΔ' καί ΛΖ', ἀναφερόμενοι ἐιδικῶς εἰς τόν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς Καθολικῆς τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἐκυρώθησαν ἐμμέσως καί ὑπό τῶν Ε' καί ΣΤ' Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Διότι διά τῶν Κανόνων τούτων ἐπεκυρώθη ἡ δικαιοδοσία ἐκάστης τῶν Ἐκκλησιῶν Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας «κατὰ τε τήν “ἀνεξαρτησίαν” καί τήν “αὐτοτέλειαν”» αὐτῶν, ὡς καί «πάντα ὅσα κατ' ἔθος ἀπό χρόνων ἀρχαιοτάτων ἐκάστη αὐτῶν εἶχεν ὑπό τήν δικαιοδοσίαν αὐτῆς»· ἐθεσπίσθη διά τοῦ Ε' Κανόνος ἡ «δῖς τοῦ ἔτους σύγκλησις εἰς σύνοδον πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐκάστης ἐπαρχίας» καί τέλος, ἐπεκυρώθη ἡ ἀπ' ἀρχῆς καθιερωθεῖσα ἐν τῇ συνοδικῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας ἀρχή τῆς «πλειοψηφίας» ἐν ταῖς διασκέψεσι διά τῆς ἐιδικῆς διατάξεως «κρατεῖτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος» διά τοῦ ΣΤ' Κανόνος.

Z. Ειδικοί Κανόνες τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων²³ περί τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καί οἱ Γ', Δ' καί Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς

α. Οἱ εἰδικοί Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων

Οἱ Ε' καί Στ' Κανόνες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, ὡς προείπομεν. ἐκυρώθησαν ἐμμέσως καί οἱ ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστολικοί Κανόνες ἔχουσιν ὡς ἑξῆς²⁴:

Κανὼν Ε'. «Περί τῶν ἀκοινωνήτων καί τοῦ χρόνου τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων».

«Περί τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, εἴτε ἐν τῷ κλήρῳ εἴτε ἐν τῷ λαϊκῷ τάγματι, ὑπό τῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατεῖτω ἡ γνώμη, κατὰ τόν Κανόνα τόν διαγορεύοντα, **τούς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας ὑφ' ἑτέρων μή προσίεσθαι**. Ἐξεταζέσθω δέ, μή μικροψυχία, ἢ φιλονικία, ἢ τινι τοιαύτη ἀηδία τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνάγωγοι γεγένηται. Ἴνα οὖν τοῦτο τήν πρέπουσαν ἐξετασιν λαμβάνη, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἑκάστου ἐνιαυτοῦ, καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δὶς τοῦ ἔτους συνόδους γενέσθαι· ἵνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τό αὐτό συναγομένων τά τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζηται, καί οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρουκότες τῷ ἐπισκόπῳ, κατὰ λόγον ἀκοινωνήτοι **παρά πᾶσιν εἶναι δόξωσι**, μέχρις οὗ τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξη τήν φιλανθρωποτέραν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκθέσαι ψῆφον». Αἱ δέ σύνοδοι γινέσθωσαν, μία μὲν, πρό, τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μακροψυχίας ἀναιρουμένης, τό δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ Θεῷ· δευτέρα δέ, περί τόν τοῦ μετοπώρου καιρόν. (Ἀπ. β', ιγ', λβ', Ἀντιοχ. στ', Σαρδ. ιδ', Καρθαγ. κστ', λζ', ρμα').

Κανὼν ΣΤ'. «Περί τῆς τῶν Μητροπολιτῶν τάξεως».

«Τά ἀρχαῖα ἔθη κρατεῖτω, τά ἐν Αἰγύπτῳ καί Πενταπόλει, ὥστε τόν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τήν ἐξουσίαν. Ἐπειδή καί τῷ ἐν Ρώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστι. Ὁμοίως δέ κατὰ τήν Ἀντιόχειαν καί ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις **τά πρεσβεῖα σῶζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις²⁵**. Καθόλου δέ πρόδηλον ἐκεῖνο, ὅτι, εἴ τις χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τόν τοιοῦτον ἡ μεγάλη σύνοδος ὥρισε μή δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον. Ἐάν μέντοι τῇ κοινῇ πάντων ψῆφῳ εὐλόγῳ οὔσῃ, καί κατὰ Κανόνα Ἐκκλησιαστικόν, δύο ἢ τρεῖς δι' οἰκείαν φιλονικίαν ἀντιλέγωσι, **κρατεῖτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος**».

Αἱ διατάξεις τῶν Κανόνων τούτων ὑπό τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπανελήφθησαν, κατὰ τό πλεῖστον αὐτῶν μέρος ἐπεξετάθησαν καί ἐπεξηγήθησαν ὑπό τοῦ Β' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἔχοντος οὕτως:

«Τόν ἐπίσκοπον μή ἐπιέναι ἄκλητον εἰς ἄλλην παροικίαν».

«Τούς ὑπὲρ διοίκησιν ἐπισκόπους **ταῖς ὑπερορίοις Ἐκκλησίαις μή ἐπιέναι, μηδέ συγγέειν τὰς Ἐκκλησίας**· ἀλλά κατὰ τούς Κανόνας τόν

μέν Αλεξανδρείας ἐπίσκοπον τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν τοὺς δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπους, τὴν Ἀνατολὴν μόνον διοικεῖν, φυλαττομένων τῶν ἐν τοῖς Κανόσι τῆς κατὰ Νίκαιαν πρεσβείων τῆ Ἀντιοχείων Ἐκκλησία καὶ τοὺς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπισκόπους τὰ κατὰ τὴν Ἀσιανὴν μόνον διοικεῖν καὶ τοὺς τῆς Ποντικῆς τὰ τῆς Ποντικῆς μόνον καὶ τοὺς τῆς Θράκης τὰ τῆς Θρακικῆς μόνον οἰκονομεῖν. Ἀκλήτους δὲ ἐπισκόπους ὑπὲρ διοικήσιν μὴ ἐπιβαίνειν ἐπὶ χειροτονία ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις Ἐκκλησιαστικαῖς. Φυλαττομένου δὲ τοῦ προγεγραμμένου περὶ τῶν διοικήσεων Κανόνος, εὐδηλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς Ἐπαρχίας Σύνοδος διοικήσει κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὠρισμένα. Τὰς δὲ ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας οἰκονομεῖσθαι χρὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν συνήθειαν τῶν Πατέρων».

Διὰ τοῦ Γ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου καθωρίσθησαν τὰ προνόμια-πρεσβεῖα τοῦ ἐπισκόπου Κων/πόλεως, δεύτερα μετὰ τὰ πρεσβεῖα- τιμῆς ὡσαύτως καὶ οὐχὶ ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, προταχθέντος κατὰ τάξιν τιμῆς τοῦ ἐπισκόπου Κων/πόλεως τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν. Ὁ Κανὼν ἔχει ὡς ἑξῆς²:

«Περὶ τῶν προνομίων τοῦ Κων/πόλεως».

«Τόν μέντοι τῆς Κων/πόλεως Ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τόν τῆς Ρώμης Ἐπίσκοπον «διὰ τό εἶναι αὐτήν νέαν Ρώμην»².

Ἐν τῷ Α' ἀκολουθῶς Κανόνι τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐθεσπίσθησαν ὡσαύτως γενικαὶ διατάξεις διοικητικῆς φύσεως. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως²:

«Περὶ Κελεστίνου καὶ τῶν δοξασιῶν αὐτοῦ». «...Εἴ τις μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας, ἀποστατήσας τῆς ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, προσέθετο τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ ἢ μετὰ τοῦτο προστεθείη, ἢ τὰ τοῦ Κελεστίνου ἐφρόνησεν, ἢ φρονήσει, οὗτος κατὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων διαπράττεσθαι τι οὐδαμῶς δύναται, πάσης Ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκβεβλημένος καὶ ἀνε- νέργητος ὑπάρχων. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας Ἐπισκόποις καὶ τοῖς πέριξ Μητροπολίταις τοῖς τὰ τῆς Ὁρθοδοξίας φρονουσι ὑποκεῖσεται εἰς τό πάντη καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβληθῆναι».

Διὰ τοῦ Θ' Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, καθωρισθείσης τῆς **εἰδικῆς δοσιδικίας** τῶν κληρικῶν, παρεσχέθη εἰς τόν ἐπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς θρόνον τῆς βασιλευούσης ἢ ἀνωτάτη δικαστικῆ δικαιοδοσία (τό περίφημον **ἐκκλητον** τοῦ Πάπα) τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἐναντίον τῶν Μητροπολιτῶν διαφορῶν, περιοριζομένη βεβαίως εἰς τὰ ὅρια τῆς πνευματικῆς δικαιοδοσίας του, συμφώνως πρὸς τόν ΚΗ' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ τόν Β' τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:²⁰

«Ὑπὸ τίνος δικάζονται οἱ κληρικοί». «Εἴ τις κληρικός πρὸς κληρικόν πρῶγμα ἔχει, μὴ ἐγκαταλιμπανέτω τόν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ τὰ κοσμικά δικαστήρια μὴ κατατρεχέτω... Εἰ δὲ κληρικός πρῶγμα ἔχει πρὸς

τόν ίδιον ἢ καί πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον, παρὰ τῇ Συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας **δικαζέσθω**. Εἰ δέ πρὸς τόν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Μητροπολίτην Ἐπίσκοπος ἢ κληρικός ἀμφισβητεῖ, καταλαμβανέτω τόν **ἐξάρχον τῆς διοικήσεως ἢ τόν τῆς βασιλευούσης Κων/πόλεως θρόνον** καί ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω».

Διά τοῦ ΙΖ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐθεσπίσθησαν ὅμοιαι γενικαί διατάξεις δικαστικῆς φύσεως, παρέχουσαι ἐκ νέου εἰς τόν ἐπίσκοπον Κων/πόλεως δικαιοδοσίαν ἀνωτάτης δικαστικῆς ἐξουσίας. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:³¹

«Μὴ μετακινεῖν παροικίαν ὑπὸ τινι ἐπαρχίᾳ λ' ἔτη ὑποκειμένην».

«Τὰς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἀγροικικὰς παροικίας, ἢ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτάς Ἐπισκόποις, καί μάλιστα εἰ τριακονταετῆ χρόνον ταύτας ἀβιάστως διακατέχοντες ὠκονόμησαν. Εἰ δέ ἐντὸς τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγένηται τις, ἢ γένοιτο περὶ αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἡδικεῖσθαι, περὶ τούτων κινεῖν παρὰ τῇ Συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δέ τις ἀδικοῖτο παρὰ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἢ τῷ Κων/πόλεως Θρόνῳ δικαζέσθω, καθά προεῖρηται».

Διά τοῦ ΙΘ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐθεσπίσθη ἐκ νέου ἡ τακτικὴ, δὲς τοῦ ἔτους, σύγκλησις τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:³² «Περὶ ἐπαρχιακῶν Συνόδων».

«Ἦλθεν εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοάς, ὡς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αἱ κεκανονισμέναι Σύνοδοι οὐ γίνονται καί ἐκ τούτου πολλά παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ὁρίσθη τοίνυν ἡ ἁγία Σύνοδος κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων πατέρων Κανόνας, δὲς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπὶ τό αὐτό συντρέχειν καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν τοὺς Ἐπισκόπους, ἐνθα ὁ τῆς Μητροπόλεως Ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ καί διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα. Τοὺς δέ μὴ συνιόντας Ἐπισκόπους, ἐνδημοῦντας ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι... ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι».

Διά τοῦ ΚΗ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπεκυρώθησαν καί ἀνεγνωρίσθησαν καί αὐθις τὰ εἰδικὰ προνόμια – πρεσβεῖα τιμῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἅτινα παρέσχεν αὐτῷ ἡ Β' Οἰκουμενικὴ σύνοδος διὰ τοῦ προμνησθέντος Γ' Κανόνος αὐτῆς. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:³³

«Περὶ τῶν τοῦ Κων/πόλεως προνομίων».

«Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ὅροις ἐπόμενοι, καί τόν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα Κανόνα τῶν ἑκατὸν πενήκοντα Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων³⁴ τῶν συνταχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι Κων/πόλεως, Νέᾳ Ρώμῃ, γνωρίζοντες, τὰ αὐτά καί ἡμεῖς ὀρίζομέν τε καί ψηφίζόμεθα περὶ τῶν πρεσβεῖων τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κων/πόλεως Νέας Ρώμης· **Καί γάρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διὰ τό βασιλεύειν τήν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀπεδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα**».

«Καί τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι καί οἱ ἑκατόν πενήκοντα Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι, τά ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς Νέας Ρώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τήν βασιλεία καί συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καί τῶν ἴσων ἀπολαύουσιν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρῃ βασιλίδι Ρώμῃ, καί ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκείνην, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Καί ὥστε τοὺς τῆς Ποντικῆς καί τῆς Ἀσιανῆς καί τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δέ καί τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κων/πολιν ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας· δηλαδή ἐκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονούντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις Κανόσι διαγορεύεται· χειροτονεῖσθαι δέ καθὼς εἴρηται τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κων/πόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τό ἔθος γινομένων καί ἐπ' αὐτόν ἀναφερομένων»⁸⁵.

Διὰ τοῦ Η' ἀκολουθῶς Κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐτροποποιήθη ὁ Ε' κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου «περὶ συγκλήσεων ἐπαρχιακῶν συνόδων», περιορισθείσης τῆς συγκλήσεώς των ἅπαξ τοῦ ἔτους. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁸⁶

«Ἐν πᾶσι τά ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν θεσπισθέντα καί ἡμεῖς κρατεῖν βουλόμενοι ἀνανεοῦμεν καί τόν Κανόνα τόν διαγορεύοντα, καθ' ἕκαστον ἔτος συνόδους τῶν ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι ἐπισκόπων, ἔνθ' ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως δοκιμάση ἐπίσκοπος. Ἐπειδὴ δέ διὰ τε τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς, διὰ τε τὰς προσπιπτούσας ἐτέρας αἰτίας ἀδυνατῶς οἱ τῶν Ἐκκλησιῶν πρόεδροι ἔχουσι δὲς τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς συνόδους ποιεῖσθαι, ἔδοξεν, ὥστε τρόπῳ παντὶ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τήν τῶν προγεγραμμένων ἐπισκόπων, διὰ τὰ ὡς εἰκός ἀναφυόμενα Ἐκκλησιαστικά κεφάλαια, ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι σύνοδον, ἀπὸ τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς καί μέχρι συμπληρώσεως τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός ἐκάστου ἔτους κατὰ τόν αὐτόν τόπον, ὅν τῆς μητροπόλεως, καθ' ἃ προεῖρηται, δοκιμάσει ἐπίσκοπος, τοὺς δέ μὴ συνιόντας ἐπισκόπους ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι».

Διὰ τοῦ ΛΣΤ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀνενεώθησαν καί αὖθις τὰ προνόμια τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως⁸⁷: «Περὶ τῶν προνομίων τοῦ Κων/πόλεως».

«Ἀνανεοῦμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατόν πενήκοντα ἁγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ Βασιλίδι πόλει συνελθόντων⁸⁸, καί τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα, τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων⁸⁹, νομοθετημένα, ὀρίζομεν, ὥστε τόν Κων/πόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης θρόνου καί ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκείνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν

τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων μεγαλουπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἶτα ὁ Ἀντιοχείας, καί μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολύμων πόλεως».

Καί, τέλος, διά τοῦ ΣΤ' Κανόνος τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου οὐ μόνον ἀνενεώθη ὁ προμνησθεῖς Η' Κανὼν τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου περί συγκλήσεως τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων οὐχί δις ἀλλ' ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἀλλά προσετέθη καί συνοδικὸς ἀφορισμὸς ἐναντίον **παντός ἄρχοντος** κωλύοντος ἐνδεχομένως τὴν σύγκλησιν αὐτῶν. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:²⁰

«Περί συγκλήσεως τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων».

«Ἐπειδὴ περὶ Κανῶν ἐστὶν ὁ λέγων δις τοῦ ἔτους καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν χρῆναι γίνεσθαι διὰ συναθροίσεως τῶν ἐπισκόπων τὰς κανονικὰς συζητήσεις· διὰ τὸ συντριβὴν καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν τοὺς συναθροιζομένους, ὥρισαν οἱ τῆς Ἑκτῆς Συνόδου ὅσοι Πατέρες, ἐξάπαντος τρόπου καὶ προφάσεως ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι καὶ τὰ ἐσφαλμένα διορθοῦσθαι. Τοῦτον οὖν τὸν Κανόνα καὶ ἡμεῖς ἀνανεοῦμεν. Καί εἰ **τις εὐρεθῆ ἄρχων τοῦτο κωλύων, ἀφοριζέσθω...**».

Ἐκτός ὅμως τῶν εἰδικῶν τούτων Κανόνων, καὶ δι' ὅλων σχεδόν τῶν λοιπῶν τοιούτων τῶν προμνησθεισῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἐψηφίσθησαν γενικαὶ διατάξεις διοικητικῆς φύσεως ρυθμίζουσαι τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέρως ὁ Γ' Κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, «μὴ ἔχειν τοὺς κληρικούς συνεισάκτους», ὁ Δ', «ὑπὸ πόσων καθίστασθαι τὸν ἐπίσκοπον...», ὁ ΙΕ', «περὶ τοῦ μὴ μεταβαίνειν τοὺς κληρικούς ἀπὸ Ἐκκλησίας εἰς Ἐκκλησίαν» καὶ ὁ ΙΣΤ' τῆς αὐτῆς, «περὶ τῶν ἐπιμενονόντων τῇ τοιαύτῃ μεταβάσει», ὁ Β', τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, «περὶ ἀποστατῶν ἐπισκόπων» οἱ Κανόνες Γ', Δ', Ε', ΣΤ', Ζ' τῆς αὐτῆς· ὁ Η' τῆς ἰδίας, εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁποίου καὶ διὰ τῆς γενικῆς καὶ πάλιν διατάξεως «**...ἔδοξε τοίνυν τῇ ἀγία καὶ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ σῶζεσθαι ἑκάστη ἐπαρχία καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῆς προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς ἄνωθεν, κατὰ τὸ πάλαι κρατήσαν ἔθος...**», καταχωρώθησαν καὶ αὐθις τὰ ἀπαραβίαστα προσόντα καὶ δίκαια ἑκάστης Ἐκκλησίας, ὁ Ε' Κανὼν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ οἱ ΣΤ', Ζ', Γ', ΙΒ' καὶ ΚΕ' τῆς αὐτῆς· πάντες οἱ Κανόνες τῆς Πενθέκτης καὶ πάντες ὡσαύτως οἱ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου περιέχουσι διατάξεις γενικῆς διοικητικῆς ἢ δικαστικῆς φύσεως, δι' ὧν αἱ Οἰκουμενικαὶ αὐταὶ σύνοδοι (τὰς ὁποίας καὶ μόνον ἀναγνωρίζει ὡς τοιαύτας ἢ Ἀδιαίρετος Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία) ὡς ἡ ἀνωτάτη πνευματικὴ, διοικητικὴ καὶ δικαστικὴ ἀρχὴ καὶ ἐξουσία τῆς ἠνωμένης **μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς** Ἐκκλησίας, Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς, ἀληθῶς θεοπνεύστως καὶ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἐρρῦθμισαν πάντα τὰ γενικῆς διοικητικῆς ἢ δικαστικῆς φύσεως θέματα, ἅτινα μέχρι τότε ἀπησχόλησαν τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν. Οὐδαμοῦ τῶν διατάξεων τούτων ὑπάρχει καὶ ἡ ἐλαχίστη νύξις περὶ **ἰδιαιτέρας τινός διοικητικῆς ἢ δικαστικῆς ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου-Πάπα Ρώμης. Ἀντιθέτως, πᾶσαι αἱ ἑπτὰ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ρητῶς, σα-

φῶς καί ἀπεριφράστως διεκήρυξαν, ὅτι αὐταὶ **μόναι ἀποτελοῦσι** τὴν ὑπάτην, τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Μάλιστα, πλὴν τῶν τόσων ἄλλων εἰδικῶν καὶ γενικῶν διατάξεων διοικητικῆς φύσεως, ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος διὰ τοῦ ΙΓ' Κανόνος τῆς ἠκύρωσε Κανόνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης περὶ τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου, πλὴν τῶν ἐπισκόπων. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:²¹

«Ἐξεσθι πρεσβυτέρους, διακόνους καὶ ὑποδιακόνους γαμεῖν.

Ἐπειδὴ τῆ **Ρωμαίων Ἐκκλησία** ἐν τάξει Κανόνος παραδεδοσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνους ἢ πρεσβυτέρους χειροτονίας ἀξιοῦσθαι, καθομολογεῖν, ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς, ἡμεῖς **τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες Κανόνι** τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐρρῶσθαι βουλόμεθα...». Ἡ αὐτὴ σύνοδος διὰ τοῦ ΝΕ' Κανόνος τῆς ἐπέβαλε καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης τὴν μὴ τήρησιν τῆς νηστείας τοῦ Σαββάτου (πλὴν τοῦ Μ. Σαββάτου), διατάξασα καὶ τὴν καθαίρεισιν παντός κληρικῶν νηστεύοντος κατὰ τὴν Κυριακὴν ἢ τὸ Σάββατον καὶ τὸν ἀφορισμὸν παντός λαϊκοῦ, διὰ δὲ τοῦ Α' Κανόνος τῆς κατεδίκασε πᾶσαν προσθήκην εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ καὶ ἀναθεματισμοῦ. Καὶ τέλος ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ σύνοδος, διὰ τοῦ προμνησθέντος ΣΤ' Κανόνος τῆς «περὶ συγκλήσεως ἐπαρχιακῶν συνόδων», ἀπήγγειλεν, ὡς προείπομεν, καὶ **ἀφορισμὸν ἐναντίον παντός ἀρχοντος**, ὅστις ἐνδεχομένως νὰ ἐκώλυε τὴν σύγκλησιν αὐτῶν.

Τοιοῦτοτρόπως, ὅπως ἡ πρώτη μετριοπαθῆς πάντως ἀπόπειρα προβολῆς τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου» ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἀνικήτου, ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν «Ψευδοκλημεντείων» κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος γενομένη καὶ ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ Βίκτωρος καὶ Στεφάνου συνεχισθεῖσα, διὰ τὰς ἔριδας περὶ τὸ Πάσχα καὶ τὸ βάπτισμα τῶν αἰρετικῶν, ἀπεκρούσθη ἐντόνως ὑπὸ τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων Πολυκάρπου (Σμύρνης), Πολυκράτους (Ἐφέσου), Εἰρηναίου (Λουγδούνου), Κυπριανοῦ (Καρχηδόνας) κ.ἄ., ὡς καὶ ὑπὸ τοπικῶν συνόδων ἐν Ἀφρικῇ, Ἀραβίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, συγκληθεισῶν ὅλως ἀνεξαρτήτως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἀκόμη τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης²². Οὕτω, διὰ μὲν τῶν εἰδικῶν κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων Β' καὶ Δ', τοὺς ὁποίους ἐμνημονεύσαμεν, ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς διεκηρύχθη ἡ ἀνυπαρξία **«πρωτείου» διοικήσεως** ἢ **ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Διότι ἐτονίσθη ὅτι εἶχεν οὗτος, κατ' **ἐπικρατήσαν ἔθος**, πρεσβεῖα τιμῆς ἀπλῶς, καὶ ταῦτα οὐχὶ ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλὰ διὰ τὸ «εἶναι τὴν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν». Δι' ὅλων δὲ τῶν Κανόνων, διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς φύσεως, τοὺς ὁποίους αἱ μνησθεῖσαι ἑξ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι (αἱ ἀναγνωριζόμεναι ὡς τοιαῦται καὶ ὑπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος) ἐψηφίσαν, ἀπεκλείσθη καὶ κατεδικάσθη ῥητῶς πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως πᾶσα καὶ ἀπλῆ ἔστω ἔννοια «πρωτείου». Ἡ σύγκλησις ἄλλως τε πασῶν τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῆς Πενθέκτης (τὸ κῦρος τῶν

ὁποίων ἀνεγνώριζον πάντοτε οἱ ἐκάστοτε Πάπαι) ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κων/πόλεως²³ καὶ ἢ διὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν δογματισθέντων «ὄρων», τῶν ψηφισθέντων «Κανόνων» καὶ τῶν κατ' αὐτάς προσφωνήσεων κλπ., σαφῆς καὶ κατηγορηματικῆ διακήρυξις ὅτι ἀποτελοῦσιν αὐταὶ τὴν ὑπάτην πνευματικὴν, διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, εἶναι, φρονοῦμεν, μαρτυρίαὶ ἀμάχητοι ὅτι ὑπὸ τῆς ἠνωμένης Ἐκκλησίας τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, στερεῶς ἐχομένης τοῦ «συνοδικοῦ πολιτεύματος» τῆς πρώτης ἀποστολικῆς τοιαύτης (περὶ οὗ ἐν τοῖς προηγουμένοις εἶπομεν), οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη διοικητικὴ τις ἐξουσία ἢ διάκρισις εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, πέραν τοῦ πρωτείου «τιμῆς», τοῦ «πρώτου τῆ τάξει». Τὰ αὐτὰ ὅμως ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς, δεύτερα τῆ τάξει, ρητῶς ἀνεγνωρίσθησαν εἰς τὸν Πατριάρχην Κων/πόλεως διὰ τε τῶν προμνησθέντων Κανόνων τῶν Β' καὶ Δ' Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς 131 νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α', ὅπως καὶ τῆς «Ἐπαναγωγῆς» τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου²⁴. Δι' εἰδικῆς δέ ἀποφάσεως τῆς ἐν Κων/πόλει συνόδου τοῦ 879-880 (ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μ. Φωτίου), εἰς ἣν μετέσχον καὶ ὑπέγραψαν τὰ πρακτικὰ αὐτῆς καὶ οἱ κανονικοὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ τότε Πάπα Ρώμης Ἰωάννου τοῦ Η' καὶ ἦτις φέρει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου, **καίτοι δὲν ἐπεκράτησεν ὡς τοιαύτη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας**, οὐ μόνον κατεδικάσθη καὶ ἀπηγορεύθη ἅπαξ ἔτι πᾶσα προσθήκη εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ διεκηρύχθη ἐκ νέου τὸ ἰσότημον τῶν «προσόντων» καὶ «πρεσβειῶν» τῶν δύο Ἐκκλησιῶν Ρώμης καὶ Κων/πόλεως διὰ τῶν ἐξῆς:²⁵

«...Ὁρισεν ἡ ἀγία καὶ Οἰκουμενικὴ σύνοδος, ὥστε, εἴ τινες τῶν ἐξ Ἰταλίας κληρικῶν ἢ λαϊκῶν ἢ ἐπισκόπων ἐν τῇ Ἀσία ἢ Εὐρώπῃ ἢ Λιβύῃ διατρίβοντες ὑπὸ δεσμόν ἢ καθαιρέσιν ἢ ἀναθεματισμόν παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου Πάπα Ἰωάννου ἐγένοντο, ἵνα ὧσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ παρὰ Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Κων/πόλεως ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας ὄρω, τουτέστιν ἢ καθηρημένοι, ἢ ἀναθεματισμένοι, ἢ ἀφωρισμένοι. Οὓς μέντοι Φώτιος, ὁ ἀγιώτατος ἡμῶν Πατριάρχης, κληρικούς ἢ λαϊκούς ἢ τοῦ ἀρχιερατικοῦ τάγματος καὶ ἱερατικοῦ ἐν οἰαδήποτε παροικίᾳ ὑπὸ ἀφορισμόν ἢ καθαιρέσιν ἢ ἀναθεματισμόν ποιήσει, ἵνα ἔχη αὐτούς καὶ ὁ ἀγιώτατος Πάπας Ἰωάννης καὶ ἢ κατ' αὐτόν ἀγία τοῦ Θεοῦ Ρωμαίων Ἐκκλησία ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι μηδὲν τῶν προσόντων πρεσβειῶν τῷ ἀγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας, μηδέ τὸ ταύτης προέδρῳ τὸ σύνολον **καινοτομουμένων** μηδέ νῦν, μήτε εἰς τὸ **μετέπειτα**». Τοιοῦτοτρόπως, οὐ μόνον διεκηρύχθη ἅπαξ ἔτι ἡ τελεία πνευματικὴ, διοικητικὴ κλπ. **ισότης** τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπεκλείσθη προσέτι πᾶσα καινοτομία εἰς τὰ «προσόντα» καὶ «πρεσβεῖα» τοῦ Πάπα Ρώμης καὶ μελλοντικῶς.

Εἰς τὴν τοιαύτην συρροήν μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ «**πρωτείου ἐξουσίας**» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐκ τε τοῦ τρόπου τῆς συγκλήσεως τῶν ὑπὸ τῆς Ἀδριαρέτου Ἐκκλησίας ἀνεγνωρισμένων ἑπτὰ – ἵνα μὴ εἴπωμεν ὀκτώ –

Οικουμενικῶν συνόδων (δι' ἃς δέν θά ὑπῆρχε καί **λόγος** συγκλήσεως, ἐάν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἀνεγνωρίζετο ὑπό τῆς μέχρι τοῦ σχίσματος Ἐκκλησίας ὡς ἀπόλυτος αὐτῆς **μονάρχης** καί **ἀλάθης** – διότι οἰονδήποτε θέμα περί τά **δόγματα** καί τήν **διοίκησιν** αὐτῆς θά ὑπήγετο εἰς τήν ἀποκλειστικήν του **ἀρμοδιότητα...**), ἀλλά καί τῆς προεδρίας καί τῆς διευθύνσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, ἰδίᾳ δέ ἐκ τῶν «εἰδικῶν» καί «γενικῶν» Κανόνων διοικητικῆς καί δικαστικῆς φύσεως, τοὺς ὁποίους αὐταὶ ἐψήφισαν, μετεχόντων καί συνυπογραφόντων κανονικῶν πληρεξουσίων ἀντιπροσώπων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας (ὡς καί τοῦ προκαθημένου αὐτῆς ἐπισκόπου - Πάπα Ρώμης), ὁ Παπισμός ἀντιτάσσει: α) Τάς κατά τάς ἐναρκτηρίους συνεδρίας τῶν Γ' καί Δ' Οἰκουμενικῶν συνόδων ἀποπείρας προβολῆς τοῦ παπικοῦ πρωτείου ὑπό τῶν παπικῶν ἀντιπροσώπων διά τῶν ὑπ' αὐτῶν γενομένων προσφωνήσεων²⁶, β) τάς ἀναφωνήσεις τῶν Πατέρων τῶν αὐτῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων ὑπέρ τῶν Παπῶν Κελεστίνου καί Λέοντος Δ'²⁷ καί γ) τοὺς περιφήμους Γ', Δ' καί Ε' Κανόνας τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς.

Ἄλλ' εἰς μέν τάς ἀποπείρας προβολῆς τοῦ παπικοῦ «πρωτείου», τάς ὑπό τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα κατά τάς ρηθείσας Οἰκουμενικάς συνόδους γενομένας, συντριπτικήν ἀπάντησιν ἀποτελοῦσι: α) ὁ προηγηθεὶς αὐτῶν Γ' Κανὼν τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθησαν καί εἰς τόν ἐπίσκοπον Κων/πόλεως ἴσα «πρεσβεῖα τιμῆς» πρὸς τὰ «πρεσβεῖα» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης («διά τό εἶναι τήν Κων/πολιν **νέαν Ρώμην**») καί διηκρινίσθη καί οὕτως ὅτι τὰ πρεσβεῖα, ἅτινα **κατ' ἔθος** καί κατά τόν ΣΤ' Κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἦσαν ἀπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς», διά τό «εἶναι αὐτήν πρωτεύουσιν» καί β) οἱ προμνησθέντες Θ' καί ΙΖ', ἰδίᾳ δέ ὁ ΚΗ' Κανόνες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, παρά τήν νέαν καί κατά τήν σύνοδον ταύτην ἀπόπειραν προβολῆς τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ὑπό τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα Λέοντος Δ', οὐ μόνον ἐπεκυρώθησαν τὰ ὑπό τοῦ Γ' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀναγνωρισθέντα «πρεσβεῖα τιμῆς» τοῦ Ἐπισκόπου-Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλά καί ἐπιηξήθησαν ταῦτα ὡς πρὸς τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του κλπ., κατά τὰ προεκτεθέντα. Αἱ δέ ἀναφωνήσεις τῶν Πατέρων κατά τάς αὐτάς συνόδους ὑπέρ τῶν Παπῶν Κελεστίνου καί Λέοντος Δ' «...αὐτή δικαία κρίσις νέῳ Παύλῳ Κελεστίνῳ, νέῳ Παύλῳ Κυρίλλῳ...» καί «...Πέτρος διά Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησε..., οἱ ἀπόστολοι οὕτως ἐδίδαξαν...»²⁸, ὅπως καί ἐν τοῖς προηγουμένοις εἵπομεν, δέν εἶναι εἰμῆ «ἐνθουσιώδεις ἐκφράσεις χαρᾶς», ὅλως συνήθεις κατά τήν ἐποχὴν ἐκείνην, **καθ' ἃς ὁμως ἀμφότεροι οἱ ἐπευφημηθέντες Πάπαι ἐξισοῦντο καί ἐξωμοιοῦντο** μέ τόν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Κύριλλον²⁹. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς προμνησθέντας τρεῖς Κανόνας τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, οὐ μόνον δέν δύνανται νά χρησιμεύσωσιν οὗτοι ὡς «ἔρεισμα» διά τό παπικόν

«πρωτεῖον», ἀλλ' ὅλως ἀντιθέτως ἀποτελοῦσιν, ὡς θά ἀποδείξωμεν, μίαν τῶν **σπουδαιοτέρων** μαρτυριῶν ἐναντίον αὐτοῦ.

β. Οἱ Γ', Δ' καί Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς

Οἱ Κανόνες οὗτοι τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἔχουσιν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κειμένῳ ὡς ἐξῆς¹⁰⁰:

«Κανὼν Γ'. Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε: Καί τοῦτο προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεῖς ἐπισκόπων ἀπό τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν ἐν ἡ τυγχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνει, εἰμή παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν αὐτῇ κληθεῖη τις, διά τό μή δοκεῖν ἡμᾶς τάς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας. Καί τοῦτο δέ ὡσαύτως προνοητέον, ὥστε, ἐάν ἐν τινι ἐπαρχία ἐπισκόπων τις ἄντικρυς ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ καί συνεπισκόπου πρᾶγμα σχοίη, μηδένα ἕτερον ἐκ τούτων ἀπό ἑτέρας ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἐπιγνώμονας ἐπικαλεῖσθαι εἰ δέ ἄρα τις τῶν ἐπισκόπων ἐν τινι πρᾶγματι δόξη κατακρίνεσθαι, καί ὑπολαμβάνει ἑαυτόν μή σαθρόν, ἀλλά καλόν ἔχει τό πρᾶγμα, ἵνα καί αὐθις ἡ κρίσις ἀνανεωθῇ, **εἰ δοκεῖ ὑμῖν, τῇ ἀγάπῃ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τήν μνήμην τιμῶμεν**, καί γραφῆναι παρὰ τούτων τῶν κρινάντων Ἰουλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ρώμης, ὥστε διά τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχία ἐπισκόπων, εἰ δέοι, ἀνανεωθῆναι τό δικαστήριον, καί ἐπιγνώμονας αὐτός παράσχοι. Εἰ δέ μή συστήναι δύναται τοιοῦτον αὐτοῦ εἶναι τό πρᾶγμα, ὡς παλινδικίας χρῆζειν, τά ἅπαξ κεκριμένα μή ἀναλύεσθαι, τά δε ὄντα βέβαια τυγχάνειν».

«Κανὼν Δ'. Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν: Ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῇ τῇ κρίσει τῶν Ἐπισκόπων τῶν ἐν γειτνία τυγχανόντων καί φάσκη πάλιν ἑαυτῷ ἀπολογίας πρᾶγμα ἐπιβάλλειν, μή πρότερον εἰς τήν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ἀποκαταστήναι, ἐάν μή ὁ τῆς Ρώμης Ἐπίσκοπος ἐπιγνοῦς, περί τούτου ὄρον ἐξενέγκη».

«Κανὼν Ε'. Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν: Ἦρρεσεν, ἴν' εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγελθείη, καί συναθροισθέντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς, τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ ἀποκινήσωσι, καί ὅς περ ἐκκαλεσάμενος καταφύγη ἐπί τόν μακαριώτατον τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπον, καί βουληθεῖς αὐτοῦ διακοῦσαι, δίκαιόν τε εἶναι νομίση ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τήν ἐξέτασιν τοῦ πρᾶγματος, γράφειν τούτοις τοῖς Ἐπισκόποις καταξιώση τοῖς ἀγχιστεύουσι τῇ ἐπαρχία, ἵνα αὐτοί ἐπιμελῶς καί μετά ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσι, καί κατά τήν τῆς ἀληθείας πίστιν, ψῆφον περί τοῦ πρᾶγματος ἐξενέγκωσι. Εἰ δέ τις ἀξιῶν καί πάλιν αὐτοῦ τό πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, καί τῇ δεήσει τῇ ἑαυτοῦ τόν Ρωμαῖον Ἐπίσκοπον κρίνειν δόξη, ἀπό τοῦ ἰδίου πλευροῦ πρεσβυτέρους ἀποστεῖλαι, ἵνα ἡ ἐν τῇ ἐξουσία αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ὅπερ ἂν καλῶς ἔχειν δοκιμάση καί ὀρίση δεῖν ἀποσταλῆναι τούς μετά τῶν Ἐπισκόπων κρινούντας, ἔχοντάς τε τήν αὐθεντίαν τούτου, παρ' οὗ ἀπεστάλησαν, καί τοῦτο θετέον. Εἰ δέ ἐξαρκεῖν νομίσοι πρός τήν τοῦ πρᾶγματος ἐπίγνωσιν καί ἀπόφασιν τοῦ Ἐπισκόπου,

ποιήσει ὄπερ ἂν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ καλῶς ἔχειν δόξη **Ἀπεκρίναντο οἱ Ἐπίσκοποι· τὰ λεχθέντα ἤρρεσεν**».

Ὑπεραμυνόμενος ὁ καθηγητής Β. Στεφανίδης τῆς γνησιότητος τῶν Κανόνων τούτων, ἀμφισβητηθείσης ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ I. Eriedrich (1902) εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κυροῦ Χρυσοστ. Παπαδοπούλου¹⁰¹, ὀρθῶς κατ' ἀρχὴν τονίζει ἐν ταῖς προμνημονευθείσαις δύο διατριβαῖς του ὅτι οἱ Κανόνες οὗτοι δὲν παρέχουσιν εἰς τὸν Πάπαν Ρώμης μεγάλα δικαιώματα οὐδ' ἀναγνωρίζεται δι' αὐτῶν τὸ παπικόν πρωτεῖον· ὅτι κυρίως στρέφονται κατὰ τῶν ἐπεμβάσεων τῶν ἐπισκόπων εἰς ξένας ἐπαρχίας καὶ ἄρα θέλουσι νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀνάμιξιν ξένων ἐπισκόπων εἰς τὴν καταδίκην ἐπισκόπου τινός καὶ ὀρίζουσιν ἢ πρώτη καὶ ἢ δευτέρα ἀναθεώρησις τῆς δίκης νὰ γίνεται ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων αὐτῶν ἐπισκόπων· καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ἐν τῇ Ανατολῇ εἶχεν ἐπικρατήσει ὁ Ἀρειανισμός καὶ οἱ πατριαρχικοὶ θρόνοι κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν, εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης **ἐδόθη ἀπλῶς τὸ δικαίωμα** νὰ ἀποφαίνεται ἂν δίκη τις χρήζη πρώτης ἢ δευτέρας ἀναθεωρήσεως¹⁰². Ἦτοι «ἀνετέθη» εἰς αὐτόν ἢ «ἐπιστασία» τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Κανόνων τούτων. Εἰς τὰς κρίσεις ταύτας περὶ τῆς ἀληθοῦς σημασίας τῶν ἐν λόγῳ Κανόνων προσθέτει ὁ αὐτός καὶ ὅσα ὡς ἀνωτέρω ἐν τῇ παραπομπῇ 100 ἀναφέρομεν περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ παραποιήσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης.

Πρὶν ὅμως προβῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν γενικωτέραν ἀνάλυσιν τῆς ἐν γένει πνευματικῆς, ἰδίᾳ δὲ τῆς νομικῆς σημασίας τῶν Κανόνων τούτων, ἐπάναγκες θεωροῦμεν, τὴν γνησιότητα αὐτῶν, ὡς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κειμένῳ ἔχουσι, ἐξ ὀλοκλήρου παραδεχόμενοι, νὰ παραθέσωμεν τὸ περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς σχόλιον τοῦ Ζωναρά (εἰς τὸν Ε' Κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου), ἔχον ὡς ἐξῆς¹⁰³:

«Περὶ τοῦ Τόμου τῶν Δυτικῶν. Κωνστάντιος ὁ Βασιλεὺς υἱὸς τοῦ Μεγ. Κων/νου, ἀρειανίσας, ἔσπευδε ἀνατρέψαι τὴν Α' Οἰκουμενικὴν σύνοδον. Τοῦτο ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης Πάπας ἀνήνεγκε πρὸς Κώνσταντα, τὸν ἀδελφόν τοῦ Κωνσταντίου, ὃς πόλεμον ἠπέιλησε διὰ γραμμάτων τῶ ἀδελφῶ αὐτοῦ, εἰ μὴ παύσοιτο κυμαίνων τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν διασαλεύων. Ὁ δὲ τὸ ἀκριβὲς τῆς πίστεως ζητεῖν τῶ ἀδελφῶ ἀνταπέστειλε... Ἐδοξε οὖν τοῖς βασιλεῦσι σύνοδον γενέσθαι... Συνηθροίσθησαν οὖν ἐν Σαρδικῇ ἐπίσκοποι τριακόσιοι τεσσαράκοντα καὶ εἰς, οἳ καὶ ὄρον ἐξέθεντο, βεβαιοῦντα τὸ ἅγιον Σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων... **Τόμον οὖν τῶν δυτικῶν τὸν ὄρον τοῦτον φησὶν ἢ δευτέρα σύνοδος... Δυτικούς** δὲ τοὺς ἐν Σαρδικῇ ἀθροισθέντας φησὶν ἐπισκόπους. Σαρδικὴ δὲ ἐστὶν ἢ νῦν λεγομένη Τριάδιτσα. **Τόμον δὲ εἶπε τῶν Δυτικῶν, ὅτι μόνοι οἱ Δυτικοὶ ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο.** Οἱ γὰρ ἐξ Ἐώας Ὁ ὄντες ἔλεγον. Ὡς μὴ τοῦ συνεδρίου ἐξέλθωσι ὁ Ἅγιος Παῦλος ὁ ὁμολογητῆς καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος, οὐ κοινωνήσωσι τῇ συνόδῳ. Τοῦτο δὲ

ποιῆσαι μή ἀνασχομένων τῶν Δυτικῶν, αὐτίκα ἀπέστησαν τῆς συνόδου οἱ τῆς Ἐώας ἐπίσκοποι· διό καί μόνον οἱ Δυτικοί τόν τῆς Νικαίας ὄρον ἐβεβαίωσαν καί ἀνεθεμάτισαν τόν Ἀνόμιον, καί τῶν Ἐφῶν ἐπισκόπων κατεψηφίσαντο». Τά αὐτά ἐπαναλαμβάνει αὐτόθι εἰς ἀκολουθοῦν σχόλιόν του ὁ Βαλσαμών.

Συνεκλήθη λοιπόν καί ἡ σύνοδος τῆς Σαρδικῆς οὐχί ὑπό τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης ἀλλ' ὑπό τῶν βασιλέων Κωνσταντίου καί Κώνσταντος, καί τοῦτο ἀποτελεῖ πρόσθετον μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου». Συνεκλήθη δέ οὐχί διά τήν ἀναθεώρησιν εἰς β' βαθμόν τῆς δίκης τοῦ Μ. Ἀθανασίου ὡς ὁ Παπισμός ἰσχυρίζεται, ἀλλά διά νά καταπαύσῃ τόν σάλον τόν προελθόντα ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρείου, ὅστις συνεχίζετο καί μετά τήν Α' Οἰκουμενικήν σύνοδον καί ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου το σῶμα τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶχε διαιρεθῆ εἰς Ὁρθοδόξους ὑπό τόν Μ. Ἀθανάσιον καί εἰς ἡμιαρειανούς ἢ Εὐσεβιανούς, πρὸς οὓς εἶχε προσχωρήσει καί ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς Κωνσταντῖος. Καί καταδικάσασα καί αὕτη τήν διδασκαλίαν τοῦ Ἀρείου, διά τῆς βεβαιώσεως τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων, ἐδικαίωσε καί τόν Μ. Ἀθανάσιον¹³⁴.

Χωρισθεῖσα δέ αὕτη ἀπ' ἀρχῆς διά τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (πλήν τοῦ Μ. Ἀθανασίου καί τῶν περὶ αὐτόν εὐαρίθμων ἐπισκόπων) καί τῆς ὑπ' αὐτῶν συγκροτήσεως ἐτέρας συνόδου ἐν Φιλιππουπόλει, δικαίως ἐχαρακτηρίσθη οὐ μόνον ὡς τοπική τοιαύτη, ἀλλά καί ὡς τοπική τῆς **Δυτικῆς Ἐκκλησίας**, ἐφόσον τό σύνολον σχεδόν τῶν ἀπαρτισάντων αὐτήν ἐπισκόπων ἦσαν Δυτικοί. Δικαίως, ὡσαύτως, τό τε πνευματικόν ἀλλά καί τό νομοθετικόν-κανονικόν αὐτῆς ἔργον ὠνομάσθη, κατὰ τό προμνησθέν σχόλιον τοῦ Ζωναρά, ὑπό τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου «Τόμος τῶν Δυτικῶν», διότι «μόνοι οἱ Δυτικοί ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο». Ἐν τούτοις, ἐκτός τῆς ἰδιαίτερας πνευματικῆς καί νομικῆς σημασίας τῶν ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντων Κανόνων (τήν ὁποίαν ἐν συνεχείᾳ θά ἀναπτύξωμεν), οἵτινες, ὡς προείπομεν, ἀποτελοῦσι μίαν τῶν σπουδαιότερων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου», καί μόνον τό γεγονός ὅτι **συγκληθεῖσα καί ἡ σύνοδος αὕτη ὑπό τῶν βασιλέων Κωνσταντίου καί Κώνσταντος – καί οὐχί ὑπό τοῦ Πάπα Ρώμης – ἐπελήφθη, ἐπέλυσε καί ἐδίκασε, ὡς ἀνωτάτη πνευματική καί δικαστική ἀρχή, καί τήν ὑπόθεσιν τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Πάπας Ρώμης οὐδέν δικαίωμα εἶχε μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης καί τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐκδόσεως τῶν «εἰδικῶν» 3, 4 καί 5 κανόνων τῆς – πρὸς ἐκδίκασιν διαφορῶν μεταξύ ἐπισκόπων εἴτε εἰς α' εἴτε εἰς β' βαθμόν. Ἄλλως ἡ σύνοδος δέν θά ἐδικαιοῦτο νά ἐπιληφθῆ κἄν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου· πολύ δέ περισσότερον νά παράσχη αὕτη, ὡς **νομοθετικόν σῶμα**, τό δικαίωμα τοῦ «Ἐκκλήτου» εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης διά τῶν περὶ ὧν τριῶν **εἰδικῶν** Κανόνων αὐτῆς.**

Ὅπωςδήποτε ὅμως, τό μὲν διά τήν ὀλικήν σχεδόν σύνθεσιν αὐτῆς ἐκ Δυτικῶν ἐπισκόπων (καί τόν δίκαιον ὡς ἐκ τούτου χαρακτηρισμόν τῆς ὡς

τοπικῆς συνόδου τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας), ἅμα δέ καί διά τό ὅτι τό νομοθετικόν - κανονικόν αὐτῆς ἔργον καί δικαίωμα ἐτέλει ὑπό τόν περιορισμόν τοῦ ΣΤ' Κανόνος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, οἱ ὅλοι ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντες Κανόνες, ἰδίᾳ δέ οἱ 3, 4 καί 5, οὐδέποτε ἦτο δυνατόν νά ἔχωσιν ἰσχύν πέραν τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἐάν παρά ταῦτα οἱ ὀπαδοί καί ὑπερασπισταί τοῦ Παπισμοῦ ἐπιμένουν εἰς ἀντίθετον γνώμην, θά ἀπαντήσωμεν ὅτι ἡ ἰσχὺς τῶν τριῶν τούτων Κανόνων καί πάλιν περιορίσθη ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας μετά τήν ψήφισιν τῶν Θ', ΙΖ' καί ΚΗ' Κανόνων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ὁποίας προήδρευσε ὁ Πάπας Λέων ὁ Ε' διά τῶν ἀντιπροσώπων Αὐτοῦ, δι' ὧν παρεσχέθησαν καί εἰς τόν ἐπίσκοπον - Πατριάρχην Κων/πόλεως τά αὐτά δικαστικά δικαιώματα, περιοριζόμενα, ἀναντιρρήτως καί ταῦτα, ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ΣΤ' Κανόνος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, εἰς τά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του, ἅτινα, κατά τά προεκτεθέντα, ρητῶς καί δι' ἐιδικῶν Κανόνων ὠρίσθησαν. Διότι οἱ Κανόνες οὗτοι τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου εἶναι **κανονικῶς** καί **νομικῶς** ἐπικρατέστεροι τῶν Κανόνων τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, ὑπό στενήν δέ ἔννοιαν ἐρμηνευόμενοι δύνανται νά θεωρηθῶσιν ὡς καταργοῦντες τελείως τούς ἀντιστοιχοῦς 3, 4 καί 5 Κανόνας τῆς συνόδου ταύτης, τάς διατάξεις τῶν ὁποίων κατά τό πλεῖστον ἀντιγράφουσιν. Οὐδόλως δέ μεταβάλλει τήν «νομικήν» ταύτην ἀλήθειαν τό ὅτι οἱ Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἐκυρώθησαν ὑπό τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου. Διότι ὑπό τῆς αὐτῆς συνόδου δέν κατηργήθησαν οὐδέ ἐτροποποιήθησαν καὶ καί οἱ προμνησθέντες ἀντίστοιχοι τοιοῦτοι τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς, οἵτινες ἀναντιρρήτως διατηροῦσι τήν ἐιδικήν αὐτῶν ἰσχύν. Καί εὐλόγως δύναται νά ὑποστηριχθῆ ὅτι ἡ ὑπό τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου κύρωσις τῶν Κανόνων καί τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἀπέβλεπε καί εἰς τοῦτο, «νά μή θεωρηθῶσι δηλονότι ὡς καταργηθέντες οἱ Κανόνες οὗτοι, καί δὴ οἱ 3, 4 καί 5, ὑπό τῶν προμνησθέντων ἀντιστοιχῶν Κανόνων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὡς μεταγενεστέρων καί ἐπικρατεστέρων. Ἐπιπροσθέτως, ὑπό τῆς αὐτῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐκυρώθησαν καί ἀπέκτησαν ἰσοδύναμον νομικήν ἰσχύν Κανόνων Οἰκουμενικῆς καί οἱ ἀποστολικοὶ Κανόνες¹⁰⁵, καί δὴ οἱ ΛΔ' καί ΛΖ', δι' ὧν ἡ ἔν γενεὶ πνευματικὴ δικαιοδοσία τοῦ ἐπισκόπου - Πάπα Ρώμης ρητῶς περιορίζεται ἐντός τῶν ὁρίων τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἔθνους. Ἐν συνδυασμῶ ὅθεν καί πρὸς τούς Ε' καί Στ' Κανόνας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, ὡς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις εἵπομεν, ἐμμέσως ἐπεκυρώθησαν ἢ ἐπανελήφθησαν καί οἱ προμνησθέντες ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστολικοὶ Κανόνες, ἡ ἰσχὺς τῶν 3, 4 καί 5 Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου εἶναι ὅπως ὅποτε **τοπική**, περιορίζεται δηλαδή ἐντός τοῦ πλαισίου τῶν ὁρίων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως περιορίζεται ἡ ἰσχὺς τῶν ἀντιστοιχῶν Κανόνων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, διατηρηθέντων ἀπαραβιάστων τῶν «ἐιδικῶν

προσόντων» και «δικαίων» τῶν λοιπῶν τριῶν Ανατολικῶν Ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας και Ἱεροσολύμων, ἅτινα ρητῶς κατωχυρώθησαν οὐ μόνον διὰ τῶν μνησθέντων ἀποστολικῶν Κανόνων και τῶν Ε' και ΣΤ' Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀλλά και ὑπό τῶν ἄλλων Κανόνων τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, δι' ὧν καθωρίσθη και ἡ κατά σειράν τιμητική τάξις τῆς Πατριαρχικῆς «πενταρχίας», ὡς και τὰ «ισότιμα δίκαια και προσόντα» και ἡ ἐν γένει ἰσότιμος πνευματική δικαιοδοσία τῶν πέντε Πατριαρχῶν¹⁰⁶.

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἀδιαφιλονικήτων μαρτυριῶν πανηγυρικῶς, φρονοῦμεν, καταφαίνεται πόσον δικαίως ὁ Μ. Φώτιος ἐν μικρᾷ πραγματεία του ὑπό τόν τίτλον «πρός τούς λέγοντας ὡς ἡ Ρώμη πρῶτος θρόνος», διὰ διαφόρων ἐπιχειρημάτων ὑποστηρίζει ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Σαρδικῆς «ἀπέβλεπε μόνον εἰς τήν ἐν τῇ Δύσει Ἐκκλησίαν και δέν ἔχει κῦρος Οἰκουμενικῆς συνόδου, πολλῶ μᾶλλον ὅτι ἐδέχθη τόν αίρετικόν Μάρκελλον Ἀγκύρας, οἱ δέ ἐν αὐτῇ συνελθόντες **καθήρεσαν και ἀνεθεμάτισαν** τούς ἐν Φιλιππουπόλει συνελθόντας και **ἀποδόντας τὰ αὐτά**»¹⁰⁷. Βεβαιοῦται ὡσαύτως ἡ ἀλήθεια τῶν ὄσων ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων προσθέτει διὰ τό ἐπίμαχον θέμα ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς προμνησθείσης ἐπιστολῆς του¹⁰⁸, ἅτινα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

«...Ἐτι δέ ἡ πρώτη σύνοδος ἐκάστη ἐπαρχία ἐκανόνισε τὰ οικεῖα δίκαια προσεῖναι, και μηδέτερον ἑτέρου ἐπεισηδᾶν τοῖς ὁρίοις μηδέ τὰς ἀλλοτρίας ὑποστᾶν τε και ἑαυτῶν ποιεῖσθαι διοικήσεις. Ἡ δέ δευτέρα σύνοδος, διὰ τό βασιλείᾳ τήν Ρώμην λαμπρυνθῆναι προέχειν ἀποφνημαμένη, οὐ **διὰ τούς κορυφαίους Πέτρον και Παῦλον**, ὁμοίως και τήν Κων/πολιν, ὡς βασιλείᾳ τιμηθεῖσαν τὰ ἴσα μετ' ἐκείνης ἔχειν προνόμια ἐψηφίσατο. Ἡ δέ τετάρτη προκρίνει πᾶσι τήν Κων/πολιν, μή ἀνασχομένη προκαθίσει Βιγίλιον, ἐξ οὗ ἀταξίαί κατά Μηνᾶ ἐποιήθησαν, και ποινήν παιδικήν Βιγίλιος ἔτισεν.

»Ἐτι δέ και πρό Βιγιλίου Ἰωάννης ὁ τῆς Ρώμης ἀνελθών οὐδέν περὶ πρωτείου διηνέχθη (ἐβασίλευε δέ τότε Ἰουστινιανός), ἀλλά τήν ἱερατικήν στολήν, ὡς ἔθος τοῖς ἐν Κων/πόλει, περιβαλών, **πρός τοῖς εὐωνύμοις** μέρεσι τοῦ κατ' ἐκείνου καιροῦ πατριαρχοῦντος Ἐπιφανίου **καθεσθείς, οὐδέν ἐδυσχέρανε...**»

»Εἰ δέ λέγεις, ὅτι ἐν **Σαρδικῇ διατάσσεται** τόν Ρώμης ἐξετάζειν τὰς τῶν ἑτέρων ἐνοριῶν ψήφους, πολλαχόθεν ἔχει τό εὐκατάλυτον, πρῶτον μὲν, ὅτι **τοπική οὔσα ἀνατέτραπται** ὑπό τῆς Οἰκουμενικῆς Δ' συνόδου· αὕτη γάρ τῷ Κων/πόλεως Ἀρχιερεῖ μᾶλλον τὰς τῶν ἑτέρων κρίσεις ἐξετάζειν ἀπένειμε.

»Δεύτερον, ὅτι ὁ ταύτης προεδρεύσας ὄσιος Κορδοῦης τῷ Ἀρειανισμῷ ἐπί τῷ τέλει τοῦ βίου, και τῇ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου καθαιρέσει ὑπέγραψε, ἐναντία τῇ τε οικεῖᾳ χειρογραφίᾳ και τῇ γνώμῃ, ἣν ἔχειν ἐν Σαρδικῇ ἐγνωρίζετο, διαπραξάμενος.

»Άλλως τε ὅτι οὗτος, ὁ Κορδοῦης, τῆς Ρωμαϊκῆς προεδρίας ἔχων τό πρόσωπον, καί τοῦ δικαίου μείζονα τήν χάριν αὐτῇ συνεισενέγκας **μάλιστα** τηνικαῦτα, οὐ μόνον οὐ παρόντος τοῦ Κων/πόλεως, ἀλλά καί αἰρέσει προσανακειμένου, οὐ τήν τυχοῦσαν σπουδήν ἐποιήσατο· πλήν εἰ αὕτη τάς ἔμπροσθεν Οἰκουμενικάς συνόδους, καί μάλιστα τήν πρώτην, ὑπερορᾶ, ἢ ἐκάστη ἐπαρχία τά οἰκεῖα διασώζεσθαι ἀβίαστα παντελῶς κανονίζει δίκαια· εἰ, οὖν αὕτη τοπική οὔσα τήν οἰκουμενικήν ὑπερορᾶ, ἐν αὐτῷ μάλιστα τῷ μέρει τούτῳ, τίς ἂν αὐτῇ ἐπιβλέψαι;

»Τρίτον, ὅτι Μάρκελλον καί ἄλλους τινάς αἰρεσιώτας, εἰ καί τῆς ἀκριβείας ἀγνοία, ὅμως ἀθῶους ἀποφνημαμένη αἰσχύνην ὤφλησε. Καί γάρ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ τάς ἐκείνης ἀλογήσασα ὑπέρ αὐτῶν ὡς ἀμαθεῖς καί ἀνεξετάστους ψήφους, **πάσης αὐτούς ἱερωσύνης εἰς τέλος ἐξεκέρυξε.**

»Τέταρτον, ὅτι μερισθέντες οἱ συνελθεῖν ὁμολογήσαντες ἀλλήλοις, οἱ μὲν τήν Σαρδικήν, οἱ δέ τοὺς Φιλίππους κατέλαβον, καί καταστασιάζοντες ἀλλήλους καθαιρέσεις καί ἀναθεματισμούς ἐψηφίσαντο.

»Πέμπτον, ὅτι ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος... ἔτη δύο καί δέκα εἰς ἀκριβειαν ἐξαναλώσασα τῶν ζητουμένων, οὐ μόνον οὐδέν αἰνέσιμον ἀπένειμε τῇ ἐν Σαρδικῇ, ἀλλ' οὐδ' ὅτι γέγονεν εἰδέναι ἠξίωσεν. **Εἰς δέ τοὺς Κανόνας ἐγκύψασα τῆς Α' συνόδου, γράφει ἀποτόμως πρὸς Κελεστίνον (ἤδη γάρ οὗτος τρίτος ἀπὸ Ζωσίμου τόν θρόνον ἐχειρίζετο Ρώμης) μηκέτι τολμᾶν τόν ἀρχιερέα τῆς Ρώμης τάς ἐτέρας ἀναψηλαφᾶν ψήφους, ὡς μηδενός Κανόνος τούτου κελεύοντος.**

»Ὅτι καί ἡ ἐν Βενεθάλιοις σύνοδος πάλιν τοῖς τῆς Α' ἐξακολουθήσασα Κανόσι, τοὺς μὲν ὑπὸ τόν Ρώμης ἐπισκόπους ταῖς ἐκείνου συνοδικαῖς ψήφοις ὑπέικειν ἐκέλευσε, τοὺς δέ ὑπὸ τόν Ἀλεξανδρείας τοῦ σφῶν ἀρχιερέως, **καί τοὺς ἄλλους ὁμοίως».**

Τοιαύτας κρίσεις περὶ τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς καί τῶν ἀπαρτισάντων αὐτήν Δυτικῶν ἐπισκόπων προσθέτει ἐν τῇ προμνησθείσῃ ἐπιστολῇ του καί ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων. Εἰς πάσας ὅμως τάς περὶ τῆς συνόδου ταύτης κρίσεις καί παρατηρήσεις θά προσθέσωμεν καί ἡμεῖς ὅτι οἱ μὲν Γ' καί Δ' Κανόνες τῆς συνόδου ταύτης δέν εἶναι κἄν, **καθ' ἡμᾶς**, «Κανόνες δικαίου», διότι ἀπέμειναν ἀπλαί εἰσηγητικάί πρὸς τήν σύνοδον προτάσεις μὴ περιβληθεῖσαι τήν ἔγκρισιν τῆς συνόδου· πάντες δέ οἱ Κανόνες τῆς καί ἰδιαιτέρως οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος Γ', Δ' καί Ε' ἀποτελοῦσιν ἀκριβῶς, ὡς προείπομεν, μίαν τῶν σοβαρωτέρων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας κλπ.».

Ἀποδεικνύεται δέ εὐχερῶς, φρονοῦμεν, τό ὀρθόν καί βάσιμον τῆς πρώτης ἡμετέρας παρατηρήσεως ἐκ τοῦ ὅτι οὔτε εἰς τήν ἀρχήν, οὔτε εἰς τό μέσον, οὔτε εἰς τό τέλος τῶν ρηθέντων Γ' καί Δ' Κανόνων ὑπάρχει ἡ «ρητῆ» ὑπὸ τῆς συνόδου ἔγκρισις καί κύρωσις των, ἢ εἰς ὅλους τοὺς λοιπούς Κανόνας τῆς (πλήν τοῦ ΙΗ') στερεοτύπως ἀναφερομένη διά τῶν «ἤρρεσεν, τά λεχθέντα ἤρρεσεν...κλπ.». Εἰς ὅλους δηλαδή τοὺς λοιπούς Κανόνας καί τῆς συνόδου ταύτης ἀναφέρεται ρητῶς ἢ ὑπὸ τῆς συνόδου

ἔγκρισις τῆς δι' ἕκαστον Κανόνα γενομένης προτάσεως ὑπὸ τῶν διαφόρων εἰσηγητῶν. Οὕτως ὁ Α' Κανὼν ἀρχεται ὡς ἐξῆς: «Ὅσιος ἐπίσκοπος πόλεως Κορδοῦης εἶπεν...» καὶ καταλήγει « ἅπαντες εἶπον ἀρέσκει πᾶσιν». Ὁ Β' ἀρχεται ἐπίσης, « Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν...», καὶ καταλήγει, «.. εἰ τοίνυν ἀρέσκει ἢ γνώμη αὕτη ἀποκρίνεσθε. Ἀπεκρίναντο, τὰ λεχθέντα ἤρρεσεν». Ἐν τῷ Γ' ὅμως καὶ τῷ Δ' Κανόνι δέν ἀναφέρεται οὐδεμία ἀποδοχὴ τῶν ὑπὸ τοῦ Ὁσίου Κορδοῦης καὶ τοῦ ἐπισκόπου Γαυδεντίου γενομένων σχετικῶν προτάσεων. Ὁ Ε' ἀντιθέτως, οὐ μόνον ἀρχεται διὰ τῶν «Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν ἤρρεσε κλπ...», ἀλλὰ καὶ καταλήγει: «..Ἀπεκρίναντο πάντες· ἀρέσκει». Ὁ ΣΤ', ὡσαύτως, καταλήγει: «...ἀπεκρίναντο πάντες· ἀρέσκει». Ὁ Ζ', ἐπίσης· «ἀπεκρίναντο πάντες· καὶ τοῦτο ὀρίζεσθω». Ὁ Η', ὁμοίως μέ τὴν αὐτὴν φράσιν. Ὁ Θ' μέ τὴν φράσιν «...ἅπαντες ἀπεκρίναντο ἀρέσκει αὐτοῖς... τὴν συμβουλήν ταύτην». Ὁ Ι' ἐπίσης· «...ἅπαντες εἶπον· ἀρέσκει αὐτοῖς τὴν συμβουλήν ταύτην». Ὁ ΙΑ' καταλήγει: «...οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασι· καὶ τὴν γνώμην ταύτην προ- πωδεστάτην ὀρίζομεν». Ὁ ΙΒ', μέ τὴν φράσιν «...ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον ἀρέσκει ἢ διατύπωσις». Ὁ ΙΓ', «ἅπαντες εἰς τὸν ἀρέσκει ἢ κρίσις». Ὁ ΙΔ' ἔχει τὴν ἔγκρισιν εἰς τὸ μέσον: «... πάντες οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασι...». Ὁ ΙΕ', καταλήγει «...ἅπαντες εἰρήκασι· καὶ οὗτος ὁ ὅρος ἔσται ἀσάλευτος». Ὁ ΙΣΤ', ὁμοίως... «...οὗτοι οἱ ὅροι φυλαττέσθωσαν». Ὁ ΙΖ' «...ἅπαντες εἰρήκασιν ἤρρεσε· καὶ τοῦτο». Ὁ ΙΗ' ἀρχόμενος διὰ τῶν «Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν...», δέν ἀναφέρει συνοδικὴν ἔγκρισιν. Ὁ ΙΘ' καταλήγει μέ τὴν φράσιν: «πάντες εἶπον· ἢ γνώμη ἀρέσκει». Ὁ Κ' ὁμοίως: «...ἅπαντες ἀπεκρίναντο· πρέπει καὶ ἀρέσκει ἢ γνώμη αὕτη· καὶ τέλος ὁ ΚΑ', καταλήγει ἐπίσης διὰ τῶν «...ἅπαντες εἶπον· ὀρίζεσθω καὶ τοῦτο».

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἐν τῷ Γ' καὶ Δ' Κανόνι (περὶ ὧν ἤδη ὁ λόγος) δέν ἀναφέρεται ἢ ἀπαραίτητος ρητὴ ἔγκρισις τῶν γενομένων προτάσεων ὑπὸ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς συνόδου, ἀπέμειναν αὐταί, καθ' ἡμᾶς, «ἀπλαί εἰσηγητικαὶ προτάσεις» μὴ περιβληθεῖσαι τὴν ἰσχύν «Κανόνων δικαίου». Ἐπιπροσθέτως, καὶ ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ὅλης διατυπώσεως τοῦ Ε' Κανόνος (ἀρχομένου διὰ τῶν: «Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἤρρεσεν ἴν' εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγελθείη...», καὶ καταλήγοντος «...ἀπεκρίναντο οἱ ἐπίσκοποι, τὰ λεχθέντα ἤρρεσεν»), ἱκανά σημεῖα τῶν προτάσεων τῶν Γ' καὶ Δ' Κανόνων περιελήφθησαν εἰς τὸν Κανόνα τοῦτον. Εἶναι ὅθεν πρόδηλον καὶ ἐκ τούτου ὅτι αἱ προτάσεις τῶν Γ' καὶ Δ' Κανόνων, μὴ γενόμεναι δεκταὶ ὑπὸ τῆς συνόδου διὰ τῆς ἐπακολουθησάσης σιωπῆς, συνεχω- νεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ὁσίου Κορδοῦης ὡς προέδρου εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Ε' Κανόνος, ἣτις καὶ ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς συνόδου καὶ τοιουτοτρόπως μόνον ὁ Κανὼν οὗτος περιεβλήθη καὶ ἔχει διὰ τὸ ἐπίμαχον θέμα νομικὴν- κανονικὴν ἰσχύν.

Διὰ τοῦτο δέ προφανῶς καὶ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Μονάχου (122 ἂν. ΙΒ' σ. 78)¹⁰⁹ ὑπάρχει χαρακτηριστικόν σχόλιον τοῦ Νομοκάνονος εἰς τὸν Ε' μόνον Κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, οὐχὶ ἄσχετον πρὸς τὸν Μ. Φώτιον (Η.

Jugie, Hergenrother III, 117-119), έχον ως ἐξῆς: «Ἐκ τούτου τοῦ Κανόνος τὸ ρωμαϊκὸν ἦρται εἰς ἀλαζονείαν, καὶ τοῦτον ὡς τῆς ἐν Νικαία συνόδου πάλαι προβαλλόμενοι, ὑπὸ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ἐάλωσαν κακοῦργοι οἱ τότε τῶν ρωμαίων προεδρεύοντες, ὡς αὐτὸ δηλοῖ τὸ συνοδικὸν προίμιον τῆς ἐν Καρθαγένῃ. Πλήν οὐδέ οὗτος αὐτοῖς ὁ Κανὼν πλέον τι χαρίζεται τῶν ἄλλων Κανόνων, κἄν ἀλόγως τοῦτο δοκῶσι... Πρόδηλον, ὅτι οὗτος περὶ μόνον τῶν ἐν Δύσει ἐκπεφώνηται, **διότι καὶ ὁ Ὅσιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐκθέμενοι τοὺς Κανόνας ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων ἦσαν**· ἐν γὰρ τῇ Ἀνατολῇ οὐδαμῶς μέχρι τοῦ νῦν συνήθεια τοιαύτη κεκράτηκε».

Διὰ τοῦτο ὡσαύτως καὶ ὁ Ζωναρᾶς ἐξηγῶν τὸν αὐτὸν Κανόνα ἐπαναλαμβάνει σχεδὸν τὰ αὐτά¹⁰⁰. «...Ἐκ τούτου τοῦ Κανόνος οἱ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης ἀρχιερεῖς αὐχοῦσι ἐκδεδόσθαι αὐτοῖς τὰς ἐκκλήτους πάσας τῶν ἐπισκόπων πρὸς αὐτούς ἀναφέρεσθαι, τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ἐν Νικαία, τοῦτον εἶναι τὸν Κανόνα ψευδῶς λέγοντες· ὅπερ ἐν τῇ κατὰ τὴν Καρθαγένῃν ἀθροισθεῖση συνόδῳ προταθὲν ἠλέγχθη μὴ ἀληθεύειν, ὡς ἡ πρό τῶν Κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου γραφὴ παριστᾷ. Οὔτε οὖν τῆς ἐν Νικαία συνόδου ἐστὶν ὁ Κανὼν, οὔτε πάσας τὰς ἐκκλήτους τῶν ἐπισκόπων ἀνατίθησιν αὐτῷ, ἀλλὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ. Ὑπέκειντο δὲ τότε τῇ Ρωμαίων Ἐκκλησίᾳ αἱ Δυτικαὶ πᾶσαι σχεδὸν Ἐκκλησίαι».

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ βασίμου ἢ μὴ τῆς ἐνστάσεως ἡμῶν περὶ τῶν Γ' καὶ Δ' Κανόνων τῆς περὶ ἧς συνόδου, καὶ ἂν ἔτι ἤθελον οὗτοι θεωρηθῆ ὡς «Κανόνες δικαίου» (διότι περιελήφθησαν μεταξύ τῶν Κανόνων τῆς συνόδου ταύτης), ἐκ τῆς ὅλης διατυπώσεως τόσον αὐτῶν, ὅπως καὶ πάντων τῶν λοιπῶν Κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου, προβάλλει ἡ ἀναντίρρητος ἀλήθεια ὅτι οἱ εἰσηγηταὶ τῶν –ὅπως καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν– Ὅσιος Κορδοῦης καὶ ἐπίσκοπος Γαυδέντιος **ἀναγνωρίζουσι διὰ τῶν προτάσεων** τῶν μόνον **τὴν σύνοδον** ὡς ἀνωτάτην πνευματικὴν, διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν καὶ ἀρχὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρ' αὐτῆς **ζητοῦσι τὴν ἔγκρισιν τῶν προτάσεων τῶν**. «**Εἰ δοκεῖ ὑμῖν τῇ ἀγάπῃ** Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην **τιμήσωμεν** καὶ γραφῆναι...κλπ.», λέγει ὁ προεδρεύων τῆς συνόδου Ὅσιος Κορδοῦης ἐν τῇ προτάσει τοῦ εἰς τὸν Γ' Κανόνα, καὶ διὰ τῶν «...ἤρρεσεν...» – τῇ συνόδῳ – ἄρχεται ὁ Ε' Κανὼν. Ἡ τοιαύτη λοιπὸν τῶν προτάσεων τῶν ἐπιμάχων τούτων Κανόνων (ἀλλὰ καὶ ὅλων, ἐπαναλαμβάνομεν, τῶν λοιπῶν Κανόνων τῆς συνόδου ταύτης) διατύπωσις καὶ ἡ «κυριαρχικῶς δικαίως» ἔγκρισις καὶ κύρωσις τῶν ὑπὸ τῆς συνόδου δέν ἀποτελοῦσι τὴν **τρανοτέραν ἀπόδειξιν** τῆς πρό τούτων ἀνυπαρξίας «θείως δικαίως» τοῦ **Παπικοῦ «πρωτείου...»**; Διότι, ἐάν ὁ ἐπίσκοπος - Πάπας Ρώμης εἶχε «θείως δικαίως» καὶ ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τὸ ὑπάτον δικαίωμα τῆς μοναρχικῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκδικάσεως κατ' ἔφεσιν τῶν μεταξύ τῶν ἐπισκόπων ἢ μητροπολιτῶν διαφορῶν, ἀναντιρρήτως

οὐδέ λόγος κἄν ὑπῆρχε ψηφίσεως καί εἰδικῶν συνοδικῶν Κανόνων πρὸς κύρωσιν ἢ ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος τούτου. Ἀλλά καί ὡς ἐκ περισσοῦ ἐάν ἐκρίνετο ἀναγκαῖα ἢ συνοδική **ἀναγνώρισις** τοῦ τοιούτου δικαιώματος, οἱ προτείναντες τούς Γ' καί Δ' Κανόνας, ὅπως καί τόν Ε' **δυτικοί, μάλιστα, ἐπίσκοποι** ὄφειλον νά εἴπωσι πρὸς τήν σύνοδον: «Ἐπεὶ δέ τῶ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ρώμης **ἀνήκει τό δικαίωμα, ἡ ἐξουσία, ὡς διαδόχῳ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου**, τοῦ **κρίνειν καί δικάζειν** κατ' ἐκκλησίαν τὰς μεταξύ τῶν ἐπισκόπων διαφοράς, **δεῖ τό δικαίωμα** τοῦτο καί ὑφ' ἡμῶν κυρωθῆναι...». Οὐδέποτε θά ἔλεγον, «...εἰ **δοκεῖ ἡμῖν τῇ ἀγάπῃ** Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τήν μνήμην τιμήσωμεν, ἐξαρθῶντες οὕτω ἀπό τήν **κρίσιν** καί τήν... **ἀγάπην** τῆς συνόδου τήν παροχήν εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τοῦ δικαιώματος τοῦ περιφήμου «ἐκκλήτου» καί ἀναγνωρίζοντες αὐτήν ὡς τήν μόνην «δικαιοπάροχον καί δικαιοδοτίδα» ἐξουσίαν καί ἀρχήν. Ἐάν, ἐπαναλαμβάνομεν, εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος τό δικαίωμα τοῦτο «θείῳ δικαίῳ» καί ἀκολούθως ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ὡς διάδοχός του, δέν θά παρεκαλεῖτο ἡ σύνοδος «νά τιμήσῃ τήν μνήμην» τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Θά ὑπεδεικνύετο **τό πολύ** ἀπλῶς καί ὡς ἐκ περισσοῦ ἢ πρόσθετος βεβαίωσις καί ἀναγνώρισις τοῦ ἐν λόγῳ δικαιώματος.

Οἱ τρεῖς λοιπόν οὗτοι Κανόνες τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, τούς ὁποίους ἐπικαλεῖται ὁ Παπισμός πρὸς θεμελίωσιν τοῦ «πρωτείου του» ἐπὶ τοῦ «κανονικοῦ δικαίου», ἀποτελοῦσι ἀκριβῶς μίαν ἐκ τῶν σπουδαιότερων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ «πρωτείου». Διότι εἶναι ὅλως πρόδηλον ἐξ αὐτῶν, ὅτι εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν εἰσηγητῶν τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων (ὧν ὁ πρῶτος, ὁ Ὅσιος Κορδοῦης, ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Ἰουλίου) δέν ὑπῆρχε ἔννοια προϋπάρξεως ὑπεροχῆς, «πρωτείου» τινός τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, εἴτε πνευματικοῦ εἴτε διοικητικοῦ ἢ δικαστικοῦ ἐπὶ ἄλλων ἐπισκόπων, καί τῆς δικαιοδοσίας του ἀκόμη (πολύ δέ περισσότερον ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας), ὡς ἐπίσης ἔννοια ὑπάρξεως «θείῳ δικαίῳ» παρεμφερούς δικαιώματος εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον. Διὰ τοῦτο **παρακαλεῖται** ἡ σύνοδος νά «τιμήσῃ» διὰ τῶν Κανόνων τούτων τήν μνήμην τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, παρέχουσα εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τὰ προτεινόμενα δικαιώματα. Ἐκ τῆς ὅλης δέ διατυπώσεώς των διακηρύσσεται πανηγυρικῶς ὅτι: α. ἡ περί ἧς σύνοδος ἦτο ἡ ὑπερτάτη ἀρχή καί ἐξουσία τῆς Δυτικῆς βεβαίως Ἐκκλησίας, ἐφόσον ἀναντιρρήτως ἦτο τοπική· β. ὅτι, ὡς ὀρθῶς παρατηροῦσιν ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος καί ὁ μακαριστός καθηγητής Ἀρχ. Β. Στεφανίδης, «ἀπλῆ ἐπιστασία» ἀνετέθη διὰ τῶν Κανόνων τούτων, καί δὴ τοῦ Ε', ὑπό τῆς συνόδου εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης πρὸς **δικαίαν ἀναθεώρησιν** δίκης ἐπισκόπου, ἐφ' ὅσον, δικασθεῖς οὗτος ὑπό ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καί θεωρῶν ἑαυτὸν ἀδικηθέντα **ἤθελε προσφύγῃ** εἰς αὐτόν καί γ. ὅτι ἡ «δοτή» αὕτη ἐξουσία τῆς **ἐπιστασίας** πρὸς ἐξασφάλισιν «δικαίας κρίσεως» πρὸς ἐκκαλοῦντας ἐπισκόπους ἀναντιρρήτως περιορίζετο, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, μόνον εἰς τούς ἐπισκόπους τῆς

δικαιοδοσίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Διότι μόνον ἐπ' αὐτῶν εἶχε δικαιοδοσίαν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης κατὰ τὰς ρητάς διατάξεις τῶν Ε' καί Στ' Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί τῶν ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστολικῶν τοιούτων. Συνεπῶς, μόνον οἱ ἐπίσκοποι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἐάν ἔκριναν ἑαυτούς ἀδικηθέντας ὑπό τῶν ὁμοχωρίων των – τῆς ἐπαρχίας τῆς αὐτῆς – ἐπισκόπων, εἶχον τό δικαίωμα νά προσφύγωσι πρὸς αὐτόν κατ' ἔφεσιν διὰ τήν ἀναθεώρησιν τῆς δίκης των ὑπό γειτνιόντων ἐπισκόπων ἢ διὰ τήν κρίσιν τῆς ἐφέσεώς των καί ὑπό ἄλλων ἐπισκόπων ἐκλεγομένων κατὰ τόν Ε' Κανόνα ὑπό τοῦ ἐπισκόπου-Πάπα Ρώμης **κατὰ τήν κρίσιν αὐτοῦ**.

Η. Ἡ ἐπιστολή τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου πρὸς τόν Πάπαν Κελεστίνον

Ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος συνεκροτήθη τήν 1ην Μαΐου τοῦ ἔτους 418 ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Πάπα Ρώμης Ζωσίμου εἰς τήν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποδοχῆς τῆς πρὸς αὐτόν προσφυγῆς - ἐκκλήσεως τοῦ πρεσβυτέρου Ἀφρικῆς Ἀπιαρίου καί τῆς εἰς Ρώμην κλητεῦσεως, κατόπιν τῆς προσφυγῆς ταύτης, τοῦ καθαιρέσαντος τόν Ἀπιάριον ἐπίσκοπον Σίκκης (Ἀφρικῆς) Ὀρβανοῦ.

Πρὸς τήν σύνοδον ταύτην ἐκδώσασαν Κανόνα, δι' οὗ ἀπεκόπτετο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας πᾶς Ἀφρικανός ποιούμενος ἔκκλησιν εἰς δικαστήριον πέραν τῆς θαλάσσης, δηλαδή εἰς Ρώμην, ὁ Πάπας Ζώσιμος ἔπεμψε λεγάτους τόν ἐπίσκοπον Φωστίνον καί τούς πρεσβυτέρους Φίλιππον καί Ἑσελον μετ' ἐγγράφων ὁδηγιῶν - κομμιντορίου, ἐν ᾧ ἐπικαλούμενος τόν προμνησθέντα Ε' Κανόνα τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, ὡς κανόνα **δηθεν** τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὑπεστήριζεν, ὅτι εἶχε τό δικαίωμα τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως.

Τό κομμιντόριον τοῦτο ἀνεγνώσθη πρὸς τήν σύνοδον, ἅμα τῇ ἀναγνώσει του ὅμως ὑπεβλήθη ὑπό τοῦ Ἀλυπίου, ἐπισκόπου Θεαγαστέων, τοποτηρητοῦ τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, ἡ ἔνστασις ὅτι ὁ ἐν αὐτῷ Κανὼν δέν ἦτο Κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου¹¹¹.

Κατόπιν τούτου, καί πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἀληθείας, ἡ σύνοδος ἐζήτησεν ἐπίσημα ἀντίγραφα τῶν Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου παρά τῶν Πατριαρχῶν Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας, ἀνήγγειλε δέ τοῦτο καί εἰς τόν Πάπαν Βονιφάτιον, διάδοχον τοῦ Ζωσίμου, δι' ἐπιστολῆς τονίζουσα ὅτι «...πλείστοις ἐντυχόντες βιβλίους οὐδαμοῦ ἀνέγνωμεν εἰς τήν ἐν Νικαία σύνοδον... ἐν τρόπον ἐν τῷ προλεχθέντι κομμιντορίῳ αὐτόθεν ἀπεστάλησαν... δι' ὃ καί τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐνθα λέγονται τά αὐτά ψηφίσματα δύνασθαι τά αὐθεντικά ἡμῖν προσενεχθῆναι, ταῦτα μάλλον ποθοῦμεν...»¹¹². Ὅταν τά αἰτηθέντα ἐπίσημα ἀντίγραφα ἐλήφθησαν, ἀποσταλέντα ὑπό τῶν Πατριαρχῶν Κων/πόλεως Ἀττικῆ καί Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, ἀπεδείχθη δι' ἀντιπα-

ραβολῆς ὅτι ὁ ἐν τῷ κομμιντορίῳ κανῶν δέν ἦτο κανῶν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου.

Μετά ἓν περίπου ἔτος ὁ Πάπας Κελεστίνος, διάδοχος τοῦ Βονιφατίου, ἐπεχείρησε νά ἀσκήσῃ πρὸς τὴν ἰδίαν σύνοδον τὸ αὐτὸ δικαίωμα ἐπεμβάσεως καὶ «ἐκκλήτου» καὶ ἀπέστειλε πάλιν πρὸς αὐτὴν τὸν αὐτὸν πρεσβύτερον Ἀπιάριον ἀξιῶσας τὴν βιαίαν ἐπιβολὴν του. Ἡ σύνοδος ὁμῶς προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Καρχηδόνης Αὐρηλίου ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὴν ἱστορικὴν ἐπιστολὴν της, δι' ἧς ὄχι μόνον κατηγογέλλετο ἐπισημῶς τὸ πλαστόν τοῦ ἐν τῷ κομμιντορίῳ Κανόνος, ἀλλὰ κατεφέρετο καὶ καίριον πλήγμα κατὰ τε τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» καὶ τοῦ «ἐκκλήτου», ἐφ' ὅσον, ὡς ἀπεδείχθη, δέν ἐστηρίζοντο ταῦτα οὐδαμοῦ¹⁴. Ἡ ἐπιστολή, μετὰ τὴν περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἀπιαρίου ἔκθεσιν, ἔχει ὡς ἐξῆς: «...Ἐν προσφάτῳ τοίνυν, τοῦ καθήκοντος τῆς ὀφειλομένης προσκυνήσεως ἐκπληρουμένου, ἰκετεύομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰς ἡμετέρας ἀκοάς τούς ἐντεῦθεν παραγινομένους εὐχερῶς μὴ προσδέχησθε, μηδὲ τούς παρ' ἡμῶν ἀποκοινωνήτους εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσητε δέξασθαι. Ἐπειδὴ τοῦτο καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ὀρισθὲν εὐχερῶς εὐροὶ ἢ σὴ σεβασμιότης· εἰ γάρ καὶ περὶ κατωτέρων κληρικῶν καὶ περὶ λαϊκῶν φαίνεται ἐκεῖ παραφυλάττεσθαι, πόσω μᾶλλον τοῦτο περὶ ἐπισκόπων βούλεται παραφυλαχθῆναι; Μὴ οὖν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀναρτηθέντες παρὰ τῆς σῆς ἀγιωσύνης, σπουδαίως καὶ καθὼς μὴ χρῆ, φανῶσιν ἀποκαθιστάμενοι τῇ κοινωνίᾳ. Καὶ τῶν πρεσβυτέρων δὲ ὁμοίως καὶ τῶν ἐπομένων κληρικῶν τὰς ἀναιδεῖς ἀποφυγὰς, ὡς ἔστι σου ἄξιον, ἀποδιώξει ἢ ἀγιωσύνη ἢ σὴ· ἐπειδὴ καὶ οὐ διὰ τινός ὄρου τῶν Πατέρων τοῦτο ἀπηγόρευται τῇ ἐν Ἀφρικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου εἴτε κληρικούς τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ εἴτε αὐτούς τούς ἐπισκόπους τοῖς ἰδίοις μητροπολίταις φανερώτατα κατέπεμψαν. Συνεπῶς γάρ καὶ δικαίως συνείδεν, ἅτινα δήποτε πράγματα ἀναφυῶσι, ταῦτα ἐν τοῖς ἰδίοις ὀφείλιν περατοῦσθαι τόποις· οὔτε γάρ μιᾶ καὶ ἐκάστη προνοία ἐλογίσαντο ἐλλείπειν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δι' ἧς ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἱερέων καὶ ὀραῖται φρονίμως καὶ κατέχεται σταθερῶς, μάλιστα ὅτι καὶ ἐνὶ ἐκάστῳ συγκεχώρηται, ἐάν περὶ τῆς δίκης τῶν διαγνωστῶν προῖσταται αὐτῷ πρὸς τὰς συνόδους τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, ἢ ἔτι μὴν εἰς Οἰκουμενικάς συνόδους ἐκκαλέσασθαι. εἰ μὴ ἄρα τίς ἐστὶν ὅστις πιστεύσει, ἐνὶ ᾧ τινὶ δήποτε δύνασθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν τῆς κρίσεως ἐμπνεῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δὲ ἀναριθμήτοις εἰς σύνοδον συναθροισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι. Πῶς δὲ αὐτὴ ἢ πειραματικὴ κρίσις βεβαία ἔσται, πρὸς ἣν τῶν μαρτύρων τὰ ἀναγκαῖα πρόσωπα ἢ διὰ τὴν τῆς φύσεως, ἢ διὰ τὴν τοῦ γήρωσ ἀσθένειαν, ἢ πολλοῖς ἄλλοις ἐμποδισμοῖς ἐνεχθῆναι οὐ δύναται; Περὶ γάρ τοῦ τινος ὡσανεὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἀγιωσύνης πέμπεσθαι οὐδεμιᾶ τῶν πατέρων συνόδῳ ὀρισθὲν εὐρίσκομεν, ἐπειδὴ ὅπερ πάλαι διὰ τοῦ αὐτοῦ συνεπισκόπου

ἡμῶν Φαιστίνου, ὡσανεὶ ἐκ μέρους τῆς ἐν Νικαία συνόδου αὐτόθεν ἀπέσταλτο, ἐν τοῖς ἀληθεστέροις ἀπογραφαῖς τῆς ἐν Νικαία, ἃς περ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Κυρίλλου, τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας συνεπισκόπου ἡμῶν, καὶ παρὰ τοῦ προσκυνητοῦ Ἀττικοῦ, τοῦ ἐν Κων/πόλει ἐπισκόπου, πεμφθείσας ἐκ τῶν ἀύθεντικῶν, αἵτινες ἔτι μὴν πρὸ τούτου διὰ Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου, δι' ὧν πρὸς ἡμᾶς παρ' ἐκείνων ἀπεστάλησαν τῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Βονιφατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ τῷ προεγνωσμένῳ ὑμᾶς παρ' ἡμῶν ἐξεπέμφθησαν, **τοιούτον τι οὐκ ἠδυνήθημεν** εὐρεῖν. Ἐκβιαστάς τοίνυν κληρικούς ἡμῶν τινῶν αἰτούντων **μή θέλετε ἀποστέλλειν**, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα μή τὸν καπνώδη τοῦ κόσμου τύφον δόξωμεν εἰσάγειν τῇ Ἐκκλησίᾳ... ὅτι τοῦτο τῇ δοκιμῇ καὶ ρυθμίσει τῆς σῆς ἀγιωσύνης ἐν τῷ σώζεσθαι τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην **περαιτέρω ἢ Ἀφρικὴ οὐδαμῶς ὑπομείνη**»¹¹⁵.

Θ. Ἡ ἀπάντησις τῆς συνόδου τῆς Ἀντιοχείας (340-341) πρὸς τὸν Πάπαν Ἰούλιον

Μαρτυρίαν ἴσης πνευματικῆς σημασίας μέ τὴν ἐπιστολὴν τῆς συνόδου τῆς Καρθαγένης πρὸς τὸν Πάπαν Κελεστίνον ἀποτελεῖ ἡ πολὺ πρὸ ταύτης ἀπάντησις τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου πρὸς τὸν τότε Πάπαν Ἰούλιον. Ὅτε οὗτος ἠθέλησε νὰ ἐξετάσῃ τὴν κανονικότητα τοῦ ὑπὸ τῆς συνόδου ταύτης ἐκλεγέντος ἀρειανοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Γρηγορίου τοῦ Καππαδόκου, ὑπεδείχθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς συνόδου ὅτι «οὐδὲν δικαίωμα ἀναμίξεως ἔχει εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικά πράγματα τῆς Ἀνατολῆς...καὶ ὅτι, ὅπως ἡ Ἀνατολή δέν ἀνεμίχθη εἰς ζητήματα τῆς Ρώμης, οἷον τὸ μεταξὺ Κορνηλίου καὶ Νοβατιανοῦ, οὕτω καὶ ἡ Ρώμη δέν δύναται νὰ ἐπεμβαίνει εἰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς». Εἰδικῶς δέ τῷ ὑπεδείχθη ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ Παύλου Σαμοσατέως ἐλύθη ἄνευ οἰασδήποτε ἀναμίξεως τοῦ Ρώμης καὶ ἐτονίσθη ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης **δέν πρέπει νὰ φαντάζεται ἑαυτὸν ἀνώτερον τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων**, διότι εἶναι ἐπίσκοπος Ρώμης. Ἐάν ἡ Ρώμη δύναται νὰ καυχηθῇ διὰ τὸν πλουτόν της, ἡ Ἀνατολή καυχᾶται διὰ τὴν ἀνωτάτην θεολογικὴν γνῶσιν καὶ ἀρετὴν. Τὸ φῶς τῆς πίστεως ἐκ τῆς Ἀνατολῆς μετεδόθη εἰς τὴν Δύσιν. Ὅθεν δέν εἶναι πρέπον οἱ τῆς Ἀνατολῆς ἐπίσκοποι νὰ ἀκολουθῶσι τοὺς Δυτικούς¹¹⁶. Ὁ Πάπας Ἰούλιος ἀπαντήσας δέν ἠθέλησε νὰ ὑποστηρίξῃ «πρωτεῖον ἢ δικαίωμα» ἐπὶ τῷ ὅτι εἶναι ἐπίσκοπος Ρώμης, ἀλλ' ὅτι «κατὰ τινα συνήθειαν» («τοῦτο ἔθος ἦν») ἐζήτησε νὰ ἐξετάσῃ τὸ περὶ οὗ ζήτημα, προσθέσας ὅτι καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐζήτησε τὴν ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεώς του ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν Δυτικῶν ἐπισκόπων¹¹⁶.

Ἄλλ' ὅτι μὲν οὐδὲν «ἔθος» ὑπῆρχε παρέχον εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης τοιοῦτον δικαίωμα, πανηγυρικῶς, φρονουμέν, ἀπεδείχθη ἐκ τῶν μνημονευθέντων ΛΔ' καὶ ΛΖ' ἀποστ. Κανόνων, τῶν Ε' καὶ ΣΤ' Κανόνων

τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, τοῦ Β' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀλλά καί τῶν Γ', Δ' καί Ε' Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, διά τῶν προτάσεων τῶν ὁποίων πρός τήν σύνοδον ἐκείνην (γενομένων μάλιστα ὑπό δυτικῶν ἐπισκόπων, καί δὴ τοῦ προέδρου αὐτῆς, Ὁσίου Κορδοῦης) τό πρῶτον ἐζητήθη ἢ παρά τῆς συνόδου παροχή τοῦ δικαιώματος τοῦ «ἐκκλήτου» εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης «πρός τιμὴν τοῦ ἀπ. Πέτρου»· προσέτι, καί ἐκ τοῦ Θ' Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθη τό αὐτό δικαίωμα τοῦ «ἐκκλήτου» εἰς τόν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

Ὅτι ὡσαύτως τά κατ' ἔθος «πρεσβεῖα» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἦσαν ἀπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς» («διά τό εἶναι τήν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν») καί οὐχί «πρωτεῖον διοικήσεως ἢ ἐξουσίας» ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, τοῦτο βεβαιοῦται ἐπίσης ἐκ τῶν προμνησθέντων Γ' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου καί ΚΗ' τῆς Δ', συνελθούσης ὑπό τήν προεδρίαν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα, δι' ὧν παρεσχέθησαν «ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς» καί εἰς τόν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως – διά τό εἶναι καί ταύτην πρωτεύουσαν καί νέαν Ρώμην», – ἅτινα καί ἀνενεώθησαν διά τοῦ ΛΣΤ' Κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου καί καθωρίσθη ἅπαξ ἔτι ἢ κατά σειράν τάξις τῶν «πρεσβεῖων τιμῆς» τῆς **πενταρχίας**, τῶν πέντε Πατριαρχῶν.

Καί ὅτι, τέλος, ὁ Μ. Ἀθανάσιος δέν προσέφυγε εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης ὡς εἰς προϊσταμένην ἀρχὴν ζητῶν προστασίαν ἢ βοήθειαν, μαρτυρεῖ ἀπολύτως ἢ ἐγκύκλιος αὐτοῦ, δι' ἧς ἀνήγγειλεν ἀπλῶς εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τά τῆς βιαίας ἐξουσίας του καί συνίστα νά μὴ ἀναγνωρισθῇ ὁ παρείσρακτος ἀρειανός ἐπίσκοπος Πιστός. Ἐκ τούτου δέ καί οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀρειανῶν συναντηθέντες ἐν Ρώμῃ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Μ. Ἀθανασίου ἀπέτυχον εἰς τὰς ἐνεργείας των. Ἡ αἴτησις τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ὅπως ἢ ὑπόθεσις του ἐκδικασθῇ ὑπό τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ἐξηγεῖται εὐκόλως καί ἐκ τοῦ ὅτι ἢ σύνοδος ἐκείνη συνεκλήθη, ὡς προανεπτύξαμεν, ὑπό τῶν βασιλέων Κωνσταντος καί Κωνσταντίου ὡς σύνοδος Οἰκουμενική. Ἦτο ἄρα ὅλως φυσικόν νά ζητήσῃ ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ὅπως κριθῇ ἢ ὑπόθεσις του καί δικασθῇ ὑπ' αὐτῆς. Ἡ ὑπό τῆς συνόδου δέ ταύτης, καί μετὰ τόν χωρισμόν της, ἐκδίκασις τῆς ὑποθέσεώς του ἀποτελεῖ, ὡς προετονίσαμεν, πρόσθετον μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου», διότι ἄλλως δέν θά εἶχεν αὕτη τό δικαίωμα νά ἐπιληφθῇ κἂν τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Ἐπί πλέον καί αὕτη, δι' ὅλων τῶν ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντων Κανόνων, διεκήρυξεν **ἑαυτήν** ὡς τήν ὑπάτην πνευματικὴν, διοικητικὴν καί δικαστικὴν ἀρχὴν τῆς τότε Ὁρθοδόξου Δυτ. Ἐκκλησίας, αὐτὴ **τό πρῶτον** παραχωρήσασα εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τό δικαίωμα τοῦ **ἐκκλήτου**, περιοριζόμενον, ὡς προανεπτύξαμεν, μόνον ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας του. Προσέτι ὅμως πάντες οἱ θρόνοι τῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς εἶχον τότε καταληφθῆ ὑπό ἀρειανιζόντων ἐπισκόπων. Ἡ

ἐκδίκασις ὅθεν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου ὑπό τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου οὐδόλως εἶχε τήν ἔννοιαν τῆς εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης, ὡς εἰς ἀνωτάτην τῆς Ἐκκλησίας πνευματικὴν κλπ. ἀρχήν, προσφυγῆς τοῦ ἁγίου τούτου Πατρὸς¹⁷.

Πολύ δέ περισσότερον δέν εἶχε τήν ἔννοιαν τῆς προσφυγῆς εἰς τόν ἐπίσκοπον - Πάπαν Ρώμης Ἰννοκέντιον τόν Α' ἢ πρὸς αὐτόν ἐγκύκλιος ἐπιστολή τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, δι' ἧς καί οὗτος ἀνηγγεῖλεν αὐτῷ τήν ἄδικον ὡσαύτως καταδίκην του ὑπό τῆς παρά τὴν Δρῦν συνελθούσης συνόδου. Διότι ὁμοίως ἐπιστολάς ἀπέστειλεν ὁ ἅγιος Πατὴρ καί πρὸς τόν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Ἰωάννην καί πρὸς ἄλλους ἐπισκόπους τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὡς τόν Βρίξης Γαυδέντιον, τόν Μεδιολάνων Βενέριον καί τόν Ἀκηλυΐας Χρωμάτιον, καί ἐζήτει τήν συγκρότησιν συνόδου καί οὐχί τήν ἐπέμβασίν των. Ὁ δέ Ἰννοκέντιος Ρώμης παρά τὴν ὑπό τοῦ προκατόχου του Ζωσίμου γενομένην, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, ἀπόπειραν προβολῆς δικαιώματος «ἐκκλήτου» πρὸς τὴν σύνοδον τῆς Καρθαγένης, διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Ε' Κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ὡς δῆθεν Κανόνος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς (ἦν ἀπόπειραν ἐπανέλαβε καί αὐτός, προκαλέσας τὴν προμνησθεῖσαν ἐπιστολήν τῆς συνόδου), ὑπεστήριξεν ἀπλῶς τὴν ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως τοιαύτης συνόδου, χωρὶς νὰ διεκδικήσῃ δικαίωμα ἐπιλύσεως τῆς διαφορᾶς, ἤτοι τὸ δικαίωμα τοῦ περιφήμου «ἐκκλήτου», καίτοι ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου παρείχε πρὸς τοῦτο εὐκαιρίαν μοναδικήν¹⁸.

I. Αἱ διατάξεις τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ (379) καί αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις τῆς συνόδου ἐν Ρώμῃ (380)

Τῷ 379 μ.Χ. ὁ αὐτοκράτωρ Γρατιανός, ὑποστηρίζων τόν ἐπίσκοπον Ρώμης Δάμασον ἐναντίον τοῦ ἀντιποιοιμένου τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου Ρώμης Οὐρσίνου, ἐξέδωκε διάταξιν, δι' ἧς ὠρίζεν, ἵνα ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξετάζῃ καί δικάζῃ πάσας τὰς ὑποθέσεις τῆς θρησκείας μεταξύ τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ (cum consortibus) πρὸς κατάπαυσιν τῶν σχισμάτων. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης καταφαίνεται ὅτι τὸ 379, ἤτοι τριάκοντα ἕξ (36) περίπου ἔτη μετὰ τὴν σύνοδον τῆς Σαρδικῆς, δέν εἶχεν εἰσέτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης δικαιοδοσίαν ἐπὶ ὅλων τῶν Δυτικῶν ἐπισκόπων. Τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖται καί ὑπό τῆς μετὰ ἕν ἔτος συγκροτηθείσης ἐν Ρώμῃ συνόδου ὑπό τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἰταλίας πρὸς καταστολήν τῶν ταραχῶν¹⁹. Ἡ δέ Β' Οἰκουμενικὴ σύνοδος συνελθοῦσα κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 381, ὠρίσε καί πάλιν διὰ τοῦ Β' Κανόνος τῆς «τούς ὑπὲρ διοικήσιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίαις Ἐκκλησίαις μὴ ἐπιέναι μηδέ συγγέειν τὰς Ἐκκλησίας». Κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Κανόνος τούτου καί ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδοσίος διὰ διατάξεως αὐτοῦ παρέσχε εἰς τόν Πάπαν Ἀλεξανδρείας Τιμόθεον, ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ του, τῇ περιοχῇ τῆς Αἰγύπτου, τὰ αὐτὰ οἷα καί ὁ Γρατιανός τῷ ἐπισκόπῳ Ρώμης ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἰταλίας δικαίωματα,

ώς ἄλλως τε εἶχε καθορίσει ὁ ΣΤ' Κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μὴ ποιούμενος διάκρισιν μεταξύ τῶν ἐπισκόπων Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας. Ἡ διάταξις τοῦ Γρατιανοῦ ἐγένετο δεκτὴ ἐν Ρώμῃ μετ' εὐγνωμοσύνης. Ἡ ἐν αὐτῇ συνελθοῦσα σύνοδος τὸ 380 παρεκάλεσε τὸν αὐτοκράτορα νὰ ὀρίσῃ πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ὅπως, ἐάν ὁ Δάμασος ἢ ἡ ἐν Ρώμῃ σύνοδος προσκαλέσωσιν εἰς δίκην ἐπίσκοπόν τινα ἢ καθαιρέσωσιν αὐτόν, μὴ θελήσῃ δέ οὗτος νὰ ὑποταχθῇ, αἱ πολιτικά ἀρχαὶ νὰ ἐκβιάζωσιν αὐτόν πρὸς τοῦτο. Ἐάν συμβῇ ὁ ὑπόδικος ἐπίσκοπος νὰ ὑπόκειται ὑπὸ μεμακρυσμένην μητρόπολιν, δύναται νὰ δικάζεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου μητροπολίτου. Ἐάν ὅμως αὐτός ὁ μητροπολίτης συμβῇ νὰ εἶναι κατηγορούμενος, δέον τότε ἐκβιαζόμενος νὰ ἐμφανίζεται εἰς Ρώμην ἐνώπιον δικαστηρίου ἐπισκόπων ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Ἐκαστος δὲ ἐπίσκοπος δικαιούται νὰ ποιῆται ἔφεσιν πρὸς τὸν Ρώμης ἢ **πρὸς δέκα πέντε (15) γείτονας ἐπισκόπους**. Προκειμένου περὶ τοῦ ἐπισκόπου Δαμάσου ἡ σύνοδος παρεκάλει τὸν αὐτοκράτορα ὅπως καὶ αὐτός, ὡς ἴσος μὲν πρὸς τοὺς λοιπούς ἐπισκόπους, ἀλλ' ὑπερέχων μόνον κατὰ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, μὴ στερηθῇ τοῦ προνομίου τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων δηλαδή νὰ μὴ ὑπάγεται εἰς τὰ κοσμικά δικαστήρια. Ἀλλ', ἐάν ὁ Δάμασος δέν θελήσῃ νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν ὑπόθεσίν του εἰς ἐπισκοπικὸν δικαστήριον, νὰ ἐξετάζεται *apud consilium imperial*, **παρὰ τῷ αὐτοκρατορικῷ συμβουλίῳ**. Ἀπαντῶν ὁ Γρατιανὸς εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην τῆς συνόδου ἐξέδωκε διαταγὴν ἐπ' ὀνόματι Ἀκηλίνου, βικαρίου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὀρίσας ὅπως τὸ δικαστήριον, ὅπερ ἔμελλε νὰ δικάζῃ τοὺς ἐπισκόπους, ἀπαρτίζεται, οὐχὶ μόνον ἀπὸ ἐνὸς ἐπισκόπου, ἔστω καὶ τοῦ Ρώμης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐτέρων πέντε ἢ ἐπτὰ ἐπισκόπων¹²⁰.

Ἐκ τῶν διατάξεων τούτων τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ, αἴτινες κατ' οὐσίαν ἀποτελοῦσιν ἐκτελεστικά διατάγματα πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν μνησθέντων Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, καὶ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Ρώμῃ συνόδου τοῦ 380 μ.Χ. ἀποδεικνύεται ἀπολύτως, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος - Πάπας Ρώμης δέν εἶχε μέχρι τότε ἀποκτήσῃ δικαστικὴν δικαιοδοσίαν –τὸ «ἐκκλητον»– ἐφ' ὅλων τῶν ἐπισκόπων τῆς τότε Ὀρθοδόξου Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ὅσαύτως, ὅτι οὐδεμία ἔννοια ὑπῆρχε τότε παρὰ τοῖς ἐπισκόποις καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι οὗτος **ὑπέρεκειται παντός νόμου καὶ δέν δικάζεται παρ' οὐδενός, αὐτός δικάζων τοὺς πάντας**. Τέλος, ὅτι δέν ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς οὐδεμία ἐπίσης ἔννοια τοῦ καρποῦ τῆς δοξασίας ταύτης, ἤτοι τοῦ περιφήμου «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα. Διότι ἡ προμνησθεῖσα ἐν Ρώμῃ σύνοδος ρητῶς ὥρισεν ὅπως δικάζεται καὶ οὗτος παρὰ τῷ αὐτοκρατορικῷ συμβουλίῳ, ἐάν δέν θά ἐνεπιστεύετο τὴν ὑπόθεσίν του εἰς ἐπισκοπικὸν δικαστήριον. Ὅταν δὲ εἰς τὰς μαρτυρίας ταύτας προστεθῇ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Πάπα Πελαγίου (555 μ.Χ.) ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἐπικυροῖ τὴν ἐκλογὴν καὶ τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης, καθ' ὃν τρόπον ἐπεκύρου οὗτος τὴν ἐκλογὴν καὶ τῶν λοιπῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν¹²¹, πανηγυρικῶς

διακηρύσσεται άπαξ έτι ή αυτή αλήθεια, ότι δηλ. ό επίσκοπος-Πάπας Ρώμης μέχρι του τέλους του Δ' αιώνας, ουδεμίαν έξουσίαν είχε **καί έν τη Δυτικη άκόμη Έκκλησία** διάφορον ή μείζονα εκείνης, ήν καί οί λοιποί τέσσαρες Πατριάρχαι είχαν έκαστος εις τάς διά τών Κανόνων τής Α' καί τών λοιπών ακολουθως Οικουμενικων συνόδων ρητώς όρισθείσας ιδιαιτέρας έπαρχίας καί δικαιοδοσίας των. Τοῦτο δέ σαφώς έβεβαίωσε καί ό αληθώς άγιος Πάπας Γρηγόριος ό Α', όταν τό πρώτον ό Πατριάρχης Κων/πόλεως Ίωάννης ό Νηστευτής (582-595) έκαμεν έπίσημον χρῆσιν του τίτλου «**Οικουμενικός**».

ΙΑ. Αί έπιστολαί του Πάπα Γρηγορίου του Α'

Καταπολεμῶν ό Πάπας Γρηγόριος ό Α' τήν υπό του Πατριάρχου Κων/πόλεως Ίωάννου του Νηστευτου χρῆσιν του τίτλου «Οικουμενικός» (ένῶ ή χρῆσις του τίτλου τούτου έγινετο υπό τών Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως πολύ προηγουμένως)¹²², απέστειλε προς αυτόν έπιστολάς διαμαρτυρίας, έν τη πρώτη τών όποιων κατά τάς αρχάς του 595 μεταξύ άλλων περιέχονται καί τά έξής¹²³:

«... Ότι ό Ίωάννης θά μείνη αναπολόγητος κατά τήν Β' παρουσίαν ένώπιον του Κυρίου, τής κεφαλής τής Έκκλησίας, διότι διά τής προσηγορίας του «Οικουμενικού» προσπαθει νά υπόταξη όλα τά μέλη αυτής. Ότι διά τής διεφθαρμένης λέξεως μιμείται τον Έωσφόρον, διότι τί άλλο δι' αυτής λέγει, ειμή αναβήσομαι εις τον ουρανόν καί θήσω τον θρόνον μου υπεράνω τών αστέρων; Αστέρες δέ είναι οί επίσκοποι τής οικουμενικής Έκκλησίας, οὐς πάντας ζητεϊ νά υπερβη ό Ίωάννης. Όταν μετά θλίψεως σκεφθῶ περί πάντων τούτων, έγγραφε, καί μετά φόβου απίδω τάς ανεξερευνήτους βουλάς του Θεου, πνίγομαι υπό δακρύων, αναστέλλονται οί παλμοί τής καρδιάς μου επί τη σκέψει, ότι τοιοῦτος άγιώτατος άνήρ έπέτρεψεν εις κόλακας γλώσσας νά παρασυρθη εις τοιαύτην έπαρσιν, ώστε, οικειωθείς διεφθαρμένον όνομα, αγωνίζεται νά μιμηθῆ τον Έωσφόρον, οστις, θελήσας νά έξισωθῆ προς τον Θεόν, απώλεσε καί τήν δόξαν τής όμοιότητος. Ότι αληθώς ό απ. Πέτρος είναι τό πρώτον μέλος τής άγίας καί Οικουμενικής Έκκλησίας, ό δέ Παῦλος, Ανδρέας, Ίωάννης τί άλλο εισίν ή **κεφαλαί** επί μερους λαων; Καί όμως υπό **μιαν κεφαλήν εισίν πάντα τά μέλη** τής Έκκλησίας, καί άγιοι προ του νόμου, άγιοι μετά τον νόμον, άγιοι υπό χάριν, άπαντες οῦτοι, πληροῦντες δι' έαυτων τό σῶμα του Κυρίου, συναριθμουνται μετά τών μελων τής Έκκλησίας, καί **ουδεις αυτων ουδέποτε** ήθέλησε νά καληται οικουμενικός».

Όσαύτως, προς τον αυτοκράτορα Μαυρίκιον καί τους Πατριάρχας Αλεξανδρείας Εϋλόγιον καί Αντιοχείας Αναστάσιον έγγραψε κατά τό 597, σύν άλλοις, ότι «...θεωρεϊ πρόδρομον του αντιχριστου ή μάλλον ανώτερον του αντιχριστου τον τολμωντα νά όνομάζη έαυτον «Οικουμενικόν Πατριάρχην»» ότι ου μόνον αυτός, άλλ' άπασα ή Έκκλησία έσκανδαλίσθη

ἐκ τοῦ ὑπερηφάνου τίτλου, τοῦ **ἀντιμαχομένου πρὸς τοὺς Κανόνας τῶν συνόδων** καὶ πρὸς αὐτάς τὰς ἐντολάς τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ· ὅτι ὁ οἰκειοποιούμενος τὸν νέον τίτλον, παρὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὰς διατάξεις τῶν συνόδων, δύναται νὰ εἶναι πρῶτος χωρὶς νὰ ταπεινώσῃ τοὺς λοιπούς; ὅτι, ἐάν τις τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως προσλάβῃ τοιοῦτον ὄνομα, **δι' οὗ ἔμελλε νὰ γίνῃ δικαστὴς πάντων**¹²⁴, ἡ οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία ἔμελλε νὰ σαλευθῇ ἐν ταῖς βάσεσιν αὐτῆς. Ὅτι ὁ ἀποκαλῶν ἑαυτὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καταργεῖ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν. Ἰδιαιτέρως δὲ παρεκάλει τοὺς Πατριάρχας νὰ προσεύχωνται εἰς τὸν Θεόν, ἵνα μὴ διὰ τοῦ δηλητηρίου τῆς λέξεως δηλητηριασθῶσι τὰ ζῶντα μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅπως μὴ ἡ διαβολικὴ αὕτη ἐπιπόνησις τοῦ τίτλου προσβάλλῃ καὶ τοὺς λοιπούς Πατριάρχας, οἵτινες ὄφειλον οὔτε νὰ δίδουν, οὔτε νὰ δέχωνται τὸν τίτλον, ἀλλὰ νὰ προσέχωσιν, ὅπως καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ἐπίσκοποι προφυλάσσωνται ἀπὸ τῆς μίανσεως τῆς λέξεως ταύτης. Ἐάν δὲ συμβῇ τό ἀντίθετον, ἡμεῖς μένοντες ὀλόψυχοι ὀφείλομεν νὰ ἀντιστῶμεν μέχρι θανάτου, ὅπως **καταδικάζοντες τὴν οἰκουμενικότητα** μὴ παρασυρθῶμεν ὑπὸ ἰδιοτελείας τινός».

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων τοῦ Πάπα Γρηγορίου σαφῶς διακηρύσσεται, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του (σελ. 105-108 καὶ 320), ὅτι ὁ Πάπας Γρηγόριος ἀνιδιοτελῶς κατέκρινε τὸν τίτλον «Οἰκουμενικός» φοβούμενος μήπως ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως θελήσῃ νὰ κυριαρχήσῃ ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας καὶ διαταράξῃ τὴν μεταξύ τῶν Πατριαρχῶν ἐπικρατοῦσαν ἰσότητα. Ἀποκρούων οἰονδήποτε πρωτεῖον ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας, ἀναπτύσσει λαμπρῶς τὴν ἰσότητα ταύτην καὶ ἀγωνίζεται ὑπὲρ αὐτῆς. Πολεμεῖ τὸν τίτλον «Οἰκουμενικός», οὐχὶ διότι θεωρεῖ ἑαυτὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἀλλὰ διότι οὐδεὶς τῶν Πατριαρχῶν δύναται νὰ ἀξιῶσῃ, ὅπως ἄρχη τῶν λοιπῶν. Ἀποκρούει δηλονότι πᾶσαν ἰδέαν διοικητικοῦ «πρωτείου» καὶ μοναρχικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τοὺς Πατριάρχας Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας θεωρεῖ ἐξ ἴσου πρὸς ἑαυτὸν διαδόχους τοῦ ἀπ. Πέτρου, χωρὶς νὰ ἀποκρούῃ καὶ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν τοῦ Κων/πόλεως. Εἰς ἰδιαίτεράν δὲ ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιον, γράψαντα πρὸς αὐτὸν ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν του δέν μετεχειρίσθη πλέον τὴν λέξιν «Οἰκουμενικός» διὰ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὀνομάσαντα αὐτὸν «Οἰκουμενικὸν Πάπαν», ὁ ὄντως ἅγιος ἐκεῖνος Ἱεράρχης παρετήρησε: «...παρακαλῶ ὅπως μὴ ὀμιλῆς περὶ διαταγῆς, διότι γινώσκω τίς εἶμαι ἐγὼ καὶ τίς εἶσαι σύ, κατὰ τό ἀξίωμα ἀδελφός, κατὰ τὴν ἀγιότητα πατῆρ μου. Δέν διέταξα, ἀλλ' ἀπλῶς ὑπέδειξα τό τί δέον γενέσθαι. Λέγω, ὅτι δέον νὰ μὴ ἀπονέμῃς μοι τὸν τίτλον «Οἰκουμενικός Πάπας», διότι δέν **θέλω νὰ μοὶ ἀπονεμηθῇ ἀξία εἰς βάρος τῶν ἀδελφῶν μου...** Ἐάν ἡ ὑμετέρα ἀγιότης μέ ὀνομάζῃ «Οἰκουμενικὸν Πάπαν», ἀφαιρεῖ ἀφ' ἑαυτῆς τὴν

ιδιότητα τοῦ ἐπισκόπου, ἐπειδή ὑποτίθησιν, ὅτι εἰμί «Οἰκουμενικός». Μή γένοιτο! Μακρὰν ἡμῶν λέξεις ὑποθάλλουσαι τὴν ματαιότητα καὶ πληγώνουσα τὴν ἀγάπην»¹²⁵. Τί νὰ λέγη ἄρα γε ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ ἡ ἀγία αὕτη ψυχὴ διὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ σχίσματος ἰδίᾳ καὶ μέχρι σήμερον ἐκπεσόντας διαδόχους του;

ΙΒ. Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐν Κων/πόλει συνόδων τῶν ἐτῶν 869-870 καὶ 879-880 καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ἔκπτωσις καὶ σχάσις τῆς Ρώμης ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας

Σημαντικὴν μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ἀποτελοῦσιν, ὡσαύτως, καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν προμνησθεισῶν δύο καὶ τελευταίων ἐν Κων/πόλει συνόδων τῆς ἠνωμένης καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, ὧν ἡ μὲν δευτέρα εἶναι ὄντως Οἰκουμενικὴ – καίτοι δὲν ἐχαρακτηρίσθη ὡς τοιαύτη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας – ἡ δὲ πρώτη θεωρεῖται μὲν ὑπὸ τῶν Λατίνων ὡς Η' τοιαύτη (διότι νομίζουσιν, ὅτι δύνανται νὰ ἀρυσθῶσιν ἐξ αὐτῆς ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τοῦ παπικοῦ πρωτείου), εἶναι ὅμως πράγματι παρωδία συνόδου ἢ, κυριολεκτικῶς, ληστρικὴ¹²⁶. Διότι καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν συνόδων τούτων, παρὰ τὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς συνεκλήθη, καὶ τὰς δραματικὰς σκηνὰς, αἵτινες κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς διεδραματίσθησαν, ἀπεκρούσθη πᾶσα ἰδέα **πρωτείου** καὶ μοναρχικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας καὶ ἐτονίσθη ἡ ἰδέα τῆς **ισοτίμου «πενταρχίας»**, τῶν πέντε Πατριαρχῶν, Ρώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ὡς «θείῳ δικαίῳ» καθιδρυμένης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ¹²⁷. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, τῇ συγκληθείσῃ ὑπὸ τοῦ Μ. Φωτίου μετὰ τὴν ἀποκατάστασίν του, οὐ μόνον αἱ αὐταὶ διακηρύξεις ἐπανελήφθησαν, καὶ κατωχυρώθησαν καὶ διὰ τὸ μέλλον διὰ τῆς ἐν τοῖς πρόσθεν μνημονευθείσης εἰδικῆς ἀποφάσεως τῆς «περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως ἀφοριζομένων, καθαιρουμένων κλπ.», ἀλλὰ προσέτι ἀπεκηρύχθη ἀφ' ἑνός ἢ προμνησθεῖσα **ληστρικὴ** σύνοδος τοῦ 869-870, ρητῶς δ' ἀφ' ἑτέρου ἀπεκρούσθη καὶ κατεδικάσθη ἡ ἄθεσμος προσθήκη τοῦ «Filioque», δι' ἧς, ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις θά ἀποδείξωμεν, ἀφανίζεται κυριολεκτικῶς καὶ αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς ὑπάρξεως τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ. Ἀνεγνώσθη ὡσαύτως τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως χωρὶς τῆς προσθήκης, καὶ ἐβεβαιώθη καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα. Τὰ πρακτικὰ δὲ καὶ τῆς συνόδου ταύτης ὑπέγραψαν οἱ παπικοὶ ἀντιπρόσωποι καὶ ἀνεγνωρίσθη καὶ αὕτη, κατ' ἀρχὴν, καὶ ὑπὸ τοῦ τότε Ὀρθοδόξου Πάπα Ἰωάννου, ἀφοῦ οὗτος ἔλαβε γνῶσιν τῶν πρακτικῶν αὐτῆς¹²⁸.

Παρὰ τὰς ἀποφάσεις ὅμως καὶ τῆς ἱστορικῆς ταύτης καὶ ἀληθῶς Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν ἐπανελήφθησαν καὶ ἐβεβαιώθησαν ἅπαξ ἔτι τόσοι σχετικοὶ πρὸς τὸ ἐπίμαχον θέμα Κανόνες τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν, ὡς καὶ πολλῶν τοπικῶν συνόδων, τοὺς ὁποίους ἐν τοῖς

προηγούμενοι ἐμνημονεύσαμεν (ὡσαύτως δέ καί οἱ ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστ. Κανόνες, οἱ ὅποιοι, κυρωθέντες ὑπό τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, προσέλαβον ἰσχύν οἰκουμενικήν), οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης δέν ἀπηλλάγησαν δυστυχῶς τοῦ **ἑωσφορικοῦ** πνεύματος τῆς ἐπιβολῆς τοῦ παπικοῦ **πρωτείου ἐξουσίας** ἐπί τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπωφελοῦντο πάσης εὐκαιρίας πρὸς προβολήν του. Καί οὕτως ἐπανελαμβάνετο ὁ κίνδυνος τῆς διασπάσεως τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὅστις ἐπληξήθη μετὰ τὴν ὑπό τοῦ Πάπα Βενεδίκτου Η' (1012-1024) ἐπίσημον παραδοχὴν τῆς προσθήκης τοῦ Filioque εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, τῇ ἀξιώσει τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου Β'¹²⁹, ὅστις ἤθελε διὰ αὐτοῦ τοῦ τρόπου νά ἀποδείξῃ ἑαυτὸν ὡς τὸν μόνον ἡγεμόνα, ὁ ὁποῖος προασπίζει τὴν ἀληθῆ πίστιν στηλιτεύων τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντινουπόλεως ὡς δῆθεν αἰρετικὸν μὴ δεχόμενον τὴν ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὡς κατάλληλος δέ εὐκαιρία προβολῆς ἐκ νέου τοῦ ἐπαράτου **πρωτείου** ἐθεωρήθη ἡ ὑπό τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως καταπολέμησις τῆς καινοτομίας τῶν ἀζύμων, ἣτις εἶχεν ἐπικρατήσῃ ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος (1043-1059), παρακαλύσας τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας δι' ἀζύμων καί ἐν τοῖς Λατινικοῖς Ἱ. Ναοῖς Κων/πόλεως, ἀνέθεσεν εἰς τὸν Λέοντα, Ἀρχιεπίσκοπον Ἀχρίδος, ὅπως γράψῃ ἐπιστολήν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐν Ἀπουλία Τρανίας Ἰωάννην (ὑποκείμενον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως) προοριζομένην διὰ πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν Φράγκων καί τὸν Πάπαν Ρώμης, δι' ἧς ἐπεκρίνετο ἡ χρῆσις τῶν ἀζύμων ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ, ἡ κατὰ Σάββατον, γενικῶς, καί τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν, νηστεία καί ἡ παράλειψις τοῦ ὕμνου «Ἀλληλούια» κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν. Τῆς ἐπιστολῆς λοιπὸν ταύτης λαβὼν γνῶσιν ὁ τότε Πάπας Λέων Θ' (1048-1054) ἀπέστειλε πρὸς τὸν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον ἐπιστολήν, δι' ἧς, ἀντὶ νά ἀναιρέσῃ τὴν ἐπιστολήν τοῦ Λέοντος Ἀχρίδος καί νά ἐξετάσῃ τὰ ἐν αὐτῇ ζητήματα, προέβαλε καί πάλιν τὸ παπικὸν **πρωτεῖον**, οὐχὶ μάλιστα ὑφ' ἣν ἔννοιαν παρέστησεν αὐτὸ ὁ Νικόλαος Α', ἐπὶ πατριαρχίας τοῦ Μ. Φωτίου (ὑπό τοῦ ὁποῖου, ἀλλὰ καί τῆς ὑπ' αὐτοῦ συγκληθείσης ἐν Κων/πόλει Συνόδου τοῦ 879-880 ἀπεκρούσθη τοῦτο, ὡς προεῖπομεν, καί κατεδικάσθη καί πάλιν, συνυπογραψάντων τὰ πρακτικά τῆς συνόδου ἐκείνης καί τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ τότε Πάπα Ἰωάννου), ἀλλὰ πολλῶ χειρὸν καί μετὰ νέων στοιχείων καί ἀξιώσεων.

Καί ὡς ἐξιστορεῖ ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος κυρὸς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (σελ. 190-193), ψέγει πρὸ παντός ὁ Πάπας Λέων ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ταύτῃ δι' ὕφους ὑπεροπτικοῦ τὸν Πατριάρχην Μ. Κηρουλάριον, διότι ἐτόλμησε νά ἐλέγξῃ τὴν Ρωμαϊκὴν «Ἐκκλησίαν». Θεωρεῖ τοῦτο πρωτοφανῆ θρασύτητα, ἀνήκουστον τόλμην! «Ἐάν δέν συνέλθετε, προσθέτει, θά συμπεριληφθῆτε εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ δράκοντος (τῆς Ἀποκαλύψεως) τοῦ περισπᾶσαντος τὸ τρίτον τοῦ οὐρανοῦ! Ἡ Ρωμαϊκὴ «Ἐκκλησία», συνεχίζει, δέν δύναται νά

ἀνεχθῆ νά διδάσκεται παρ' ἄλλων, αὕτη δέ ὀφείλει νά εἶναι ὁδηγός πάντων τῶν λοιπῶν... Ὁ ἀπ. Πέτρος ὑπῆρξεν ὁ θεμέλιος λίθος τῆς «Ἐκκλησίας», οὐ μόνον διότι ἀνεσταυρώθη μετά τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ κάτω, ἀλλά καί διότι καί ἡ σκιά του εἶχε θαυματουργόν δύναμιν, ἐνῶ τοιαύτην δύναμιν δέν εἶχεν οὔτε ὁ ἅγιος τῶν ἁγίων, ὁ Κ. ἢ Ἰ. Χριστός! Ὅτι διά τοῦ προνομίου τούτου ὁ ἀπ. Πέτρος κατέστη κύριος ρυθμιστής τῶν «Ἐκκλησιῶν»! Ὅπως δέ διά τῆς στρόφιγγος κινεῖται ἡ θύρα, οὔτω διά τοῦ ἀπ. Πέτρου καί τῶν διαδόχων του καθορίζεται ἡ τάξις καί ὁ ὀργανισμός ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας. Καί ὅπως ἡ στρόφιγγξ ἄγει καί φέρει πρὸς τήν θύραν, μένουσα ἀκίνητος, οὔτω καί ὁ ἀπ. Πέτρος καί οἱ διάδοχοί του ἔχουσι δικαίωμα ἐλευθέρως νά ἐκφέρωσι δικαστικὴν ἀπόφασιν περὶ πάσης Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἡ ἀνωτάτη ἔδρα **παρ' οὐδενός δικάζεται**» (summa sedes a nemini judicatur!).

Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ἤθελε νά στηρίξη τήν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ὁ Πάπας οὗτος. Περαιτέρω ὅμως, γράφων πρὸς τόν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον (ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ οἰκτροῦ πλαστογραφήματος τῆς «*Δωρεᾶς Κωνσταντίνου*») πῶς ἀνεπτύχθη καί τό Κοσμικόν ἀξίωμα τοῦ Πάπα Ρώμης –ἐξ οὗ καί ἦτο δῆθεν οὗτος ἀρχιερεὺς καί βασιλεὺς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κων/νου– καί ἐπικαλούμενος ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ πλαστογραφήματος τούτου, καταλήγει λέγων, «ὅτι ὁ Πάπας Ρώμης εἶναι περιβεβλημένος καί οὐρανίαν καί ἐπίγειον ἐξουσίαν»! Προτρέπει δέ τόν Πατριάρχην Κηρουλάριον νά ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν τῆς ταπεινῆς θέσεώς του ἔναντι τοῦ ἐγκοσμίου καί Οὐρανίου μεγαλείου τοῦ Πάπα, νά δεῖξη ἀπόλυτον ὑποταγὴν εἰς αὐτόν καί νά παραδεχθῆ πᾶν ὅ,τι πρεσβεύει ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ προφανοῦς κινδύνου διασπάσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὁ Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος ἔκρινε καλόν νά ἀφήσῃ αὐτὴν ἄνευ ἀπαντήσεως.

Κατακλεῖδα δέ ἔμπρακτον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Πάπα Λέοντος Θ' πρὸς τόν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον καί προμεμελετημένην ἀπόπειραν ἐφαρμογῆς τῶν ἐν αὐτῇ διακηρυχθειῶν παπικῶν διεκδικήσεων ἀποτελεῖ ἡ κατόπιν τῶν πρὸς αὐτόν ἐπιστολῶν τοῦ αὐτοκράτορος Κων/πόλεως Κων/νου τοῦ Μονομάχου καί τοῦ Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ Πάπα τούτου εἰς Κων/πολιν πρεσβεία, ἀποτελούμενη ἐκ τοῦ καρδιναλίου Οὐμβέρτου, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμαλφηνῶν Πέτρου καί τοῦ διακόνου Φρειδερίκου, ὡς καί τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔργα αὐτῆς. Καίτοι δέ σοβαραὶ ὑποψίαι ἠγέρθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτι ἡ πρεσβεία αὕτη, ἀφιχθεῖσα εἰς Κωντινούπολιν περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου 1054, δέν ἀπεστάλη πράγματι ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος Θ', θανόντος τῇ 11 Ἀπριλίου 1054, ὡσαύτως δέ καί τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐμβέρτου προσκομισθέντα ἔγγραφα, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Πάπα, ἐθεωρήθησαν πλαστά, ὅμως τὰ ἔργα αὐτῆς ἐν Κων/πόλει, ἐξ ὧν προῆλθεν ὀριστικῶς πλέον ἡ ἔκπτωσις ἐκ τῆς ἀδαιρέτου Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἦσαν ἀπολύτως σύμφωνα πρὸς τὴν προμνησθεῖσαν ἐπιστολὴν καί

ἀποτελοῦσιν ἔμπρακτον ἔκφρασιν καί ἐφαρμογήν τῶν ἐν αὐτῇ διατυπωθειῶν ἀξιώσεων τοῦ Πάπα Λέοντος Θ'.

Διότι, ὡς συνεχίζει ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (σελ. 194-196), παρουσιασθεῖς κατ' ἀρχάς ὁ Οὐμβέρτος εἰς τόν αὐτοκράτορα «μετά σοβαροῦ καί γαύρου φρονήματος καί βαδίσματος», προσῆλθεν ἔπειτα ὑπερηφάνως καί ἀλαζονικῶς καί ἀυθαδῶς τόν Πατριάρχην, χωρίς κἄν νά προσαγορευση αὐτόν ἢ νά ἀποδώση τόν προσήκοντα σεβασμόν, ἔστω καί δι' ἐλαχίστης ὑποκλίσεως τῆς κεφαλῆς. Παρέδωκε τά παρά τοῦ Πάπα γράμματα καί ἐζήτησε λόγον διά τήν ὑπό τοῦ Πατριάρχου ἀπαγόρευσιν τῆς λειτουργίας ἐν τοῖς Λατινικοῖς ναοῖς τῆς Κων/πόλεως καί διά τήν τάσιν πρὸς περιστολήν τῶν δικαιωμάτων τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν. Ταῦτα ἐλέγοντο ἐν τοῖς προσκομισθεῖσι γράμμασιν, ὡς ἀπό μέρους τοῦ Πάπα, ἐν οἷς ἤλεγχεν ὁ Πάπας τόν Πατριάρχην, διότι... ζητῶν νά ἐπεκτείνῃ τήν κυριαρχίαν του καί ἐπὶ τῶν λοιπῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, ἔγραψεν, ὅτι ἐν γενικοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασιν, ἡ ἐνέργεια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἔχει κύρος μόνον, ἂν τελεῖται ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τήν Ἐκκλησίαν Κων/πόλεως, ὅπως καί ταύτης ἡ ἐνέργεια ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Ὁ Πάπας, κατὰ τὰς ψευδοϊσιδωρείους διατάξεις καί τήν πλαστήν **δωρεάν Κωνσταντίνου**, ἐθεώρει ἑαυτόν «κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας» καί συνεπῶς, προσέθετε, πᾶσα Ἐκκλησία, μὴ συμφωνοῦσα πρὸς τήν τῆς Ρώμης, παύει νά εἶναι τοιαύτη, συναγωγή καθίσταται... τοῦ Σατανᾶ! Ὅθεν ἐκαλεῖτο ὁ Πατριάρχης νά ὑποταγῇ εἰς τήν Ἐκκλησίαν Ρώμης καί νά δεχθῇ ὡς ὀρθόν πᾶν ὅ,τι διδάσκει αὐτή. Τά αὐτά περίπου ἐλέγοντο καί πρὸς τόν αὐτοκράτορα ἐν τοῖς πρὸς αὐτόν γράμμασιν, ἐν οἷς προσετίθετο καί τό παράδοξον, ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐκόσμησε διά στέμματος τήν κεφαλὴν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ἀνατολῆς⁴⁰. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐγγράφων τούτων ἐζήτησεν ὁ Οὐμβέρτος παρά τοῦ Πατριάρχου νά δηλώσῃ πρὸς αὐτόν ἂν εἶναι διατεθειμένος νά ὑποταγῇ εἰς τόν Πάπαν τῆς Ρώμης καί νά δεχθῇ τήν διδασκαλίαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς δέ τόν αὐτοκράτορα ἐπέδωκε προσέτι καί ἀναιρετικὴν πραγματείαν τῆς προμνησθείσης ἐπιστολῆς τοῦ Λέοντος Ἀχρίδος (τήν ὁποίαν ἔγραψεν οὗτος κατ' ἐντολήν τοῦ Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου) ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπεκάλει τοὺς Ἕλληνας «αἰρετικούς», τά δέ ἐπιχειρήματά των ἐναντίον τοῦ Filioque, τῶν ἀζύμων, τῆς νηστείας τοῦ Σαββάτου καί τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου ὠνόμαζε «δυσώδη καί βεβορβορωμένην φλυαρίαν τῶν Μανιχαίων καί ἀποτρόπαιον βάραθρον ἀπιστίας»! «Ὡ θαυμασία τῶν Γραικῶν φιλοσοφία, ἀνέκραζεν εἰρωνικῶς, ὦ τέχνη Πελασγική, ὦ Ἀθηναϊκὴ καί Ἀκαδημαϊκὴ ὀξυδέρκεια.., ὦ ἐξάισιοι τοῦ λόγου ἐρευνηταί, ὦ εὐμαθεῖς τοῦ Μ. Βασιλείου μαθηταί, ἀπό τῆς λαμπρᾶς τοῦ ὁποίου πηγῆς οὐδέν ἄλλο ἢ βόρβορον ἠδυνήθητε νά ἀντλήσητε...». Τοιοῦτον τό ὅλον ὕφος τῆς εἰς τόν αὐτοκράτορα ἐπιδοθείσης πραγματείας τοῦ Οὐμβέρτου.

Καί ὁ μὲν Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος ἠνέχθη καί τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου τὴν ἰταμότητα καί ἀπέφυγε πᾶσαν συζήτησιν, ἵνα ἀποτραπῆ τό σχίσμα, δηλώσας μόνον, ὅτι ἄνευ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν δέν δύναται νά ἐξετάσῃ τοιαῦτα ζητήματα· ὁ λόγιος ὅμως μοναχός Νικήτας Στηθάτος, ὁ καί πρότερον γράψας κατά τῶν ἀζύμων, ἀνήρесе τὴν πραγματείαν τοῦ Οὐμβέρτου μετριοπαθῶς, καί προσεπάθησε δι' ἠπίου καί εὐγενεστάτου τρόπου νά πείσῃ τοὺς Λατίνους, ὅτι εὕρισκοντο ἐν πλάνῃ. Ἄλλ' ὁ Οὐμβέρτος ἐφρύαξεν ἐκ τῆς τόλμης τοῦ Ἑλληνοῦ μοναχοῦ νά παραστήσῃ πλανωμένην τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Καί πρὸς αὐτόν μὲν ἔγραψεν ἀπάντησιν χυδαιοτάτου ὕβριστικοῦ περιεχομένου, ἀποκαλῶν αὐτόν, ἐκτός τῶν ἄλλων, Σαραβαῖτην, μωρότερον ὄνου, παῖδα κατάρατον ἐν κακοῖς γηράσαντα, ἐπικούρον, κλπ. Τῇ 15ῃ δέ Ἰουλίου 1054, ἐνῶ ἐτελεῖτο ἡ θεία λειτουργία ἐν τῷ Ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, εἰσῆλθεν αἴφνης εἰς τὸν Ναόν μετὰ τῶν περὶ αὐτόν καί ἔρριψεν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπεζῆς ἔγγραφον, δι' οὗ ἐκ μέρους τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀνεθεματίζοντο ὁ Πατριάρχης καί πάντες οἱ Ὀρθόδοξοι καί ἀπεκαλοῦντο «ἀντίχριστοι καί προζυμίται», ὡς ἀποδεχόμενοι πάσας τὰς αἰρέσεις καί ἀπορρίπτοντες τὴν διδασκαλίαν τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἐκείνῳ ἀπεκαλοῦντο προσέτι ὁ Πατριάρχης καί οἱ συνεργάται του «Σιμωνιακοί», διότι πωλοῦσι τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, «Βαλέσιοι», διότι τοὺς παροίκους αὐτῶν ἐξονυχίζουσι καί προάγουσιν εἰς Ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα, «Ἀρειανοί», διότι ἀναβαπτίζουσι τοὺς ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος βεβαπτισμένους καί μάλιστα τοὺς Λατίνους, «Δονατισταί», διότι ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἐκτός τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπωλέσθησαν, «Νικολαῖται», διότι ἐπιτρέπουσι τὸν γάμον τῶν κληρικῶν, «πνευματομάχοι ἢ θεομάχοι», διότι ἀπέκοψαν ἀπὸ τοῦ Συμβόλου τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καί τέλος «Ναζαρηνοί», διότι τηροῦσι τὸν σαρκικόν καθαρισμόν τῶν Ἰουδαίων καί τρέφουσι τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς καί τοῦ πάγωνος.

Τοιοῦτον ἐν συνόψει τό περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου, ὅπερ ἀνέγνωσεν ἐν μεταφράσει ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ καί προσπάθησε διὰ τοῦ αὐτοκράτορος νά φέρῃ ἐνώπιον αὐτοῦ καί τῆς συνόδου τοὺς δράστας τοῦ σκανδάλου, ἀπομακρυνθέντας τοῦ Ναοῦ, ἅμα τῇ ἀποθέσει του ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπεζῆς. Τούτων ὅμως ἀρνηθέντων νά προσέλθωσι καί προστατευομένων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὡς πολιτικῶν ἀπεσταλμένων, συνεκάλεσεν ὁ Πατριάρχης τὴν ἐνδημοῦσαν ἐν Κων/πόλει σύνοδον, τῇ 20ῃ Ἰουλίου 1054, ἡ ὁποία ἀπαρτισθεῖσα ἐκ 12 μητροπολιτῶν καί 2 ἀρχιεπισκόπων πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀνεθεμάτισε τοὺς κατά τῆς Ὀρθόδοξου πίστεως βλασφημήσαντας. Μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἐν τῷ «μεγάλῳ Σεκρέτῳ» τοῦ Πατριαρχείου, ἐπὶ παρουσίᾳ ἐπτὰ ἔτι ἀρχιεπισκόπων καί ἐπισκόπων καί τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξεδόθη ἀνάθεμα οὐ μόνον κατά τοῦ ἀσεβοῦς λατινικοῦ ἐγγράφου, ἀλλὰ καί «κατά πάντων τῶν ἐκθεσάντων ἢ γραψάντων αὐτό ἢ συναίνεσιν ἢ βουλήν εἰς τὴν τούτου

ποίησιν δεδωκότων», και πέντε ήμέρας βραδύτερον κατεκάη τό πρωτότυπον του μισαρου ήγγράφου ένώπιον του πλήθους. Κατετέθη μόνον έν αντίγραφον αυτου εις τό αρχείον του χαρτοφύλακος «...εις διηνεκή ήλεγchon τών τηλικαυτα κατά του Θεου ήμων βλασφημησάντων και εις μονιμωτέραν κατάγνωσιν»¹³¹.

Τό βλάσφημον λοιπόν και μισαρόν ήγγραφον του καρδιναλιου Ουμβέρτου επέφερεν ήριστικώς την εκ της ήδιαιετου Έκκλησίας ήπόσχισιν της Ρωμαϊκής Έκκλησίας. Ως εκ του περιεχομένου του ήγγράφου τούτου, τών προηγηθεισών αυτου ήπιστολών του Πάπα Λέοντος Θ' προς τον Πατριάρχην Μιχαήλ Κηρουλάριον και τον αυτοκράτορα Κων/ντινον τον Μονομάχον και της εις τον αυτοκράτορα ήπίσης ήπιδοθείσης ήδιαιτέρας πραγματείας του ήδιου καρδιναλιου πανηγυρικώς ήποδεικνύεται ήτι τά κύρια ήτια τά προκαλέσαντα την ήποκοπήν της Ρώμης εκ της Έκκλησίας δέν ήσαν ή διαφοραί δια τά ήζυμα και ήλλους δευτερευούσης σημασίας τύπους λατρείας. Ο κύριος λόγος της διαστάσεως ήτο ή **ήριστική πλέον ήπόφασις** του Πάπα Ρώμης ήπως ήποτάξη πāσαν την Έκκλησίαν ήπο την προσωπικήν **μοναρχικήν ήξουσίαν** του και ήπιβάλη ήπ' αυτης πάσας τάς δοξασίας και θελήσεις του, ήξιων ήπως «κρίνη τούς πάντας, αυτός δέ μή κρίνηται ήπ' ουδενός, ήπως διδάσκη τούς πάντας, αυτός δέ μή διδάσκηται παρ' ουδενός»¹³². Τά ήζυμα ήχρησιμοποιήθησαν ήπλως ως πρόσχημα. Καί ήπεδείχθη ήπολύτως τούτο, κατ' ήρχήν μέν εκ του ήτι και ή διάδοχος του Πάπα Λέοντος Θ', ή Βίκτωρ Β' (1055-1057), δέν ήπεκήρυξε τό ήπάρατον ήγγραφον του καρδιναλιου Ουμβέρτου¹³³, καιτοι ήλαβε ταχέως γνωσιν αυτου και τών ήπακολουθησασών έν Κων/πόλει ήξ ήπιστολών του πατριάρχου Αντιοχείας Πέτρου τάς ήποίας ήπέστειλεν ουτος προς αυτον κατά παράκλησιν του Πατριάρχου Κων/ πόλεως Μιχ. Κηρουλαριου, προσέτι δέ διότι την ήίρεσιν του Filioque, και πρό του ήσίσματος ήδη ή Πάπας Βενέδικτος Η' (1012-1024) κατέστησε δογματικήν ήλήθειαν, ή δέ έν Βάρι σύνοδος του 1098 κατεδίκασεν ως ήίρετικούς πάντας τούς μή ήποδεχομένους αυτήν.

Ένω δέ ήλλοτε, ως έν τοις προηγουμένοις ήνεπτύξαμεν, ή Πάπας Γρηγόριος Α' διεμαρτύρετο έντόνως κατά πάσης ήέας μοναρχικής ήξουσίας έν τη Έκκλησία, ήξ ήφορμής της λέξεως «Οϊκουμενικός», ήπεραμυνόμενος της ήσοτιμίας εις την «πενταρχίαν» μεταξύ δηλαδή τών πέντε Πατριαρχών (Ρώμης, Κων/πόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ίεροσολύμων), ήδη τό μοναρχικόν πρωτεϊον του Πάπα ήφ' ήλης της Έκκλησίας ήνήγετο εις **δόγμα**. Ένω ήπίσης ή Πάπας Δάμασος (379 μ.Χ.) ήριζεν έν Ρώμη «...εί τις μή ήίτη τό Άγιον Πνευμα εκ του Πατρος ήιναι ήληθώς και κυριώς, ως και τον Υιον εκ της θείας ουσίας και Θεόν εκ Θεου Λόγον, ήνάθεμα ήστω», και ή Πάπας Λέων Γ' ήπέκρουε τό Filioque μετ' ήγανακτήσεως, διατάξας νά ήναγραφή ήπί πλακών προς ήνάρτησιν έν τω ναω του Αγ. Πέτρου, έν Ρώμη, τό γνήσιον Σύμβολον της ήστεως ήνευ της

νόθου προσθήκης¹³, ὁ δὲ Πάπας Ἰωάννης Η' ἐν τῇ πρὸς τὸν Πατριάρχην Φώτιον ἐπιστολῇ του ἔγραφεν ὅτι «...τάπτομεν μετὰ τοῦ Ἰούδα τοὺς μεταποιητὰς τοῦ Ἁγίου Συμβόλου...», ἤδη θεωρεῖται αἰρετικός ὁ μὴ ἀποδεχόμενος τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Πῶς ἦτο δυνατόν κατόπιν τούτων νὰ μὴ ἐπέλθῃ ἡ ἔκπτωσις καὶ ἀποκοπή ἐκ τῆς **μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς** Ἐκκλησίας, τουτέστιν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ (Ἐφεσ. Α' 22) τοῦ Πατριαρχείου τῆς Δύσεως;

II. Αποφάσεις συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» -Θρησκευτικῆς Κοινότητος μετὰ τὸ σχίσμα ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς συνόδου τῆς «Φερράρας - Φλωρεντίας»

Διὰ τὰς μετὰ τὸ σχίσμα ἀποφάσεις γενικῶν συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» ἐναντίον τοῦ παπικοῦ **πρωτείου** ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος κυρὸς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του, σελ. 235-237, γράφει τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἐν Πίζῃ συνελθοῦσα σύνοδος (25 Μαρτίου - 7 Αὐγούστου 1409) ἠναγκάσθη νὰ **καθαιρέσῃ** τοὺς τότε ἀντιμαχομένους πρὸς ἀλλήλους δύο Πάπας Βενέδικτον ΙΓ' καὶ Γρηγόριον ΙΓ', ἐξέλεξε δὲ τὸν Ἕλληνα τὴν καταγωγὴν, ἐκ τῆς Ἑνετοκρατουμένης Κρήτης, Πέτρον Φιλάργυρον, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλέξανδρον Ε' (1409-1418). Ἀλλὰ τὸ σχίσμα δὲν κατέπαυσε, διότι οἱ καθαιρεθέντες ἐπέμενον ὑπερασπιζόμενοι τὸ ἀξίωμα των, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος Ε' τάχιστα καὶ λίαν ὑπόπτως ἀπέθανε. Διεδέχθη αὐτὸν ὁ χεῖριστος καὶ **μᾶλλον διεφθαρμένος τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης** Βαλτάσαρ Δα-Κόσσα ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης ΚΓ' (1410-1415), ὅστις διὰ πολλῶν πεισθεῖς ἐδέχθη τὴν σύγκλησιν τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου (5 Ἀπριλίου 1414-22 Ἀπριλίου 1418). Ἐν τῇ δ' συνεδρίᾳ αὐτῆς ἡ σύνοδος ἀπεφάνθη: «Ipsa synodus in spiritu congregata legitime generule consilium Farien le eclesiam catholicam militantem representans, potetatem a Christo immediate habet, cui qui bibet ruguscunque status dignitatis etiam si papalis existate, obedire tenetur in his guar pertinente ad fidem et exstirpationem dieti se quis matis et refermationen generalem ecclesiae dei in capite et in memeris».

»Κατὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς ταύτης ἡ ἐν Κωνσταντία σύνοδος θεωρεῖ ἑαυτὴν ἀνωτέραν τοῦ Πάπα, ἐπομένως καταργεῖ τὸ πρωτεῖον, ὡς τοῦτο εἶχε διαμορφωθῆ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Α' καὶ Λέοντος Θ'. Ἡ σύνοδος λέγει, ὅτι κανονικῶς συνεκλήθη ἐν Πνεύματι καὶ ἀπετέλεσε γενικὴν σύνοδον, ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὴν στρατευομένην Ἐκκλησίαν, ἀρρομένη τὴν δύναμιν αὐτῆς ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ὅτι εἰς αὐτὴν ὀφείλει ὑποταγὴν πᾶς τις, οἰουδήποτε ἀξιώματος καὶ δὴ καὶ τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν πίστιν, τὴν ἄρσιν τοῦ σχίσματος καὶ τὴν μεταρρύθμισιν τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ μέλη. Κατὰ τὴν

ε' συνεδρίαν επανελήφθη καί συνεπληρώθη ή απόφασις αύτη τής συνόδου, **απεδέχθη δέ αύτήν** ό Πάπας Ιωάννης ΚΓ', ότε ή σύνοδος ήτοιμάσθη νά καταδικάση αύτόν δι' **αναρίθμητον πλήθος άμαρτημάτων**. Ό Ιωάννης ΚΓ' καθηρέθη τέλος, αντικατασταθείς υπό του Μαρτίνου Ε' (1417-1431) του αναγνωρισθέντος παρά πάντων. Ούτως ανεγνωρίζοντο αί άποφάσεις τής συνόδου καί έπομένως κατηγοείτο τό πολυθρύλητον *prima sedes a nemine judicatur*. Η σύνοδος **καθήρεσε** τόν άμαρτωλόν Πάπαν καί **έξελέξατο νέον**, όστις δέ δέν θεωρεϊ κανονικήν τήν απόφασιν αύτης, δέν δύναται νά θεωρη κανονικήν τήν υπό του Μαρτίνου Ε' καί έξής ιεραρχίαν τής Ρωμαϊκής Έκκλησίας. Ό Hefele άνομολογεϊ, ότι ύπῆρξε σκόπιμος ή ένέργεια τής συνόδου προς ειρήνευσιν τής Έκκλησίας ταρασσομένης υπό τών **τριών** τότε ύπαρχόντων Παπών, αλλά παραδοξολογών φρονεϊ, ότι δικαιώματα «Οικουμενικής» συνόδου δύναται τις νά αναγνώριση εις τήν έν Κωνσταντία σύνοδον μόνον κατά τās τελευταίας συνεδρίας, καθ' άς ήτο ήνωμένη μετά του Πάπα Μαρτίνου Ε'¹³⁵. Άλλ' άν ή σύνοδος αύτη δέν ήτο έξ άρχής κανονική, δέν ήσαν καί αί πράξεις αύτης κανονικαί, έν αίς ή έκλογή του Μαρτίνου· δέν ήδύνατο ή σύνοδος νά άποβῆ κανονική μετ' αντικανονικού καί ψευδούς Πάπα. Άκριβώς ό Ιωάννης Ραγουσαϊος, έν Βιέννη, τῆ 15ῃ Μαΐου 1430, διετύπου περι τής έν Κωνσταντία συνόδου τούς έξής συλλογισμούς: «aut fecit quod potuit an quod non porait... Si fecit quod non potuit, sequitur quod Joannes non fuit depositus, et per consequens ne Papa Martinus non fuit Papa, ne qui ei succedit Eugenius»¹³⁶. Άλλως τε ό Μαρτίνος έπεκύρωσε πολλές άποφάσεις τής συνόδου, ανακηρύξας αύτήν «Οικουμενικήν», ή δέ Ρωμαϊκή Έκκλησία άποδέχεται έκτοτε τās δογματικās αύτης άποφάσεις¹³⁷.

Όσαύτως έν σελ. 239-241 γράφει τά άκόλουθα:

«Η καταδίκη ως αίρετικού καί ή καϋσις του προδρόμου τής μεταρρυθμίσεως Ιωάννου Χιούζ υπό τής έν Κωνσταντία συνόδου¹³⁸, παρά τόν μεταρρυθμιστικόν αύτης χαρακτηρα, είχε προκαλέσει έξέγερσιν πανταχοϋ του κόσμου καί στάσιν του λαου τής Βοημίας κατά του αυτοκράτορος τής Γερμανίας Σιγισμούνδου (1410-1487) καί κατά τής Ρωμαϊκής «Έκκλησίας». Πάντες άπήτουν τήν σύγκλησιν Οικουμενικής συνόδου, όθεν ό Πάπας Μαρτίνος Ε' τό 1424 συνεκάλεσε τήν σύνοδον ταύτην έν Βασιλεία διά τήν 20ήν Φεβρουαρίου 1431, άλλ' άμέσως απέθανεν. Ό νέος Πάπας Εϋγένιος Δ' (1431-1437) **έδωκεν όρκον** κατά τήν άνάρρησιν αύτου, ότι έμελλε νά άφήση άπολύτως έλευθέραν τήν σύνοδον, ανεγνώρισε δέ ως πρόεδρον αύτης τόν καρδινάλιον Ιούλιον Καισαρίνην. Άλλ' έπειδή ή σύνοδος προήλθεν εις συνεννοήσεις μετά τών Βοημών, ό Πάπας διέταξε τόν Καισαρίνην νά διαλύση τήν σύνοδον και να συγκαλέση άλλην σύνοδον μετά έξάμηνον. Ό Καισαρίνης άντέστη εις τās βουλάς του Πάπα, άλλ' ούτος τῆ 18ῃ Δεκεμβρίου 1431 έκήρυξε τήν διάλυσιν τής συνόδου επί τῆ προφάσει, ότι ή Βασιλεία δέν ήτο κατάλληλος τόπος τής συνόδου, έπειδή διεξήγοντο διαπραγματεύσεις προς τούς

Ἑλληνας περί συγκλήσεως συνόδου ὑπέρ τῆς Ἑνώσεως. Ἄλλ' ἡ σύνοδος τῆς Βασιλείας διεμαρτυρήθη, ἀρνηθεῖσα εἰς τόν Πάπαν τό δικαίωμα νά διαλύσῃ αὐτήν. Ὁ Καισαρίνης παρέμεινεν ἐν τῇ συνόδῳ οὐχί πλέον ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ

Πάπα, ἀλλ' ἐκπληρῶν ἐπιθυμίαν τῆς συνόδου, ὅπως ἐξακολουθήσῃ προεδρεύων αὐτῆς ἐναντίον τοῦ Πάπα. Προσεπάθησε δέ ἡ σύνοδος νά ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτήν τοὺς Ἑλληνας, ἀπέστειλεν ἀντιπροσώπους εἰς Κων/πολιν καί προχωρήσασα εἰς τὰ ἔργα αὐτῆς ἐκήρυξε **σχισματικόν τόν Πάπαν Εὐγένιον**, ἐπανέλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου, ὡς ἀνωτέρας τοῦ Πάπα, καί προσέθεσεν ὅτι μόνον ὁ **Θεὸς καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶναι ἀλάθητοι**, ἐνῶ καὶ οἱ ἄγγελοι δύνανται νά σφάλωνται καὶ οἱ Πάπαι νά πλανηθῶσιν, ὡς ἐπλανήθησαν ὁ Ἀναστάσιος καὶ ὁ Λιβέριος. Ὁ Πάπας, κατὰ τὴν σύνοδον, εἶναι τῆς Ἐκκλησίας μόνον *caput ministeriale*, οὐχί τι πλέον, ἡ δέ *plenitudo-potestatis* ἀνήκει εἰς τὴν σύνοδον¹³². Ἡ σύνοδος ὥρισε **προθεσμίαν συμμορφώσεως τοῦ Πάπα** πρὸς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, **ἀπειλήσασα, ὅτι θά θεωρήσῃ αὐτόν** «μὴ πειθόμενον τῇ Ἐκκλησίᾳ», ὡς ἐθνικόν καὶ τελώνην. **Τέλος προέβη εἰς τὴν καθάρισιν τοῦ Πάπα Εὐγενίου**. Οὗτος τῇ 1ῃ Αὐγούστου μὲ τὴν βουλλαν *Dudum sacra* εἶχεν ἀναγνωρίσει πλήρως τὴν σύνοδον, ὑπὸ τὸν ὄρον νά προεδρεύωσιν αὐτῆς ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ, ἀλλὰ λαβὼν γνῶσιν τῶν κατ' αὐτοῦ στρεφομένων συνοδικῶν ἀποφάσεων ἀνήρесе τὰ πάντα. Τῇ 16ῃ Ὀκτωβρίου, παρόντος καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμούνδου, διεξήχθησαν συζητήσεις περὶ τοῦ πρωτείου μεταξύ τοῦ προέδρου τῆς συνόδου καρδινάλιου Ἰουλίου Καισαρίνη καὶ τοῦ Παπικοῦ λεγάτου. Ὁ Καισαρίνης ὑπεστήριξε τὴν ἰδέαν, καθ' ἣν ἡ σύνοδος εἶναι ἀνωτέρα τοῦ Πάπα, παρέπεμψε δέ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου, εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς συνόδους, καὶ ἰδίως τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι, εἰς τὰς γνώμας Αὐγουστίνου, Ἰερωνύμου καὶ Γρηγορίου Α'. Ὁ Καισαρίνης ἠρνήθη εἰς τόν Πάπαν τό δικαίωμα τοῦ διαλύειν τὴν σύνοδον. Ὁ Καισαρίνης ἐνίκησεν, ἠναγκάσθη δέ ὁ Πάπας νά δεχθῇ μὲ βουλλαν τοὺς προταθέντας ὄρους εἰρήνης, ἀναγνωρίσας τὴν σύνοδον καὶ καταργήσας πᾶν ὅ,τι ἔγραψε κατ' αὐτῆς¹³³. Βραδύτερον ὁ ἀνακόλουθος Πάπας εἶπεν, ὅτι εἶχε συμφωνήσει πρὸς τὴν σύνοδον ὡς πρὸς τὴν ἐξακολουθήσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, οὐχί δέ ὡς πρὸς τὰς εἰλημμένας ὑπ' αὐτῆς ἀποφάσεις¹³⁴. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ σύνοδος, ἀναγνωριζομένη καὶ ὑπὸ τοῦ Πάπα, ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 18ης Ἰουνίου 1434, ἀνενέωσεν αὐθις τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου. Ἀνωμολόγησαν δέ καὶ οἱ παπικοὶ λεγάτοι, Καρδινάλιοι, Νικόλαος Ἀλβεργάτης de Santa Croce καὶ τρεῖς ἕτεροι, ὅτι αἱ **Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι εἶναι ἀνώτεροι τοῦ Πάπα**, ὅστις **ὑπόκειται αὐταῖς, ἄλλως τιμωρεῖται**¹³⁵.

Τοιαύτας ἀποφάσεις ἐξέδωκαν περὶ τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» αἱ προμνησθεῖσαι γενικαὶ σύνοδοι τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» μετὰ τό σχίσμα. Εἶναι δέ γνωστοί, ὡς προσθέτει ὁ μακαριστὸς ἀρχιεπίσκοπος

κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν σελ. 241 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, οἱ ἐπὶ τετραετίαν ὄλην ἀγῶνες, οὓς κατέβαλον ὁ τε Πάπας Εὐγένιος καὶ ἡ σύνοδος τῆς Βασιλείας, ἵνα ἐλκύνωσι τοὺς Ἑλληνας πρὸς σύγκλησιν «ἐνωτικῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου», οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν καὶ αἱ δολοφονίαι¹⁴. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους ἐκείνους ἀγῶνας μεταξύ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς συνόδου τῆς Βασιλείας καὶ τῶν τοιούτων τοῦ Πάπα Εὐγενίου ἐπεκράτησαν βεβαίως οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα καὶ παρεσύρθησαν οἱ ἡμέτεροι εἰς τὴν σύγκλησιν τῆς ἐνωτικῆς ψευδοσυνόδου τῆς Φερράρας - Φλωρεντίας (1438-1439), ἀλλ' εἶναι γνωσταὶ ἐπίσης αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας οἱ ἡμέτεροι, θανόντος μάλιστα τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ Β', ὑπέγραψαν τὸν «ἐνωτικὸν ὄρον», διὰ τοῦ ὁποίου ἅπαξ ἔτι ὁ Πάπας προσεπάθησε νὰ ἐπιβάλη τὸ ἐπάρατον **πρωτεῖον ἐξουσίας**, ὡς καὶ τὴν αἰρετικὴν δοξασίαν τοῦ Filioque ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας. Τὰς συνθήκας ταύτας, καθ' ἃς τελικῶς οἱ ἡμέτεροι, μηδὲ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πατριάρχου ἐξαιρουμένων, μετεβλήθησαν εἰς αἰχμαλώτους τοῦ Πάπα Εὐγενίου, ἡσκήθη δὲ ἐπ' αὐτῶν, καὶ δὴ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν, ὡς καὶ τῶν λαϊκῶν οἱ ὅποιοι μετέσχον τῆς συνόδου, πᾶσα ψυχολογικὴ πίεσις καὶ βία δι' ὅλων τῶν πιεστικῶν μέτρων, ἐκβιασμῶν, στέρησεων κλπ., ἐξιστοροῦσι λεπτομερῶς ὁ μὲν μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος εἰς τὰς σελ. 242-263 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, ὁ δὲ Ἅγ. Νεκτᾶριος ἐν σελ. 210-246 τοῦ μνημονευθέντος ἐπίσης συγγράμματός του, στηριζόμενοι ἐπὶ ἀναμφισβητήτων ἱστορικῶν πηγῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐν σχετικαῖς παραπομπαῖς καὶ ὑποσημειώσεις παραπέμπουσιν. Ὑπὸ τὸ κράτος δὲ τῶν σκληροτάτων στέρησεων, τῶν πιέσεων καὶ τῶν ἐκβιασμῶν ἐκείνων ὑπεγράφη ὁ περίφημος ἐνωτικὸς ὄρος, ἐν τῷ ὁποίῳ περὶ τοῦ «πρωτεῖου» τοῦ Πάπα διάταξις ἔχει ὡς ἑξῆς:¹⁵

«...Ἐτι ὀρίζομεν τὴν ἀγίαν ἀποστολικὴν καθέδραν καὶ τὸν Ρωμαϊκὸν ἀρχιερέα εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸ πρωτεῖον κατέχειν, αὐτόν τε τὸν Ρωμαϊκὸν ἀρχιερέα διάδοχον εἶναι τοῦ μακαρίου Πέτρου, τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων καὶ ἀληθῆ τοποτηρητὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας καὶ πάντων τῶν χριστιανῶν πατέρα τε καὶ διδάσκαλον ὑπάρχειν, καὶ αὐτῷ ἐν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ τοῦ ποιμαίνειν καὶ διευθύνειν καὶ κυβερνᾶν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πλήρη ἐξουσίαν παραδεδοσθαι, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ἐν τοῖς Ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται· ἀνανεοῦντες ἔτι καὶ τὴν ἐν τοῖς Κανόσι παραδεδομένην τάξιν τῶν λοιπῶν σεβασμίων Πατριαρχῶν, ὥστε τὸν Κων/πόλεως Πατριάρχην δεῦτερον εἶναι μετὰ τὸν ἀγιώτατον Πάπαν Ρώμης, τρίτον δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας, τέταρτον τὸν Ἀντιοχείας καὶ πέμπτον τὸν Ἱεροσολύμων, σωζομένων δηλ. καὶ τῶν προνομίων ἀπάντων καὶ τῶν δικαίων αὐτῶν».

Ὡσαύτως ἡ περί τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ διάταξις ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«...Προσκομισθεισῶν δέ μαρτυριῶν ἀπό τῆς θείας Γραφῆς καί πλείστων ῥήσεων τῶν ἁγίων διδασκαλιῶν ἀνατολικῶν καί δυτικῶν, τῶν μὲν ἐκ Πατρὸς καί Υἱοῦ, τῶν δέ ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ λεγόντων τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, καί εἰς τήν αὐτήν ἔννοιαν ἀποβλεπόντων ἀπάντων ἐν διαφόροις λέξεσι, οἱ μὲν Γραικοί διίσχυρισαντο, ὅτι τοῦθ' ὅπερ λέγουσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι οὐ ταύτη τῇ διανοίᾳ προφέρουσιν, ὥστε αὐτούς τόν Υἱόν ἀποκλείειν, ἀλλ' ἐπειδή παρ' αὐτοῖς ἐδόκει, φασί, τούς Λατίνους διαβεβαιουῖσθαι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς καί Υἱοῦ ὡς ἀπό δύο ἀρχῶν καί δύο πνεύσεων ἐκπορεύεσθαι, διά τοῦτο ἐφυλάξαντο λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ Πατρὸς καί Υἱοῦ. Οἱ δέ Λατῖνοι διεβεβαιώσαντο **μή κατά ταύτην τήν διάνοιαν σφᾶς αὐτούς λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ Πατρὸς καί Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ὡς ἀποκλείειν τόν Πατέρα του εἶναι πηγὴν καί ἀρχὴν τῆς ὅλης θεότητος**, τοῦ Υἱοῦ δηλονότι καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἢ ὅτι τό ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τό Ἅγιον Πνεῦμα ὁ Υἱός οὐκ ἔχει παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἤδη δύο τιθέασιν ἀρχάς, ἢ δύο πνεύσεις, ἀλλ' ἵνα **μίαν μόνην δηλώσωσιν εἶναι ἀρχὴν καί μοναδικὴν προβολὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος**, καθὼς μέχρι τοῦδε διίσχυρισαντο. Ἐπειδή δέ ἐκ τούτων ἀπάντων μία καί μόνη συνάγεται ἔννοια, τέλος εἰς τήν ὑπογεγραμμένην ἁγίαν καί θεοφιλή τῇ αὐτῇ διανοίᾳ καί τῷ αὐτῷ νοῷ συνεφώνησαν καί συνήνεσαν ὁμοθυμαδόν ἔνωσιν. Ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ταύτης τῆς ἱερᾶς καί Οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Φλωρεντία ἐπιφημιζομένης συνόδου ὀρίζομεν, ἵνα αὕτη ἢ τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑπὸ πάντων πιστευθεῖ καί ἀποδεχθεῖ τῶν χριστιανῶν καί οὕτως πάντες ὁμολογῶσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ αἰδίως ἐστίν, καί τήν ἑαυτοῦ οὐσίαν καί τό ὑπαρκτικόν αὐτοῦ εἶναι ἔχειν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἅμα καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ καί ἐξ ἀμφοτέρων αἰδίως ὡς ἀπό μιᾶς ἀρχῆς καί μοναδικῆς προβολῆς ἐκπορεύεσθαι, διασαφούντες, ὅτι τοῦθ' ὅπερ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι καί πατέρες ἐκ τοῦ Πατρὸς διά τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι λέγουσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον εἰς ταύτην φέρει τήν ἔννοιαν, ὥστε διά τούτου δηλοῦσθαι καί τόν Υἱόν εἶναι κατά μὲν τούς Γραικοὺς αἰτίαν, κατά δέ τούς Λατίνους ἀρχὴν τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπάρξεως, ὥσπερ καί τόν Πατέρα. Καί ἐπεὶ πάντα ὅσα ἐστίν τοῦ Πατρὸς, αὐτός ὁ Πατήρ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκε, πλήν τοῦ εἶναι Πατέρα, τοῦτ' αὐτό, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι αὐτός ὁ Υἱός παρὰ τοῦ Πατρὸς ἔχει αἰδίως, ἀφοῦ αἰδίως καί γεγένηται. Ἐτι διοριζόμεθα τήν τῶν ρημάτων ἐκείνων ἀνάπτυξιν τήν καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ χάριν τοῦ τήν ἀλήθειαν σαφηνισθῆναι ἀνάγκης τε τότε ἐπικειμένης θεμιτῶς καί εὐλόγως ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθεῖναι»¹⁴⁵.

Οὕτω διευτυπώθη ἐν τῷ περιφῆμῳ «ένωτικῷ ὄρω» τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου ἢ διάταξις περὶ «ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», μεθ' ἧν ἔπονται αἱ εἰδικαὶ ἀποφάσεις περὶ «ἄζύμων», περὶ «μετανοίας», “καθαρικῶν τιμωριῶν” κλπ.» (μέ τά ὅποια θά ἀσχοληθῶμεν καί ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἐν τῷ οἰκείῳ κεφ.) καί καταλήγει οὗτος εἰς τὴν προμνησθεῖσαν περὶ τοῦ «πρωτείου» τοῦ Πάπα διάταξιν¹⁴⁶.

Ἐπέγραψαν δέ τόν ὄρον, καθ' ἃ λεπτομερῶς ἐξιστορεῖ ὁ αὐτός ἄγ. Νεκτάριος ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του (σελ. 245-246), «ἐκ τῶν ἡμετέρων δέκα ὀκτώ ἀρχιερεῖς καί ἔνδεκα κληρικοί «ἐν μυχοῖς καρδίας στένοντες καί δακρύνοντες οἱ πλείους», ὡς γράφει ὁ συνυπογράφας Συρόπουλος. Τόν ὄρον δέν ὑπέγραψαν ὁ ἔξαρχος τῆς συνόδου καί τοποτηρητῆς τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων Μάρκος, ὁ Ἐφέσου Μητροπολίτης, ὁ Σταυρουπόλεως Ἡσαΐας, λάθρα ἀναχωρήσας ἐκ Φλωρεντίας πρό τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὄρου, ὁ τῆς Ἰβηρίας ἐπίσκοπος, ὅς ἐπέδειξε πρῶτον τοῖς Ἑλλησι γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας, ἐντελλομένου αὐτῷ μηδόλως συνθέσθαι εἰς προσθήκην ἢ εἰς ἀφαίρεσιν μέχρις ἰῶτα ἑνός ἢ μιᾶς κεραίας, ἐπίσης ὁ ἀδελφός τοῦ Μάρκου Ἐφέσου, Ἰωάννης ὁ Εὐγενικός, διάκονος καί νομοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος καί λόγον ἔγραψε κατὰ τοῦ ὄρου· ἐλλείπει ἐπίσης ἐν ταῖς ὑπογραφαῖς καί τό ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου Λακεδαιμονίας».

Καί συνεχίζει ὁ αὐτός Ἁγ. Νεκτάριος (αὐτόθι σελ. 246):

«...Μετά τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ὄρου ὁ Πάπας μαθὼν ὅτι ὁ Μάρκος ἠρνήθη νά ὑπογράψῃ τόν ὄρον, ἐφώνησε· «λοιπόν ἐποιήσαμεν οὐδέν» οὐ μόνον διότι οὗτος ἦτο ἔξαρχος τῆς συνόδου, ἀλλά καί διότι ἦτο καί τοποτηρητῆς τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Διά τῆς ἀρνήσεως τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Μάρκου ἢ σύνοδος ὑπ' οὐδενός ἐκυροῦτο Πατριάρχου τῆς Ἀνατολῆς· διότι ὁ μὲν Ἰωσήφ ἀπέθανε πρό τῆς συντάξεως τοῦ ὄρου, κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν, οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων ἠρνήθησαν διά τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ὑπογραφὴν καί κύρωσιν τοῦ ὄρου, ὁ δέ Ἀλεξανδρείας, μὴ ἐκπροσωπούμενος, δέν ὑπέγραψεν ὥστε οὐδεὶς τῶν Πατριαρχῶν ἀνεγνώρισε τὴν γενομένην ἔνωσιν.

» Ἄκοντες ὑπέγραψαν ὁ Συρόπουλος, ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος καί Ἀγχιάλου Σωφρόνιος. Ὁ Ἡρακλείας ἔλεγε πρὸς τινάς: «Τό γεγονός τῆς Φλωρεντίας κακόν ἐστι καί ὀλέθριον καί φθορά τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, καί ἐγένετο βιαίως· ἐποίησα δέ καί ἐγὼ κακῶς, ὅτι ὑπέγραψα, ἀναγκασθεὶς ὁμῶς». Περὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τούτου λέγει ὁ Συρόπουλος τῷ προσβιαζομένῳ αὐτόν ἐξ ὀνόματος τοῦ αὐτοκράτορος Φιλανθρωπινῶ: «Ἐξ ἀνάγκης ἔπομαι τοῖς πολλοῖς, μαρτυρούμενος καί νῦν (διεμαρτύρετο καί πρότερον), ὅτι οὔτε τῇ γνώμῃ, οὔτε τῇ προαιρέσει μου δοξάζω τό γεγονός ὡς ὑγιᾶ δόξαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Οἶδε γάρ ὁ Θεός τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς μου, ὅτι οὐ στέργω τοῦτο, οὐδ' ἐκουσίως ὑπογράφω» (Συροπ. σελ. 241). Ὁ Συρόπουλος ἐξιστορεῖ ἐπίσης, ὅτι τούς Ἑλληνας

ἐβίαζε καί ἐστενοχώρει ἔνθεν μὲν ὁ βασιλεύς, ἐτέρωθεν δέ ἡ ἔνδεια, ἣτις ἦν τοιαύτη, ὥστε καί τὰ ἐνδύματα καί τὰ λοιπὰ αὐτῶν πράγματα ἐνεχυρίαζον καί ἐπώλουν, ὅπως οἰκονομήσωσιν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Οὐκ ἐδίδετο δέ αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Λατίνων τὸ ὀρισθὲν σιτηρέσιον, ἵνα ἐξ ἀνάγκης καί τὴν ἔνωσιν δεχθῶσι καί τὸν ὄρον ὑπογράψωσιν»¹⁴².

Καί περὶ μὲν τῆς διατάξεως τοῦ ὄρου, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὸ «πρωτεῖον» τοῦ Πάπα Ρώμης, καί γενικώτερον περὶ τοῦ ὅλου ὄρου τῆς Φλωρεντιανῆς συνόδου, ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του, σελ. 259, 263, τὰ ἀκόλουθα:

«...Σφύζονται διάφοροι ἐκδόσεις τοῦ ὄρου τούτου, ἐν τισὶ τῶν ὁποίων, καί δὴ ἐν τῷ ἀποσταλέντι εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ἀντιγράφῳ, δὲν ὑπάρχει ἢ ἀνωτέρω διάταξις περὶ τοῦ παπικοῦ πρωτείου. Ὅθεν διετυπώθη ὑπὸ τινῶν ἀμφιβολία περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῆς. Αἱ ἀμφιβολίαι αὗται εἶναι καθ' ἡμᾶς ἀβάσιμοι. Ἄλλ' ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς ἀνωτέρω τραγικὰς λεπτομερείας, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ ἀνωτέρω διάταξις, **ληφθεῖσα ὑπὸ τὸ κράτος τῆς βίας, οὐδὲν κύρος ἔχει**. Ἐν πάσῃ περιπτώσει καί κατ' αὐτὴν ἐτι τὴν διάταξιν τὸ ἀναγνωρισθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρωτεῖον ἐν Φλωρεντία εἶναι **πρωτεῖον τιμῆς**. Βεβαίως λέγεται, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης εἶναι διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καί τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ, κεφαλὴ πάσης Ἐκκλησίας, πατὴρ καί διδάσκαλος, διευθύνων καί κυβερνῶν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ ταῦτα τὰ προνόμια ἔχει **«καθ' ὃν τρόπον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καί τοῖς ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται**». Οἱ δὲ ἱεροὶ Κανόνες καί τὰ πρακτικὰ τῶν ἀρχαίων ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, τὰς ὁποίας εἶχον ὑπ' ὄψιν οἱ Ἕλληνες, ὀρίζουσι **πρωτεῖον τιμῆς**, οὐχὶ δὲ «πρωτεῖον ἐξουσίας». Τὸ Λατινικὸν κείμενον τοῦ ὄρου, τὴν φράσιν **«καθ' ὃν τρόπον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καί τοῖς ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται**» ἀπέδωκεν ὡς ἐξῆς: *quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum conciliorum et in sacris canonibus continetur*»· οἱ δὲ Λατῖνοι ἐξέλαβον, ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ *etiam* συνηγορεῖ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀντιλήψεων περὶ «πρωτείου»¹⁴³. Ἄλλ' ὡς παρατηρήθη ἤδη, πρόκειται περὶ παραποιήσεως τοῦ κειμένου, ὅπως καταφαίνεται ἐκ τοῦ «*quemadmodum etiam – et – continetur*». Ἀλλὰ καί μετὰ τῆς προσθήκης ταύτης ἢ διατύπωσης τοῦ ὄρου περὶ πρωτείου συνηγορεῖ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν ὀρθῶν ἀντιλήψεων, ἰδίως δὲ ὑπὲρ αὐτῶν συνηγορεῖ ἢ προσθήκη τῆς φράσεως **«σφυζομένων δηλαδὴ καί τῶν προνομίων ἀπάντων καί τῶν δικαίων τῶν Πατριαρχῶν, ὧν ἀνενεώθη ἢ ἐν τοῖς Κανόσι παραδεδομένη τάξις**». Τὰ δίκαια καί προνόμια τῶν Πατριαρχῶν ἀποκλείουσι τὸ αὐταρχικὸν πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Οὐ μόνον δὲ θετικῶς, ἀλλὰ καί ἀρνητικῶς ἐνισχύεται ἡ ἔννοια αὕτη ἐκ τούτου, ὅτι οἱ περὶ τὸν Πάπαν ἀπέφυγον νὰ δηλώσωσιν ἐν τῷ ὄρῳ, ἐναντίον τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῆς συνόδου, διότι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐδέχοντο τοιοῦτον τι καί διότι ὑπῆρχον καί ἐν αὐτῇ τῇ

Φλωρεντία συνόδω τῶν Δυτικῶν μέλη ὑποστηρίζοντα τήν σχετικήν ἀπόφασιν τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου περί τοῦ ὅτι ὁ Πάπας ὑπόκειται τῇ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ. Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1439, μετά τρεῖς καί πλέον μῆνας ἀπό τῆς διαλύσεως τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου, ἐν Φλωρεντία, ἐπί παρουσία τοῦ Πάπα Εὐγενίου, μεταξύ τῶν καρδινάλιων καί ἄλλων διεξήχθησαν συζητήσεις περί τοῦ θέματος τούτου, καί ὁ καρδινάλιος Καισαρίνης ὑπεστήριξε τάς ἀποφάσεις τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ἄλλοι δέ ἀπέκρουσαν αὐτάς, ἐπομένως δέν ἐθεωρεῖτο τό ζήτημα λελυμένον¹⁴⁹, ὁ δέ ὄρος τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου δέν προϋποθέτει, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ὅθεν, παρά τάς ὑπό τῶν Λατίνων παρερμηνείας τοῦ κειμένου τῆς ἀποφάσεως περί «πρωτείου»¹⁵⁰, ἐκ πασῶν τῶν ἀνωτέρω λεπτομερειῶν ἀποδεικνύεται ἀναντιρρήτως, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ ἐδέχθησαν πρωτεῖον τιμῆς τοῦ Πάπα, τήν ἀντίληψιν δέ ταύτην, ὡς παρατηρήθη ἤδη, ὑποστηρίζει καί ἡ διατύπωσις αὐτῆς, γενομένη δι' ἀορίστων καί εἰκονικῶν ἐκφράσεων¹⁵¹.

Ὡς γνωστόν δέ, ἡ ἐκβιαστικῶς γενομένη ὑπογραφή τοῦ ὄρου τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου, παρά τήν ὑπό τοῦ Ἁγίου Μάρκου Ἐφέσου, τοῦ μή ὑπογράψαντος αὐτόν, καί ἄλλων Ἑλλήνων ἱεραρχῶν ἀπόδειξιν τῆς μή ὀρθότητος τῶν παρεισαχθεισῶν εἰς αὐτόν διδασκαλιῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καί ἐν γένει ἡ διακηρυχθεῖσα ἔνωσις ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπό τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

»Οἱ Ὀρθόδοξοι λαοί ἐθεώρησαν τήν ἐν Φλωρεντία σύνοδον ληστρικήν. Εἶναι δέ γνωσταί αἱ μεγάλαι ἀνωμαλῖαι, αἱ ὁποῖαι προεκλήθησαν ἐν Κων/πόλει ἐκ τῶν ἀποπειρῶν πρὸς ἐπιβολήν τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου ταύτης. Ἐκτός τῆς ἐκεῖ γενομένης καταδίκης αὐτῆς, τό 1443, συνελθόντες ἐν Ἱεροσολύμοις οἱ Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων Ἰωακείμ (1431-50), ὁ Ἀλεξανδρείας Φιλόθεος (1453-1459), ὁ Ἀντιοχείας Δωρόθεος (1435-1452) καί ὁ μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας Ἀρσένιος κατεδίκασαν τήν «**συναθροισθεῖσαν κουστωδίαν, ἧτοι μιανάν σύνοδον ἐν τῇ Φλωρεντία τῆς Ἰταλίας τήν τά τῶν Λατίνων σὺν τῷ Εὐγενίῳ Πάπα δοξάσαν, ἅπερ οὐκ ἔδει**»¹⁵². Ἀλλά καί μετά τήν ἄλωσιν τῆς Κων/πόλεως συνῆλθε ἐν αὐτῇ μεγάλη σύνοδος, ἐν τῇ ὁποῖα ἀντεπροσωπεύθησαν καί τά Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ὁποῖα κατεδίκασε τά «κακῶς καί ἀπερισκέπτως ἐν Φλωρεντία συνοδικῶς πραχθέντα καί δογματισθέντα, ὡς δόγματα νόθα καί τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀλλότρια». Ἡ Φλωρεντινῆ σύνοδος ἐκηρύχθη «ἀργή, ἀνενέργητος καί ὡς μηδέ τό κατ' ἀρχάς ὅλως συστάσα».

Ταῦτα γράφει περί τοῦ ὄρου τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου καί εἰδικῶς διά τήν διάταξιν αὐτῆς τήν ἀναφερομένην εἰς τό «πρωτεῖον» τοῦ Πάπα ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος¹⁵³. Ὁ δέ ἁγ. Νεκτάριος διά τήν διάταξιν τοῦ αὐτοῦ ὄρου περί τοῦ «Filioque» ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του, σελ. 247-249, προσθέτει τά ἀκόλουθα¹⁵⁴:

«Ἐλεγχος τοῦ ὄρου ἐνώσεως.

»... Γ. Ἡ αἰτιολογία... τῆς προσθήκης «ἀλλ' ἐπειδή παρ' αὐτοῖς ἐδόκει τοῖς Λατίνοις διαβεβαιουῖσθαι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ὡς ἀπό δύο ἀρχῶν καί ἀπό δύο πνεύσεων ἐκπορεύεσθαι καί διὰ τοῦτο ἐφυλάξαντο λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ Πατρὸς καί Υἱοῦ, δέν εἶναι ἀληθῆς. Διότι τό σύμβολον προηγήθη αἰῶνας ὅλους πρὸ τῆς προσθήκης, ὅπερ κηρύττει, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς· οἱ δέ Ἕλληνες ἐξ ἄκρας εὐλαβείας πρὸς τοὺς ἀγίους Πατέρας τοὺς συγκροτήσαντας τὰς ἱεράς συνόδους τὰς συνταξάσας τὴν ὁμολογίαν τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀποκρούουσι πᾶσαν προσθήκην δι' ὃ ἀποκρούουσι τὴν προσθήκην οὐχὶ ἐξ ἀγνοίας τοῦ Λατινικοῦ φρονήματος, ἀλλ' ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ὀρθὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ὥστε ὁ λόγος τῆς ἀποδοχῆς προσθήκης ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Λατινικοῦ φρονήματος εἶναι ἀναληθῆς.

Δ. Ἡ προσθήκη εἰς τό Σύμβολον «διὰ λόγους ἐρμηνευτικούς» δέν ἐπιτρέπεται. Τό Σύμβολον ἀνάγεται εἰς τὴν δογματικὴν, ἡ δέ ἐρμηνεία τοῦ Συμβόλου εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν δογμάτων. Τὰ Σύμβολα μένουσιν ἄθικτα. Αἱ προσθήκαι τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἦσαν δογματικαὶ καί οὐχὶ ἐρμηνευτικαὶ καί ἐγένοντο ὑπὸ Οἰκουμενικῆς συνόδου· ἐγένοντο δέ δεκταὶ ὑφ' ἀπασῶν τῶν Οἰκουμενικῶν καί ἐπαρχιακῶν καί τοπικῶν συνόδων, ἐνῶ ἡ προσθήκη «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» εἶναι ἄδηλον ὑπὸ τίνος χειρὸς προσετέθη καί πῶς λεληθότως εἰσῆχθη εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως παρὰ τοῖς Λατίνοις. Προσθήκη εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως διὰ λόγους ἐρμηνευτικούς δέν ἐπιτρέπεται· ἡ ἐρμηνεία εἶναι ἔργον θεολογικόν καί διὰ θεολογικῶν συζητήσεων διασαφηνίζεται τό πνεῦμα τοῦ δόγματος καί ἐπέρχεται συνεννόησις, ἐάν ὑπάρχη διαφωνία τις μεταξύ αὐτῶν περὶ τῆς δηλουμένης φράσεως. Ἐάν ἡ Λατινικὴ «Ἐκκλησία» ἐφρόνει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπαγγέλλει μὲν ὀρθῶς τό Σύμβολον τῆς πίστεως, ἐρμηνεύει δέ ἐσφαλμένως, ἡδύνατο νά ποιήσῃται ἐπερώτησιν, νά δεχθῆ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν καί ἀρκεσθῆ εἰς τοῦτο καί τηρήσῃ καί αὕτη, εὐλαβουμένη τό Σύμβολον, ἀφοῦ εὔρη τοὺς Ἕλληνας ὀρθῶς ὁμολογοῦντας καί ὀρθῶς φρονοῦντας καί οὐχὶ νά ἐπιβάλλῃ μετὰ τὴν ἐρμηνείαν, ἣν ἐδέχθη ὡς ὀρθὴν, προσθήκην εἰς τό Σύμβολον. Τό συμπέρασμα «ἐπειδὴ δέ ἐκ τούτων ἀπάντων μία καί ἡ αὐτὴ τῆς ἀληθείας συνάγεται ἔννοια, τέλος εἰς τὴν ὑπογεγραμμένην καί θεοφιλῆ τῇ αὐτῇ διανοίᾳ καί τῶ αὐτῶ νοῖ συνεφώνησαν καί συνήνεσαν ὁμοθυμαδόν ἔνωσιν. Ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ταύτης τῆς συνόδου ὀρίζομεν, ἵνα αὕτη καί τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑπὸ πάντων πιστευθεῖ τε καί ἀποδεχθεῖ τῶν χριστιανῶν καί οὕτω πάντες ὁμολογῶσι, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ αἰδίως ἐστὶ καί τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν καί τό ὑπαρκτικόν αὐτοῦ εἶναι ἔχει ἐκ τοῦ Πατρὸς ἅμα καί τοῦ Υἱοῦ, καί ἐξ ἀμφοτέρων αἰδίως, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καί μοναδικῆς προβολῆς, ἐκπορεύεται κλπ.». Τό συμπέρασμα τοῦτο, δι' οὗ εἰσάγεται ἡ προσθήκη εἰς τό ἱερόν Σύμβολον τῆς πίστεως, ἔχει λογικὴν

ανακολουθίαν· διότι όρίζει νά πιστευθῆ καί γίνῃ ἀποδεκτῆ ὡς νέα ἀλήθεια ἢ πάλαι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς πιστευτῆ καί ἀποδεκτῆ όμολογουμένη, ὡς ἤδη ὠμολογήθη διά τῆς ἀναπτύξεως τῶν λόγων τῆς ταυτότητος τῆς όμολογίας. Ἡ λογική ἀνακολουθία εὔρηται ἐν τούτῳ, «ἐπειδή μία συνάγεται ἔννοια τῆς ἀληθείας, όρίζομεν τήν προσθήκην ἐν τῷ Συμβόλῳ». Ἐνῶ ἡ λογική ἀκολουθία ἀπῆτει ἀντίθετον συμπέρασμα: «ἀφίεμεν τήν προσθήκην καί οὐ προσθέτομεν ἐν τῷ Συμβόλῳ».

»Τό συμπέρασμα περιέχει καί ἀντίφασιν· διότι, ἐνῶ δέχεται ὡς ἀρχαίαν τήν ὀρθήν πίστιν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Ἐκκλησίαις, ὡς ἰσχυρίσθη ὅτι ἀπέδειξεν, όρίζει αὐτήν ὡς νέαν. Ἐάν ἡ ὀρθή πίστις ἦτο ἀρχαία, δέν δύναται νά πιστευθῆ ὡς νέα, ἐάν ἦτο νέα, ἄρα δέν ἦτο ἀρχαία· δέν δύναται ἐν καί τό αὐτό νά εἶναι καί ἀρχαῖον καί νέον. Οἱ συντάξαντες τόν ὅρον περιέπεσαν εἰς τε τήν λογικήν ἀνακολουθίαν καί εἰς τήν ἀντίφασιν, διότι ἐζήτησαν νά στηρίξωσι τήν ἑαυτῶν δόξαν καί οὐχί τήν ἀλήθειαν.

Ἡ αἰτιολογία τῆς προσθήκης ἐν τῷ Συμβόλῳ «ἔτι δέ όρίζομεθα τήν τῶν ρημάτων ἐκείνων ἀνάπτυξιν τήν καί «ἐκ τοῦ Υἱοῦ», χάριν τοῦ τήν ἀλήθειαν σαφηνισθῆναι ἀνάγκης τε τότε ἐπικειμένης θεμιτῶς τε καί εὐλόγως ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθεῖναι», δέν εἶναι ἀληθής· διότι οὐδεμία ὑφίσταται ἀνάγκη, πλήν δέ τούτου οὔτε θεμιτῶς, οὔτε εὐλόγως προσετέθη. Ἦτο ἀθέμιτος, διότι ὠρίσθη ὑπό τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου μή γενέσθαι προσθήκην εἰς τό ἱερόν Σύμβολον τῆς πίστεως καί ἐτηρήθη ἡ διάταξις ὑπό πασῶν τῶν ἀκολουθῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἦτο παράλογος, διότι ἦτο λογικῶς ἀνακόλουθος. Ἐν τῷ ὅρῳ ἡ Λατινική Ἐκκλησία ἐξέθηκε καί διετύπωσε τήν ἑαυτῆς πίστιν ἀνεπτυγμένην πρός ὑποστήριξιν τῆς ἑαυτῆς δόξης. Ὁ ὅρος ἔχει ἀξίαν διά μόνην τήν Λατινικήν Ἐκκλησίαν, διότι ἐπισήμως διετύπωσε τήν ἑαυτῆς όμολογίαν πίστεως, διά τούς Ἑλληνας οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν· διότι ἡ Ἐκκλησία ἴσταται ἐπί τοῦ βᾶθρου τῶν ἀγίων Οἰκουμενικῶν συνόδων, ὧν δέχεται τόν θεῖον χαρακτῆρα καί τήν ἀγιότητα τῶν ἑαυτῶν δογμάτων, ὧν τήν ὀρθότητα όμολογεῖ ἡ Λατινική Ἐκκλησία. Προσθήκη εἰς τό ἱερόν Σύμβολον δέν ἐπιτρέπεται, διότι οὐδεμία ὑφίσταται ἀνάγκη».

ΙΔ. Νεώτεροι Ρωμαιοκαθολικαί κινήσεις ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου»

Σύγχρονον ἀναβίωσιν τοῦ πνεύματος τῶν συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεπτύξαμεν, κατεδίκασαν ἀπολύτως μετά τό σχίσμα, τό παπικόν πρωτεῖον ἐξουσίας (οὔτῳ δέ, ἐμμέσως καί τό μεταγενέστερον παπικόν δόγμα τοῦ 1870 περί τοῦ

«ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα) ἀποτελοῦσιν ἀναντιρρήτως αἱ διὰ τό ἐπίμαχον θέμα γνῶμαι τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ θεολόγου καί πρίγκηπος Μάξ τῆς Σαξωνίας, ἰδίᾳ ὅμως ἡ προηγηθεῖσα αὐτοῦ κίνησις τῶν ἀποκληθέντων «Παλαιοκαθολικῶν». Περί τούτων ὁ ἀοίδιμος καθηγητής τῆς Δογματικῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μακαριστός Ἰωάννης Καλογήρου ἐν τῷ αὐτῷ περισπουδάστῳ συγγράμματί του καί ἐν σελ. 93-97 γράφει τά ἑξῆς:

»Τό ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Βατικανοῦ (1870) καταρτισθέν παπικόν δόγμα παρά πᾶν κῦρος, ὃ προσδίδει αὐτῷ τό γεγονός, ὅτι διεκηρύχθη ὑπό Ρωμαιοκαθολικῆς «Οἰκουμενικῆς» συνόδου καί ἐπεκυρώθη ὑπό τοῦ κατὰ τήν Ρωμαιοκαθολικὴν ἀντίληψιν ὑπέρ τήν Οἰκουμενικὴν σύνοδον ἵσταμένου Ρωμαίου Ποντίφηκος, δέν ἔπαυσε μέχρι σήμερον νά ἀποτελῇ ἀντικείμενον συζητήσεως καί θεολογικῆς ἐξετάσεως ἐντός τῶν κόλπων τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ. Παρατηροῦμεν, ὅτι τά προβλήματα, ἅτινα προκύπτουσι, ἐκ τοῦ παπικοῦ δόγματος διὰ τήν Ἐκκλησιολογίαν, δέν διαφαίνονται μόνον ἐκ τῶν θεολογικῶν ἐκείνων τάσεων, τῶν στρεφόμενων εἰδικώτερον πρὸς τήν ἀνατολικὴν θεολογικὴν ἰδεολογίαν καί ἐπιδιωκουσῶν τήν ἐκ ταύτης συμβολὴν πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς σχετικῆς παπικῆς ἀντιλήψεως· τό παπικόν δόγμα ἀποτελεῖ καί θά ἀποτελῇ ἐπί μακρόν πρόβλημα διὰ τήν Ρωμαιοκαθολικὴν διανόησιν καί ἔρευναν. Ἐφ' ὅσον δέ τό κυρίως παλαιοκαθολικόν κίνημα κατὰ τοῦ δόγματος τούτου ἔπαυσε νά ὑφίσταται ἐντός τῶν κόλπων τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, **ἀφ' ὅτου περί τά τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος προέκυψε ἐξ αὐτοῦ «νέα Δυτικὴ Καθολικὴ Ἐκκλησία»**, ὁ προβληματικὸς χαρακτήρ τοῦ παπικοῦ δόγματος ἐντός αὐτοῦ τούτου τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ διαφαίνεται ἐκ τῶν ἔκτοτε καταβαλλομένων προσπαθειῶν ὑπό Ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων πρὸς ἐρμηνείαν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀλαθήτου.

»Διὰ τῶν τοιούτων ἐρμηνειῶν ἐπιδιώκεται ὁ μετριασμός τῆς ἐντυπώσεως, τήν ὁποίαν διεγείρει εἰς πᾶσαν χριστιανικὴν συνείδησιν τό ὅτι διὰ τοῦ δόγματος τοῦ 1870 **καταργεῖται ὀριστικῶς τό συνοδικόν σύστημα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ...**

»Ὡς ἦτο ἐπόμενον, πρωτοπόρος εἰς τόν κατὰ τοῦ παπικοῦ δόγματος ἀγῶνα ἀνεδείχθη ἡ ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Βατικανοῦ (τοῦ 1870) ἀντιπολίτευσις. Μετά τήν ἐν τῇ συνόδῳ ἀποτυχίαν τῶν προσπαθειῶν τῆς, ἔνεκα τῆς βαθμιαίας ὑπαναχωρήσεως, κατόπιν πιέσεων πολλῶν κατὰ τοῦ ἀλαθήτου ἀρχικῶς ταχθέντων, ἰδίᾳ Γερμανῶν ἐπισκόπων, συνεπῆς πρὸς τὰς ἀρχάς αὐτῆς ἡ ὑπό ἐπιφανῶν Ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων ἐκπροσωπούμενη αὕτη μερίς, καταπολεμήσασα μέχρις ἐσχάτων τήν δογματοποίησιν τοῦ ἀπολύτου παπισμοῦ, ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτοῦ. Ἐπεδίωξε δέ καί ἐπέτυχεν ἰδίαν ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν καί ἔτη τινά βραδύτερον (1889) συνεπτύχθη μετὰ τοῦ ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἰανσενιστικῶν ἐρίδων (18ῆ ἑκατον.) προϋπάρχοντος «παλαιοκαθολικοῦ» Ἐκκλησιαστικοῦ πυρῆνος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Οὐτρέχτης (ἐν Ὁλλανδίᾳ)¹⁵⁵.

»Ἡ οὕτω προελθοῦσα νέα Δυτική Ἐκκλησιαστική «καθολική» μερίς ἀνεκέρηξεν ἑαυτὴν **Καθολικὴν Ἐκκλησίαν** τῆς Δύσεως, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς παπικῆς κυριαρχίας καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς δογματικῆς πίστεως **Παλαιοκαθολικὴν**, ὀνομασθεῖσαν. Οὕτω προέκυψαν Ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες καὶ ἐπισκοπαί, περιλαμβάνουσαι τέως Ρωμαιοκαθολικούς ἐν Γερμανία, Ἑλβετία, Ὀλλανδία, Κροατία, Τσεχοσλοβακία, Πολωνία (βραδύτερον καὶ ἐν Ἀμερικῇ). Αὗται ἀπορρίψασαι μετὰ **τοῦ παπικοῦ δόγματος** καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέοντας Ρωμαιοκαθολικούς δογματικούς νεωτερισμούς, συνειδὸν ἑαυτάς ὡς **ἀναβίωσιν τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας** ἐν τῇ Δύσει καὶ διὰ τοῦτο, ὡς φυσικῶς, πρὸς τὴν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς γνήσιας Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔνωσιν φερομένης.

»Διὰ τοῦ Δυτικοῦ τούτου παλαιοκαθολικοῦ κινήματος προέκυψεν, ὡς ἦτο φυσικόν, πλουσιωτάτη καὶ ἐμβριθεστάτη ἐπιστημονικὴ γραμματεία **κατὰ τοῦ παπικοῦ δόγματος καὶ τοῦ παπικοῦ ἐν γένει θεσμοῦ**. Ἀκμὴν παρουσιάζει ἡ ἐν λόγῳ γραμματεία κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης παλαιοκαθολικῆς γενεᾶς, ἣτις εἶχετο μετὰ μεγαλυτέρου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐνεργητικότητος τοῦ καθολικοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἐκκλησίας¹⁵⁶.

Ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ δὲν συμπεριελήφθησαν οἱ ὑπὸ τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου (1962) ψηφισθέντες δέκα ἕξι ὅροι καὶ διατάγματα, ὡς καὶ αἱ μετὰ ταῦτα κυκλοφορήσασαι βούλαι καὶ διατάξεις τοῦ Παπισμοῦ διότι δι' αὐτῶν οὐδεμία νεωτέρα κακοδοξία προσετέθη, εἰ μὴ μόνον ἡ ἐπικαιροποίησις τῶν κακοδοξιῶν καὶ αἰρέσεων τοῦ Παπισμοῦ καὶ ἐπεβλήθη ἡ ἐν τοῖς πράγμασι πλήρης ἐκκοσμίκευσις Αὐτοῦ.

1. Τό «πρωτεῖον» τοῦ ἐπισκόπου - πάπα Ρώμης νοεῖται ὑπὸ τοῦ Παπισμοῦ ὑπὸ τὰς ἐξῆς ἐννοίας: α) τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ «Ἀποστολικοῦ πρωτείου» ἐν τῷ Ἀποστόλῳ Πέτρῳ [de apostolici primatus in beato Petro institutione]· β) τῆς διηγετικῆς συνεχείας τοῦ πρωτείου εἰς τοὺς Ρωμαίους Ποντίφηκας [de perpetuitate primatus Petri Romani pontificis]· γ) τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας τοῦ πρωτείου τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκος [de vi et ratione primatus Romani Pontificis]· καὶ δ) τῆς ἀλαθῆτους ἀρχῆς τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκος [De Romani Pontificis infallibili magisterio]. Πρβλ. Ἀγ. Νεκταρίου «Μελέτη Ἱστορικὴ περὶ τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος» σ. 8.
2. Πρβλ. + Παν. Μπρατσιώτου «Ἡ ἐργασία κατὰ τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας», σελ. 12 καὶ + Κ. Μουρατίδου «Ἡ οὐσία καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας», σελ. 37.
3. Πρβλ. καὶ Θεοφυλάκτου εἰς τὸ κατὰ Ματθ. ιστ' **18**. «Αὕτη ἡ **ὁμολογία**, ἣν ὠμολόγησε Πέτρος, **θεμέλιον** μέλλει εἶναι τῶν πιστευόντων, ὥστε πάντα ἄνθρωπον μέλλοντα κτίζειν τὸν τῆς πίστεως οἶκον, ταύτην τὴν **ὁμολογίαν ὑποτιθέναι** θεμέλιον». Ὁρθῶς δὲ παρατηρεῖ καὶ ὁ καθηγητὴς Κ. Καβαρνός ἐν τῷ συγγράμματι του «Τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν», σελ. 8-9, ὅτι, ἐάν ἡ θεμελίωσις τῆς Ἐκκλησίας ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κυρίου προσωπικῶς ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, τὸ θέμελιον τοῦτο θά ἦτο **καθαρῶς ἀνθρώπινον**, μέ ὅλας τὰς συνακολουθούσας συνεπειάς. Ἄλλ' ἡ Γραφὴ ρητῶς διακηρύσσει ὅτι **«θεμέλιον** τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μόνον ὁ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστός» (Α' Κορ. Γ' 11 κ.ά).
4. Πρβλ. καὶ + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Παπαδοπούλου μν. ἔργ., σελ. 9, ἐνθα καὶ σχετικὴ γνώμη τοῦ ἀγίου Ἀβγουστίνου περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ χωρίου «...Ἐκεῖνο ὅπερ διετάχθη τῷ Πέτρῳ – ἡ ποιμανσις δηλ. τῶν προβάτων καὶ ἡ βοσκή τῶν ἀρνίων – οὐ μόνον Πέτρος ἔλαβεν, ἀλλὰ πάντες οἱ Ἀπόστολοι ἤκουσαν, ἔλαβον καὶ διεφύλαξαν». Ἐφεσ. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρ. Ε' 2.
5. Ἐφεσ. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρ. Ε' 2.

6. Αγ. Ἰωάν. Χρυσοστόμου Ὁμιλ. ΜΗ', Ἐ.Π. Migne τ. 53, σ. 568 «...Ἀνακαλύπτει αὐτῶν τό συνειδός καί πρὸς τό πάθος (σ.σ. τῆς φιλαρχίας) ἀποκρίνεται, οὐχ ἀπλῶς πρὸς τὰ ρήματα· προσκαλεσάμενος γάρ παιδίον, εἶπεν. Ἐάν μὴ στραφῆτε καί γίνεσθε ὡς τό παιδίον τοῦτο οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἡμεῖς μὲν γάρ, φησίν, ἐξετάζετε τις μείζων, καί περὶ πρωτείων φιλονικεῖτε· ἐγὼ δὲ τὸν μὴ πάντων ταπεινότερον γενόμενον οὐδέ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκεῖ ἄξιον εἶναι φημί». Καί κατωτέρω, αὐτόθι, σ. 570. «...Εἶδες πῶς... ἰάσατο τῆς κενοδοξίας τό ἔλκος; πῶς ἐπαίδευσε μηδαμοῦ τῶν **πρωτείων** ἐρᾶν;».
7. Πρβλ. Αγ. Ἰωάν. Χρυσόστ, Ὁμιλ. ΞΕ', Ἐ.Π. Migne τ. 58, σελ. 617.
8. Πρβλ. Αγ. Ἰωάν. Χρυσοστόμου «Εἰς Ἰωάν. Ὁμιλ. 88.1, Ἐ.Π. τ. 59, σ. 477 ἔξ. καί εἰς Ματθ. Ὁμιλ. 77, 6. Ἐ.Π. τ. 58, σ. 709. Ὡσαύτως, Δογματ. Π. Τρεμπελ. τ. β', σελ. 395, ἔξ. καί βιβλ. αὐτόθ. «...Κατὰ τὸν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, ἐπειδὴ ὁ Πέτρος «ἀκράτῳ δείματι καταληφθεὶς ἠρνήσατο τρεῖς τὸν Κύριον» ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀρχιερέως, «θεραπεύει τό πεπονθὸς ὁ Κύριος καί ἀνταπαιτεῖ ποικίλως τὴν εἰς τρίτον ὁμολογίαν», ἵνα «τό ἐν τριπλῶ γεγονὸς εἰς ἀπάρνησιν καταργηθῆ πλημμέλημα». Καί «διὰ τοῦ φάναι τὸν Κύριον βόσκε τὰ ἄρνια μου, **ἀνανέωσις** ὡσπερ τις τῆς ἤδη δοθείσης ἀποστολῆς αὐτῷ γενέσθαι νοεῖται, τὸν μεταξύ λύουσα τῶν πταισμάτων ὀνειδισμόν καί τὴν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας μικροψυχίαν ἐξαφανίζουσα... Ἐξαιτεῖ δὲ εἰπεῖν εἰ καί πλέον τῶν ἄλλων ἀγαπᾷ, ὡς πλείονα τῶν ἄλλων τὴν ἀφεισιν κομισάμενος...». Ἐπιμαρτυρεῖ δὲ περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐπεισοδίου τούτου καί ὁ Ἰσιδωρος παρατηρῶν, ὅτι «ἡ τριπλῆ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον περὶ ἀγάπης ἐρώτησις δέν ὠφείλετο εἰς ἄγνοιαν τοῦ δεσπότη, ἀλλὰ τό **τριπλοῦν** τῆς ἀρνήσεως τῷ **τριπλῶ** τῆς συγκαταθέσεως ὁ ἀγαθὸς ἰατὴρ ἐξωστράκισε» .
9. Τό ὑπόλοιπον μέρος τῆς βαρυσημάντου ταύτης ἐπιστολῆς, δι' ἧς πανηγυρικῶς ὡσαύτως ἀποδεικνύεται τό ὅλως ἀβάσιμον καί ἀστηρικτον τῶν διεκδικήσεων τοῦ Παπισμοῦ περὶ «πρωτείου κλπ.» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, θά δημοσιεύσωμεν ἐν τῷ οἰκείῳ κεφ., ἐν τοῖς ἐπομένοις.
10. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος Στουδίτης ὀνομάζει τὸν Ἰωάννην «ἰσόπετρον» (Ε. Π. Migne, τ. 99, 784)· ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καλεῖ ἀμφοτέρους τοὺς ἀποστόλους «ἰσομόρους ἀξίας», «ἰσομόρους αὐθεντίας» (αὐτόθι 77, 112)· ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει, ὅτι «ὁ Πέτρος καί Ἰωάννης ἀνεδέξαντο τὴν ἐπιστάσιαν («ἐπιτροπήν») τῆς Οἰκουμένης» (αὐτ. 56, 476), εἰς ἄλλην δὲ Ὁμιλίαν του προσθέτει ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι «ἄρχοντες εἰσι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χειροτονηθέντες» ἄρχοντες οὐκ ἔθνη καί **πόλεις διαφόρους λαμβάνοντες**, ἀλλὰ πάντες κοινῇ τὴν οἰκουμένην ἐμπιστευθέντες» (αὐτόθι τ. 51 σ. 93). Ἐπίσης ὁ ἅγιος Κυπριανὸς γράφει: «... Ὅπερ ἦν πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις τό αὐτό καί παρὰ τῷ Πέτρῳ, τουτέστι πάντες ἦσαν πεπροικισμένοι τῇ ἰδίᾳ τιμῇ καί ἐξουσίᾳ».
11. Πρβλ. καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 9-10.
12. Αγ. Εἰρηναίου, Adversus Haereses III 3, 3-Apud Euseb. V, 6, 1-3.
13. Homiliac Aelfric, Passio S. S. Apostol. Petri et Pauli (London, 1844, σελ. 369, 371).
14. Αγ. Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου, Muralis, in Iob, 28, 14.
15. Διατεσσάρων Εὐαγγέλιον [Εἰς Ἄγ. Ἐφραίμ, Sir. S. Mg.].
16. Ἡ ἀνατολικὴ ἔκφρασις «Θύρα» σημαίνει τὰς δυνάμεις, ἐπειδὴ εἰς περιπτώσεις πολέμου ἢ ἄλλου ἐξωτερικοῦ κινδύνου αὐταὶ συνεκεντροῦντο εἰς τὰς θύρας τῶν ὠχυρωμένων πόλεων. Ἡ ἔννοια αὕτη..., περισσότερον γενικευμένη, χρησιμοποιεῖται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐκ τούτου αἱ ἐκφράσεις ὅπως «ἡ Ὑψηλὴ Θύρα»... Αὕτη ἡ μεταφορὰ ἦτο συνήθης μεταξὺ τῶν Ἑβραίων...
17. Πρβλ. Αγ. Αὐγουστίνου, In concion II super Psalmum XXX' In Psalm. LXXXVI· Epistola CLXV ad Generosum· traetati VII CXXIII et CCXXIY in Ioannem. Serme CCLXX in di Pentecostes, V· Serme CCXLIV καί CCXIV' in Psalm LXIX· Serme XXIX de Sanetis. De Baptism, II, 1. Αγ. Χρυσόστ. Ὁμιλ. 4 εἰς Εὐαγ. Ματθ. 16, 18, Ὁμιλ. 51η. 55η, 65η καί 83η. Αγ. Κυρίλλ. Ἀλεξανδρείας, «εἰς Ἡσαΐαν», Βιβλ. 4ον, Λογ. 2ος «περὶ Ἄγ. Τριάδος» 4' «εἰς τό κατὰ Ἰωάν. Εὐαγ. 21, 42. Αγ. Ἰερωνύμου. In Setum. Matthaeum Liber VI' Adversus Iovinianum, lib. I· In Psalmun LXXXVI' Epistola XV ad Dama-sum, 2· Αγ. Κυπριανὸς Epist. XXVII de Lapsis, Epist XXXIII, in initid. Epist. LXXHI ad Lubaianum. De Unitate Ecclesiae, IV Αγ. Ἀμβροσίου, De Lucarnatione Domin, Sacrament, 5, Liber VI Comment, in Evang. Lucae 9. Comment, in Ephes, 2· Epist, ad Damasum Αγ. Ἰωάν. τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ὁμιλία περὶ Μεταμορφώσεως, Τερτυλλιανοῦ, De Pudiedia, 21 · De Praescriptionibus Haereticorum XVI et XXII· Αγ. Ἀθανασίου κατὰ Ἀρειανῶν 3. Αγ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ὁμιλία 2α, 18· Αγ. Γρηγορίου Νύσσης, Ἐγκώμιον εἰς τὸν Αγ. Στέφανον, 2. Περί τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου Αγ. Βασιλείου, «εἰς τό Β' κεφ. τοῦ Ἡσαΐου», Κατὰ Εὐνομίου» 2, 4* Αγ. Ἐπιφάνιου, «Κατὰ αἰρέσεων, 59· Αγ. Ἰλαρίου, De S. S. Ininitate liber II et VI· Αγ. Γρηγορίου τοῦ

μεγάλου [Ρώμης], *Moralia in Iob*, XXVIII, 14' *Comment in Psalm. CI*, 27' Αγ. Ἰσιδώρου τοῦ Ἰσπάλεως, *de Officiis lib*, II, 5· άγ. Βέδα, *In qua est, super Exoduni, cap. XIII, in recapitulatione* Homil, *de Feria III Palmarum in cap. XXI Ioannem· Βασιλείου Σελευκείας*, Λόγος 25ος· Αγ. Πέτρου Χρυσολόγου. «Ὁμιλία 55, περί τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου καί Ὁμιλία 74' Ὁριγένους εἰς Ἱερεμίαν, Ὁμιλία 16' «Κατά Κέλσου, βιβλ. 3ον, 28· «Σχόλια εἰς τήν πρός Ρωμ. ἐπιστ. 5» Ὁμιλία 7' εἰς Ἡσαΐαν Αγ. Εὐσεβίου Ἀλεξανδρείας [ἐπισκόπου Λαοδικείας], Ὁμιλία περί Ἀναστάσεως· Θεοδώρητου, ἐπιστ. 77' εἰς τήν Α' Κορινθ. 3, 10, πρός Εὐάλιον, ἐπίσκοπον Περσίας· Αγ. Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, ἐπιστ. 235', 1· Θεοφύλακτου εἰς Ματθ. 16, 18' Αγ. Hinemari τῆς Reims, in *Opusculi XXXIII adversus Hinemari Laudunensis episcopum*, Vet XIV· Αγ. Ἰππολύτου, εἰς τὰ Αγ. Θεοφάνεια, 9· Αγ. Παυλίνου, ἐπιστολή XXVII ad Severum, 10.

[18.](#) Πρβλ. + Νικολ. Μητροπ. Αξώμης, «Τό Συνοδικόν πολίτευμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας», σελ. 8-20, 23-34 καί 57-66.

[19.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 1, καί + Παν. Τρεμπέλα, μνημ. ἔργ., τ. Β', σελ. 396 καί βιβλ. αὐτόθι.

[20.](#) Περί τῆς διακρίσεως τῶν ἀποστόλων ἀπό τοὺς λοιποὺς μαθητάς ἰδέ Λουκ. στ' 13.

[21.](#) Μαθηταὶ ὀνομάζονται ἐνταῦθα οἱ πιστοὶ ὅπως καί οἱ μετὰ τήν Πεντηκοστὴν πιστεύσαντες.

[22.](#) Ὁρθῶς παρετήρει ὁ ξένος θεολόγος A. Bengel ὅτι, ἂν «αἱ κλεῖδες» εἶχον δοθῆ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον, οὐχί δέ καί εἰς τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, μέ τήν ἔννοιαν τῆς παροχῆς «πρωτείου» εἰς αὐτόν, μετεβιβάζετο δέ ὑπ' αὐτοῦ ἡ ἐξουσία αὐτῆ κατά πνευματικὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, τότε οὐ μόνον ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἔδει νά ἔχη ἡγετικὸν «πρωτεῖον» ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καί ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, μετὰ τὸν θάνατόν του, ἔδει νά ἔχη τό αὐτό «πρωτεῖον» καί ἔναντι τῶν λοιπῶν ἐπιζώντων ἐπίσκοπων. [Πρβλ. + Ἰωάν. Κολιτσάρα, «Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία», σελ. 43]. Ὡς θά ἀποδείξωμεν ὁμῶς ἀπολύτως ἐν τῇ παρουσίᾳ οὐδέν «πρωτεῖον» καί δὴ «ἐξουσία» εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ἐξ οὗ καί ἔγραφον οὗτοι καί ἐνήργουν ἐν γένει ὅλως ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ρώμης, μετὰ τὸν θάνατόν του, οὐ μόνον ἔναντι τῶν ἐπιζώντων ἀποστόλων δέν εἶχε «πρωτεῖόν» τι, ἀλλὰ καί ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἀργότερον καί μέχρι τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου, οὐδ' ἔναντι τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων εἶχεν ἔστω καί «τιμητικὴν» ἀπλῶς διάκρισιν.

[23.](#) Πρβλ. καί + Παν. Τρεμπέλα, μνημ. ἔργ., τ. Β', σελ. 396.

[24.](#) Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 312.

[25.](#) Αγ. Ἰωάν. Χρυσοστ. Ὁμιλ· ΝΘ', Ἐ.Π. Migne τ. 58, σελ. 586, «...Ἐάν δέ καί τούτων παρακούση, εἰπέ τῇ Ἐκκλησίᾳ· τουτέστι τοῖς **προεδρεύουσιν**».

[26.](#) Αγ. Ἰωάν. Χρυσοστ. Ὁμιλ· ΞΔ', Ἐ.Π. Migne, τ. 58, σελ. 612 «Ὅταν καθίση ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, τότε καί ὑμεῖς καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους φησί· δηλῶν ὅτι καί **συμβασιλεύσουσι καί κοινωνήσουσι** τῆς δόξης ἐκεῖνης».

[27.](#) Περί τῆς **ἰσοτιμίου** ἀποστολικῆς χάριτος ἢ ιδιότητος πάντων τῶν Αγ. Αποστόλων ὁ Αγ. Ἰωάν. ὁ Χρυσόστ. γράφει ἐπίσης [Ἐ.Π. τ. 61, σ. 62]. «Εἰς Α' Κορ. ὁμιλ. 8, 4: «Ἄρχοντες γάρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χειροτονηθέντες οἱ ἀπόστολοι· ἄρχοντες οὐκ ἔθνη καί πόλεις διαφόρους λαμβάνοντες, ἀλλὰ **πάντες κοινή** τὴν οἰκουμένην ἐμπιστευθέντες». Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καί ἐν τῇ 44 Ὁμιλ. εἰς Ψαλμ. [Ἐ.Π., τ. 55, σ. 202] ὡς καί ἐν τῇ «Ὅτι χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις» [Ἐ.Π., τ. 51, σ. 93].

[28.](#) Ἡ αὐτὴ ἀλήθεια σαφῶς διακηρύσσεται καί ἐν τῇ Α' Καθολ. ἐπιστολῇ [Ε' 1] τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐνθα οὗτος παρακαλεῖ τοὺς «προεσβυτέρους» τῶν ἐν «διασπορᾷ» Ἐκκλησιῶν ὡς ἀπλοῦς **συμπροεσβύτερος** καί οὐχί ὡς ἡγούμενος-μονάρχης τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί ἀντιπρόσωπος τοῦ Κυρίου.

[29.](#) Ὑψίστην σημασίαν ἔχουσι καί τὰ ἐν τῷ στιχ. 9 τοῦ αὐτοῦ Κεφ. τῆς πρός Γαλ. ἐπιστολῆς ἀναγραφόμενα, «Ἰάκωβος καί Κηφᾶς (Πέτρος) καί Ἰωάννης, οἱ **δοκοῦντες** στυλοὶ εἶναι...», διότι οὐχί μόνον χαρακτηρίζεται δι' αὐτῶν καί ὁ ἀπόστ. Πέτρος ὡς ἀπλοῦς «στυλος» τῆς Ἐκκλησίας, ὁμοῖος μέ τὸν Ἰάκωβον καί τὸν Ἰωάννην, ἀλλὰ καί εἰς τὴν σειρὰν τῆς ἀναγραφῆς τῶν ὀνομάτων ἀναφέρεται μετὰ τὸν ἀπόστ. Ἰάκωβον. Γράφων δέ αὐτόθι ὁ θεῖος Παῦλος περί τῶν «**δοκοῦντων**», ἐντόνως τονίζει τὴν **ἰσοτιμίαν** του πρός αὐτούς.

[30.](#) Ρητῶς τονίζεται ἐν τῇ Κ.Δ., ὅτι «κεφαλὴ» τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Κ. ἢ .Ι. Χριστός [Ἐφεσ. Α' 22.23 καί Κολ. Α' 18]. Ἐφόσον δέ τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἓν, κατά τὰς σαφεῖς ἐπίσης μαρτυρίας

τῆς Γραφῆς [ἀπλῶς χωριζόμενον εἰς δύο τμήματα, ἤτοι τό Θριαμβεῦσαν – καί εύρισκόμενον ἤδη ἐν τῷ παραδείσῳ – καί τό στρατευόμενον, τό εύρισκόμενον ἐπί τῆς Γῆς], δέν δύναται, ἀναντιρρήτως, νά ἔχη δύο κεφαλάς, ἄλλην δηλ. ὄρατὴν καί ἄλλην ἀόρατον, ὡς ἐξαρκόμενον, ἄλλως τε, ἐκ τῆς μοναδικῆς **κεφαλῆς** του, ἤτοι ἐκ τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ καί ἀπ' εὐθείας διοικούμενον, ἀλλά καί **ζωογονούμενον** ὑπ' αὐτοῦ. [Ἀποκαλ. Β' καί Γ', Ἐφεσ. Δ' 11-16 κ.ἄ.]. Ρητῶς ἐπίσης καί ἐπανειλημμένως διακηρύσσεται ἐν αὐτῇ, ὅτι πάντες οἱ πιστοί [εἴτε ἀπόστολοι, εἴτε προφῆται κλπ.] εἶναι ἀπλῶς **μέλη** τῆς Ἐκκλησίας [Α' Κορ. ΙΒ' 12-31 κ.ἄ.], συναρμολογοῦνται δέ ὑπό τοῦ Κυρίου καί συλλειτουργοῦσιν, ὅπου ἕκαστον ἐτάχθη, πρὸς ἀποτέλεσιν, ἐν τῷ **πληρώματι τῶν καιρῶν**, τοῦ σώματος αὐτῆς.

[31.](#) Augustine, in. Joh. traete, 47, 3. Πρβλ. καί «Ἀγ. Κυπριανοῦ, De Unitate Ecclesiae, V. «Πάντες ὁμοίως εἰσὶ ποιμένες, παρ' ὅτι ἐν ἐστὶ τό ποιμνιον. Καί τοῦτο ὁμοφρόνως ὑπό τῶν Ἀποστόλων ποιμαίνεται».

[32.](#) E. Auvray, Theodori Studitis praepositi paria catecliesis, Paris ii 1891, σελ. 55. Παρά Mansi XXXVII, 138, σημ. 1.

[33.](#) E.Π. Migne, τ. 123, σ. 320.

[34.](#) Mansi XXXVII, 889-909. Ἐδημοσιεύθη ὑπό Μ. Γεδεών, ὡς ἀνεκδότος ἐγκύκλιος τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου Ἱερεμίου Γ' (727), ἐξ ἀνεκδότου κώδικος τοῦ Κριτίου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1872. Ὁ L. Petit ἔδημοσίευσε τὴν Ὁμολογίαν ἐν τῇ σειρᾷ Mansi ἐξ ἀγιοταφικοῦ κώδικος.

[35.](#) Κατὰ τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου διευτρώθη ἡ ἔνστασις, ὅτι ἡδύνατο ὁ Κύριος νά δώσῃ τὴν «Ἀποκάλυψιν» εἰς τὸν Ἰωάννην, ὡς ἰδιαίτερον πνευματικὴν-προφητικὴν δωρεάν ἢ χάριν, ἀσχετῶς τῆς ἡγετικῆς ἢ μὴ θέσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῷ σώματι τῶν 12 Ἀποστόλων – ἢ καί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἀλλά καί ἡ ἔνστασις αὐτῆ εἶναι ἀβάσιμος. Διότι ἡ «Ἀποκάλυψις» δέν εἶναι ἀπλή πνευματικὴ (προφητικὴ) **δωρεά-χάρισμα**. Ἐν αὐτῇ περιελήφθησαν προσέτι καί **εἰδικαὶ κρίσεις**, ἀλλά καί **ἐντολαί** τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους-Ἀγγέλους τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας, ἵνα διαβιβασθῶσιν, ὡς προείπομεν, αὐταὶ πρὸς αὐτοὺς **διὰ τοῦ Ἰωάννου**. Ἐάν λοιπὸν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ὁ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοποτηρητὴς καί ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καί ἡ... **ὄρατὴ κεφαλὴ** τῆς Ἐκκλησίας, θά ἦτο ἀδύνατον ὁ Κύριος νά τὸν ἀγνοήσῃ καί νά διαβιβιάσῃ τὰς διὰ τοὺς ρηθέντας ἐπισκόπους κρίσεις καί ἐντολάς Του διὰ τοῦ Ἰωάννου. Διότι τοῦτο θά ἀπετέλει **περιφρόνησιν** τοῦ... ἀντιπροσώπου του, ἢ **ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης** εἰς αὐτόν...

[36.](#) Τό κατὰ Ματθαῖον μόνον Ἰ. Εὐαγγέλιον ἐγράφη ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν, ἀλλά καί τοῦτο ταχέως μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καί πάλιν, καίτοι, ἐκτός τῶν ὡς ἀνωτέρω, ἐπίσημος τότε γλῶσσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἦτο ἡ **Ρωμαϊκὴ** καί οὐχὶ ἡ **Ἑλληνικὴ**.

[37.](#) Ρωμ. ἐν προοιμίῳ Β' 274.

[38.](#) Εἰρηναίου ΙΙΙ, 3, 2-Μ. 7, 849.

[39.](#) Παρ' Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. V, 24, 16 καί 9-11, Μ. 20, 508 καί 497.

[40.](#) «Ecclesiae catholicae matrix et radix». Epist. Ad Cornelium 4 § 3, m. 3, 733. «Ad Petri cathedram adque ad ecclesiam principalem unde unitas sacerdotalis exorta est». Epist. XII ad Cornelium § 14 in. 3. 844.

[41.](#) Epist. 72, 3 m. 3, 1039.

[42.](#) De eccl. unit., 4. m 4,515.

[43.](#) «Σχετικῶς καί Ἠλίας ὁ Μηνιάτης (παρά Sugie, μν. ἔργ. IV, σελ. 410) παρατηρεῖ: «Καὶ ἂν εἶναι καί τινες τῶν Ἀγ. Πατέρων ὅστις γράφων πρὸς τὸν Ρώμης ἐπίσκοπον ἠθέλησε νά τὸν ἐγκωμιάσῃ... τὰ ἐγκώμια πρέπει νά νομίζωνται δόγματα; Ὁχι». Ματαιῶς ὁ Sugie (μν. ἔργ. 52) ἐκβιάζει τό σαφῶς ἐκπεφρασμένον νόημα τοῦ 28^{ου} κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καθ' ὃν «...τῶ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διὰ τό βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα...», καί ἀντιβάλλον αὐτόν πρὸς τὸν 3ον κανόνα τῆς Β' Οἴκουμ., καθ' ὃν «τόν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς **τιμῆς** μετὰ τὸν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον...», **ζητεῖ** νά ἀποδείξῃ ὅτι τὰ πρεσβεῖα τῆς Ρώμης δέν ἦσαν ἀπλᾶ πρεσβεῖα τιμῆς [Mansi VII 445... Τό νόημα ἀμφοτέρων τῶν κανόνων εἶναι σαφές... Τό ἐάν δέ ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου γράφει πρὸς τὸν Λέοντα τὸν μέγαν..., ὅτι «διὰ πάντα ὑμῖν τό πρωτεύειν ἀρμόττει» [Μ. 54, 847] καί ὅτι «εἴτε πολλῶν προνομίων κοσμεῖται ὁ ὑμέτερος θρόνος, ὃν Πέτρος καί Παῦλος θρόνον εὐγενέστατον κατέστησαν», οἱ δέ πατέρες τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πρὸς αὐτὴν δογματικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λέοντος, ἀνεφώνησαν «Πέτρος διὰ

Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησε» [Mansi VI, 971], καί οἱ Μάξιμος Ἀντιοχείας, Ἰωάννης ὁ Σεβαστείας, καί Νουνέχιος ὁ Λαοδικεῖας ἀποκαλοῦσι... τόν Λέοντα πατέρα ἡμῶν [Mansi αὐτόθι 1055], καθώς καί ἄλλαι τινές φράσεις φιλοφροσύνης εἴτε ἐλέχθησαν, εἴτε ἐγράφησαν ἐν τοῖς πρακτικοῖς, ταῦτα οὐδέν ἀποδεικνύουσιν, ἐφόσον ἤθελον ἐξετασθῆ... καί ἐρμηνευθῆ καί ὑπό τῆς ἀνέκαθεν ἐπικρατησάσης ἐν τῇ διοικήσει πασῶν τῶν ἐν Ἀνατολῇ Ἐκκλησιῶν πράξεως...».

- 44.** Hieronym. Epist. 146 ad Evangelum § 1 «Ubi cumque fuerit episcopus sive Romae. Sivi Constantinopoli... ejusdem meriti, ejusdem est et sacerdotium... Omnes Apostolorum successores sunt». Ἐκ τῶν νεωτέρων συμβολικῶν βιβλίων ἡ Ὁμολογία Κριτοπούλου θίγει εἰδικώτερον τά κατά τήν ἰσότητά τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν... «Οὐδεῖς γάρ τούτων κατεπαίρεται τῶν ἄλλων, οὐδέ καθόλου κεφαλή τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀξιοῖ τις ἐκείνον καλεῖσθαι... Ταῦτα οὖν εἰδότες οἱ ἀγιώτατοι... πατριάρχαι τῆς καθόλου Ἐκκλησίας... οὐδένα θέλουσι καθόλου κεφαλὴν ὀνομάζειν, ἀρκοῦμενοι τῇ τεθεωμένῃ καί παντοδυνάμῳ κεφαλῇ, τῇ δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καθημένη... Οὐ μόνον δ' ἐν ἄλλου πατριάρχου διοικήσει κωλύονται οἱ λοιποὶ ἀρχιερατικόν τι τελέσαι, ἀνευ προτροπῆς τοῦ γνησίου, ἀλλά καί ἂν εἰς τινα τῶν ὑπ' αὐτόν τελουσῶν διοικήσεων γένοιτό ποτε πατριάρχης, οὐδέν ἀρχιερατικόν τι δύναται ἐνεργῆσαι ἄκοντος τοῦ γνησίου...» [Ι. Καρμίρη II σελ. 560-561]. Καί Μελέτιος ὁ Πηγᾶς ἐν τῷ «Λόγῳ περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἡ ἀληθῆς Καθολικὴ Ἐκκλησία...», γράφει: «Πέτρος οὐδένα τρόπον τῶν Ἀποστόλων ἦν ἀρχή, εἰ καί πρωτεία ἐν Ἀποστόλοις ἀπενεγκάμενος, ἀλλ' ὡς συναπόστολος, οὐχ ὡς ἀρχὸν ἀποστόλων..., ὡς κορυφαῖος, ἕνα σὺν τοῖς λοιποῖς συμπεραίνων χορόν» [σελ. 586]. «Πέτρος ἀδελφός ἐν ἀδελφοῖς, τουτέστιν οὐ κεφαλή οὐδέ πατήρ· τοῦτο γάρ Χριστός» [σελ. 596, παρὰ Junge, μνημ. ἔργ. VI, σελ. 349].
- 45.** Πρβλ. καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 10-15.
- 46.** Ἡ Α' καθολ. ἐπιστολή τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐγράφη, κατά τήν ὁμολογίαν πάντων σχεδόν τῶν ἐρευνητῶν, μετὰ τήν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἣν προφανῶς εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἐκ τούτου δέ αἱ πολλαὶ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὁμοιότητες. Δεδομένου λοιπόν ὅτι ἡ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή ἐγράφη μεταξύ τοῦ 60-62 μ.Χ. ἐκ τοῦ **δεσμωτηρίου**, προφανῶς τῆς Καισαρείας [Πράξ. ΚΔ' 27], ἄρα ἡ Α' καθολικὴ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐγράφη ἀργότερον, ἐν Βαβυλώνι τῆς Αἰγύπτου, καί δὲν ἀπευθύνεται αὕτη καί πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Ρώμης, διότι ἀκριβῶς μέχρι τότε δὲν εἶχε μεταβῆ ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐκεῖ, ἢ ἐπινόησις δέ θεολόγων τινῶν τῆς Παπικῆς Κοινότητος, ὅτι γράφων ὁ ἀπόστολος Πέτρος «Βαβυλώνα» ἠννῶει ἀλληγορικῶς τήν Ρώμην, εἶναι ἀναξία καί ἀνασκευῆς. Διότι οὐδεὶς λόγος συνέτρεχε νά προσφύγῃ οὗτος εἰς τοιαύτην ἀλληγορίαν, ὑπαρχούσης, ὡς προείπομεν, Βαβυλώνας, μέ ἀνθοῦσαν μάλιστα Ἰουδαϊκὴν παροικίαν. Ἡ ἀναφορὰ εἰς ἄλλην Βαβυλώνα με ἀλληγορικὴν ἔννοιαν προφανῶς θά ἐδημιουργεῖ σύγχυσιν.
- 47.** Π. Τρεμπέλα, Ἐρμην. τῶν ἐπιστ. τοῦ ἀποστόλου Παύλου, σελ. 624 καί τοῦ ἰδίου «Δογματικὴ...», τόμ. Β', σελ. 397.
- 48.** Ὁ ἅγιος πατήρ ὀνομάζει ἐπίσης τοὺς «κορυφαίους» ἀποστόλους ἀπλῶς «στύλους» τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καί ὁ ἅγιος Χρυσόστομος.
- 49.** Π. Τρεμπέλα, «Ἐρμην. τῶν Ἐπιστ. τοῦ ἀποστόλου Παύλου, σ. 624. «...Τό ὅτι δέ –ὁ ἀπόστολος Παῦλος– ἐπεχείρησε μετὰ τήν ἀπόλυσίν του ἐκ τῆς πρώτης φυλακίσεώς του [ἐν Ρώμῃ] καί τετάρτην περιοδείαν..., εὐρίσκειται μὲν σύμφωνον καί πρὸς ὑπαινιγμόν τοῦ Κλήμεντος Ρώμης [Α' Κορ. 5 «ἐπὶ τό τέγμα τῆς Δύσεως ἐλθῶν»], ἀποτελεῖ δέ τήν μόνην φυσικὴν ἐξήγησιν τῆς ἐν τῷ κανόνι τοῦ Moratori ἀπαντώσης φράσεως «profectionem Pauli ab urbe ad Spaniam», τῶν δύο τούτων μαρτυριῶν ὑποδηλουσῶν πιθανώτατα καί τήν πρὸς τὰ μέρη τῆς Σπανίας μετάβασιν τοῦ Παύλου κατά τόν ἐν τῇ πρὸς Ρωμ. ἐκφρασθέντα πόθον... ὡς χρόνος τῆς ὁδοιορίας ταύτης καθορίζεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων τό μεταξύ τῶν ἐτῶν 64-67 μ.Χ. χρονικόν διάστημα, τοῦ ἔτους 67 θεωρουμένου ὑπὸ τούτων ὡς ἔτους μαρτυρίου τοῦ Παύλου».
- 50.** Π. Τρεμπέλα, ἔρμην. τῆς πρὸς Ρωμ. ἐπιστολῆς, σελ. 10-11 καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 313.
- 51.** + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 10.
- 52.** Καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει τοὺς «ὄντας» τῶν ἐν Ρώμῃ Ἰουδαίων «ἀδελφούς» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς φυλετικῆς ἀδελφωσύνης.
- 53.** Πρβλ. + Π. Τρεμπέλα, ὑπομν. εἰς τὰς ἐπιστ. τοῦ Παύλου, σελ. 433-434, ἀποκλίνοντος ὑπὲρ τῆς γνώμης πολλῶν ἐρμηνευτῶν, ὅτι ἡ πρὸς Ἐφεσ. ἐπιστολή ἐγράφη εἰς Ρώμην, ἅμα τῇ ἐκεῖ ἀφίξει τοῦ ἀποστόλου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν γνώμην ἄλλων φρονούντων, ὅτι ἐγράφη ἐν Καισαρείᾳ

κατά τήν ἐκεῖ διετη ἔν «δεσποτηρίῳ» φυλάκισίν του. Συμφωνοῦντες μετὰ τῶν δευτέρων, διότι ἐν Ρώμῃ ὁ ἀπόστολος δέν ἐκρατήθη ἐν «δεσποτηρίῳ κατά τήν πρώτην «συνοδεία» μετάβασίν του, ἀλλά τῷ ἐπετρέπη νά παραμείνῃ «ἐν ἰδίῳ μισθώματι» [Πράξ. ΚΗ' 30], θά παρατηρήσωμεν, ὅτι, εἴτε ἐν Καισαρεία, εἴτε ἐν Ρώμῃ ἐγράφη ἡ ἐπιστολή αὐτή, ἀποτελεῖ πάντως ἀμάχητον μαρτυρίαν, ὅτι, ἐφόσον ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἶχε ταύτην ὑπ' ὄψιν του, ὅταν ἔγραφε τήν Α' Καθολ. ἐπιστολήν του, ἄρα ἔγραψε ταύτην ὅπωςδήποτε μετὰ τήν πρώτην μετάβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ρώμην. Τό ἐνδεχόμενον τῆς μεταβάσεώς του κατά τό ἐνδιάμεσον χρονικόν διάστημα ἀπό τῆς τυχόν ἐν Καισαρεία συγγραφῆς τῆς πρὸς Ἐφεσ. ἐπιστολῆς μέχρι τῆς εἰς Ρώμην πρώτης μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀποκλείεται ὡσαύτως ἀπολύτως, ὡς προανεπτύξαμεν, ἐκ τῆς ἐν ταῖς Πράξεσι [ΚΗ' 15-31] λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῆς μεταβάσεως ταύτης. Ἐάν δέ γίνῃ δεκτόν, ὅτι καί ἡ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή ἐγράφη ἐκ Ρώμης, τότε προσεπιβεβαιουῦται περισσότερο οὐ μόνον ἡ μὴ μετάβασις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ρώμην πρὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀλλά καί ἡ μετ' αὐτόν καί δὴ κατά τήν διάρκειαν τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του. Διότι ἀποκλείουσιν τοῦτο καί αἱ λοιπαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου αἱ γραφεῖσαι ἐν Ρώμῃ, ἐν αἷς, καί κατά τὰ προλεχθέντα, δέν μνημονεύεται ὁ ἀπόστολος Πέτρος παντελῶς.

- 54.** Ἔργα Ἰουστίνου ἐκδ. Otto, Ἀπολ. κεφ. 26-56. Κατά τό ἔτος 1574 ἀνεκαλύφθη ἐν Ρώμῃ ἡ ἐπιγραφή αὐτή «*Simoni Sancto deo Fidiu...*», ἤτοι «τῷ Σίμωνι Σάγκω θεῷ τῶν Σαβίνων». Ἡ ἐπιγραφή αὐτή καταδεικνύει, ὅτι ὁ ἀνδριάς ἦν ἀφιερωμένος οὐχί τῷ Σίμωνι μάγῳ, ἀλλά τῷ Σίμωνι Σάγκω, θεῷ τῶν Σαβίνων. Οἱ δέ ἐν Ρώμῃ χριστιανοὶ διὰ τήν διπλὴν προφορὰν τοῦ *Simoni καὶ Sancto*, διότι ἐπροφέρετο καὶ *Simoni Sancto*, ὑπεστήριζον τόν μῦθον καί τήν ἐπί τοῦ μύθου στηριζομένην πορείαν τοῦ Πέτρου εἰς Ρώμην, δεικνύοντες τόν ἀνδριάντα. Ἀλλ' ἤδη πλέον τό στηρίγμα κατέπεσε καί μετ' αὐτοῦ ὁ μῦθος καί ἡ παράδοσις.
- 55.** Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 326. «... Καί Λατῖνοι θεολόγοι τῆς περιωπῆς τοῦ L. Duchense ἀμφιβάλλουσι ἢ μᾶλλον δέν πιστεύουσι, ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐπεσκόπευσεν ἐν Ρώμῃ»· καί αὐτόθι ὑπ. 1. «L. Duchense, *Histoire ancienne de l' Eglise*, Paris I, 58».
- 56.** Τό σχετικόν ὡσαύτως χωρίον τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὅτι ὁ ἀπόστ. Πέτρος ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον Ρώμης τόν Κλήμεντα, ἀποδεικνύεται προδήλως παρεφθαρμένον ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Κλήμης ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος περὶ τό 88 ἔτος, ἤτοι εἴκοσι τοῦλάχιστον ἔτη μετὰ τόν θάνατον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. (Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 11). Ἀλλά καί ἐάν γίνῃ δεκτόν ὅτι ὁ Κλήμης ἐχειροτονήθη ὄντως ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐφόσον ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης Λίνος ἐχειροτονήθη ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἄρα εἶναι ὅλως πρόδηλον, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτής τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, χειροτονήσας καί τόν πρῶτον ἐπίσκοπον αὐτῆς. Διὰ τὰς χειροτονίας δέ ταύτας καί εἰς τὰς «*Διαταγὰς τῶν Ἀποστόλων*» (Β.Ε.Π. τομ. Β', σελ. 136-137) ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «...Τῆς δέ Ρωμαίων Ἐκκλησίας Λίνος μὲν ὁ Κλαυδίας **πρῶτος** ὑπό Παύλου, Κλήμης δέ, **μετὰ τόν Λίνου θάνατον**, ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου δεύτερος κεχειροτόνηται».
- 57.** Ἀνωτάτη ἀρχὴ πάσης κατ' ἔθνος ἢ αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ὑπό τοῦ συνόλου τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς συγκροτουμένη Σύνοδος, τῆς δέ «καθόλου» τοιαύτης ἢ «Οἰκουμενικῆς». Ἔργον δέ τῶν Ἰ. Συνόδων, καί δὴ τῶν Οἰκουμενικῶν, εἶναι ὅπως τήν ἐν τῇ Γραφῇ καί τῇ Ἰ. Παραδόσει **ἀληθειαν**, τήν ἀποτελοῦσαν συνειδήσιν καί ζῶν φρόνημα πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, διαμφισβητουμένην τυχόν ἢ νοθευομένην, καθορίζωσιν ἐπὶ τό σαφέστερον, συνεργούντος τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ὥστε «τῆς οὐρανίας φιλοσοφίας τὰ δόγματα» νά προσλάβωσι μὲν σαφήνειαν, ἀποδεικτικότητα καί ἀκρίβειαν, χωρὶς ὅμως νά ἀλλοιωθῶσι, κολοβοθῶσιν ἢ διαστραφῶσι...». Κριτήριον τῆς ἱερότητος τῶν Συνόδων καί τῆς «συνεργείας τοῦ Ἁγ. Πνεύματος» εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν εἶναι ἡ συμφωνία τῆς «συνειδήσεως» τῆς **ὅλης** Ἐκκλησίας, τοῦ ὅλου πληρώματος αὐτῆς. Ἐκ τούτου ὅμως δέν ἔπεται ὅτι τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ὁ λαός, χρεῖται τὰς Ἱεράς, Οἰκουμενικὰς ἢ μὴ Συνόδους, οὐδ' ὅτι ἀποφαίνονται οἱ ἐπίσκοποι ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' αἱ Ἰ. Σύνοδοι ἀποφαίνονται συνεργεῖα τοῦ Ἁγ. Πνεύματος περὶ τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπαρχούσης ἀπολύτου «**ἀληθείας**», ὁ δέ λαός – τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀναγνωρίζει ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅτι αὐταὶ δέν ἐξετράπησαν τοῦ προορισμοῦ καί τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν. Λεπτομερεστέραν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος ἰδέ εἰς + Παν. Τρεμ., «*Δογματική*», τ. Β', σελ. 401-408 καί βιβλ. αὐτ.
- 58.** + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 13.

59. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 50-57 καὶ 60-63.
60. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 48-49, 58-60 καὶ 66-67.
61. Αρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 13-17.
62. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 74.
63. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 75.
64. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 75-76.
65. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 76-77.
66. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 77.
67. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 78.
68. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 79. «Ὁ Τερτυλλιανὸς ἀποδίδει τιμὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, μόνον διότι αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἐν τῇ Δύσει Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία δι' ἣ καὶ κατατάσσει αὐτὴν μετὰ τῶν ἀποστ. Ἐκκλησιῶν τῆς Κορίνθου, τῶν Φιλίππων, τῆς Θεσ/νίκης καὶ τῆς Ἐφέσου. Τερτυλ. De praescripte XXXVJ).
69. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 80.
70. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 80-82.
71. Συν/μα Θ. καὶ Ἰ. Κανόνων Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. Β', σελ. 45, πρβλ. καὶ Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου «Οἱ Ἰ. Κανόνες», σελ. 143.
72. Ράλλη καὶ Ποτλῆ, Συν/μα τῶν θείων καὶ Ἰ. Κανόνων, Β', σελ. 58, πρβλ. καὶ Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου «Οἱ Ἰ. Κανόνες», σελ. 144.
73. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 135-136.
74. Ἡ Ε' καὶ ἡ Στ' Οἰκουμ. συνόδοι δὲν ἐξέθεντο Κανόνας, περιορισθεῖσαι εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀπασχολησάντων αὐτάς Χριστολογικῶν ζητημάτων, τὸ ἔργον δὲ τοῦτο ἐπετέλεσε συμπληρωματικῶς δι' ἀμφοτέρας ἡ ταύταις ἐπομένη «Πενθέκτη».
75. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 27-28.
76. Ἐν τῷ Κανόνι τούτῳ τῆς Α' Οἰκουμ. συνόδου δὲν ἐγένετο μνεῖα τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, διότι τότε δὲν εἶχε κἄν ἰδρυθῆ εἰσέτι ἡ Κωνσταντινούπολις, ἰδρυθεῖσα τῷ 330 μ. Χ. Ἐτονίσθη δ' ἐν αὐτῷ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας «ἔχει τὴν ἐξουσίαν πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, διότι, ἐγένετο ἀμφισβήτησις τῆς ἐπ' αὐτῶν «ἐξουσίας καὶ δικαιοδοσίας» του, ἐξ αἰτίας τῆς καθαιρέσεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου Λυκοπόλεως Μελετίου. Ἡ προστεθεῖσα ἀκολουθῶς πρότασις «ἐπειδὴ καὶ τῷ Ρώμης ἐπισκόπῳ τοῦτο σὺνήθες ἐστὶ, οὐδὲν ἄλλο ἀποτελεῖ εἰμὴ ἐπεξήγησιν καὶ βεβαίωσιν τῆς «ταυτότητος», τῆς «ὁμοιότητος» τῆς «κατ' ἔθος» ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἐπὶ πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κλπ. πρὸς τὴν ἐξουσίαν, ἣν εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης «ἐπὶ πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ». Ἡ λέξις «ἐπειδὴ» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «καθὼς, τοῦ ὅπως» (Πηδάλ. σελ. 129-130, ἐρμ. Στ' Καν. Α' Οἰκ. συνόδου, πρβλ. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., 98-99).
77. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 36.
78. Διὰ τοῦ κανόνος τούτου τῆς Β' Οἰκουμ. συνόδου δηνηκρινίσθη προσέτι, ὅτι τὰ «πρεσβεῖα» ἄτινα «κατ' ἔθος εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, ἦσαν ἀπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς» (primatus honoris) «διὰ τὸ εἶναι τὴν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν-βασιλεύουσαν», καὶ οὐχὶ «πρωτεῖα ἐξουσίας» (primatus potestatis). Ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐθεωρεῖτο «πρῶτος ἐν ἴσοις» (primus inter parie), ἢ «πρῶτος τῇ τάξει», μόνον διότι ἦτο ἐπίσκοπος τῆς βασιλευούσης καὶ οὐχὶ ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἡ αὐτὴ διευκρίνισις ἐγένετο σαφέστερον διὰ τοῦ ΚΗ' Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμ. συνόδου, ὃν παραθέτομεν ἐν τῇ συνεχείᾳ. (Πρβλ. καὶ + Αρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 23).
79. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 42
80. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 52.
81. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 55.
82. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 55.
83. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 58.
84. Τῆς Β' Οἰκουμ. συνόδου.
85. Εἶναι πρὸδηλον, ὅτι διὰ τοῦ Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμ. συνόδου οὐ μόνον ἀνανεοῦται καὶ ἐπεξηγεῖται ὁ Γ' Κανὼν τῆς Β' Οἰκουμ. συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθησαν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως ἴσα «πρεσβεῖα τιμῆς» πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, ἀλλὰ τροποποιεῖται

προσέτι καί ὁ Β' Κανὼν τῆς αὐτῆς συνόδου, διὰ τῆς ὑπαγωγῆς καί τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀσιανῆς, τῆς Ποντικῆς καί τῆς Θράκης, ἔτι δέ καί τῶν ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τοῦ Κανόνος τούτου διεμαρτυρήθη ὁ τότε Πάπας τῆς Ρώμης Λέων ὁ Α', ἀλλὰ μετὰ τὴν κατ' ἐπανάληψιν ἐπικυρώσιν του διὰ διαταγμάτων τῶν αὐτοκρατόρων Μαρκιανοῦ καί Ζήνωνος καί τῆς 131 Νεαράς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' ἀνεγνώρισεν οὗτος de facto τὰς εἰς τὸν ἐπίσκοπον-πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως χορηγηθείσας ὑπ' αὐτοῦ προνομίας (Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 44-48).

- [86.](#) Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 80.
- [87.](#) Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 92.
- [88.](#) Τῆς Β' Οἰκ. Συνόδου.
- [89.](#) Τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου.
- [90.](#) Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 125.
- [91.](#) Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 82.
- [92.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 15-17.
- [93.](#) Ἡ Α' Οἰκουμ. σύνοδος συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐν Νικαία, ἢ Β' ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἢ Γ' ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ ἐν Ἐφέσῳ, ἢ Δ' ὑπὸ τῆς αὐτοκρατ. Πουλχερίας καί τοῦ Μαρκιανοῦ ἐν Χαλκηδόνι, ἢ Ε' ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἢ ΣΤ' ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παγωνάτου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἢ Πενθέκτη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπίσης καί ἡ Ζ' ὑπὸ τῆς βασιλείσης Εἰρήνης ἐν Νικαία. Προήδρευσαν δέ τῆς μέν ΙΑ' ὁ ὄσιος Κορδοῦνης, οὐχί ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Πάπα, ἀλλὰ ὡς τῶν μάλλον πεφημισμένων ἐπισκόπων «διὰ τὰς ἀρετὰς καί τὴν ἡλικίαν» (πρβλ. Ἄγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 96), τῆς Β' ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Μελέτιος, τῆς ΙΓ' ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, τῆς Δ' ὁ Πάπας Λέων ὁ Ε', διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του, τῆς Ε' ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Εὐτύχιος, τῆς ΣΤ' ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ὁ Παγωνάτος, τῆς Πενθέκτης, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, ὁ ρινόμητος, καί τῆς Ζ' ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ταράσιος. Καί ἐκ τούτων πανηγυρικῶς, φρονοῦμεν ἀποδεικνύεται, ὅτι οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης δὲν εἶχον κἄν τό δικαίωμα συγκλήσεως τῶν Οἰκουμ. Συνόδων μέχρι τῆς ἀποκοπῆς των ἐκ τῆς Ἐκκλησίας καί οὐδέποτε ἐξήρτησαν τό κύρος τῶν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων συγκληθεῖσάν οἰκ. Συνόδων ἐκ τῆς ἐγκρίσεώς των. Πάντα δέ ταῦτα ὅπως καί τό ὅτι εἰς τινὰς Οἰκουμ. Συνόδους δὲν παρέστησαν κἄν αὐτοπροσώπως, εἶναι ἀμάχητοι ἐπίσης μαρτυρία, ὅτι πλέον τοῦ πρωτείου «τιμῆς» οὐδεμίαν διακεκριμένην θέσιν εἶχον οὗτοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μέχρι τοῦ σχίσματος. (Πρβλ. καί Ἰωάν. Καρμίρη. Τά Δογματικά καί συμβολικά μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», τ. Α', ἐκδ. 2α, σελ. 105 ἐξ.).
- [94.](#) Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ' καί Ι. Καν. τόμ. σελ. 44 καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 176-177.
- [95.](#) Πρβλ. Ἄγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 276-288.
- [96.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 30-40.
- [97.](#) Ἰδίου, αὐτόθι.
- [98.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 30-36.
- [99.](#) Ἰδίου, αὐτόθι καί + Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 104 καί ὑποσ. 2, καί σελ. 105 ὑπ' 1, καί βιβλ. αὐτόθι.
- [100.](#) + Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 182-186. Κατὰ τὸν μακαριστὸν καθηγητὴν + Ἀρχ. Β. Στεφανίδην τοὺς Κανόνας τούτους ἠλλοίωσαν, ἠῦρναν καί ἐπεξέτειναν ἀργότερον οἱ Πάπαι καί κατέστησαν αὐτοὺς τοιοῦτους, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς παπικὰς ἀξιώσεις. Παρεμέρισαν ὀλοτελῶς τὰ ἐν αὐτοῖς ἀναφερόμενα δικαιώματα τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων καί παρουσίασαν ἑαυτοὺς ὡς δυνάμει τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος δικαιουμένους νὰ ἀναθεωρήσωσι τὰς κατὰ τῶν ἐπισκόπων καί κληρικῶν συνοδικὰς ἀποφάσεις. Ὡς ἐκ τούτου τό Λατινικὸν κείμενον διαφέρει τοῦ Ἑλληνικοῦ (Ἰδέ διατριβὰς τοῦ ἐν λόγῳ καθηγητοῦ ὑπὸ τούς τίτλους: α) «Ἰννοκέντιος Α'», εἰς Ἐπετηρ. Θεολ. Σχολ. Πανεπ. Ἀθηνῶν 1924, σελ. 363, καί β) «ἡ γνησιότης τῶν τριῶν κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου», εἰς τὴν αὐτὴν Ἐπετηρ. ἔτους 1931, σελ. 389-392).
- [101.](#) Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 21, ὑποσ. 1.

- [102.](#) Πρβλ. ιδίου, αὐτόθι.
- [103.](#) Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ. καὶ Ἰ. Καν., τομ. Β', σελ. 178-179.
- [104.](#) Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 182.
- [105.](#) Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 76.
- [106.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 93 ἐξ., 112, 117, 203 καὶ 211.
- [107.](#) Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 175-176.
- [108.](#) Πρβλ. Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ' καὶ Ἰ. Καν. τομ. Δ', σελ. 410-414.
- [109.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 172-173.
- [110.](#) Συν/μα Θ. καὶ Ἰ. Καν., Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. 3, σελ. 241.
- [111.](#) Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 228.
- [112.](#) Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 295-297.
- [113.](#) Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 27-28 καὶ Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 124-127.
- [114.](#) Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 299-302. Σ.σ.: Ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος ἐξέδωκε καὶ ἰδιαίτερον ὄρον, δι' οὗ ἀπηγόρευσε εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης νά ὀνομάζεται τοῦ λοιποῦ «Ἄρχων ἐπισκόπων» ἢ «Ἄκρος ἀρχιερέυς» (Pontifex maximus), διότι τὸν τίτλον τοῦτον ἔλαβον οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, ὅπως περιβληθῶσι δύο ἐξουσίας· τὴν κοσμικὴν, τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τὴν πνευματικὴν, τοῦ «μεγίστου ἀρχιερέως». Πρβλ. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 65-66.
- [115.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 18-19 καὶ Σωζομένου. Ἐκκλ. Ἱστορ. 3, 8.
- [116.](#) Ἐ.Π. Migne (παρ' Ἀθανασίῳ, 25, 308). Σ.σ. Τὸ ἀναληθές ὅμως τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Πάπα Ἰουλίου, ὡς πρὸς τὴν αἰτίαν τῆς προσφυγῆς τοῦ Μ. Ἀθανασίου εἰς σύνοδον Δυτικῶν ἐπισκόπων, ἀποδεικνύομεν εὐθύς ἐν τῇ συνεχείᾳ.
- [117.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 18.
- [118.](#) Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 26-27.
- [119.](#) Mansi, III, 625 ἐξ.
- [120.](#) Mansi, III 628. Τὴν μαρτυρίαν ταύτην μετεφέραμεν ὡς ἔχει, μὲ ἐλαχίστας προσθήκας, ἐκ τῶν σελ. 24-25 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος τοῦ αἰοδίου ἀρχ/που + Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου.
- [121.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 91
- [122.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 96.
- [123.](#) Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 101-103 καὶ βιβλ. αὐτόθι.
- [124.](#) Εἶναι ὅλως πρόδηλον, ὅτι οὔτε δι' ἑαυτὸν διεξεδίκει ὁ Πάπας Γρηγόριος τοιαύτην ἐξουσίαν καὶ δικαιοδοσίαν 250 ὅλα ἔτη μετὰ τὴν σύνοδον τῆς Σαρδικῆς.
- [125.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 108.
- [126.](#) Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 147-169.
- [127.](#) Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 152-153. Περί δέ τῆς «Πενταρχίας» τῶν πέντε Πατριαρχῶν, ἰδέ πλείονα αὐτόθι, σελ. 77-93.
- [128.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 167-171.
- [129.](#) Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 182-185.
- [130.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 194.
- [131.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 200-201.
- [132.](#) Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 207.
- [133.](#) Τὸ περὶ οὗ ἀνάθεμα ἤρθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ΣΤ'.
- [134.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 207 καὶ βιβλ. αὐτόθι, καὶ Β. Στεφανίδου Ἐκκλ. Ἱστορία, σελ. 274.
- [135.](#) Hefele, Concitingeschichte, VII 104.
- [136.](#) N. Valois, les papes et le consile 1418-1450, Paris 1909, T. I. Introductione.
- [137.](#) Hefele, ἐνθ. ἀν., ὑπ' 318, 368, Denzinger ἐνθ. ἀν., σελ. 224.
- [138.](#) Περί τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου. Πρβλ. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 176-179, καὶ βιβλ. αὐτόθι.
- [139.](#) Hefele, ἐνθ. ἀνωτ., VII, 477-8.
- [140.](#) Hefefe, ἐνθ. ἀν., VII 563.

- [141.](#) Valois, ἔνθ. ἀν., 305-6.
- [142.](#) Ἰδίου, ἔνθ. ἀν., I, 176, Hefele, VII, 565-7.
- [143.](#) Σιλβέστρου Σπυροπούλου, ἔνθ. ἀν. Β' 5 σ. 4 ἔξ. Α.5, πρβλ. καί Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 181-210.
- [144.](#) + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 259.
- [145.](#) Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., 234-244.
- [146.](#) Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 244-245.
- [147.](#) Συροπούλου, σελ. 284. Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 259.
- [148.](#) Hefele, ἔνθ. ἀν. VII, 733.
- [149.](#) Valois, ἔνθ. ἀν. I, σελ. 202-205.
- [150.](#) Pichler, ἔνθ. ἀν. I, σελ. 295, σημ. 6.
- [151.](#) Th. Frommann, ἔνθ. ἀν., σ. 18, 19, πρβλ. τοῦ αὐτοῦ: Zur kritik de Florentiner Unionsdeerets und seiner dogmatischeng Wirmerthung bein Vaticanischen comeile der legennart, Leipzig 1870.
- [152.](#) Σακελλίωνος, Κατάλογος χειρογράφων τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1892, σελ. 25-28, καί + Χρυσοστ. Παπαδοπούλου, Ἱστορ. τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολ. Ἐν Ἱεροσολ. καί Ἀλεξανδρείᾳ 1910, σελ. 439 ἔξ.
- [153.](#) Ἄνδρ. Δημητρακοπούλου, Ναθαναήλ Χύχα, Ἐγχειρίδιον περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα, Λειψία 1869, σ. θ' ἰδ', Ε. Σταματιάδου, Ἐκκλησιαστικά σύλλεκτα, ἐν Σάμῳ 1891, σ. 26-29, + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου «Πρῶται σχέσεις Ὁρθοδόξων καί Λατίνων μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἱερουσαλ. 1908, σελ. 25 ἔξ.
- [154.](#) Πρβλ. καί Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 255-257, ἔνθα, καί δὴ ἐν σελ. 257, εἴτε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποκήρυξιν τῆς ψευδοσυνόδου τῆς Φλωρεντίας, ἀναγράφονται τὰ ἀκόλουθα: «Τὸν ἀποθανόντα Αὐτοκράτορα διαδέχεται ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, ὃς ἀφίκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 12ῃ Μαρτίου 1450 ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ ἠθροίσθη σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ Ναῶ τῆς ἀγίας Σοφίας, ἐν ἣ παρῆσαν οἱ Πατριάρχαι ὁ Ἀλεξανδρείας Φιλόθεος, ὁ Ἀντιοχείας Ἀνανίας (ἐν τόμῳ καταλλαγῆς Δοσιθέου ὁ Ἀντιοχείας καλεῖται Δωρόθεος καί ὁ Ἱεροσολύμων Θεοφάνης) ἑκαίδεκα ἀρχιερεῖς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, κληρικοὶ καί ἡγούμενοι. Ἡ σύνοδος αὕτη καθεῖλε τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον ὡς ἀναγνωρίζοντα τὴν ἐν Φλωρεντία σύνοδον... καὶ ἀνέδειξεν ἀντ' ἐκείνου Πατριάρχην Ἀθανάσιόν τινα, ἄνδρα Ὁρθόδοξον, ὃν καὶ ἐχειροτόνησαν, ὅστις καὶ προήδρευσε τῆς συνόδου. Ἡ σύνοδος αὕτη ἀπεκήρυξε τὴν Φλωρεντινὴν σύνοδον, ὀνομάσασα αὐτὴν «ψευδοσύλλογον, ἀπατηλὸν φενακισμόν, ἐγκόσμιον καὶ βίαιον». Οἱ δὲ Πατριάρχαι ἀνεκήρυξαν ἄκυρον τὸ ἐπιτροπικὸν αὐτῶν λέγοντες: «Ἐπειδὴ πανουργίας καὶ φενακισμοῖς καὶ ἀνάγκαις καὶ μὴ ἔξετάσει τῆς ἀληθείας τὰ τῆς ψευδοσυνόδου ἐκείνης πέρας ἔλαβε καὶ παρὰ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν, ἄκυρον το ἐπιτροπικὸν μενέτω ἀθετείσθω δὲ καὶ ἡ σύνοδος ἐκείνη ὡς τολμηρὰ καὶ ταῖς ἀγίαις καὶ Οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἀνθισταμένη... Ἄκυροι ἄρ' ἔστωσαν καὶ αἱ ὑπογραφαὶ καὶ ἡ κακὴ ἐκείνη συνέλευσις καὶ τῶν συνόδων ἀπαλλοτριωμένη, ὡς βίας καὶ ἀπάτης γέμουσα. Τὰς γὰρ Οἰκουμενικὰς συνόδους ἐπεκύρωσαν οἱ Πατριάρχαι καὶ ἡ Οἰκουμένη, ταύτην δὲ οἱ Πατριάρχαι ὡς θεομισῆ μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἠθέτησαν» (De perpet Gonsens, p. 1383, 1306).
- [155.](#) Ἡ «παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία» εἶναι ἡ οὕτω πῶς γνωριζομένη Ἐκκλησία τῶν Ἰανсениστῶν, ἥτις προήλθεν ἀπὸ τὰς κατὰ τοὺς αἰῶνας ΙΖ' καὶ ΙΗ' ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ συγκρούσεις τῶν Ἰησοῦϊτῶν καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν κηρυττομένου καὶ ἐφαρμοζομένου οὐλτραμοντανιστικοῦ πνεύματος τῆς Ρώμης κατὰ τῶν τοπικῶν ἐλευθεριῶν τῶν ἑκασταχοῦ Ἐκκλησιῶν. Αὕτη διωργανώθη τὸ 1713 μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Οὐτρέχτης καὶ δύο ἐπισκόπους τοῦ Χάρλεμ καὶ Ντέβεντερ εἰς ἔγγραφον διακήρυξιν τῆς, ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὸ ἐν Οὐτρέχτη τῆς Ὀλλανδίας συνέδριόν τῆς, τῆς 14ης Σ/βρίου 1889, τονίζει δὲ τὰ ἑξῆς: α) Ἐμμένομεν σταθεροί εἰς τὴν πίστιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὅπως αὕτη ἔθεσπίσθη εἰς τὰ Σύμβολα τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων τῆς ἀδιαίρετου καὶ μὴ χωρισμένης Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας, β) Ἀπορρίπτομεν τὰ τοῦ Βατικανοῦ παπικά δόγματα τῆς 18ης Ἰουλίου 1870 περὶ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα καὶ τῆς κοσμικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, καὶ ὑπεροχῆς αὐτοῦ καὶ τῶν πρωτείων. Ἀπορρίπτομεν δὲ ταῦτα ὡς ἀντικείμενα εἰς τὴν πίστιν καὶ τὰ δόγματα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ ὡς καταστρέφοντα τὸ πολίτευμα αὐτῆς. Τοῦτο ὅμως δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸ

ιστορικών πρωτεϊόν, ως τό ἐθέσπισαν καί τό ἐδέχθησαν αἱ Οἰκουμενικαί σύνοδοι καί οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης θεωρῆται πρῶτος τῆ τάξει μεταξύ ἴσων (primus inter pares), τῆ συναινέσει τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας, γ) Ἀπορρίπτομεν ἐπίσης τό δόγμα τοῦ Πάπα Πίου ΙΧ, τοῦ 1854, περί ἀμώμου συλλήψεως τῆς Παρθένου Μαρίας, ὡς μή στηριζόμενον ἐπί τῆς ἀγίας Γραφῆς καί τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ τῶν πρώτων αἰώνων, δ) Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἄλλας, τὰς κατά τὰς τελευταίας ἑκατονταετίας ἐκδοθείσας ὑπό τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης δογματικές ἀποφάσεις, δηλαδή τὰ Decreta, τὰς βούλλας, τὰς συλλάβους τοῦ 1854 κλπ., τὰ ἀπορρίπτομεν, ἐφόσον ἀντίκεινται εἰς τήν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καί δέν τὰ ἀναγνωρίζομεν ὡς ἔγκυρα. Πρός τούτοις, ἀνανεοῦμεν ὅλας ἐκεῖνας τὰς διαμαρτυρίας, τὰς ὁποίας ἡ παλαιοκαθολική Ἐκκλησία τῆς Ὀλλανδίας ἤγειρεν ἐναντίον τοῦ Πάπα Ρώμης εἰς προγενεστέρους χρόνους, ε) Δέν παραδεχόμεθα τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου, αἱ ὁποῖαι ἀφορῶσι τήν πειθαρχίαν καί τήν εὐταξίαν καί παραδεχόμεθα τὰς δογματικές τῆς ἀποφάσεις, τόσον μόνον, ὅσον συμφωνοῦσι μέ τήν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, στ) «Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἀγία εὐχαριστία ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποτελεῖ πάντοτε ἀπ' ἀρχῆς τήν βάσιν καί τό κέντρον τῆς θείας λειτουργίας, θεωροῦμεν καθῆκον μας νά δηλώσωμεν ὅτι ἐμμένομεν πιστοί εἰς τήν ἀρχαίαν καθολικήν διδασκαλίαν ὅτι, ὅταν κοινωνῶμεν ἐκ τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου, δεχόμεθα ὅτι κοινωνοῦμεν τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ὑπό τήν μορφήν τοῦ ἄρτου καί οἴνου, ζ) Ἐλπίζομεν, ὅτι διά τῆς ἐμμονῆς εἰς τήν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας ἀδαιρέτου Ἐκκλησίας, θά ἐπιτευχθῇ συνεννόησις ἐπί τῶν διαφορῶν, αἵτινες ἐγεννήθησαν μετά τόν χωρισμόν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡμεῖς νοθετοῦμεν τούς ὑφ' ἡμᾶς ἱερεῖς, ὅπως ἐν τῷ κηρύγματι, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἐν τῇ κατηχήσει καί ἀλλαχοῦ, τονίζουσι πάντοτε τὰς οὐσιώδεις χριστιανικὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας κοινῶς ἀναγνωρίζουσι πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι· περί δέ τῶν ὑπαρχουσῶν ἀντιθέσεων, συνιστῶμεν νά ἀποφεύγῃ πᾶσαν προσβολήν καί νά καθοδηγῶσι καί κατευθύνῃ τούς πιστούς διά τοῦ λόγου καί τοῦ παραδείγματός των εἰς τόν ἀληθῆ χριστιανικόν βίον, ἀπέναντι δέ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν νά φέρωνται κατά τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι πάντων ἡμῶν Σωτήρ, η) Διά τῆς πιστῆς ἐμμονῆς εἰς τήν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καί τῆς ἀπορρίψεως ὄλων τῶν ἐξ ἀνθρωπίνων πλανῶν εἰσαχθειῶν εἰς τήν Ἐκκλησίαν κακοδοξιῶν καί καταχρήσεων πιστευόμεν, ὅτι θά ἀντενεργήσωμεν τελεσφόρως κατά τῆς ἀπιστίας καί τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, αἵτινες εἶναι τό μεγαλύτερον κακόν τῆς ἐποχῆς μας» (πρβλ. καί + Ἰωάν. Κολιτσάρα «Ἡ Δυτική Ἐκκλησία», σελ. 120-123).

156. «Ἐκ τῆς ἐν λόγῳ παλαιοκαθολικῆς ἐπιστημονικῆς γραμματείας μνημονεύομεν τὰ ἑξῆς: Sosep Lange, Das vatikanische Dogma von dem Universale Episkopat un der Unfehlbarkeit des Papstes in Seinem Verh'ltnis zum Neuen testament und zur kirchlichen Veberlieferung – 4 μέρη ἐνί τόμῳ –2 ἔκδ. Bonn 1876. Τοῦ αὐτοῦ, Geschichte der romischen kirche quellenmassig dargestellt, 4 τόμ., Bonn 1881-1888. Ἐν τῷ μνημειῶδει τοῦτῳ ἔργῳ ἐπεξεργάζεται ὁ συγγραφεύς μετ' ὀξυδερκοῦς κρίσεως τό πλούσιον ὑλικόν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ἐν ᾧ ἐκφαίνεται ἡ ἐξέλιξις τῆς παπικῆς δυνάμεως ἀπό τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ 30οῦ. Ἄς σημειωθοῦν ἐνταῦθα καί δύο ἕτερα ἔργα τοῦ αὐτοῦ, ἐνδιαφέροντα ἀμέσως τήν Ὁρθόδοξον ἀνατολικήν θεολογίαν. Die trinitarische Lehrefferenk zwischen der abendlandischen und morgenbandischen kirche, Bonn 1876 καί Johannes von Damaskus – βιογραφία καί ἐκθεσις διδασκαλίας του. Ignaz von Döllinger, Der Papst und das Konzil, 2 ἔκδ. 1892, ὑπό J. Friedrich (Janus), ὑπό τίτλον Das Papsttum.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΓΕΝΕΣΙΣ, ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΩΣ «ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ» ΩΣ ΤΗΣ Β΄ ΒΑΤΙΚΑΝΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (1962)

α. Γένεσις, ἐξέλιξις καί τελική διαμόρφωσις τοῦ «παπισμοῦ»

Πρωταρχικήν ἐκδήλωσιν τῆς ὑπό τῶν ἐπισκόπων Ρώμης συλλήψεως τῆς περί τοῦ «παπισμοῦ» ἰδέας ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως ἡ ἐπινόησις τῆς «ψευδοκλημεντείου» ἐπιστολῆς πρὸς τόν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Ἰάκωβον. Ἡ ἐπιστολή αὕτη ἐγράφη περί τὰ τέλη τοῦ Β΄ αἰῶνος, καθ' ὃν δηλαδή χρόνον οἱ πάπαι Ἀνίκητος, Βίκτωρ καί

Στέφανος, ὡς διάδοχοι δῆθεν τοῦ ἀπ. Πέτρου, προέβαλλον εἰς τάς περί τό Πάσχα καί τό βάπτισμα τῶν αἰρετικῶν ἔριδας τήν ἀξίωσιν τῆς ἐπιβολῆς ἐπί τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἐπί τῶν θεμάτων τούτων δοξασιῶν των (καί ἐντόνως ὑπ' αὐτῶν ἀπεκρούοντο), ἐνῶ, ἀντιθέτως, ὑπό τῶν προηγηθέντων κατά σειράν τριῶν ἐπίσης ἐπισκόπων Ρώμης Λίνου, Ἀνεγκλήτου καί Κλήμεντος οὐδέ νύξιν κἄν τοιοῦτου δικαίωματος ἐγένετο¹. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ χαρακτηριζόμενος ὁ ἀπ. Πέτρος ὡς ὁ **πρῶτος** τῶν ἀποστόλων καί θεμέλιος λίθος τῆς Ἐκκλησίας, ὀρισθεῖς ὑπό τοῦ Κυρίου, φέρεται χειροτονῶν τόν ἐπίσκοπον Ρώμης Κλήμεντα ὡς «εἰδικόν» διάδοχόν του καί μεταδίδων αὐτῷ πάσας τάς ἐξουσίας, ἅς εἶχεν οὗτος ἐπί τῶν λοιπῶν ἀποστόλων τῆς Ἐκκλησίας. Τοιοιτοτρόπως ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξησφάλιζε: α. τήν «εἰδικήν» διαδοχήν τοῦ ἀπ. Πέτρου, β. τήν ἀντιπροσώπευσιν τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ ἐπί τῆς γῆς καί γ. ὅλα τά ἐπακολουθοῦντα δικαίωματα ἐπί τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας², ἐν οἷς εὐρέθῃ χῶρος ἐσχάτως καί διά τό περίφημον «*ἀλάθητον*».

Ἐν τῇ τοιαύτῃ λοιπόν μορφήν, καθαρῶς πνευματικήν, ἐγένετο ἡ ἀρχική προβολή τῆς ἐννοίας τοῦ παπικοῦ **πρωτείου ἐξουσίας** ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας κατά τόν Γ' ἰδίᾳ αἰῶνα, καί ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι ἐπανελήφθησαν ἀργότερον αἱ νέαι ἀπόπειραι προβολῆς του εἰς τήν Γ' Οἰκουμενικήν σύνοδον, ὅπως καί τήν Δ', ὑπό τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τότε Παπῶν, αἵτινες καί πάλιν – ὅπως δηλ. αἱ πρῶται κατά τόν Γ' αἰῶνα – ἀπεκρούσθησαν ὑπό τῶν ἀγίων πατέρων τῶν Οἰκουμενικῶν τούτων συνόδων, δι' εἰδικῶν μάλιστα, ὡς προανεπτύξαμεν, Κανόνων αὐτῶν.

Ἐκ τούτων εἶναι πρόδηλον ὅτι ἀπό τά τέλη τοῦ Β' αἰῶνος ἐγεννήθη καί ἀνεπτύχθη εἰς τάς ψυχάς τῶν ἐπισκόπων Ρώμης τό πνεῦμα τῆς προχριστιανικῆς Ρώμης, τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, τό πνεῦμα τῆς πνευματικῆς κατ' ἀρχάς κυριαρχίας ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, καί πρὸς τοῦτο ἐπενοήθησαν τά ψευδοκλημέντια, ἀκολουθῶν δέ, ἐσκεμμένως καθ' ἡμᾶς, καί οἱ Γ', Δ' καί Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς. Ἐφόσον δηλ. μέχρι τότε (μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης, κατά τό 347 μ.Χ.) ἡ προβολή καί ἡ ἐπιβολή ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τοῦ **πρωτείου ἐξουσίας**, τῆς **πνευματικῆς ἡγεμονίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐπί τῇ βάσει τῶν «ψευδοκλημεντείων», ἤτοι «θείῳ δικαίῳ», ἀπεδεικνύετο μᾶλλον ἀδύνατος καί ἀνεπίτευκτος, ἐπενοήθη ἡ δημιουργία καί ἄλλου ἐρείσματος «νομικοῦ», ἐρείσματος **Κανονικοῦ δικαίου**. Καί πρὸς τοῦτο **τῇ ἐντολῇ**, καθ' ἡμᾶς, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὑπεβλήθησαν ὑπό τοῦ ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Σαρδικῆς ἀντιπροσώπου του Ὁσίου Κορδοῦης (ὡς καί τοῦ ὑπερθεματίσαντος δυτικοῦ ἐπισκόπου Γαυδεντίου), αἱ προτάσεις τῶν Γ', Δ' καί Ε' Κανόνων τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς.

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ ὅτι αἱ προτάσεις τῶν Γ' καί Δ' Κανόνων τῆς συνόδου ταύτης ἀπέμειναν, κατά τά ἀναπτυχθέντα, μόνον «προτάσεις», διά τοῦ ὅλου **δογματικοῦ** καί κανονικοῦ ἔργου της καί ἡ σύνοδος αὕτη διεκήρυξεν «*ἐαυτήν*» μόνον ὡς «*κυρίαρχον σῶμα*», ὡς «*ὑπάτην ἀρχήν*» τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὡς προαπεδείξαμεν. Τοιοιτοτρόπως ἡ προσπάθεια δημιουργίας καί ἐρείσματος **Κανονικοῦ δικαίου** διά τό παπικόν **πρωτεῖον ἐξουσίας** ἀπέβη καί πάλιν ἀλυσιτελής. Ἐν τούτοις, οἱ Πάπαι Ζώσιμος καί Κελεστῖνος ἐπεχείρησαν νά κάμωσι ταχέως χρῆσιν καί τοῦ **ἐρείσματος** τούτου – ἰδίᾳ τοῦ Ε' Κανόνος τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς εἰς τήν σύνοδον τῆς Καρθαγένης, ἐμφανίσαντες μάλιστα αὐτόν ψευδῶς, ὡς Κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἀλλά διά τῆς ἐν τοῖς προηγουμένοις μνημονευθείσης ἐπιστολῆς τῆς συνόδου ταύτης πρὸς τόν Πάπαν Κελεστῖνον ἀπεκρούσθη ἅπαξ ἔτι ἐντόνως καί ἡ νέα αὕτη ἀπόπειρα.

Ἐπαναληφθεῖσα ἀκολουθῶν ἡ αὕτη ἀπόπειρα μέ τήν καθαρῶς πνευματικήν καί πάλιν μορφήν της ὑπό τοῦ αὐτοῦ Πάπα Κελεστῖνου εἰς τήν Γ' Οἰκουμενικήν σύνοδον, ὡς καί ὑπό τοῦ Πάπα Λέοντος Δ' εἰς τήν Δ', μέ δικαιολογητικόν ἔρεισμα μόνον τό **θεῖον δίκαιον**, ἤτοι τήν **δῆθεν** ἐξουσίαν τοῦ ἀπ. Πέτρου ἐπί τῆς Ἐκκλησίας

καί τήν δῆθεν κληρονομίαν τῆς ἐξουσίας ταύτης ὑπό τῶν ἐπισκόπων Ρώμης⁴, καί ἀποκρουσθεῖσα ὑπό τῶν Οἰκουμενικῶν τούτων συνόδων φαίνεται ἐπί δύο περίπου αἰῶνας οὐ μόνον ἐγκαταλειπομένη ὑπό τῶν ἐπισκόπων Ρώμης, ἀλλά καί καταδικαζομένη ὑπό τινων ἐξ αὐτῶν, ὄντως ἁγίων, ὡς ὁ Πάπας Γρηγόριος Α΄. Ἐν τούτοις τό πνεῦμα τῆς ἡγεμονίας, τῆς κυριαρχίας ἐπί τῆς Ἐκκλησίας δέν ἀπομακρύνεται, δέν ἀφανίζεται τελείως ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς ἔδρας, ἀλλ' ἐμφανίζεται ἀπαιτητικώτερον κατά τόν Θ΄ καί τόν ΙΑ΄ αἰῶνα ἐπί Πατριαρχῶν Μεγάλου Φωτίου καί Μιχαήλ Κηρουλαρίου, διά νά ἐπιφέρῃ τήν ἀπόσχισιν τοῦ Πατριαρχείου τῆς Δύσεως ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας. Πρός τόν σκοπόν δέ τούτον (καθά λεπτομερῶς ἀναφέρει ὁ μακαριστός Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ Παῦλος Convalier, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι του, σελ. 3 καί 5-9, παραθέτων καί σχετικήν βιβλιογραφίαν) ἐξεδόθησαν ὑπό τῶν Παπῶν Ἰννοκεντίου τοῦ Γ΄, Ἰωάννου τοῦ ΚΒ΄ καί Κλήμεντος τοῦ ΣΤ΄ τά περίφημα διατάγματα, δι' ὧν... ἀνεθεματίζετο καί... κατεδικάζετο εἰς αἰώνιον κόλασιν πᾶς ὅστις θά ἐτόλμα νά πιστεύσῃ ἢ νά μεταδώσῃ εἰς τούς ἄλλους τήν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου περί τῆς **ἀυθεντίας** τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος, καί ὅτι οὗτος εἶχεν ἀσκήσει τό ἀποστολικόν του ἀξίωμα ἐλευθέρως καί οὐχί ὑπό τήν μοναρχικήν ἐξουσίαν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου! Διά τόν αὐτόν δέ λόγον ὁ Πάπας Μαρτίνος ὁ Ε΄ ἀνεθεμάτισε τόν Ἰωάννην Χοῦς εἰς τήν σύνοδον τῆς Κωνσταντίας, οἱ δέ Πῖος ὁ Θος, Πῖος ὁ Γ΄ καί Βενέδικτος ὁ ΙΔ΄ ἐπανέλαβον τάς ἰδίας καταδικάσας μέ τόν πλέον ἐπίσημον καί κατηγορηματικόν τρόπον.

Ἡ προσπάθεια ὁμως τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ὅπως κυριαρχήσωσιν ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας δέν περιορίζεται κατά τήν τρίτην ταύτην φάσιν της⁵ μόνον εἰς τήν πνευματικήν μορφήν της. Κατά τήν περίοδον ταύτην, ἐξ αἰτίας προφανῶς καί τῆς μεγάλης ἐν τῇ Δύσει ἐξασθενήσεως τῆς κυριαρχίας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὡς καί τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως, τῆς ἀποκτήσεως δ' ὡς ἐκ τούτου ὑπό τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ὁμοῦ πρός τήν πνευματικήν καί μεγάλην κοσμικήν ἐξουσίαν, ἐγεννήθη καί ἀνεπτύχθη εἰς τάς ψυχάς αὐτῶν καί ἡ ἰδέα τῆς διεκδικήσεως «*θείῳ καί πάλιν δικαίῳ*» καί τῆς ὑπάτης κοσμικῆς ἐξουσίας. Πρός τοῦτο δέ ἐπενοήθη καί ἐπλαστογραφήθη κατά τάς ἀρχάς τοῦ Θ΄ αἰῶνος καί ἡ ψευδής καί ἀνύπαρκτος **δωρεά** τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἡ «Donatio Constantini» λεγομένη, ἐν ἧ ὁ Μέγας Κωνσταντίνος βαπτιζόμενος δῆθεν ὑπό τοῦ Πάπα Σιλβέστρου⁶ καί θεραπευόμενος ὑπ' αὐτοῦ ἐκ λέπρας φέρεται παραχωρῶν εἰς αὐτόν τό ἀνάκτορον τοῦ Λατερανοῦ καί πάσας τάς ἐπαρχίας τῆς Ἰταλίας καί ἀναγνωρίζων αὐτόν ὡς «Οἰκουμενικόν Ποντίφηκα καί πατέρα» (Summus pontifex et universalis papa, pater universalis). Ὡσαύτως κατά τά τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐπενοήθη καί ἡ συλλογή τῶν ψευδοἰσιδωρείων, τῶν ψευδῶς ἀποδοθεισῶν εἰς τόν Ἰσίδωρον Σεβίλλης, ἡ περιέχουσα καί τήν πλαστήν **δωρεάν** Κωνσταντίνου, πενήκοντα ἀποστολικούς Κανόνας, πενήκοντα ἐννέα ἐπιστολάς ἐπισκόπων Ρώμης, Κανόνας τῶν ἀρχαίων συνόδων καί διατάξεις τῶν ἐπισκόπων Ρώμης ἀπό Σιλβέστρου Α΄ καί μέχρι Γρηγορίου Β΄ (314-741), ἧς τά ἑκατό ἔγγραφα εἶναι πλαστά⁷. Διά τῶν πλαστῶν τούτων ἐγγράφων ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης παρίσταται οὐ μόνον ὑπέρτερος Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀνώτατος ἄρχων, ἐξουσιαστής καί ρυθμιστής τῆς ζωῆς τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, νομοθέτης καί δικαστής, μοναδικός ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ οὗ καί αὐτή ἡ ἱερωσύνη ἐκπηγάζει, ἀλλά καί ἀνώτερος βασιλέων καί αὐτοκρατόρων, ἡ ὁρατή κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, ὁ μόνος τοποτηρητής καί ἀντιπρόσωπος τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ ἐπί τῆς γῆς!⁸

Ἐπενοήθησαν δηλ. καί τά νέα ταῦτα ἐπικουρικά **ἐρείσματα** διά τήν προβολήν τοῦ «*παπισμοῦ*» ὑπό τήν **νέαν** αὐτοῦ **μορφήν** (ὅπως ἐφευρέθησαν τά «*ψευδοκλημέντια*» διά τήν πρωταρχικήν, τήν καθαρῶς πνευματικήν τοιαύτην) καί ἐξελίχθη οὕτως ὁ **παπισμός** εἰς νέον σύστημα, εἰς νέον καθεστῶς πνευματικόν καί κοσμικόν, εἰς νέαν κοσμοθεωρίαν ἢ θρησκευολογικόν φαινόμενον, μέ ἀξιώσεις καί

διεκδικήσεις παγκοσμίου μοναρχικής και άπολυταρχικής κυριαρχίας ού μόνον πνευματικής, αλλά και κοσμικής. Δέν προσέλαβε δέ ο παπισμός διά τών διεκδικήσεων τούτων μόνον τόν χαρακτήρα του προχριστιανικού Ρωμαϊκού Κράτους, τής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, διά του έγκαθιδρυθέντος έν αυτώ Ρωμανισμού, αλλά μετετρέπη εις νέον καθεστώς-σύστημα, πνευματικόν και κοσμικόν, εις παγκόσμιον μοναρχίαν (έν ή ή πολιτική άρχή καλύπτεται υπό του κύρους και τής πληρεξουσιότητος τής θείας άρχής), εις πνευματικήν και κοσμικήν μοναρχίαν, διεκδικούσαν τήν ύποκατάστασιν του Κ. ή. Ί. Χριστου έν τῷ κόσμῳ τούτῳ διά του Πάπα Ρώμης. Παράλληλον άκριβῶς παγκόσμιον κυριαρχίαν διεξεδίκησε πρό αυτου κατά τόν Ζ΄ αιώνα ὡς θρησκευτικόν και κοσμικόν καθεστώς και σύστημα ο Μωαμεθανισμός άρνούμενος ούτος και καταπολεμῶν τήν «φύσει» και «ούσία» θεότητα του Κ. ή. Ί Χριστου.

β. Η ήθική κατάπτωσης τών Παπῶν τής Ρώμης

Διά τήν ήθικήν κατάπτωσιν τών Παπῶν τής Ρώμης, τών «...έπί τής γῆς άντιπροσώπων του Κυρίου» και «...όρατῶν κεφαλῶν τής Έκκλησίας», ο άγ. Νεκτάριος, έν σελ. 173-174 του αυτου συγγράμματός του, γράφει τά εξής:

«Κατά τήν ΙΔ΄ και ΙΕ΄ εκατονταετηρίδα ή Ρωμαϊκή «Έκκλησία» έταράσσετο ένεκεν έσωτερικῶν έρίδων, ή δέ τών Παπῶν παντοδυναμία ήρξατο καταλίπτουσα. Εις τήν πτωσί τήν ταύτην συνετέλεσαν πολλοί και διάφοροι λόγοι· πρώτον ή διαφθορά τών Παπῶν, ήτις κατά τούς χρόνους εκείνους ήτο μεγίστη· διότι ή έξαχρείωσις και άθις έκορυφώθη, ὡς και κατά τόν Ι΄ αιώνα. Ίννοκέντιος ο Η΄ **έσχε δέκα έξ νόθα τέκνα**, δι' ά έκκλήθη πατήρ τής πατρίδος (!), ο δέ Άλέξανδρος ο ΣΤ΄ κατηγορείτο επί άθεμιουργίας⁵. Οί έκσφενδονιζόμενοι άφορισμοί ουδένα πλέον συνεκίνουν, οί δέ ήγεμόνες ήρχισαν νά αισθάνωνται τά έαυτῶν δικαιώματα. Εις τήν πτωσί τών Παπῶν συνετέλεσε και το παπικόν σχίσμα, τό γεννηθέν μετά τόν θάνατον του Γρηγορίου του ΧΙ (1378), του τελευταίου Πάπα τής έν Άβινιῶνι τής Γαλλίας Βαβυλωνιακής λεγομένης τών Παπῶν αιχμαλωσίας, διαρκεσάσης από του 1305-1376· διότι ο Γρηγόριος κληθείς υπό τών Ρωμαίων μετέβη εις Ρώμην τῷ 1376, ένθα εκ στενοχωρίας άπέθανε. Μετά τόν θάνατον αυτου οί καρδινάλιοι συνελθόντες έν Ρώμη έξελέξαντο ὡς Πάπαν υπό τήν πίεσιν του ὄχλου Ουρβανόν τόν VI, αλλά μετά μήνας πέντε, δυσαρεστηθέντες εκ τής τραχείας πρός αυτους συμπεριφορᾶς του Πάπα, συνελθόντες έν Fondi, μικρᾶ πόλει του Βασιλείου τής Νεαπόλεως, έξελέξαντο άντιπάπαν Κλήμεντα τόν VII... Από του Κλήμεντος άρχεται ή νέα τών άντιπαπῶν έν Άβινιῶνι έγκατάστασις... Τό παπικόν σχίσμα, διαρκέσαν έτη 31 άνεστάτωσεν άπαντα τόν Δυτικόν Χριστιανισμόν· **έμφύλιοι δέ σπαραγμοί, καταστροφαι πόλεων, Μονῶν, Έκκλησιῶν** έπήρχοντο άλλεπάλληλοι και διηνεκείς διαμάχαι έλυμαίνοντο τήν Δύσιν. **Οί άντίπαλοι, έρίζοντες πρός άλλήλους, άφωρίζοντο άμοιβαίως**. Τό θρησκευτικόν συναίσθημα του χριστιανικού κόσμου εκ τών άσχημιῶν τών Παπῶν διεσαλεύετο, και ή πρόσ τό παπικόν άξίωμα και τόν κληρον εϋλάβεια ήρξατο εκλείπτουσα. Ο χριστιανικός κόσμος και ο κληρος άπας, άγανακτήσας εκ τής τοιαύτης συμπεριφορᾶς τών άντιπαπῶν, τῇ συνδρομῇ τής μεγάλως ισχυούσης Γαλλικής Άκαδημίας συνεκάλεσεν έν Πίζη Σύνοδον κατά τό 1409, και καθήρεσε τούς άντιπάπας Γρηγόριον τόν ΧΙΙ και Βενέδικτον τόν ΧΙΙΙ ὡς σχισματικούς, αίρετικούς, παραβάτας του ὄρκου και σκάνδαλα τής Έκκλησίας και έξελέξαντο ὁμοφώνως τόν Πέτρον τόν Κρητα, καρδινάλιον του Μιλάνου, Πάπαν, ὅστις έλαβε τό ὄνομα Άλέξανδρος ο V. Έπειδή ὅμως οί καθαιρεθέντες δέν παρητήθησαν άμέσως, ή Λατινική Έκκλησία είχεν επί τινα χρόνον τρεις Πάπας⁶».

Ὡσαύτως, ὁ μακαριστός ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 102, γράφει διὰ τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης τὰ ἑξῆς:

«Δυστυχῶς ὁμως οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης, κἄν ἔτι πρὸς καιρὸν ὑπεχώρουν... ἐπανήρχοντο ἀνενδότως εἰς τὴν χαραχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Νικολάου Α΄ κατεύθυνσιν τῆς μοναρχικῆς ἐπιβολῆς ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας¹². Πλείστοι δὲ μετὰ τὸν δηλητηριασθέντα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του Ἰωάννην Η΄ Παπῶν τῆς Ρώμης, τοῦ Θ΄ καὶ Ι΄ αἰῶνος, **κατήσχυναν διὰ τῆς κακῆς αὐτῶν πολιτείας καὶ αἰσχροῦς διαγωγῆς** τὸν σεβάσιμον ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ρώμης. Ἐπὶ μακρὸν ἡ Τοσκανικὴ φατρία ἰσχύσασα διὰ τινῶν μιαρῶν γυναιῶν, ἐξ ὧν καὶ ἐποχὴ «πορνοκρατίας» ἀπεκλήθη ἢ ὑπ' ὄψιν ἐποχὴ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀνεβίβαζε Πάπας **ἀμιλλωμένους τὶς νὰ ὑπερβάλλῃ τὸν ἕτερον κατὰ τὴν μυσαρότητα καὶ τὴν κακουργίαν**. Πλείονες τοῦ ἐνός διημιφισβήτησαν πολλακίς τὸν θρόνον **μαχόμενοι κατ' ἀλλήλων, ἀναθεματιζόμενοι, ἀνταφοριζόμενοι, ἐκδικούμενοι καὶ τοὺς νεκροὺς ἔτι ἐκθάπτοντες καὶ δικάζοντες** αὐτούς! Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νικολάου Α΄ διὰ τῶν **ψευδοῖσιδωρείων διατάξεων** εἶχε περιβληθῆ τεραστίαν κοσμικὴν δύναμιν, διήνυεν ἀξιοθρήνητον ἐποχὴν **ἐσχάτης ἠθικῆς καταπτώσεως¹³**».

Πιστεύομεν συνεπῶς, ὅτι οὐδεὶς θὰ ἀμφισβητήσῃ τὸ ὀρθὸν καὶ βάσιμον τῶν ἡμετέρων συλλογισμῶν, ὅτι δηλ. ὁ Παπισμὸς διεξεδίκησε τὴν ὑπάτην ἐν τῷ κόσμῳ ἐξουσίαν, πνευματικὴν καὶ κοσμικὴν, ὅτι ἐποίησε σημεῖα μεγάλα ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων μέχρι καὶ τῆς ἀφέσεως μελλουσῶν ἀμαρτιῶν (!) διὰ τῶν ἱστορικῶν συγχοροχαρτίων... καὶ τέλος ὅτι ἐθανάτωσε διὰ τῶν φρικτῶν βασανιστηρίων τῆς **Ἱερᾶς Ἐξετάσεως**, ὡς καὶ τῶν βδελυκτῶν κακουργημάτων τῶν σταυροφόρων, ἑκατομμύρια χριστιανῶν, οἵτινες δὲν ἠθέλον νὰ προσκυνήσωσιν αὐτόν¹⁴. Εἶναι ἀφάνταστοι αἱ πίεςεις καὶ τιμωρίαι, τὰς ὁποίας ἐπέβαλεν ὁ Παπισμὸς ἐναντίον τῶν ἀντιφρονούντων, ὅπου ἠδυνήθη νὰ ἀσκήσῃ ἄμεσον ἐξουσίαν ἢ ἔμμεσον τοιαύτην διὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Παπισμὸς διὰ τῶν βασανιστηρίων τῆς Ἱ. ἐξετάσεως καὶ τῶν βανδαλισμῶν τῶν σταυροφόρων ἐθανάτωσε καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα ἑκατομμύρια χριστιανῶν¹⁵. Εἶναι ὡσαύτως ἀναντίρρητος ἀλήθεια ὅτι ὁ Παπισμὸς ἔβλαψε τὸ ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ περισσότερο ἀπὸ τὸν Μωαμεθανισμόν. Οὐχὶ μόνον διότι ἄνευ τῆς ἀρνητικῆς ἢ καὶ τῆς θετικῆς συμβολῆς τοῦ ὁ Μωαμεθανισμὸς δὲν θὰ ἐξηπλοῦτο, ἴσως δὲ καὶ θὰ ἠφανίζετο, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ Παπισμὸς ἀποκοπεῖς ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σχίσας τὸν ἄρραφον χιτῶνα τοῦ Χριστοῦ καὶ καταπολεμήσας σατανικῶς καὶ ἐπὶ αἰῶνας ὅλους τὴν Ἐκκλησίαν, παρημπόδισε τὰ μέγιστα τὴν γενικωτέραν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὅφειλομεν βεβαίως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ βασικὴ αἰτία τῆς ἀληθοῦς καταρρεύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς θείας παραχωρήσεως ὅπως, κατόπιν ἐπανειλημμένων διαδοχικῶν καὶ σκληρῶν τιμωριῶν, ὑποδουλωθῆ αὕτη τελικῶς εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν, εἶναι αἱ **μεγάλαι ἀμαρτίαι** τῶν προγόνων ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδίᾳ ἡ **παραποίησης τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν ἔργοις** διὰ τοῦ περιορισμοῦ αὐτοῦ μόνον εἰς τοὺς **τύπους** τῆς λατρείας. Ὡσαύτως ὁ Παπισμὸς ὡς σύστημα ὑπέχει, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, βαρυτάτας ἐκτός τῶν ἄλλων εὐθύνας καὶ διὰ τὴν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνακοπὴν τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἔθνη. Εἰς τὰς εὐθύνας ταύτας προσθέτομεν: α) Τὴν ἐξ αἰτίας τῶν κακουργημάτων του καὶ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ἐμφάνισιν τῆς Διαμαρτυρήσεως, ἡ ὁποία ἑκατοντάδας ἤδη ἑκατομμυρίων ψυχῶν ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ ἐκ τῶν κόλπων τῆς **μῆς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας**. Καὶ β) Τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός ὅτι καὶ ὁ Παπισμὸς τὰ μέγιστα συνετέλεσε διὰ τὴν μὴ ἐφαρμογὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς τελείου **κοινωνικοῦ** συστήματος.

1. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 14-15 καὶ 45.
2. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 12-15.
3. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 14-15.
4. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 29-40.
5. Ὡς πρώτην φάσιν θεωροῦμεν τὰς πρὸ τῆς Α΄ Οἰκουμ. συνόδου ἀποπειρας, ὡς δευτέραν δέ, τὰς κατὰ τὴν Γ΄ καὶ Δ΄ Οἰκουμ. συνόδους τοιαύτας.
6. « Περὶ τοῦ ὅτι ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐβαπτίσθη οὐχὶ ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Σιλβέστρου, ἀλλ' ἐν Νικομηδείᾳ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, ἰδέ + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μνημ. ἔργ., σελ. 132-133, ὑποσ. 1 καὶ βιβλ. αὐτόθι. Περὶ τῆς «Δωρεᾶς» δὲ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου πρὸς τὸς Πάπαν Σιλβεστρον, ἰδέ καὶ Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 189-200. Πλαστή ὡσαύτως ἀπεδείχθη ἡ κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἐπινοηθεῖσα «δωρεά» Πιπίνου τοῦ Μικροῦ, υἱοῦ τοῦ Καρόλου Μαρτέλλου, ὃν ὁ Πάπας Στέφανος Β' ἔχρισε Βασιλέα («Donatio Pipini»), καθ' ἣν παρεχωρήθησαν τῷ Πάπᾳ αἱ πόλεις τοῦ Ἐξαρχάτου κλπ., κατόπιν προσωπικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, σταλείσης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ! Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 182-183 καὶ βιβλ. αὐτόθι.
7. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 132-136 καὶ βιβλ. αὐτόθι.
8. Ὁ Πάπας Νικόλαος Α΄, ὁ πρωτεργάτης τοῦ σχίσματος, «ἐποίησε ἑαυτὸν αὐτοκράτορα ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου» (Nicolas totius mundi imperatorem se fecit). Πρβλ. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησι. Ἱστορ., σελ. 318. «Ὅτι δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα συνέχει καὶ τοὺς συγχρόνους Πάπας, ἔστω καὶ ἂν σκοπῶμεν οὗτοι δὲν ἐκδηλοῦσι τοῦτο σαφῶς, συνάγεται ἀναμφιβόλως καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1928 ὑπογραφείσης συνθήκης τοῦ Λατερανοῦ, δι' ἧς τὸ Βατικανὸν ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀνεξάρτητον «Κράτος», ἔχον ἑκτασιν ὀκτὼ περίπου τετραγ. χιλιομέτρων, σύνορα ἀπαραβίαστα, ὑπαλλήλους ἀπολαύοντας ἐιδικῶν προνομίων κλπ.. Ἀσφαλῶς δὲ καὶ ὁ νῦν Πάπας θεωρεῖ ἑαυτὸν, ὡς καὶ οἱ προκάτοχοί του, «Dominus dominorum» (Ἄρχοντα ἀρχόντων), «ordinarius singulorum» (ρυθμιστὴν ἀτόμων) καὶ πιστεύει ὅτι: *Paras est omnia et super omnia*» (ὁ Πάπας εἶναι τὰ πάντα καὶ ὑπεράνω πάντων), καὶ ὅτι «*supra jus, et contra jus, et extra jus*» omnia potest» (ὑπεράνω τοῦ δικαίου, ἐναντίον τοῦ δικαίου καὶ ἐκτός τοῦ δικαίου) δύναται τὰ πάντα... Ὑπὸ τὸ πνεῦμα δὲ τοῦτο ἐπιζητεῖ καὶ οὗτος τῆν... ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν!...
9. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 280-283.
10. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ., τόμ. Ζ, σελ. 546: «... ὁ Ροδωρίγος Βοργίας, ὁ ὁποῖος ἐγένετο καὶ Πάπας τὸ 1442 ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλέξανδρος ὁ ΣΤ΄, ἀφῆκε πολλὰ νόθα τέκνα».
11. Fleury c. cp. καὶ XXXII, ἰδέ καὶ Diction des Papes. Πρβλ. καὶ Ἡ. Οὐέλλς, Παγκόσμ. Ἱστορ., τόμ. β΄, σελ. 817. «...ὅταν τὸ 1378 ἀπέθανεν ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΑ΄ καὶ ἐξελέγη Πάπας... ὁ Οὐρβανὸς Ζ΄, αὐτοὶ οἱ διῆσταμνοι καρδινάλιοι ἐκήρυξαν ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐξέλεξαν ἄλλον Πάπαν, τὸν ἀντιπάπαν Κλήμην Ζ΄. Αὐτὴ ἡ διάσπασις ὠνομάσθη Μέγα σχίσμα. Οἱ Πάπαι παρέμειναν εἰς Ρώμην... Οἱ ἀντιπάπαι ἐξ ἄλλου εὐρίσκοντο εἰς Ἀβινιόν... ἕκαστος Πάπας ἀφώριζε καὶ κατηράτο τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ ἀντιπάπου του, καὶ ἔτσι κατὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλον τρόπον, ὁλόκληρος ἡ χριστιανωσύνη (σ.σ. ἡ ἐκπεσοῦσα Ρώμη) εὐρέθη κατηραμένη κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην (1378-1417)».
12. F. Duornik, Les Slaves Bijzaneet et Rome au IX siecle, Paris, 1926, σελ. 249, 253, ἐξ.
13. A. Fliche, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 196 ἐξ.
14. Πρβλ. Paul Fr. Ballester Convalier, μνημ. ἔργ., σελ. 31 καὶ βιβλ. αὐτόθι. Ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι καὶ ἐν σελ. 47 καὶ 51 ἰδέ καὶ φωτογραφίας τοῦ ἀρχ/που τῶν Παρισίων καρδινάλιου καὶ ἄλλων καρδινάλιων καὶ ἀρχιεπισκόπων, προσκυνούντων τὸν Πάπαν πρηνῶς καὶ ἀσπαζομένων τοὺς πόδας του. Ὡσαύτως, ἐν σελ. 21 φωτογραφίαν τοῦ Πάπα Πίου XII, ἀκούοντος μεθ' ἱκανοποιήσεως τὸν τελευταῖον ὕμνον, τὸν ὁποῖον ἀπευθύνουσιν αἱ καλόγραιαι τῆς Saurtagend πρὸς αὐτόν: «Πάτερ ἡμῶν **ὁ ἐπὶ τῆς γῆς**»!
15. Πρβλ. Ἡ. Οὐέλλς, Παγκόσμ. Ἱστορ., τόμ. Β', σελ. 809. «...Καὶ ἔτσι παρουσιάσθη τὸ θέαμα τοῦ Ἰννοκεντίου Γ΄ κηρύττοντος σταυροφορίαν κατὰ τῶν ἀτυχῶν αὐτῶν διῆσταμένων (σ.σ. τῶν Μανιχαίων κλπ.). Καὶ ἐπέτρεψε τὴν στρατολογίαν ἀλητῶν καὶ καθαρμάτων, πού μετέφεραν τὸ **πῦρ** καὶ τὸν **σίδηρον** καὶ τὸν βιασμόν καὶ ὅλα τὰ ἔκτροπα, πού ἡμπορεῖ νὰ φαντασθῆ κανεὶς μεταξὺ τῶν πλέον εἰρηνικῶν ὑπηκόων τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ἡ ἐξιστὸρησις τῶν ὁμοτήτων τῆς σταυροφορίας ταύτης εἶναι πολὺ **φοβερωτέρα** ἀπὸ ὅλα τὰ μαρτύρια, εἰς τὰ ὅποια ὑπέβαλον τοὺς χριστιανούς οἱ εἰδωλολάτραι...». Καὶ κατωτέρω, σελ. 812-813: «...Κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα ἀνεπτύχθη ἕνας νέος θεσμὸς τῆς Ἐκκλησίας (σ.σ. τῆς Παπικῆς βεβαίως), ἡ Παπικὴ **Ἱερά Ἐξέτασις**. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπῆρχε ἡ συνήθεια ὁ Πάπας νὰ ἐνεργῆ κατὰ καιροὺς ἀνακρίσεις ἢ ἐρεῦνας ὅσον ἀφορᾷ τὰς αἱρέσεις εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην περιφέρειαν, ἀλλὰ τώρα ὁ Ἰννοκέντιος Γ΄ με τοὺς Δομνικανούς εὐρήκεν ἕν ἰσχυρὸν ὄργανον καταπίεσεως. Ἡ **Ἱερά Ἐξέτασις** ὠργανώθη ὡς μόνιμος

μηχανισμός υπό τήν διεύθυνσίν των καί ἡ Ἐκκλησία ἐπεδόθη διά τοῦ ὄργανου τούτου εἰς τήν **πίεσιν** καί τήν **ἐξασθένισιν** τῆς **ἀνθρωπίνης συνειδήσεως**... Πρὸ τοῦ 13ου αἰῶνος ἡ ποινή τοῦ θανάτου ἐπεβάλλετο σπανίως εἰς τοὺς αἰρετικούς καί τοὺς ἀπίστους. Τώρα εἰς **ἐκατοντάδας πλατειῶν τῆς Εὐρώπης**, ἀξιωματοῦχοι τῆς Ἐκκλησίας παρηκολούθουν τὰ μαυρισμένα σώματα τῶν ἀνταγωνιστῶν της, κατὰ τὸ πλεῖστον πτωχῶν καί ἀσήμων ἀνθρώπων, νά καίωνται καί νά ἐξαφανίζονται οἰκτρά».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄ ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΠΑΠΙΣΜΟΥ» ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΥΤΩΝ ΣΗΜΑΣΙΑ

α. Ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τό Filioque

Μεταξὺ τῶν κυρίων αἰτιῶν, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν τήν ἐκπτώσιν τῆς **Ρωμαϊκῆς Θρησκευτικῆς Κοινότητος** ἐκ τῆς **Ἀδιαιρέτου, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας** καί τὸ ἱστορικόν σχίσμα, εἶναι πρώτη κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν, ἀλλὰ καί εἰς πνευματικὴν σημασίαν, ἡ δοξασία «περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τό Filioque. Ἡ δοξασία αὕτη, ἐμφανισθεῖσα τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 589 μ.Χ. ἐν τῇ τρίτῃ τοπικῇ συνόδῳ τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν Τολέδῳ τῆς Ἰσπανίας (ἀπὸ τῆς ὁποίας μετεδόθη καί εἰς τὴν Γαλλιάν) καί ἐπικυρωθεῖσα ὕστερον καί ὑπ' ἄλλων τοπικῶν συνόδων, ἰδίᾳ δέ ὑπὸ τῆς ἐν Ἀκνὺςγράνῳ, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἀνεκηρύχθη εἰς «δόγμα», κατεπολεμήθη κατ' ἀρχάς, ὡς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις εἶπομεν, καί ὑπὸ Παπῶν τῆς Ρώμης. Ὁ Πάπας Δάμασος ἐπὶ Συνόδῳ (379) ὥρισεν: «Εἴ τις μὴ εἴπῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι ἀληθῶς καί κυρίως, ὡς καί τὸν Υἱὸν ἐκ τῆς θείας οὐσίας καί Θεὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ἀνάθεμα ἔστω»¹. Ἐπίσης ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ΄ οὐ μόνον ἀντέδρασε ζωηρῶς κατ' αὐτῆς τῆς δοξασίας, ἀλλὰ καί γράψας τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως χωρὶς τῆς προσθήκης «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ» εἰς δύο πλάκας, ἑλληνιστί καί λατινιστί, ἐνετοίχισε ταύτας εἰς τὸν ἐν Ρώμῃ Ναὸν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου πρὸς ἀπόλυτον οἰονεὶ κατασφάλισιν τῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁμοιομόρφως πιστευομένης σχετικῆς δογματικῆς ἀληθείας. Ὁ δὲ Πάπας Ἰωάννης ὁ Η΄ ὡσαύτως ρητῶς ἀπέκρουεν αὐτὴν τὴν δοξασίαν. Ἐπόμενον ἦτο κατόπιν τούτων ἡ ἐπὶ Μεγάλου Φωτίου προβληθεῖσα ἀξίωσις τῆς Ρώμης ὅπως ἡ δοξασία αὕτη γίνῃ ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας νά προκαλέσῃ τὴν ἀντίδρασιν, τὴν ὁποῖαν τὸ πρῶτον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μ. Φωτίου συνήνητησεν, ἡ δὲ ἐκ νέου ἔντονος καί περισσότερον προκλητικὴ προβολὴ της, ἐπὶ Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου (1043-1059), ἐν συνδυασμῷ μάλιστα πρὸς τὴν ἰταμὴν ἐπανάληψιν τῆς προβολῆς τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας», νά ἐπιφέρῃ τὴν ἔκτοτε καί μέχρι σήμερον συνεχιζομένην ἀποκοπὴν τῆς ἐκπεσοῦσης Ρώμης.

Ἐνῶ ὅμως ἡ πνευματικὴ σημασία τῆς δοξασίας ταύτης εἶναι ἄκρως βαρυσήμαντος καί δικαίως ἀπεκλήθη αὕτη ὑπὸ τοῦ Μ. Φωτίου ὡς «ἡ σατανικωτέρα καί βλασφημοτέρα πασῶν τῶν μέχρι τότε αἰρετικῶν δοξασιῶν»², ὅλως παραδόξως οὔτε ὑπελογίσθη αὕτη εἰς τὸν πρέποντα βαθμόν, οὔτε ἀνεπτύχθη δεόντως ὑπὸ πολλῶν νεωτέρων ἀπολογητῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως: ὑπῆρξαν μάλιστα **καί τινες**, μὴ διστάσαντες νά ὑποστηρίξωσιν ὅτι εἶναι αὕτη **ἐπουσιώδης** καί ὅτι, ἂν παρεκάμπετο τὸ **πρωτεῖον** ἐξουσίας τοῦ Πάπα καί τὸ ἀλάθητον αὐτοῦ, δέν θά ἦτο μόνη αὕτη σοβαρὸν κώλυμα διὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς ἐκπεσοῦσης Ρώμης εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ πεπλανημένη αὕτη γνώμη ὀφείλεται βεβαίως εἰς τὴν ἔλλειψιν πλήρους **ἐπιγνώσεως** τοῦ «*τρόπου τοῦ εἶναι*» τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ καί τῆς ἐξιδιασμένης πνευματικῆς σημασίας τοῦ βαρυσημάντου τούτου θέματος. Πρὸς πλήρη ὅθεν κατανόησιν τῆς ἐν προκειμένῳ ἀληθείας, εἰς ὅσα σχετικῶς ἔγραψαν καὶ ἰδίως ὁ Μ. Φώτιος ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ ἐγκυκλίῳ του (ὅπως καί εἰς ἄλλα ἔργα του), πολλοὶ ἱεροὶ

ἀπολογηταί καί Πατέρες τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, θά προσθέσωμεν καί ἡμεῖς τά ἐξῆς:

Φιλοσοφική ἐξεικόνισις τοῦ «τρόπου τοῦ εἶναι» τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ προβάλλεται ὑπό τοῦ ἀγίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου ἔχουσα οὕτω:

«Παραστατική εἰκὼν τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ εἶναι ὁ ἥλιος τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος. Διότι τό σῶμα τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει πλήρως τόν Θεόν Πατέρα· ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει τήν ἄπειρον καί ἄναρχον καί ἀίδιον, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον πνευματοβολίαν τοῦ Πατρὸς, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ Πατρὸς· ἡ δέ φωτιστική καί θερμαντική δύναμις τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει τόν ὑπό τοῦ Πατρὸς γεννώμενον συνάναρχον, συναῖδιον, ὁμοούσιον, ἄπειρον, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον ὡσαύτως Λόγον αὐτοῦ ἢ Υἱόν, ὅστις εἶναι **ἀπαύγασμα** τῆς δόξης καί ὁ **χαρακτήρ** τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ» (Ἐβρ. Α΄ 3).

»Νοοῦντες ὅθεν ἀντίθεσιν τινα ἄπειρον, ἦτοι **σῶμα ἡλίου πνευματικοῦ**, ἐνσυνειδήτου, αὐθυπάρκτου, ἀναιτίου καί ἀνάρχου, ἀπείρου εἰς δύναμιν, εἰς σοφίαν κλπ., ἡλίου πνευματικοῦ πνευματοβολοῦντος ἀνάρχως, ἀίδιως καί ἀναλλοιώτως, ἄπειρον-ἀτέρμονα, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον πνευματοβολίαν ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ πνευματικῆς οὐσίας, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί γεννῶντος, ἐν τῇ πνευματοβολίᾳ του ταύτη, ἐκ τῆς οὐσίας του καί ἄλιν, τόν μονογενῆ αὐτοῦ Λόγον - Υἱόν (ἦτοι, τήν ἄπειρον, ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον **δύναμιν** καί **σοφίαν του**, τό **ἀπαύγασμα** τῆς δόξης του καί τόν **χαρακτήρα** τῆς ὑποστάσεώς του) ἔχομεν πλήρη τήν εἰκόνα τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ».

Ὅπως δέ οἱ πλανῆται τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος κατέλαβον ἀπό τῆς διαμορφώσεως αὐτοῦ καί ἐντεῦθεν ὠρισμένην θέσιν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας καί ὑπό τήν ἐπίδρασιν τῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως τοῦ ἡλίου διαγράφουσιν ἕκτοτε ἐν αὐτῇ τάς ἐναρμονίους αὐτῶν τροχιάς, οὕτω καί ὁ πνευματικός κόσμος, κατ' ἀρχάς, καί ὁ ὑλικός – τό ὑλικόν σύμπαν – ἐν συνεχείᾳ, κατέλαβον ὠρισμένην θέσιν, ἀπό τῆς **ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεως** αὐτῶν καί ἐντεῦθεν, ἐν τῷ ἀπείρῳ καί ἐνυποστάτῳ καί ἐνσυνειδήτῳ αἰωνίῳ Λόγῳ-Υἱῷ καί τῇ ἀπείρῳ καί ἐνυποστάτῳ καί ἐνσυνειδήτῳ πνευματοβολίᾳ τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἦτοι τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι. Καί ὑπάρχουσιν ἕκτοτε καί ζῶσι καί κινοῦνται ἐν αὐτοῖς. Παρατηρήσατε καί διά γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ – εἰ δυνατόν δέ διά μικροσκοπίου – δέσμη φωτεινῶν ἀκτίνων εἰσερχομένην δι' ὀπῆς τινος ἐν σκοτεινῷ θαλάμῳ. Κινοῦνται ἐν αὐτῇ, ὡσεὶ πλέοντα ἢ ὑπ' ἀοράτου δυνάμεως φερόμενα, διάφορα σωματίδια. Ὅπως λοιπόν κινοῦνται ἐν τῇ ἡλιακῇ ἀκτινοβολίᾳ τόσον οἱ πλανῆται, ὅσον καί τά ἐλάχιστα μόρια τῆς ὕλης - ἐνεργείας, τά ἐμπεριεχόμενα ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας, οὕτω καί οἱ ἀσύλληπτοι κόσμοι τοῦ ὑλικοῦ Σύμπαντος ὑπάρχουσι, κινοῦνται καί ζῶσιν ἐν τῷ ἀπείρῳ καί αἰωνίῳ Λόγῳ - Υἱῷ καί ἐν τῇ ἀπείρῳ πνευματοβολίᾳ τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ Πατρὸς, τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι – ὡς καί αὐτῷ γεννῶντι καί ἐκπορεύοντι Πατρί ἦτοι τῷ τρισυποστάτῳ Θεῷ.

Ὅπως ἐπίσης ἡ θερμότης τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἡλίου εἶναι ἡ κυρία δύναμις ἡ ζωογονοῦσα τοὺς ὀργανισμούς τῶν ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου ἐνοργάνων ὄντων – ἀπό ἀπόψεως ὀργανικῆς – ἡ δέ φωτιστική τοιαύτη τό μέσον τῆς δράσεως τῶν πολυποικίλων αὐτῶν ὀφθαλμῶν ἢ ὀργάνων δράσεως, οὕτω καί ὁ αἰώνιος Λόγος, ὁ γεννώμενος ὑπό τοῦ Πατρὸς, εἶναι ἡ αἰτία τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν πνευματικῶν ὄντων - δημιουργημάτων, προκειμένου δέ περὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ πνευματικός ἄρτος καί ἡ πνευματικὴ αἰτία καί δύναμις τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ζωῆς καί τό πνευματικόν φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Ἄνευ τῆς θερμότητος τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας τά ὀργανικά ὄντα τά ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου εἶναι ἀδύνατον νά ὑπάρξωσι· μακρὰν τοῦ αἰωνίου Λόγου τοῦ ἐνανθρωπήσαντος ἐν τῷ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστῷ

τά πνευματικά ὄντα –ἐν οἷς καί αἱ ψυχαί ἡμῶν– εἶναι καταδικασμένα εἰς πνευματικόν θάνατον, εἰς αἰώνιον σκότος. Χωρίς τοῦ ἡλιακοῦ φωτός τά πολυποίκιλα ὄργανα δράσεως τῶν διαφόρων ὄντων εἶναι ἀνωφελεῖ, ἄχρηστα μακράν τοῦ πνευματικοῦ φωτός, τοῦ ἀκτινοβολουμένου ἐκ τοῦ αἰωνίου Λόγου, πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχή καί πᾶν πνευματικόν ὄν μένει ἐν τῷ πνευματικῷ σκότει, ἐν τῷ πνευματικῷ θανάτῳ καί ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καί ἐν τῷ μέλλοντι. Διά τοῦτο ὁ Κύριος διεκήρυξεν: «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς..., ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγη ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου ζήσεται εἰς τόν αἰῶνα» (Ἰωάν. ΣΤ΄ 35, 48 καί 51), «ἐγώ εἰμι τό φῶς τοῦ Κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί οὐ μή περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τό φῶς τῆς ζωῆς» (Ἰωάν. Η΄ 12).

Διά τοῦτο ἐπίσης ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης γράφει: «Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ ἐώρακαμεν... περί τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς. Καί ἡ ζωή ἐφανέρωθη, καί... ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τήν ζωήν τήν αἰώνιον, ἣτις ἦν πρός τόν Πατέρα καί ἐφανέρωθη ἡμῖν» (Α΄ Ἰωάν. Α΄ 1-2). Ὡσαύτως: «Ἐν αὐτῷ ζωῇ ἦν καί ἡ ζωή ἦν τό φῶς τῶν ἀνθρώπων» (Ἰωάν. Α΄ 4) καί ἐν συνεχείᾳ· «...Ἦν τό φῶς τό ἀληθινόν –ὁ Κύριος– ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον» (αὐτόθι Α΄ 9). Ὁ δέ ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «Ζῶν γάρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί ἐνεργῆς καί τομώτερος ὑπέρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καί διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καί πνεύματος, ἀρμῶν τε καί μυελῶν, καί κριτικός ἐνθυμήσεων καί ἐννοιῶν καρδίας. **Καί οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δέ γυμνά καί τετραχλησμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ...**» (Ἐβρ. Δ΄ 12-14). Διότι δέν εἶναι μόνον ἐνυπόστατος ὁ Λόγος - Υἱός τοῦ Θεοῦ καί ἐνσυνειδήτος, ζῶν, ζωοποιῶν καί φωτίζων, κατά τά προεκτεθέντα, τά πάντα· εἶναι καί «**κριτικός** ἐνθυμήσεων καί ἐννοιῶν καρδίας...», βλέπει τά πάντα καί τās ἐνθυμήσεις καί τά διανοήματα ἡμῶν.

Διά τό πνεῦμα δέν ὑπάρχουσι κωλύματα ὑλικά, οὔτε μᾶζα-ὑλη-ἐνέργεια, οὔτε διάστημα.

Ἀφοῦ λοιπόν διά τό πνεῦμα δέν ὑπάρχουσι κωλύματα καί διαπερᾶ τοῦτο τά πάντα, διά τῆς ἀπειρου δέ ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου πνευματοβολίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί τοῦ ζῶντος, ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Λόγου - Υἱοῦ ὑπάρχουσι, ζῶσι καί κινοῦνται τά πάντα, ἄρα οὐδέν κρυπτόν εἰς τόν Πατέρα, εἰς τόν Λόγον - Υἱόν καί εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Εἶναι τά πάντα γυμνά καί τετραχλησμένα ἐνώπιον αὐτῶν, μηδέ τῶν σκέψεων καί τῶν διαλογισμῶν ἡμῶν ἐξαιρουμένων. Εἶναι δέ ὄχι μόνον ὀρατά, ἀλλά καί **προεγνωσμένα**, ἐκ τῆς ἀπειρου δέ προγνώσεως καί τοῦ ἐκ ταύτης πηγάζοντος προορισμοῦ προῆλθεν ὁ προφητισμός. **Προέγνω** ὁ Θεός καί **προώρισεν**, ὡς ἐκ τούτου, τά πάντα· καί τά προανήγγειλε διά τῶν Προφητῶν.

Ἐν τῷ πληρώματι δέ τοῦ χρόνου ὁ «Λόγος σὰρξ ἐγένετο» (Ἰωάν. Α΄ 14). Ὁ ζῶν καί ζωοποιῶν τά πάντα ἄπειρος, ἐνυπόστατος καί ἐνσυνειδήτος Λόγος, πεπερασμένην μορφήν δούλου - ἀνθρώπου λαβών, ἐν τῇ ἀπειρῳ αὐτοῦ δυνάμει ὡς αὐτή αὕτη ἡ ἐνυπόστατος δύναμις καί σοφία τοῦ Θεοῦ (Α΄ Κορ. Α΄ 25), ἐνηθρώπησεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ. Ἐνανθρωπήσας δέν ἔπαυσεν, ὡς εἴπομεν, νά εἶναι καί ἄπειρος, οὐδ' ἐξέστη τοῦ ἀπειρου. Ἐν τῇ ἀπειρῳ ὑποστάσει του ὑπῆρξε καί εἶναι καί τό ἀνθρώπινον αὐτοῦ σκήνωμα, τό πάνσεπτον καί πανάγιον αὐτοῦ σῶμα, καί ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ ψυχή· ὅπως ὑπάρχει ἐν αὐτῷ καί σύμπασα ἡ κτίσις, ἡ υλική καί ἡ πνευματική (Κολασ. Α΄ 16 καί 17).

Τά αὐτά ἰσχύουν καί διά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, το ὁποῖον προσέλαβεν ἐπανειλημμένως πεπερασμένας ἐκφάνσεις - μορφάς (Λουκ. Γ΄ 22 κ.ἀ.). Ὑπό τοιαύτην ἐκφανσιν, «ὡς πύριναι γλῶσσαι» (Πράξ. Β΄ 3) κατελθόν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καί σκηνώσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραμένει ἤδη οὐσιωδῶς ἐν αὐτῇ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου, κατά τήν ρητήν βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου. Μένει δ' ἐν ἡμῖν, «διά νά ὀδηγῇ ἡμᾶς εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν» καί νά ἀναγγέλλῃ εἰς ἡμᾶς τά ἐρχόμενα - τά

ἐκάστοτε μέλλοντα» (Ἰωάν. ΙΣΤ΄ 13-14). Δέν ἐπαύσατο ὁμως νά εἶναι καί ἄπειρον καί νά **ἐνέχη** ἐν τῇ ἀπείρῳ πνευματοβολίᾳ του τά πάντα, ἀόρατά τε καί ὄρατά. Ἐγκείναι ταῦτα εἰς τήν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ².

Αὐθύπαρκτος καί ἀναίτιος πηγὴ ἀπείρου πνευματικῆς δυνάμεως, σοφίας, γνώσεως κλπ. ἡ ἀρχικὴ **αἰτία** καί **πηγὴ** τῆς θεότητος ὁ **Πατήρ**, ἐκπέμπων ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας ἀνάρχως καί αἰδίως ἀπειρον πνευματοβολίαν, ἐνυπόστατον, ἐν-συνειδήτον, ζῶσαν, τό **Πνεῦμα τό Ἅγιον** (ἐν εἶδει ἀκτινοβολίας ἠλιακῆς, ἐκπεμπομένης ἀπείρως, ἀναλλοιώτως καί ἀτερμόνως πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν), καί γεννῶν ἀνάρχως ὡσαύτως καί αἰδίως τόν μονογενῆ αὐτοῦ Λόγον - Υἱόν, ἄπειρον, ὁμοίως καί **ἴσον** αὐτῷ (Φιλίπ. Β΄ 6) διὰ νά νοῆ πλήρως Ἐαυτόν καί **ἐξεικονίζεται** πλήρως δι' αὐτοῦ (Ἰωάν. ΙΔ΄ 9 καί ΙΒ΄ 45, Β΄ Κορ. Δ΄ 4 κ.ἄ.) αἰδιον, ἐνυπόστατον, ἐνσυνειδήτον, ζῶντα, δι' οὗ ἀλλά καί ἐν ᾧ, ὡς ἐν φωτὶ ζῶντι, φέρονται ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τό εἶναι – ὄντοποιοῦνται, δημιουργοῦνται (καί φωτίζονται πνευματικῶς τά πνευματικά κτίσματα). Ἰδοῦ ὁ τρισυπόστατος καί **ὄντως Ὁν Θεός**. Τρεῖς ὑποστάσεις, εἷς Θεός. Αἱ τρεῖς ὑποστάσεις ὁμοῦ ἐν ἀσυγχύτῳ ἐνότητι ἀπαρτίζουν τόν **ἕνα** καί μόνον ἀληθινόν Θεόν. Εἶναι ἀδύνατον νά νοηθῇ οἰαδήποτε ἐξ αὐτῶν ἄνευ τῆς αἰδίου συνυπάρξεως καί τῶν δύο ἄλλων. Ἐνυπάρχουσι ἄρα ἐν ἀλλήλοις ὁ τε Πατήρ καί Υἱός καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Διὰ τοῦτο ἀπαντῶν ὁ Κύριος πρὸς τόν Φίλιππον εἶπε χαρακτηριστικῶς: «... ὁ ἑωρακῶς ἐμέ ἑώρακε τόν Πατέρα... ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοὶ ἐστί» (Ἰωάν. ΙΔ΄ 9 καί 10).

Ἐνυπάρχει, λέγομεν, ἐκάστη τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐν ταῖς ἄλλαις δυσί, ἀσυγχύτως καί ἀδιαιρέτως, ἐν ἀμεταβλήτῳ τριαδικῇ **ἐνότητι**, μέ ἰδίαν συνειδήσιν ἐκάστη τῆς ἑαυτῆς **ἐξειδιασμένης** ὑποστάσεως καί τοῦ **ιδίου προσωπικοῦ ιδιώματός** της. Τό προσωπικόν δηλαδή **ιδίωμα** τοῦ Πατρός, δι' οὗ διακρίνεται τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι ὅτι ἐξ οὐδενός ἐγεννήθη ἢ ἐκπορεύεται, ἀλλά γεννᾷ αἰδίως τόν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν - Λόγον καί ἐκπορεύει τό Πνεῦμά του τό Ἅγιον, ὡς ἀρχικὴ αἰτία καί πηγὴ τῆς θεότητος. Τό προσωπικόν **ιδίωμα** τοῦ Υἱοῦ εἶναι ὅτι οὔτε γεννᾷ, οὔτε **ἐκπορεύει** - ἐκπέμπει Πνεῦμα Ἅγιον ἐνυπόστατον καί ἐνσυνειδήτον, ἀλλά γεννᾷται ἐκ τοῦ Πατρός, «αἰδίως καί ἀνάρχως». Τό προσωπικόν **ιδίωμα** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ὅτι οὔτε γεννᾷ, οὔτε γεννᾷται, **ἀλλ' ἐκπορεύεται** ἐκ τοῦ Πατρός, ἀνάρχως καί αἰδίως. Ἐκάστη τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἔχει ἰδίαν θέλησιν, ἰδίαν βούλησιν, ἰδίαν ἐπίσης ἔκφασιν - μορφήν, αἱ θελήσεις ὁμως τοῦ τε Υἱοῦ-Λόγου καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ταυτίζονται ἀπολύτως πρὸς τήν θέλησιν τοῦ Πατρός, ἐνῶ τό διακεκριμένον τῶν ἐνσυνειδήτων ὑποστάσεων καί θελήσεων αὐτῶν ὑφίσταται ἀσύγχυτον. Εἶναι τρεῖς **συναἰδιοι, συνάναρχοι** καί **ὁμοούσιοι** ὑποστάσεις, Θεός ἐκάστη ὑπόστασις, **ἀλλ'** οὐχί τρεῖς Θεοί, **εἷς Θεός**³. Ἡ ἀλήθεια αὕτη βεβαιοῦται πανηγυρικῶς τόσον ἐν τῇ Π. ὅσον καί ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ.

Τήν **ἐπίγνωσιν** λοιπόν ταύτην ἔχοντες οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἐν οἷς συμπεριλαμβάνοντο καί οἱ ἐκπρόσωποι τῆς τότε Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) ἐδογματίσαν εἰς τό Σύμβολον τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται **μόνον** ἐκ τοῦ Πατρός. Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης ἐπίσης ὁ Μ. Φώτιος κατεπολέμησε σφόδρα τήν προσθήκην εἰς τό Σύμβολον ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται «*καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ*», ἐξ αἰτίας δέ αὐτῆς ἐπῆλθεν ἐν τέλει, ἐπὶ Πατριάρχου Μιχαήλ Κηρουλαρίου, ἡ ὀριστικὴ ἐκπτώσις τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, δι' ἣν ἀναμφιβόλως συνετέλεσε τά μέγιστα, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεπτύξαμεν, καί ἡ ἐπίσημος ἐκ νέου προβολὴ τοῦ ἐπαράτου **πρωτείου ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας.

Καί ἦτο ἀπολύτως δεδικαιολογημένη ἡ ὑπὸ τῶν ἁγίων καί ἀοιδίμων Πατριαρχῶν Μεγ. Φωτίου καί Μιχ. Κηρουλαρίου σφοδρὰ καταπολέμησις τῆς αἰρετικῆς ταύτης προσθήκης, ὡς καί ἡ ἀπόφασις αὐτῶν, ἵνα ἐξ αἰτίας ταύτης, καί **μόνης**, ἐκπέσει τῆς

Ἐκκλησίας ἡ Ρώμη, διότι ἀληθῶς ἡ δοξασία αὕτη εἶναι ὅλως ἐξιδιασμένης πνευματικῆς σημασίας. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον **ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρός**, καθ' ἃ διά τῶν προεκτεθεισῶν ἐξεικονίσεων τοῦ τρόπου τοῦ εἶναι τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ (ἐν ἀπολύτῳ, ἐπαναλαμβάνομεν, συμφωνία πρὸς τὰ σχετικὰ χωρία τῶν Γραφῶν) καθίσταται πρόδηλον. Ὁ ἄναρχος, ἀναίτιος καί ἄπειρος Νοῦς-Πατήρ, γεννῶν ἀνάρχως καί ἀίδίως ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας τόν μονογενῆ αὐτοῦ Λόγον-Υἴόν ἢ ἄλλως τήν Ἐαυτοῦ ἐνυπόστατον **δύναμιν καί σοφίαν** (Α΄ Κορ. Α΄ 24), ἅμα ἐκπορεύει ἀνάρχως καί ἀίδίως ὡσαύτως ἐκ τῆς οὐσίας του τό ἐνυπόστατον ἐπίσης Πνεῦμα του – τό **Πνεῦμα τό Ἅγιον**.

Ἡ ἀίδιος καί ἄναρχος γέννησις ὑπὸ τοῦ Πατρός ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου - Υἱοῦ εἶναι πρόδηλον ὅλως ὅτι εἶναι **συμφυῆς** πρὸς τήν ὑπ' αὐτοῦ καί **πάλιν** καί ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας, ἄναρχον καί ἀίδιον ἐκπόρευσιν τοῦ ἀπείρου καί ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Πνεύματός του – τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δέν δύναται συνεπῶς καί ὁ Υἱός νά ἐκπορεύῃ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, διότι ἡ ὑπό τοῦ Πατρός ἀίδιος καί ἄναρχος γέννησις του εἶναι, ὡς προείπομεν, **συμφυῆς** πρὸς τήν ὑπό τοῦ Πατρός **μόνον** καί **πάλιν** συνάναρχον καί συναΐδιον ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του, τῆς ἀπείρου ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου πνευματοβολίας του. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον **ἐκπορεύεται** ἀίδίως καί ἀνάρχως ἐκ τοῦ Πατρός, μετά τοῦ ἀίδίως καί ἀνάρχως ἐξ αὐτοῦ καί **πάλιν** καί ἐκ τῆς οὐσίας του, γεννωμένου Μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου-Υἱοῦ. Ἡ ἀποδοχή τῆς δοξασίας ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», οὐ μόνον μεταβάλλει καί τόν Λόγον - Υἴόν εἰς Πατέρα καί ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς τήν **τάξιν** καί τὰ **ιδιώματα**, δι' ὧν αἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς καί ἀδιαιρέτου θεότητος – ὡς **εἷς τρισυπόστατος Θεός** – ἐξιδιασμένως ἐκάστη, κατά τὰ προεκτεθέντα, χαρακτηρίζονται, προσβάλλει συνάμα τό ὁμότιμον καί ἰσότημον τοῦ Λόγου-Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, **ἀλλά** καί ἐπιφέρει λογικάς καί πνευματικάς συνεπείας, αἵτινες, ἂν δέν ἀποτελοῦν **βλασφημίαν**, ἄγουν πάντως εἰς **παραλογισμόν**. Ἐφόσον δηλονότι ἡ ὑπό τοῦ ἀνάρχου Πατρός ἀίδιος γέννησις ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου - Υἱοῦ εἶναι συμφυῆς πρὸς τήν ἐξ αὐτοῦ καί **πάλιν** ἀΐδιον καί ἄναρχον ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του (Φιλιπ. Β΄ 6), καί ἀντιστρόφως, ἐφόσον ἡ ἐκ τοῦ Πατρός ἄναρχος καί ἀίδιος ἐκπόρευσις ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας τοῦ ἀπείρου, ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Πνεύματός του εἶναι συμφυῆς πρὸς τήν ὑπό τοῦ Πατρός ἄναρχον ὡσαύτως καί ἀΐδιον γέννησιν τοῦ Ἐαυτοῦ ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Λόγου-Υἱοῦ, συνεπῶς ἐάν καί ὁ Υἱός ἐξεπόρευε Πνεῦμα Ἅγιον (ἐνυπόστατον, ἐνσυνειδήτον καί ἄπειρον Πνεῦμα), θά ἦτο καί αὐτός Πατήρ, καί θά ἐγέννα **συμφυῶς** καί δι' Ἐαυτόν ἕτερον ἐνυπόστατον καί ἐνσυνειδήτον Λόγον-Υἴόν. Ὁ δέ ἐκ τοῦ πρώτου Υἱοῦ-Λόγου γεννώμενος οὕτω δεύτερος Υἱός - Λόγος θά ἔδει νά γεννᾷ δι' Ἐαυτόν ἄλλον Λόγον-Υἴόν καί νά ἐκπορεύῃ **συμφυῶς** Πνεῦμα Ἅγιον, τούτου δέ ἀπεριορίστως ἐπαναλαμβανομένου θά κατελήγομεν οὐ μόνον εἰς τόν ἀφανισμόν τῆς ἐννοίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί εἰς παραλογισμόν. **Δικαίως ὄθεν** ἡ αἰρετική αὕτη δοξασία ἐχαρακτηρίσθη ὑπό τοῦ Μ. Φωτίου ὡς **ἡ σατανικώτερα πασῶν**^u.

Ἐάν ὁμως τοιαύτη εἶναι ἡ πνευματικῆ σημασία τῆς αἰρέσεως ταύτης καί ἀποκλείεται ἀπολύτως ἡ ἀποδοχή τῆς δοξασίας ὅτι τό **Πνεῦμα τό «Ἅγιον ἐκπορεύεται καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ**, ἀποκλείεται **ἐξ ἴσου** ἐπίσης, καί διά τούς αὐτούς ὡς ἀνωτέρω λόγους καί ἡ ἕτερα γνώμη ἡ ὑποστηρικθεῖσα ὑπό τινων ὡς **λύσις οἰκονομίας** πρὸς γεφύρωσιν τοῦ χάσματος ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται μὲν ὑπό τοῦ Πατρός, ἀλλά «διά τοῦ Υἱοῦ», τοῦ αἰωνίου Λόγου, ὡς ἐκχυσίς ἀγάπης. Διότι κατά τὰ προεκτεθέντα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον **δέν εἶναι δυνατόν** νά ἐκπορεύηται οὔτε «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», οὔτε **«καί διά τοῦ Υἱοῦ»**. Ἀπλῶς **μεταδίδεται-πέμπεται** διά τοῦ Υἱοῦ εἰς **ὄσους βαπτίζονται** εἰς τό ὄνομά του^u.

Ἐπιφυλασσόμενοι δέ νά ἀποδείξωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον μόνον **πέμπεται** ὑπό τοῦ Υἱοῦ, ὅπως καί ὑπό τοῦ Πατρός, θά προσθέσωμεν ἤδη πρός ἀπόκρουσιν πάσης ἐνδεχομένης σχετικῆς ἀντιρρήσεως τά ἐξῆς:

Ἡ προαναπτυχθεῖσα γνώμη, καθ' ἣν ὁ αἰώνιος καί ἄπειρος Λόγος - Υἱός τοῦ Θεοῦ, γεννώμενος ὑπό τοῦ Πατρός ἀνάρχως καί αἰδίως ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας ὑπάρχει ἀνάρχως ἐν *μορφῇ Θεοῦ* (Φιλιπ. Β' 6) οὐ μόνον ἐν τῷ Πατρί, ἀλλά καί ἐν τῷ ὑπό τοῦ Πατρός, καί ἐκ τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας καί πάλιν, ἀνάρχως καί αἰδίως ἐκπορευομένῳ Ἁγίῳ Πνεύματι δέν ἀποτελεῖ ἀπλῆν φιλοσοφικήν σύλληψιν ἢ φιλοσοφικόν συλλογισμόν ἀπορρέοντα ἐκ τῶν προμνησθεισῶν ἐξεικονίσεων τοῦ Ἁγίου Πατρός ἡμῶν Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, ἀλλά ἀλήθειαν Πίστεως καί Ζωῆς.

Ἀποδεικνύονται δέ ὅλως ἀβάσιμοι πάντες οἱ ἀντίθετοι σχετικοί ἰσχυρισμοί τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος καί ἐξ αὐτῶν τῶν χωρίων τῆς Γραφῆς, ἅτινα ἐπικαλεῖται αὕτη διά νά στηρίξη τήν περί τοῦ Filioque δοξασίαν της, καί ἅτινα εἶναι τά ἐξῆς¹²:

α) «Οὐ γάρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἄν ἀκούσῃ λαλήσει... ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καί ἀναγγελεῖ ὑμῖν» (Ἰωάν. ΙΣΤ' 13-14) καί β) «Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι» (Αὐτόθι ΙΣΤ' 15). Ὡσαύτως ἐπικαλεῖται αὕτη καί τά χωρία, Ρωμ. Η' 9, Γαλ. Δ' 6, Φιλιπ. Α' 19 καί Α' Πέτρ. Α' 11, ἐν οἷς γίνεται λόγος περί τοῦ Πνεύματος τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ. Ἐπί τῶν χωρίων τούτων στηρίζει ὁ Παπισμός τήν περί τοῦ Filioque αἰρετικὴν δοξασίαν του. Ἐκτός ὅμως τῶν προαναπτυχθέντων, διά τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῶν δύο πρώτων ἐκ τῶν χωρίων λέγομεν καί τά ἐξῆς:

Ὁ αἰώνιος Λόγος - Υἱός εἶναι οὐ μόνον ἡ ζῶσα **εἰκὼν** τοῦ Πατρός, ἀλλά καί τό **ἄπειρον μέτρον**, ὁ **Λόγος** ὅλων τῶν ἰδεῶν, ἅς περί τοῦ **μῆ ὄντος** ἔχει ἐν Ἐαυτῷ ὁ Πατήρ. Διά τοῦτο δέ καλεῖται καί **Λόγος**. Διότι εἶναι τό «ἄθροισμα» καί τό «μέτρον τῆς συγκρίσεως» ἢ «ἡ ἔννοια» τῆς πρὸς ἑαυτάς καί πρὸς τόν Θεόν «σχέσεως» ὅλων τῶν ψιλῶν περί τοῦ μῆ ὄντος ἰδεῶν, ἅς ἔχει ἐν Ἐαυτῷ ὁ Πατήρ¹³. Πᾶσαι αἱ περί τοῦ μῆ ὄντος **ψιλαί** ἰδέαι τοῦ Πατρός ἐνυπάρχουσιν ἐν αὐτῷ, οὐχί δέ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὀντοποιοῦνται, **δι' αὐτοῦ** καί **ἐν αὐτῷ** (Ἰωάν. Α' 3, ΙΣΤ' 15, Κολασ. Α' 16, 17).

Ἐφόσον λοιπόν ἐν τῷ ἀπείρῳ καί αἰώνιῳ Λόγῳ-Υἱῷ ἐνυπάρχουσι καί ὀντοποιοῦνται τά πάντα, δικαίως ἄρα ἐτόνισεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι». Ἡ λέξις «πάντα» οὐδόλως ἀναφέρεται ἐνταῦθα εἰς τὰς ἐτέρας δύο ὑποστάσεις τῆς θεότητος, ἤτοι εἰς τόν Λόγον-Υἱόν καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, διότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θά περιλαμβάνετο ἐν αὐτοῖς (τοῖς **πᾶσι** τοῦ Πατρός) καί ὁ Υἱός, ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί δέν ἦτο συνεπῶς δυνατόν νά εἶπῃ καί περί Ἐαυτοῦ ὁ Ἰησοῦς «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι». Ἀναφέρεται ἐπομένως ἡ λέξις «πάντα» εἰς τὰς περί τοῦ **μῆ ὄντος** ἰδέας τοῦ Πατρός, εἰς τὰ δημιουργήματα, τά κτίσματα ἐν γένει αὐτοῦ· πάντα ταῦτα εἶναι καί τοῦ Υἱοῦ, ἐφόσον ἄλλως τε αὐτός εἶναι ἡ ἄπειρος καί ἐνυπόστατος καί ἐνσυνείδητος «δύναμις καί σοφία» τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐνέχουσα καί συνέχουσα αὐτά, δι' **ἧς** καί ἐν ἧ ἐγένετο καί γίνεται ἡ ὀντοποίησις (θά γίνῃ δέ ἐν τῷ πληρώματι τῶν **καιρῶν** καί ἡ **ἀνακεφαλαίωσις** αὐτῶν (Ἐφεσ. Α' 10).

Ἄς παρακολουθήσωμεν κατόπιν τούτων νοερῶς, πρὸς τελείαν κατανόησιν τοῦ ἐπιμάχου θέματος, τήν ὀντοποίησιν ἐξ οὐκ ὄντων τῶν «ψιλῶν» περί τοῦ μῆ ὄντος ἰδεῶν, ἅς ἔχον ἐν Ἐαυτῷ ὁ Πατήρ ἔφερε καί φέρει εἰς **τό εἶναι** – ὀντοποιεῖ, δημιουργεῖ – καί ὧν **μέτρον** εἶναι ὁ αἰώνιος Λόγος - Υἱός. Εἶναι πρόδηλον – καί τονίζεται σαφῶς τοῦτο ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι πρὸ τῆς ὀντοποιήσεως τῶν ψιλῶν περί τοῦ μῆ ὄντος ἰδεῶν προηγεῖται **ἀπερινόητόν** τι συμβούλιον τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς θεότητος. Διά τοῦτο, προκειμένης τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου λέγεται ὑπό τοῦ Θεοῦ Πατρός πρὸς τὰ ἄλλα δύο πρόσωπα τῆς θεότητος: «**Ποιήσωμεν** ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν...» (Γενέσ. Α' 26). Ἐπίσης μετὰ τήν δημιουργίαν: «...Ἰδοὺ ὁ Ἀδάμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν» (Γενέσ. Γ' 22). Ὁμοίως ἐν συνεχείᾳ «...δεῦτε καί **καταβάντες συγγέωμεν** αὐτῶν ἐκεῖ τήν γλῶσσαν» (Γενέσ. ΙΑ' 7). Οἱ πληθυντικοί

«ἐξ ἡμῶν», καί «Δεῦτε καταβάντες συγγέωμεν» δέν εἶναι πληθυντικοί μεγαλοπρεπειάς, ὡς ἠθέλησαν νά ἰσχυρισθῶσιν οἱ ταλμουδισταί Ἑβραῖοι καί οἱ «μάρτυρες» τοῦ Ἰεχωβᾶ. Ἡ πρόθεσις ἐκ –ἐξ ἡμῶν– τοῦ β' χωρίου καί ἡ λέξις «δεῦτε» τοῦ γ' χωρίου (ἣτις μόνον προκειμένης προσκλήσεως καί ἄλλων προσώπων εἶναι δυνατόν νά χρησιμοποιηθῆ) ἀποκλείουσιν ἀπολύτως τιαύτην ἔννοιαν. Πρόκειται συνεπῶς περί συσκέψεως καί κοινῶν ἀποφάσεων τῶν τριῶν ὑποστάσεων τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ.

Καί ἐν τῷ θείῳ ἐκείνῳ καί ἀπερινοήτῳ συμβουλίῳ ἐκδηλοῦνται αἱ περί τοῦ μή ὄντος «ψιλαί» ιδέαι τοῦ Πατρός διά τοῦ Υἱοῦ καί ἐν τῷ Υἱῷ, μετέχοντος βεβαίως καί **συνεργούντος** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ «πανταχοῦ παρόντος καί τά πάντα ὡσαύτως πληροῦντος...». Ἡ ὄντοποίησις τῶν περί τοῦ μή ὄντος ψιλῶν ιδεῶν - ἀποφάσεων τοῦ Πατρός γίνεται κατά τήν ἄπειρον τοῦ Θεοῦ περί πάντων **πρόγνωσιν** (Ρωμ. Η' 29) καί ἐν τῷ «μέτρῳ» τοῦ ἐν τῷ αἰωνίῳ Λόγῳ προορισμοῦ πάσης ψιλῆς περί τοῦ μή ὄντος ιδέας· οὕτω ποιεῖ τά πάντα ὁ Πατήρ διά τοῦ Υἱοῦ (Ἰωάν. Α' 3, Κολασ. Α' 16-17, Ἐφεσ. Α' 10 κ.ἄ.), συνεργεία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος^μ.

Τούτων δεδομένων νοεῖται πῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό μετέχον τοῦ θείου συμβουλίου καί συνεργῶν εἰς πᾶσαν τοῦ Πατρός διά τοῦ Υἱοῦ καί ἐν τῷ Υἱῷ ἐνέργειαν, προκειμένου νά μεταδώσῃ τοῖς πιστοῖς οἰονδήποτε **χάρισμα** (Α' Κορ. ΙΒ' 11) ἢ **ἀλήθειαν** ἢ **ἀγγελίαν** περί τῶν μελλόντων, λαμβάνει ἐκ τῶν τοῦ αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ καί ὅσα ἄν ἀκούσῃ λαλεῖ (Ἰωάν. ΙΣΤ' 13-15). Διότι πᾶσα ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι **προεγνωσμένη** καί **προωρισμένη** καί **προαποφασισμένη** ὑπό τοῦ Πατρός διά τοῦ Υἱοῦ. Ἐνεργοῦν ἐπομένως τό Πνεῦμα τό Ἅγιον συνωδά τῇ ἀπειρῳ περί πάντων θεία προγνώσει, «τά πάντα ἐκ τῶν τοῦ Υἱοῦ λαμβάνει καί ὅσα ἄν ἀκούσῃ λαλεῖ». Οὕτως ἔχει ἡ ἀληθῆς ἔννοια τῶν δύο πρώτων ἐκ τῶν προμνησθέντων χωρίων τῆς Κ.Δ., τά ὅποια ἐπικαλεῖται ἡ Ρωμαϊκή «Ἐκκλησία». Διά τά λοιπά (ἐν οἷς γίνεται λόγος περί «Πνεύματος τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Χριστοῦ») δέν θά εἴπωμεν κατόπιν τῶν ἀνωτέρω εἰ μή ἐλάχιστα, ὅτι δηλ. ἀναφέρονται ταῦτα εἰς τό Πνεῦμα **τῆς «υἰότητος κατά χάριν»**, ὅπερ λαμβάνομεν πάντες, ὅταν διά πίστεως πρός τήν θεότητα τοῦ Κυρίου – καί τόν τρισυπόστατον Θεόν, ἐπιτύχωμεν τήν πνευματικήν ἡμῶν **ἀναγέννησιν** καί γίνωμεν **τέκνα Θεοῦ κατά χάριν** (Ἰωάν. Α' 12-13, Β' 2 καί Δ' 19 κ.ἄ.). Ὡσαύτως, ἐλάχιστα θά εἴπωμεν καί πάλιν διά τήν ἔννοιαν τοῦ χωρίου «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς» (Ματθ. ΚΗ' 18). Διότι ἀναφέρεται τοῦτο **ἀποκλειστικῶς** εἰς τόν τέλειον ἄνθρωπον Ἰησοῦν, ὅστις μετά τήν ἀνάστασίν του ἐκ νεκρῶν «ἔλαβε πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς», ἐξουσίαν τήν ὅποιαν ὁ ἐν αὐτῷ ἐνοικήσας Θεός Λόγος εἶχεν «ἀπ' ἀρχῆς» (Α' Ἰωάν. 1 κ.ἄ.).

Ἐάν ὅμως ἡ ἀληθῆς ἐρμηνεία τῶν προμνησθέντων χωρίων ἀπέδειξεν ὅτι οὐδαμῶς δύναται νά στηριχθῆ ἐπ' αὐτῶν ἡ δοξασία τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», ἡ ἀληθῆς κατανόησις τῆς ἐννοίας καί τῶν λοιπῶν τοιούτων τῶν σχετικῶν μέ τό ἐπίμαχον θέμα θά καταστήσῃ φαεινότεραν τήν ἀλήθειαν ταύτην ἐξηγοῦσα συνάμα διατί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται μέν μόνον ἐκ τοῦ Πατρός – κατά τήν ὀρθήν ἀποψιν τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας, μεταδίδεται ὅμως καί μετά τήν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, «ὑπό τοῦ Υἱοῦ». Τά χωρία ταῦτα εἶναι τά ἐξῆς:

α) «Ὅταν δέ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγώ **πέμψω**^μ ὑμῖν παρά τοῦ Πατρός, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρά τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται» (Ἰωάν. ΙΕ' 26)

β) «...Καί τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καί λέγει αὐτοῖς λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον» (Ἰωάν. Κ' 22)· καί

γ') «Τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαβὼν παρά τοῦ Πατρός, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καί ἀκούετε» (Πράξ. Β' 33).

Εἶναι ἀπολύτως σαφῆς, φρονοῦμεν, ἡ ἔννοια καί τῶν χωρίων τούτων, διότι τήν ἐξηγήσιν δίδει αὐτός ὁ Κύριος πρός πρόληψιν, ὡς προείπομεν, πάσης παρερμηνείας

ἐπεξηγῶν τὴν πρότασιν «ὁ ἐγὼ **πέμψω παρά τοῦ Πατρὸς**» διὰ τῆς κατηγορηματικῆς προσθήκης «ὁ παρά τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται». Εἰς τὸ β' χωρίον, ἐμφυσᾷ πρῶτον ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητάς καὶ ἔπειτα λέγει εἰς αὐτοὺς «λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον». Τὸ ἐμφύσημα ὁμως τοῦτο δὲν εἶναι μόνον ἐμφύσημα τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος τελείου ἀνθρώπου Ἰησοῦ. Εἶναι προσέτι ἐμφύσημα τοῦ ἐν τῷ Ἰησοῦ ἐνοικοῦντος **Αἰωνίου Λόγου-Υιοῦ**, ὁμοιον πρὸς τὸ γενόμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς πρωτοπλάστους (Γενέσ. Β' 7), καὶ δ' αὐτοῦ μετεδόθη εἰς τοὺς μαθητάς οὐχὶ μόνον ἡ θεία χάρις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὃ συνακολουθεῖ πάντοτε τὴν θείαν χάριν καὶ εἶναι συνυφασμένον μετ' αὐτῆς, ἐφόσον ἡ Θεότης δὲν μερίζεται, ὅπου δὲ δίδεται ἡ χάρις τοῦ Υιοῦ, συνεπέρχεται καὶ ἡ «ἀγάπη τοῦ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Β' Κορ. ΙΓ' 13, Ἰωάν. ΙΔ' 10 καὶ 23). Εἰς τὸ τρίτον τέλος χωρίον ἡ λέξις «ἐξέχεε» δὲν σημαίνει ποσῶς ὅτι ὁ Κύριος «ἐξέπόρευσε ἢ ἐξέπεμψε» ὡς αἰώνιος **Λόγος** τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· σημαίνει ἀπλῶς ὅτι «μετέδωκεν». Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ περὶ οὗ ῥήματος **ἐκχύνω**· «χύνω τι ἐκ τῆς πηγῆς του εἰς ἄλλο μέρος». Ἐξέχεεν ὁμως, ἦτοι **μετέδωκεν** ὁ Κύριος τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ ὑπεσχημένον παρά τοῦ Πατρὸς, ὅταν δηλαδή καὶ ὡς τέλειος ἄνθρωπος ἔλαβε μετὰ τὴν ἀνάστασιν του ἐκ νεκρῶν «πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» (Ματθ. ΚΗ' 18).

Μετὰ τὴν ἀνάστασιν του ἐκ νεκρῶν, ὁ Ἰησοῦς λαβὼν τὴν «ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς» καὶ «πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς», ἔχει καὶ ὡς ἄνθρωπος πλέον τὴν ἐξουσίαν τῆς μεταδόσεως τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἰδιαιτέρων χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς **πιστοὺς**. Αὐτὸς εἶναι ἡ «θύρα» τῆς εἰσόδου εἰς τὴν «ἀλήθειαν» καὶ τὴν «γνῶσιν» τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐάν δὲν πιστεύσῃ τις εἰς τὴν θεότητά του, δὲν δύναται νὰ λάβῃ τὴν «θείαν χάριν» (Ἰωάν. Α' 16-17, Β' Κορ. ΙΓ' 13, Ἐφεσ. Δ' 7, Γαλ. Β' 16 κ.ά.), ὡς καὶ τὴν «κοινωνίαν» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (ἣτις πάντοτε συνεπέρχεται **φύσει**, λόγῳ τοῦ ἀδιαιρέτου καὶ τοῦ ἀμερίστου τῆς Θεότητος). Ἐπίσης δὲ καὶ τὰ **εἰδικά** πνευματικά χαρίσματα, τὰ ὅποια τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δίδει εἰς τοὺς πιστοὺς (Α' Κορ. ΙΒ' 7-11), «κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. Δ' 7).

β. «**Τὸ Πρωτεῖον**» τοῦ Πάπα Ρώμης

Ἡ πνευματικὴ σημασία τῆς αἰρετικῆς ὑπὸ τοῦ Πάπα διεκδικήσεως «Πρωτείου ἐξουσίας» ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἰς παγκόσμιον ἐπίπεδον ἀρκούντως, φρονοῦμεν, κατενοήθη ἐξ ὅσων ἐκτενῶς ἐν τῷ Α' κεφαλαίῳ ἀνεπτύξαμεν. Διὰ τῆς αἰρετικῆς καὶ βλασφήμου ταύτης δοξασίας καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς προελθόντων πνευματικῶν ἐπακολούθων (ὡς τὸ «ἀλάθητον» τοῦ Πάπα καὶ ὁ ἀπολυταρχικός - μοναρχικός δεσποτισμὸς του ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς ὑπ' αὐτόν θρησκευτικῆς κοινωνίας), ὁ Παπισμὸς ἐξελίχθη, ὡς καὶ ἐν τοῖς προηγούμενοις εἴπομεν, εἰς ἀπολυταρχικόν - μοναρχικόν σύστημα μυστικιστικῆς κοσμοθεωρίας καὶ **διαστροφῆς** αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπεδείχθη **νέος Ρωμαϊκὸς ἐθνισμὸς** (paganismus) ὑπὸ πνευματικὴν μεταμπίεσιν, ὅστις ἐδηλητηρίασε αὐτὴν ταύτην τὴν καρδίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀφήρесе τὴν μυστικὴν ἐλευθερίαν ἐν Χριστῷ ἐκάστου μέλους αὐτῆς¹⁶ καὶ ἀπέβη τὸ ἀναπόφευκτον καὶ **μοιραῖον** αἴτιον τοῦ εἰς ἑκατοντάδας ὄλας διαφόρων αἰρέσεων (τῶν διαμαρτυρομένων καὶ τῶν λοιπῶν παλαιοκαθολικῶν κλπ., τῶν ἀποσπασθέντων τοῦ σώματος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) ἐκπτώσεως ἐκ τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τὸ ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον τῆς δυνατότητος ἐπιστροφῆς αὐτῶν εἰς Αὐτήν.

Ἐπραγματοποίησε δὲ οὕτω καὶ ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ καὶ λεπτομερείᾳ ὅ,τι ὁ Πάπας Γρηγόριος ἀδίκως ὄλως ἔγραψε περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, ὅταν ἐκεῖνος ἔκαμε χρῆσιν τοῦ τίτλου «Οἰκουμενικός». Εἶπε δηλαδή, ὅπως καὶ ὁ Ἐωσφόρος: «Ἀναβήσομαι εἰς τὸν οὐρανόν καὶ θήσω τὸν θρόνον μου ὑπὲράνω τῶν

ἀστέρων –ἤτοι τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν καί ἐπισκόπων– καί γενήσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ». Διότι οὐδέν ἄλλο σημαίνει ἡ **ἐκπροσώπησις** ἢ ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Κυρίου ὑπό τοῦ Πάπα καί ὁ ἰσχυρισμός του ὅτι αὐτός ἀποτελεῖ «τὴν ὄρατὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας»¹⁴. Ὑπερφρονήσας ὅμως οὕτω καί βλασφημήσας κυριολεκτικῶς κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἐστερήθη τῆς θείας χάριτος καί παρεδόθη εἰς «ἀδόκιμον νοῦν», εἰς «πνευματικὸν σκοτισμόν». Ἐντεῦθεν αἱ σατανικαὶ κυριολεκτικῶς ἐνέργειαι του, τὰ ἀνήκουστα καί ἀπερίγραπτα ἐγκλήματά του, αἱ πλαστογραφίαι καί αἱ ποικίλαι **παραποιήσεις** καί **διαστροφαί** τῆς ἀληθείας διὰ τὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τῆς **ἀπολυταρχικῆς-μοναρχικῆς** πνευματικῆς ἐπικυριαρχίας του. Καί ἐκ τούτου αἱ τόσαι αἰρετικαὶ πλάναι καί κακοδοξίαι του, ἐξ ὧν αἱ μνημονευθεῖσαι ἤδη, ὡς καί ἡ ἐπομένη περὶ τοῦ «ἀλαθήτου», ἀποτελοῦσι πραγματικὰς βλασφημίας κατὰ τοῦ Θεοῦ.

γ. Τό ἀλάθητον τοῦ Πάπα Ρώμης

Τό δόγμα τοῦ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα, ὅταν οὕτως ἀποφαίνεται ἀπὸ καθέδρας (ἤτοι ὅταν ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ λειτουργήματός του ὡς ὑπάτου ποιμένος καί διδασκάλου τῶν χριστιανῶν ὀρίζει διδασκαλίαν τινά), θεσπισθέν ὑπὸ τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ τό 1870 ἀποτελεῖ ὡσαύτως, καθ' ἡμᾶς, πραγματικὴν βλασφημίαν κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί κατὰ τῆς **ἐννοίας** τῆς Ἐκκλησίας¹⁵. Διότι ἀλάθητος εἶναι μόνον ὁ Θεός καί ἡ Ἐκκλησία, ἣν ἱδρυσεν ὁ Κύριος (Ματθ. ΙΣΤ' 18), εἰς ἣν κατελθόν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐσκήνωσε καί θά παραμείνῃ μέχρι «συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Πράξ. Β' 1-4 καί Ἰωάν. ΙΔ' 16). Προκειμένου ὅθεν περὶ δογματικῶν διδασκαλιῶν ἢ ἀποφάσεων τῆς Ἐκκλησίας ἀφορῶσάν εἰς τὴν πίστιν καί εἰς τό πνευματικὸν καθόλου ἔργον αὐτῆς, ἀποφαίνεται κατ' ἀρχὴν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καί ἐκ παραλλήλου ἢ ὅλη Ἐκκλησία (κλῆρος καί λαός), ἐν ἧ τοῦτο σκηνοῖ, διὰ τῆς συνοδικῆς πνευματικῆς διοικήσεώς της, ἣτις εἶναι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς συστάσεώς της «συνοδική-συλλογική». Διὰ τοῦτο ἐν τῇ πρώτῃ σχετικῇ ἀποφάσει τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, τῇ ἀναφερομένη εἰς τὰς Πράξεις (ΙΕ' 28), τονίζεται ρητῶς «...ἔδοξε γάρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἡμῖν», ἤτοι πᾶσι τοῖς συνελθοῦσιν «ἀποστόλοις καί πρεσβυτέροις, **σύν ὅλη τῇ Ἐκκλησίᾳ**». Καί διὰ τοῦτο ὡσαύτως ἐθεωρήθησαν ἀλάθητοι αἱ ἀποφάσεις τῶν **ἐπτὰ** Οἰκουμενικῶν συνόδων, οὐ μόνον διότι ἐξεπροσωπεῖτο ἐν αὐτοῖς τό ὅλον σῶμα τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς συλλογικῆς διοικήσεως καί ἀντιπροσωπείας του, ἀλλά καί διότι **καθολικῆ ὑπῆρξε καί ἡ συμμαρτυρία τῆς συνειδήσεως τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὅλων τῶν πιστῶν** ὅτι αἱ ἀποφάσεις ἐκεῖναι ἐλήφθησαν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ¹⁶.

Ἐναντίον ὅμως τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, (1870), ἀντετάχθη, κατ' ἀρχὴν, ὡς προανεπτύξαμεν, ἡ ἐν αὐτῇ τῇ συνόδῳ **ἀντιπολίτευσις**, ἣτις, καταπολεμήσασα μέχρις ἐσχάτων τὴν δογματοποίησιν τοῦ παπικοῦ ἀλαθήτου καί τοῦ ἀπολυταρχικοῦ Παπισμοῦ, ἀπεσπάσθη τελικῶς τῆς Ρώμης καί ἀπετέλεσεν ἰδίαν θρησκευτικὴν κοινωνίαν ὀνομασθεῖσαν «Παλαιοκαθολικὴν»¹⁷. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης τονίζουσιν εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν ὅτι ἡ πίστις εἰς τό **δόγμα** τοῦ Βατικανοῦ (1870), εἶναι οὐ μόνον καθ' ἑαυτὴν **Ἐκκλησιαστικῶς, ἱστορικῶς** καί θεολογικῶς ἀπαράδεκτος, ἀλλά καί **τυπικῶς, νομικῶς**, ἀντικανονική, διότι αἱ ἐργασίαι τῆς συνόδου διεκόπησαν ἀποτόμως, σχεδόν βιαίως, ὑπὸ τοῦ Πάπα Πίου τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου 1870¹⁸. «Ὅταν λοιπόν εἰς τὴν δικαίαν ταύτην διαφωνίαν σοβαρᾶς μερίδος τοῦ σώματος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ περὶ τοῦ «ἀλαθήτου τοῦ Πάπα» προστεθῇ ἡ ἀπόλυτος καταδίκη τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὑπὸ τῆς Ἀδιαιρέτου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, νοεῖται πόσον ἀντίκειται αὕτη εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ὡς πραγματικὴ **βλασφημία** κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Περιγράφων δέ ἐν λεπτομερείᾳ καὶ ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του (σελ. 286-300) τὰς δραματικὰς ὄντως σκηνὰς, αἵτινες ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν σύγκλησιν καὶ καθ' ὅλας τὰς συνεδρίας τῆς συνόδου τοῦ 1870, ἰδίᾳ ὅμως κατὰ τὴν λήψιν τῆς περὶ τοῦ «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα ἀποφάσεώς της, ἐν σελ. 295-297 ἐρωτᾷ:

«Ἦσαν ἀλάθητοι οἱ μολύναντες τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ρώμης ἐξώλεις ἄνδρες; Ἦτο λοιπὸν ἀλάθητος Πάπας ὁ Ἀδριανὸς Ε΄ (1276), ὁ μηδέποτε χειροτονηθεὶς κἄν ἱερεὺς; Ἀλάθητος ὁ ἀνύπαρκτος Δόμνος, ὃν ἀναφέρει τὸ Λατινικὸν ἔορτολόγιον; Ὁ Ἰωάννης ΙΘ΄ (1003-9), ὁ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν κοσμικὸς καὶ Πάπας; Ἀλάθητος ὁ Γρηγόριος ΙΒ΄, ὁ ἐκλεγείς τὴν 30 Δεκεμβρίου 1406, ἀλλὰ τὴν 5 Ἰουνίου 1409 καθαιρεθεὶς ἐν Πίζῃ, παραιτηθεὶς δὲ μόλις τὴν 4 Αὐγούστου 1415; Ἦτο ἀλάθητος ὁ Ἀλέξανδρος Ε΄ ἐκλεγείς τὸν Ἰούνιον τοῦ 1409 καὶ δηλητηριασθεὶς τὴν 3 Μαΐου 1410, ἢ ὁ Ἰωάννης ΙΒ΄ ἐκλεγείς τὴν 17 Μαΐου 1410 καὶ τὴν 29 Μαΐου 1415 καθαιρεθεὶς ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου; Ὁ Σίλβεστρος Γ΄, ἐκλεγείς τὴν 22 Νοεμβρίου 1044 καὶ καθαιρεθεὶς τὴν 10 Ἀπριλίου 1045, ὑπῆρξεν ἀλάθητος; Ὁ σιμωνιακῶς καταλαβὼν τὸν Παπικὸν θρόνον Γρηγόριος ΣΤ΄ καὶ ἀπομακρυνθεὶς μετὰ τινος μηνος (Ἀπρίλιος 1045-20 Δεκεμβρίου 1045) ὑπῆρξεν ἀλάθητος; Ὁ Ὀνώριος Α΄, ὅστις ἀνεθεματίσθη ὑπὸ Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ Παπῶν ὡς αἰρετικὸς; Ὁμοίως δὲ ὁ ὡς αἰρετικὸς ἀναθεματισθεὶς Πάπας Βιργίλιος; Ἦσαν οὗτοι ἀλάθητοι;».

Ἦσαυτως ὁ αὐτὸς ἅγιος Νεκτᾶριος, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 159-163, προσθέτει:

«... Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσι τοὺς ἀλαθήτους Πάπας ψευδομένους· διότι ὁ Πάπας Ζεφυρίνος (τῷ 202), ἀνὴρ αἰσχροκερδῆς, δωρολήπτης, φιλάργυρος..., ὑπέπεσεν εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Σμυρναίου Νοητοῦ. Ὁ Κάλλιστος διαδεχθεὶς αὐτὸν ἐν ἔτει 220, ἀνὴρ γόης, ἐν κακίᾳ ζήσας, πανοῦργος... μίξας τὴν αἵρεσιν Κλεομένους, μαθητοῦ τοῦ Νοητοῦ καὶ Θεοδώρου τοῦ Βυζαντίου, ἐτέραν καινότεραν αἵρεσιν συνέστησεν... Ὁ Μαρκελῖνος (τῷ 296) ἐλθὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἰσίδος καὶ τῆς Ἐστίας ἔθυσσε τοῖς εἰδώλοις, ὡς μαρτυρεῖ ἄλλως τε καὶ ὁ Πάπας Δάμασος. Ὁ Λιβέριος... ὑπέγραψε λίβελλον αἰρετικῆς πίστεως καὶ καταδίκης τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου. Ὁ τοῦτον διαδεξάμενος Φῆλιξ προεβλήθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προστεθεὶς τῇ Ἀρειανῇ δόξῃ. Ὁ Ἀναστάσιος Β΄ (τῷ 496) ὑπῆρξε Νεστοριανῆς αἰρέσεως ὀπαδός... Ὁ Ὀνώριος Α΄ (τῷ 625) ὑπῆρξεν αἰρετικὸς μονοθελητής, καθ' οὗ τὸ ἀνάθεμα ἢ ἕκτη ἀγία Οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐξεφώνησεν. Ὁ Ἰωάννης ΙΑ΄ (1316) ἠκολούθει τὴν τῶν χιλιαστῶν αἵρεσιν. Ὁ Ἰωάννης ΙΒ΄ (1410) ἀπεδείχθη ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Κωνσταντίας μιαιώτατος αἰρετικὸς· Ὁ Εὐγένιος Δ΄ κατεκρίθη ὑπὸ τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου ὡς αἰρετικὸς καὶ ἀπεγυμνώθη τῆς ἀρχιερωσύνης. Ὁ Λέων ὁ Γ΄ κατακρίνεται ὡς καταφρονητής καὶ αὐτῆς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας... Περὶ τοῦ Σεργίου τοῦ Γ΄ ὁ ἅγιος παπιστῆς Καρδινάλιος Βαρόνιος γράφει (Χρον. 908, ἀριθ. Δ΄ καὶ Ε΄) «...τυραννικῇ βίᾳ τῆς Ἀρχιερατείας ἐπιβατεύσας, τὸν βίον βδελυρώτατος... ἐξάριστος, ἐκ τῆς Μαροισίας τῆς ἐταιρίδος Ἰωάννην δι' ἀθεμίτου μοιχείας ἀποτελῶν, ὑφ' ὃν Θεοδώρα, ἡ γεραιτέρα μαχλὰς ἐπίσημος ἐπὶ τῆς πόλεως (ἠσχύνθη εἰπεῖν, ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας) ἐμονάρχησεν. Ὁ νόθος οὗτος Ἰωάννης ἐπάπευσεν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης ὁ Γ΄...».

Πάντες λοιπὸν οἱ Πάπαι οὗτοι, ὡς καὶ ὁ Πάπας Ζώσιμος, ὁ κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα ἐπιδοκιμάσας αἰρετικὴν ὁμολογίαν ἀρνούμενην τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν², ὡσαύτως δὲ πάντες οἱ λοιποὶ ἐκφυλοὶ καὶ ἐξώλεις ἄνδρες, ὧν τινές, ὡς ὁ Πῖος Δ΄ ἀπέθανον καὶ εἰς ἀγκάλας γυναικῶν...³ ἦσαν, κατὰ τὸν Παπισμὸν, οἱ «τοποτηρηταὶ καὶ ἐκπρόσωποι τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ, οἱ **διανομεῖς τῆς θείας χάριτος, αἱ ὁραταὶ κεφαλαὶ** τῆς Ἐκκλησίας... (ὅποια ὄντως κεφαλαί!), καὶ ἀπὸ καθέδρας ἀπο-

φαινόμενοι, «ἀλάθητοι»! Διότι²⁴ τὰς ιδιότητας τοῦ «ἀλαθήτου» κλπ. δέν εἶναι δυνατόν νά θεωρήσωμεν ὡς παρασχεθείσας εἰς τόν Πάπαν Ρώμης διά τῆς ἀποφάσεως τοῦ Βατικανοῦ τό 1870, ὅτε δέον νά ἀναγνωρισθῇ ἡ σύνοδος ὡς ἀνωτέρα καί πάλιν τοῦ Πάπα· ἄλλως τε καί ἡ σύνοδος αὕτη διεκήρυξεν ὅτι τὰς ιδιότητας ταύτας ἔχει ὁ Πάπας «θεία χάριτι», ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἐπομένως ἔδει νά τὰς ἔχωσι πάντες οἱ Πάπαι, ἅμα τῇ ἀνακηρύξει των, κατά πνευματικήν **κληρονομικήν διαδοχήν!**

δ. Ὁ μοναρχικός καί ἀπολυταρχικός δεσποτισμός τοῦ Πάπα Ρώμης

Μετά τήν ἐπί τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐπιβολήν τοῦ ἐπαράτου «πρωτείου ἐξουσίας» τοῦ Πάπα, ἐγένετο οὗτος ἀπόλυτος κυρίαρχος αὐτῆς (κλήρου καί λαοῦ), οἱ δέ κληρικοί, ἀνώτεροι καί κατώτεροι, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις εἶπομεν, προσκυνοῦσιν αὐτόν εἰδωλολατρικῶς, παρά τήν σχετικήν ρητήν ἀπαγόρευσιν τῆς Γραφῆς (Ματθ. Δ' 10 κ.ἄ.). Μετέβαλεν οὕτως ὁ Παπισμός τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἀπόλυτον μοναρχίαν καί τυραννίαν, εἰς καθαρὸν «Παποκαισαρισμόν»²⁵.

ε. Αἱ ἀξιωμασθῆναι τῶν ἀγίων. «Τά ὑπέρτακτα ἔργα»

Διά τῆς αἰρετικῆς ταύτης δοξασίας ἡ Παπική Κοινότης διετύπωσε καί παρεδέχθη τήν παράδοξον διδασκαλίαν, κατά τήν ὁποῖαν αἱ ἀγαθαί πράξεις διαφόρων ἀγίων καί τῆς Θεοτόκου ἐξήρκεσαν διά τήν σωτηρίαν των καί ἐπερίσσευσαν (!), τά δέ **περισσεύματα** τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῶν ἀγίων αὐτῶν τά ἔχει καί τά διαχειρίζεται (!) ὁ Πάπας, ὁ ὁποῖος δύναται νά τά χρησιμοποιῇ κατά βούλησιν! Οὕτω λοιπόν ὁ Πάπας χρησιμοποιῶν ἔργα ἄλλων σώζει ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ὑστέρησαν εἰς ἔργα ἢ ἀπέθανον ἐν τῇ ἀμαρτία ἢ δέν ἐπρόφθασαν νά ἐκτίσουν ὅλας τὰς ποινάς τὰς ἐπιβληθείσας εἰς αὐτούς κατά τήν ἐξομολόγησιν. Ἡ διδασκαλία ὅμως αὕτη δέν ἔχει ἴχνος βάσεως εἰς τὰς ἀγίας Γραφάς²⁶, μειώνει τό ἔργον τοῦ Χριστοῦ εἰς τήν ἐξιλαστήριον θυσίαν αὐτοῦ διά τήν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου καί καθιστᾷ τόν Πάπαν ἕνα εἶδος πνευματικοῦ τραπεζίτου, ὁ ὁποῖος χαρίζει ἢ μᾶλλον δανερίζει, ἂν δέν πωλῇ, πνευματικά κεφάλαια... κατά βούλησιν. Διά νά ἐννοήσῃ κανεῖς πόσον ὑλόφρων, ἀλλά καί πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ διδασκαλία αὕτη καί ἀντιγραφική, ἄς ἴδῃ τήν ρῆσιν τοῦ Σωτῆρος «περί ἀχρείων δούλων» (Λουκ. ΙΖ' 10) κι ἄς σκεφθῇ ἂν εἶναι δυνατόν γραφικῶς ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι **δέν μετενόησαν εἰλικρινῶς**, νά σωθοῦν χωρὶς ἀληθῆς μετάνοιαν ἢ μεταθανατίως διά τῶν ἔργων τά ὁποῖα ἔπραξαν ἄλλοι. Πῶς εἶναι δυνατόν ἕνας ἀμαρτωλός νά συγχωρηθῇ χωρὶς μετάνοιαν μέ μόνον ἕν παπικόν συγχωροχάρτιον, δηλ. πιστοποιητικόν ὅτι ὁ Πάπας ἔκαμε δι' αὐτόν χρῆσιν ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῶν ἀγίων!

²⁷

στ. Ἡ ἱκανοποίησις τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπό τοῦ μετανοοῦντος

Καί διά τήν αἰρετικήν ταύτην κακοδοξίαν τῆς Παπικῆς Κοινότητος, ἐν τῷ ὑπό τῆς Ἀποστ. Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθέντι κατά τό ἔτος 1958 μικρῷ τεύχει ὑπό τόν τίτλον «Ὁ Παπισμός καί ἡ Οὐνία», σελ. 12-13, ἀναγράφονται τά ἀκόλουθα:

«Εἰς τήν Ὁρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν μας ἡ μετάνοια καί ἡ ἐξομολόγησις εἶναι μυστήριον καί πρᾶξις, κατά τήν ὁποῖαν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος συναισθανθεὶς τὰς ἀμαρτίας του μετανοεῖ εἰλικρινῶς καί συντριβεται, προσέρχεται εἰς τόν πνευματικόν πατέρα, ἐξομολογεῖται τὰ σφάλματά του καί λαμβάνει τήν συγχώρησιν διά τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, τό ὁποῖον διοχετεύεται εἰς τόν μετανοοῦντα διά τῆς εὐχῆς καί τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως. Ἄλλ' εἰς τήν Παπικήν Ἐκκλησίαν ὁ μετανοῶν

ἀμαρτωλός, όταν εξομολογῆται, δικάζεται ὑπό τοῦ ἱερέως καί ἐπιβάλλονται αὐτῷ διάφορα ἐπιτίμια μέ ποινικόν χαρακτήρα, διά νά ἐξιλεωθῆ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ διά τά παραπτώματά του. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀντίθετον πρός τό Εὐαγγέλιον, ὅπου βλέπομεν τόν Κύριον οὐχί νά δικάζη, ἀλλά νά ἐλεῆ καί νά συγχωρῆ τούς ἀμαρτωλούς μετανοοῦντας, λέγων πρός αὐτούς: «Πορεύου καί μηκέτι ἀμάρτανε», καί «Οὐ γάρ ἦλθον ἵνα κρίνω τόν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τόν κόσμον». (Ἰωάν. Η' 11 καί ΙΒ' 47). Τό ἴδιον ἔκαμε καί διά τόν ληστήν ἐπί τοῦ σταυροῦ, ἀπαντήσας εἰς τό «μνήσθητί μου, Κύριε...» διά τῶν λόγων «...σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Τά ἐπιτίμια τά χρησιμοποιοῦμεν βεβαίως καί εἰς τήν Ὁρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν μας, ἀλλ' οὐχί διά νά ἐξιλεωθῶμεν καί ἱκανοποιήσωμεν τήν θείαν δικαιοσύνην. Τά ἐπιτίμια δι' ἡμᾶς εἶναι παιδαγωγικά μέσα, τά ὁποῖα βοηθοῦν εἰς τήν συνήθειαν τῆς ἀρετῆς, μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπό τάς συνηθείας τῆς ἀμαρτίας καί μᾶς ἐνισχύουν εἰς τήν πνευματικήν τελειοποίησίν μας. Πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ διδασκαλία περί ἱκανοποιήσεως ὑπό τοῦ ἀμαρτωλοῦ τῆς θείας δικαιοσύνης, καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἀδιεξόδου, εἰς τό ὁποῖον ὀδηγεῖ, προκειμένου περί ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μετανοεῖ καί ἐξομολογεῖται τάς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου του. Ἐρωτῶμεν λοιπόν: Τί θά γίνῃ ἕνας αὐτῆς τῆς περιπτώσεως ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος δέν διαθέτει χρόνον διά νά ἱκανοποιήσῃ τήν θείαν δικαιοσύνην;».

ζ. Τό καθαρτήριο πῦρ

Κατά τήν κακοδοξίαν ταύτην τοῦ Παπισμοῦ, ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀποβιώσαντος μέν ἐν τῇ ἀγάπῃ καί τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἐξ ἀμελείας ὅμως εἴτε ἐλλείπει χρόνου μή δυνηθέντος νά ἱκανοποιήσῃ ἢ νά ὀλοκληρώσῃ τήν ἱκανοποίησιν τῆς θείας δικαιοσύνης, διέρχεται ἀπό τό καθαρτήριο πῦρ, ὅπου καθαρίζεται ἀπό τάς ἀμαρτίας καί ἀκολουθῶς εἰσέρχεται εἰς τόν παράδεισον. Τό καθαρτήριο πῦρ εἶναι εἶδος κολάσεως μέ δύο εἰδῶν τιμωρίας, ἤτοι «τῆς στερήσεως τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ» καί τῆς «τιμωρίας τῶν αἰσθήσεων», μέ μόνην τήν διαφοράν ὅτι κάποτε αὐταί θά λάβωσι τέλος. Ὁ χρόνος δέ τῆς ἐν αὐτῷ παραμονῆς τῶν ψυχῶν (ἀνάλογος πάντοτε πρός τό μέγεθος τῶν ἀμαρτημάτων) δύναται νά συντομευθῆ διά τῶν προσευχῶν τῶν ζώντων καί ἰδίᾳ διά τοῦ περιφήμου δικαιώματος τοῦ Παπισμοῦ τῆς Jure derogatio παρεχομένης ἐκ τοῦ πλεονάσματος τῶν **ἀξιομισθίων** τῶν ἀγίων, ὡς εἴπομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Καί ἡ διδασκαλία αὕτη οὐδαμοῦ τῆς Γραφῆς στηρίζεται. Ἀντίκειται δέ προδήλως καί εἰς σχετικήν ρητήν καί σαφή μαρτυρίαν της, καθ' ἣν ὁ ληστής ἅμα τῇ μετανοίᾳ του καί χωρίς ἐξιλαστηρίου τινός ἔργου, πλήν βεβαίως τοῦ ἐξιλαστηρίου ἔργου τοῦ Χριστοῦ, εἰσηλθε ἀπό τοῦ σταυροῦ εἰς τόν παράδεισον (Λουκ. ΚΓ' 43, πρβλ καί Ἰωάν. Ε' 29), ὡς καί εἰς τήν σαφή σχετικήν διδασκαλίαν τῆς Ἀδιαρέτου Ἐκκλησίας, καθ' ἣν, ὡς τονίζει καί ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἐν τῇ «Μελέτῃ περί ἀθανασίας τῆς ψυχῆς», Ἀθῆναι 1901, σελ. 168-169, «οὐδεμία ὑπάρχει μεσάζουσα τάξις μετά θάνατον μεταξύ μεταβαινόντων εἰς τούς Οὐρανούς καί καταβαινόντων εἰς Ἄδην...».

η. Ἡ ἄσπιλος σύλληψις τῆς Θεοτόκου

Ὁ Παπισμός ἐθέσπισεν ἐπίσης κατά τό 1854 ἐπί Πάπα Πίου Θ' τό ἄγνωστον μέχρι τότε εἰς τήν Ἐκκλησίαν δόγμα «τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεομήτορος». Κατ' αὐτό ἡ Θεομήτωρ ἐγεννήθη ἄνευ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία παραδέχεται ὅτι ἀσπίλως συνελήφθη μόνον ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς ἀνθρώπος – διότι ἡ σύλληψις ἐγένετο διά «Πνεύματος Ἁγίου». Πῶς δέ εἶναι δυνατόν νά εἶναι ἄσπιλος καί ἡ σύλληψις τῆς Θεοτόκου, ἐφόσον αὕτη ἐγεννήθη φυσιολογικῶς καί ὑπό γονέων βεβαρημένων ὑπό τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, τοῦ ὁποῖου αὕτη ἀπηλλάγη ἅμα τῇ ἐπ' αὐτήν «ἐπελεύσει» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τῇ συνακολουθησάσῃ ἐνανθρωπήσει ἐν αὐτῇ τοῦ Αἰωνίου Λόγου-Υιοῦ;

θ. Ἡ ἐνσώματος ἀνάληψις τῆς Θεομήτορος

Ὡσαύτως ἐθέσπισεν ὁ Παπισμός δι' ἀποφάσεως τοῦ Πάπα Πίου ΙΒ΄ τό ἔτος 1950 τό δόγμα τῆς ἐνσωμάτου εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναλήψεως τῆς Θεομήτορος, ὅπερ ἐπίσης εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν²⁹. Διότι πιστεύει βεβαίως καὶ αὐτὴ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἱ. Παραδόσεως ὅτι καὶ τό ἄχραντον σῶμα τῆς Παναγίας Μητρός δέν διελύθη μετὰ τόν θάνατον καὶ τὴν ταφήν του, ἀλλὰ **μετηλλάγη - ἀφθαρτοποιήθηκε**, καὶ ὅτι ἐνωθέν καὶ αὐθις μετὰ τῆς ψυχῆς τῆς Θεομήτορος ἀνελήφθη μετὰ τὴν ταφήν του εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἡ τοιαύτη ὅμως πίστις τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀσχέτως τοῦ ὅτι δέν ἐθεσπίσθη εἰς **δόγμα** ὑπὸ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, δέν ἀποτελεῖ **κυριολεκτικὴν ἀνάληψιν** ὁμοίαν μέ τὴν τοῦ Κυρίου ἢ τοῦ προφήτου Ἡλίου, ἐφόσον ἐγένετο **μυστηριωδῶς ἢ μεταλλαγῇ** τοῦ ἀχράντου σώματος τῆς Παναγίας μητρός καὶ ἡ ἔνωσις του μετὰ τῆς προεκδημησάσης ψυχῆς της μετὰ τὴν κανονικὴν αὐτοῦ ταφήν.

ι. Ἡ ἀντικανονικὴ χειροτονία καὶ ὕψωσις τοῦ κλήρου

Διὰ τῆς κακοδοξίας του ταύτης ὁ Παπισμός τελεῖ τὰς χειροτονίας διὰ **«χρίσματος»**, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία τελεῖ ταύτας δι' ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου ἱερέως ἢ διακόνου καὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου ἐπισκόπου, ἀπέδωκε δέ εἰς τό ἱερατεῖον τοῦ Παπισμοῦ πνευματικὰς ιδιότητας καὶ δυνάμεις ἀνωτέρας τῆς δοθείσης αὐτῷ χάριτος, «κατὰ τό μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. Δ΄ 7), ἀγνώστους εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ξένας πρὸς τό πνεῦμα αὐτῆς. Οὕτως, ἐνῶ ἀνέκαθεν τό ἱερατεῖον ἐτέλει τὰ μυστήρια ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῆς θείας χάριτος, δι' ἧς εἶναι περιβεβλημένον, εἰς τόν Παπισμόν ἢ δύνάμεις ὠρισμένων μυστηρίων, καὶ δὴ τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος καὶ τῆς Ἐξομολογήσεως, ἐξαρτᾶται οὐχὶ ἐκ τῆς θείας χάριτος ἀλλ' ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἱερέως. «Ἐγὼ σέ βαπτίζω», «ἐγὼ σέ χρίω», «ἐγὼ σέ συγχωρῶ» λέγει ὁ παπικὸς ἱερεὺς τελῶν τὰ μυστήρια. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν ὁ ἱερεὺς ἐνεργεῖ ἐξ ὀνόματος τῆς θείας χάριτος, λέγων: «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ», «χρίεται, στέφεται, μεταλαμβάνει κλπ.».

ια. Τό Βάπτισμα

Καὶ τόν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας καθιερωθέντα τρόπον τελέσεως τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος διὰ τριττῆς καταδύσεως μετέτρεπεν ὁ Παπισμός εἰς ἀπλοῦν «ραντισμόν», ἐνῶ βαπτίζω εἰς τό ὕδωρ σημαίνει «βυθίζω». Αὐτός ὁ Κύριος βαπτισθεὶς εἰς τὸν Ἰορδάνην κατῆλθε, δηλαδὴ ἐβυθίσθη εἰς τό ὕδωρ· «καὶ εὐθύς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος» (Ματθ. Γ΄ 16). Τό Βάπτισμα συμβολίζει τὴν «ταφήν» τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου (βύθισμα ἐν τῷ ὕδατι) καὶ ἀνάστασιν - **ἀνάδυσιν** τοῦ «νέου» (Ρωμ. ΣΤ΄ 4 κ.ἄ.). Τὰ ἀρχαῖα δέ **βαπτιστήρια** τῆς Ἐκκλησίας μαρτυροῦσιν ἀπολύτως ὅτι τό Βάπτισμα ἀπ' ἀρχῆς ἦτο **βύθισμα** εἰς τό ὕδωρ καὶ οὐχὶ **«ράντισμα»**. Ἀλλὰ βεβαίως, ἀφοῦ ὁ Παπισμός εἶναι Αἵρεσις καὶ ὄχι Ἐκκλησία, δέν ὑπάρχει μυστήριον Βαπτίσματος εἰς αὐτόν.

ιβ. Τό Χρῖσμα

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἐπίσης χρόνων τῆς Ἐκκλησίας ἠκολούθει μετὰ τό βάπτισμα τό «Χρῖσμα», δι' οὗ ἐχρίετο ὁ βαπτιζόμενος μέ τό «ἅγιον μῦρον». Τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπὸ πολλῶν πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, ὁ δέ Τερτυλλιανός (τέλος Β΄ αἰῶνος) εἰς τό «περὶ Βαπτίσματος» σύγγραμμά του γράφει: «Ἐξερχόμενοι τῆς σωτηριώδους κολυμβήθρας λαμβάνομεν τό ἅγιον Χρῖσμα κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν». Ἄλλ' ὁ Παπισμός ἐχώρισε τό Χρῖσμα ἀπὸ τό Βάπτισμα καὶ τὰ

βαπτιζόμενα παιδιά λαμβάνουσι τό Χρῖσμα μόνον ὅταν φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν ἑπτὰ ἐτῶν δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου. Τοιουτοτρόπως τά παιδιά δέν δύνανται νά μεταλαμβάνωσι τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων πρό τοῦ Χρίσματος καί τά ἀποθνήσκοντα προηγουμένως μένουσιν ἀκοινωνήτα. Ἀλλά βεβαίως, ἀφοῦ ὁ Παπισμός εἶναι Αἵρεσις, οὔτε μυστήριον Χρίσματος οὔτε μυστήριον Θείας Κοινωνίας ἔχει.

ιγ. Ἡ Θεία Κοινωνία

Ὁ Παπισμός ἐστέρησεν ὅλως ἀυθαίρετως τούς λαϊκούς τῆς μεταλήψεως τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου κατά τήν Θείαν Κοινωνίαν μεταδίδων μόνον σῶμα. Ἀντί δηλαδή νά δίδεται καί εἰς τούς λαϊκούς σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, δίδεται μόνον σῶμα, μάλιστα δέ οὐχί ὑπό τήν μορφήν ἄρτου ἀλλ' ὄστιας δηλαδή βιομηχανοποιημένον ἄζυμον, ἀπαγορευομένης εἰς τούς λαϊκούς πιστούς τῆς «κοινωνίας» ἐκ τοῦ ἁγίου ποτηρίου, ἐξ οὗ μεταλαμβάνουσι μόνον οἱ κληρικοί. Ἐπίσης ἀπηγόρευσεν, ὡς προείπομεν, τήν μετάδοσιν τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἰς τά νήπια καί τά παιδιά μέχρι συμπλήρωσεως τοῦ 7ου ἔτους, παρά τάς σχετικές κατηγορηματικές μαρτυρίας καί ἐντολάς τῆς Γραφῆς (Ματθ. ΚΣΤ' 26-29, Ἰωάν. ΣΤ' 53-58, Α' Κορ., Ι' 16 καί ΙΑ' 23-30), ὡς καί γνώμας διακεκριμένων Ἐκκλησι. πατέρων καί συγγραφέων τῆς Ἐκκλησίας²⁴. Ἀλλ' ὡς εἶπομεν, ὡς Αἵρεσις ὁ Παπισμός δέν ἔχει μυστήριον Θείας Κοινωνίας· Στερεῖται τῆς Θείας Χάριτος ὡς ἀποκοπεῖς τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας καί οὐδεμία μεταβολή τῶν δώρων γίνεται ἐν αὐτῷ. Ὁμιλοῦντες περί σώματος καί αἵματος τοῦ Χριστοῦ εἰς τόν Παπισμόν, ὀμιλοῦμεν οὕτω κατά τήν ὑπόληψιν τῶν ἰδίων τῶν Παπικῶν.

ιδ. Τό Εὐχέλαιον

Τό μυστήριον τοῦ εὐχελαίου τελοῦσε ἀθέσμως ἐπίσης ὁ Παπισμός μόνον εἰς τούς ἡλικιωμένους μελλοθανάτους ἀπαγορεύων νά τελεῖται τοῦτο εἰς τά παιδιά καί παρέχων αὐτό ὡς τελευταῖον ἐφόδιον, παρά τήν ρητήν προτροπήν τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου ὅπως τελεῖται τοῦτο εἰς πᾶσαν ἀσθένειαν (Ἰακ. Καθ. Ἐπιστ. Ε' 14-15), τήν σχετικήν, ὡσαύτως, μαρτυρίαν τοῦ εὐαγγ. Μάρκου (ΣΤ' 13), ὡς ἐπίσης καί τάς σαφεῖς μαρτυρίας διακεκριμένων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καί συγγραφέων ὡς Ὁριγ. Ὁμ. Β' 4, Ἰωάν. Χρυσοστόμου «περί ἱερωσύνης». Σήμερον ὁμως ἔχει διαφοροποιηθεῖ σχετικῶς καί μεταδίδει τό εὐχέλαιον καί εἰς ἀσθενεῖς.

ιε. Ὁ Δικανισμός, τό προπατορικόν ἀμάρτημα, ἡ Σχολαστική Θεολογία, ἡ κτιστή χάρις, ἡ σύγχυσις οὐσίας καί ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ

Ἡ δεινότερα ὕβρις κατά τοῦ τρισαγίου Θεοῦ ὑπό τοῦ Παπισμοῦ εἶναι ἡ ἀπόδοσις εἰς αὐτόν πνεύματος δικανισμοῦ καί ἀνθρωπίνων παθῶν. Συγκεκριμένως:

Μετεβλήθη, ἀνθρωποπαθῶς, ὁ Θεός τῆς ἀπείρου «ἀγάπης» καί τῆς ἀπολύτου «δικαιοσύνης», ὁ «μή θέλων τόν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ...» (Ἰεζεκ. 1Η' 23 κ.ἄ.) ὁ Θεός, «τοῦ ἀπείρου ἐλέους (Λουκ. Α' 78 κ.ἄ.) καί τῶν ἀπείρων οἰκτιρμῶν καί πάσης παρακλήσεως (Β' πρὸς Κορ. Α' 3), ὁ ἀπαθής καί «μακάριος» καί «ἀπειραστος κακῶν» (Ἰακώβ. Α' 13 κ. ἄ.), εἰς Θεόν ἐγωπαθῆ, παθητόν καί ἀνοικτίρμονα, προσβαλλόμενον ἀπό τά μηδαμινά, τά ἀπειροελάχιστα κτίσματά του, καί, κατά τήν ἔννοιαν τῶν ἀνθρωπίνων, ἀξιοῦντα ἱκανοποιήσεις παρ' αὐτῶν! Εἰς Θεόν ὁμως προσέτι οὐχί μόνον αἰμοχαρῆ καί αἰμοδιψῆ ἀλλά – καί τό τραγικότερον – καί... ἐγκληματίαν καί... ἄδικον, ... ἀξιοῦντα πρὸς ἱκανοποίησίν του τήν θυσίαν ἀπολύτως ἀθῶου θύματος (ὅπως ὁ θεός Μολόχ, ὁ θεός τοῦ Ἰσλάμ καί οἱ ἄλλοι θεοί τῶν ἀγρίων), καί οὕτως οὐχί ἀπλῶς παραβιάζοντα..., ἀλλ' ἀνατρέποντα κυριολεκτικῶς

αυτήν ταύτην τήν δικαιοσύνην του, εἶναι εὐλόγως, φρονουῦμεν, ἢ τραγικωτέρα ὕβρις τήν ὁποίαν ὁ Παπισμός ἐκφέρει κατά τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἀλλά καί ἡ γενεσιουργός αἰτία τῶν ἐν τῇ Δύσει κινήματων ἀθεϊσμοῦ καί μηδενισμοῦ, ἐξ ἀντιδράσεως εἰς τόν «σαδιστήν Θεόν» τοῦ Παπισμοῦ τόν ἐπευλογοῦντα τάς πυράς τῆς Ἰερᾶς Ἐξετάσεως καί τά ἀναριθμητά ἐγκλήματα τῶν «Σταυροφοριῶν».

Ὁ μακαριστός Καθηγητής Πρωτοπρ. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ συγγράμματι «Τό Προπατορικόν ἀμάρτημα», ἔκδοσις Θεσσαλονίκη 1958, ἀναφέρει σὺν ἄλλοις τά κάτωθι ἀποδεικνύοντα πληρέστατα τάς ἐν τῇ παρουσίᾳ παραγράφῳ δεινάς πτώσεις του Παπισμοῦ.

Σελ. 12. «...Ἡ ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατοῦσα περί ἀπολυτρώσεως διδασκαλία εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἢ περί ἱκανοποιήσεως θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου, ἢ ὁποία δέν **προϋποθέτει ὡς ἀναγκαίαν** τήν συνεχῆ καί ἀδιάκοπον κοινωνίαν καί παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς σώμασι τῶν πεφωτισμένων· ὅπου δέ ἡ προϋπόθεσις αὕτη διά βιβλικούς λόγους ἀπαντᾶται, εἶναι δευτερευούσης σημασίας. Ἐφόσον διά τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ἱκανοποιεῖται ἡ θεία δικαιοσύνη, δέν ὑπάρχει πλέον οὐσιαστική ἀνάγκη τῆς διαρκοῦς καί πραγματικῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρουσίας αὐτοῦ πρὸς σωτηρίαν τῶν πιστῶν...».

Σελ. 13. «...Ἐπειδή ὁμως εἶχον κληρονομήσει ἀπό τήν Λατινικήν παράδοσιν τήν δικανικὴν ἄποψιν τοῦ Αὐγουστίνου, καθ' ἣν ἡ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἐπικράτησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδάμ ἐγένετο διά τῆς ὑπὸ τῆς θείας δικαιοσύνης ἐνοχοποιήσεως καί τιμωρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, αὐτομάτως περιεπλάκησαν εἰς τάς ἀκάνθας τοῦ προβλήματος περί ἀπολύτου προορισμοῦ...».

Σελ. 15, ὑποσ. 3. «Κατά τάς προϋποθέσεις τῆς Χριστολογίας τῆς Ἐκκλησίας, ἡ σωστικὴ χάρις εἶναι ἄκτιστος ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καί διά τούς μετέχοντας τῆς σωτηρίας ἔχει πηγὴν (χωρὶς ποτέ νά χωρίζεται τῆς πηγῆς) μόνον τόν ἀναστάντα Θεάνθρωπον... Ἀντιθέτως ἡ Χριστολογία τῆς Δύσεως βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς δικανικῆς περί ἱκανοποιήσεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, κατά τήν ὁποίαν, ἐν συναρτήσει πρὸς τάς περί Θεοῦ προϋποθέσεις αὐτῆς, ἡ θεία χάρις δύναται νά κατέλθῃ πρὸς τούς πιστούς μόνον ὡς **κτίσμα**, ἐάν εἶναι πραγματικὴ (Ρωμαιοκαθολικοί) ἢ ὡς ἀπλῶς μία διανοητικὴ διάθεσις, μὴ ὑπάρχουσα δ' ἐκτός τῆς θείας οὐσίας... (Προτεστάνται...)».

Σελ. 16. «Ἡ διδασκαλία τῶν παπικῶν περί κτιστῆς χάριτος ὀφείλεται ὄχι μόνον εἰς ἐσφαλμένην ἀντίληψιν περί ἀπολυτρώσεως, ἀλλά καί εἰς αἰρετικὴν διδασκαλίαν περί Θεοῦ. Οἱ Ἕλληνες Πατέρες διδάσκουν τήν ἄνευ διαστάσεως διάκρισιν ἀκτίστου θείας οὐσίας καί ἀκτίστου θείας ἐνεργείας καί πιστεύουν, ὅτι οἱ ἄξιοι μετέχουν μόνον τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἡ θεία οὐσία εἶναι ἀμέθεκτος. Ἀντιθέτως οἱ Δυτικοὶ ἐν γένει ταυτίζουν τήν ἄκτιστον οὐσίαν καί τήν ἄκτιστον ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι *actus purus*...».

»Ἐχοντες οἱ Δυτικοὶ θεολόγοι τάς προϋποθέσεις τοῦ Αὐγουστίνου περί Θεοῦ καί κόσμου, ἐκλαμβάνουν τόν θάνατον καί τήν φθοράν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ νά **θεωρήσῃ ἔνοχον** τήν ἀνθρωπότητα καί νά **τιμωρήσῃ** αὐτήν».

Σελ. 17. «...Τῇ εἰσηγήσει, πάλιν, τοῦ Αὐγουστίνου ἔπαυσε πλέον εἰς τήν Δύσιν νά θεωρῆται ὁ Σατανᾶς ὡς πράγματι ἀντιτιθέμενος πρὸς τόν Θεόν καί ὡς ἔχων τό κράτος τοῦ θανάτου, ὣν αἴτιος αὐτοῦ. Ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου δέν ἐπέτρεπε νά ὑπάρχουν βουλήσεις ἀντίθετοι πρὸς τήν θείαν θέλησιν. Ἐπομένως ὄχι μόνον ὁ θάνατος, ἀλλ' ἀκόμη καί ἡ εἰς χεῖρας τοῦ Διαβόλου πτώσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι θεία τιμωρία...».

»Ὑποσ. 1. Ὁ Αὐγουστίνος συμφωνεῖ μέ τόν Πελάγιον, ὅτι τό προπατορικόν ἀμάρτημα προέρχεται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως μόνον...».

Σελ. 18. «...Ίσχυρίσθη ὁ Αὐγουστῖνος, ὅτι ὁ Σατανᾶς, ἔχων ἐκ Θεοῦ τὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν νεκρῶν, ὑπερέβη τὰ ὅρια αὐτῆς καὶ παρεβίασε τὴν τάξιν τῆς δικαιοσύνης, ὅταν ἀπεπειράθη νὰ συλλάβῃ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ...

»Υποσ. 2. «...Ἡ προσπάθεια τοῦ Riviere... νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸν Χρυσόστομον (Ἑρμ. Ρωμ. Ὅμιλ. ιγ', 5, Migne, P.G., 60, 514) καὶ τὸν Θεοδώρητον... ὡς παραδεχομένους τὴν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου περὶ καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ εἶναι ἀστήρικτος, διότι δέν ἀπαντᾶται παρ' αὐτοῖς ἡ βασικὴ προϋπόθεσις τῆς θεωρίας ταύτης, ἥτοι ἡ Αὐγουστίνειος διδασκαλία περὶ κληρονομικῆς ἐνοχῆς καὶ περὶ ἐκ Θεοῦ τιμωρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐκ γενετῆς καταδίκης αὐτῶν εἰς χεῖρας καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Διαβόλου. Ὅταν λοιπὸν ὁμιλοῦν, ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώρητος περὶ ἀδίκου ἀποπείρας τοῦ Σατανᾶ κατὰ τοῦ δικαίου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ τιμωρίας τῆς ἀδικίας ταύτης..., περιγράφουν ἀπλῶς ἓν γεγονός, χωρὶς ὅμως οὐσιαστικὴν τινα σχέσιν πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου».

Σελ. 19. «... Ἡ περὶ καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας θεωρία ὑπεχώρησε πρὸ τῆς δικανικῆς περὶ ικανοποιήσεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, ἥτις, ἀφοῦ ἐκαθάρθη ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου ἀπὸ τὰ τραχέα σημεῖα, ἐγένετο πλεον ἢ κοινὴ διδασκαλία τῶν σχολαστικῶν...».

Σελ. 20. «...Εἶναι φανερόν, ὅτι αἱ θεωρίαι τοῦ Ἀβελάρδου καὶ τοῦ Ἀνσέλμου περὶ σωτηρίας, ἔχουσαι τὰς βάσεις των ἐν τῇ Θεολογίᾳ τοῦ Αὐγουστίνου, ἤνοιξαν τὰς θύρας εἰς τὰ νεώτερα περὶ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων Γραφῶν κριτικὰ προβλήματα... Ἡ Ρώμη θεωρεῖ τὴν ἀνάστασιν ὡς ἓν ἀναφαίρετον, ἀλλ' οὐχὶ ὡς οὐσιαστικόν στοιχεῖον τῆς ἀπολυτρώσεως... Ἐπαξ ικανοποιήθη ἡ θεία δικαιοσύνη, ἡ ἀπολύτρωσις συνετελέσθη...».

Σελ. 21. «Ἐπίσης ἡ ἀντίληψις τοῦ Αὐγουστίνου περὶ θανάτου ὡς ἐκ Θεοῦ τιμωρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ περὶ Σατανᾶ ὡς τιμωρητικοῦ ὄργανου αὐτοῦ ὠδήγησαν τελικῶς εἰς τὴν σύγχρονον γνώμην τῶν φιλελευθέρων βιβλικῶν θεολόγων, ὅτι ἡ βιβλικὴ δαιμονολογία οὐδένα ἐσωτερικόν σύνδεσμον ἔχει πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος...».

Σελ. 22. «...Εἰς τὴν Δύσιν διὰ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου παρεισέφρησαν σχεδόν ἀνεξελέγκτως καὶ ὑπερίσχυσαν ὠρισμένα ζένα πρὸς τὸν Χριστιανισμόν φιλοσοφικά στοιχεῖα.

»Ἐπὶ τοῦ ὑπὸ ἔρευναν θέματος εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ παρακολουθήσῃ τις τὴν ἀφετηρίαν τῶν ἀντιθέτων πρὸς ἀλλήλας θεολογικῶν παρατάξεων, ἐκάστη τῶν ὁποίων προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς πρώτας περὶ πτώσεως βιβλικῆς καὶ Πατερικῆς μαρτυρίας κατ' ἰδίαν ἀντίληψιν. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν (σ.σ. ἡ Δυτικὴ) προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης **πράγματι ἔπεσε καὶ ἐτιμωρήθη** ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν τοῦ ἐνός παράβασιν. Ἡ ἄλλη (σ.σ. ἡ Ὁρθόδοξος) φρονεῖ ὅτι τοιαύτη ἀντίληψις εἶναι ξένη πρὸς τὴν γνησίαν περὶ θρησκείας ἰουδαϊκὴν καὶ χριστιανικὴν παράδοσιν...».

Σελ. 26, ὑποσ. 9. «...Γενικῶς οἱ Ἕλληνες πατέρες διδάσκουν, ὅτι ὁ Θεός **ἐπέτρεψε** τὴν διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς τιμωρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἕνεκα εὐσπλαγχνίας, ἵνα μὴ τὸ κακὸν ἀθάνατον γένηται, ἵνα διὰ τῆς μελέτης τοῦ θανάτου ἐννοήσῃ ὁ ἀνθρώπος τὴν ἀσθενείαν του καὶ τὴν ἐξάρτησίν του ἀπὸ τὸν Θεόν... καὶ οὕτω ταπεινωθῇ καὶ μετανοήσῃ καὶ ἵνα διὰ πειρασμῶν ἀσκηθῇ καὶ τελειοποιηθῇ. Κατὰ ταῦτα ὁ Θεός δέν ἐπέβαλε τὸν θάνατον, τὴν φθοράν καὶ τὰς ἀσθενείας ἕνεκα προσβολῆς τινος κατὰ τῆς θείας φύσεως, ὡς διδάσκουν οἱ Δυτικοί, ἀλλὰ τὰ ἐπέτρεψεν ἕνεκα εὐσπλαγχνίας αὐτοῦ μέ σκοπὸν τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν θέωσιν τῶν ἀνθρώπων».

Σελ. 27. «...Ἀκριβῶς τὸ σημεῖον τοῦτο δέν ἠδυνήθησαν οἱ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Αὐγουστίνου διατελοῦντες δυτικοὶ θεολόγοι νὰ συλλάβουν. Νομίζοντες οὕτοι ὅτι ἡ θεία οὐσία, ἐνέργεια καὶ βούλησις εἶναι **τὸ αὐτό**, δέν ἦσαν εἰς θέσιν οὔτε κἂν νὰ

υποπτευθοῦν, ὅτι τά ἐκτός τοῦ Θεοῦ ἐλεύθερα ὄντα δύνανται νά ἐνεργοῦν παρά τήν θείαν θέλησιν...».

Σελ. 28. «...Εἰς τήν ἑλληνικήν Πατερικήν παράδοσιν ἐλλείπουν τά χαρακτηρίζοντα τήν Λατινικήν θεολογίαν ἔντονα **δικανικά** σχήματα, τά **ὀδηγήσαντα τελικῶς** τήν Δύσιν εἰς τήν περί ικανοποιήσεως θεωρίαν τοῦ Ἀνσέλμου. Ἐνῶ εἰς τήν Ἀνατολήν ἡ πτώσις νοεῖται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ἰδίου ἀνθρώπου ἀπό τῆς θείας ζωῆς..., αἴτιος δέ θεωρεῖται ὁ ἴδιος, ὁ εἰς συνεργασίαν μετά τοῦ Διαβόλου προελθών ἄνθρωπος, εἰς τήν Δύσιν ὅλα τά ἐν τῷ κόσμῳ κακά προέρχονται ἐκ τοῦ τιμωροῦ θείου θελήματος, αὐτός δέ οὗτος ὁ Σατανᾶς θεωρεῖται ἀπλοῦν τιμωρητικόν ὄργανον αὐτοῦ».

Σελ. 29. «...Ἡ Δύσις ἔχει πεπλανημένας κοσμολογικάς ἀντιλήψεις, αἵτινες ἐπιτρέπουν εἰς αὐτήν τήν ἐξέτασιν τῆς θείας οὐσίας διά τῆς ταυτίσεως αὐτῆς μετά τῆς θείας ἐνεργείας... Τά πάντα ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι ἀπλῶς αἱ ἐν χρόνῳ εἰκόνες τῶν αἰωνίων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Ἐνός ὑπαρχόντων ἀρχετύπων».

Σελ. 30. «...Τοιουτοτρόπως τό κατά τήν ἁγίαν Γραφήν ἔργον τοῦ Σατανᾶ ἀναλαμβάνει..., κατά τήν Δυτικήν ἄποψιν, αὐτός ὁ Θεός τιμωρῶν τούς ἀνθρώπους διά τοῦ θανάτου... καί... πάσης ταλαιπωρίας».

«...Εἶναι πράγματι ὁ κόσμος, ὡς ἐδέχοντο οἱ νεοπλατωνικοί, μία κατ' ἀναλογίαν ἀντιγραφή τῶν αἰωνίως ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ ὑπαρχουσῶν ἰδεῶν. Ἄλλαις λέξεσι, δυνάμεθα νά παραδεχθῶμεν τήν **θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου** καί τῶν Σχολαστικῶν, καθ' ἣν ὁ Θεός εἶναι κατ' **οὐσίαν** δημιουργός, προνοητής καί δίκαιος... Ὅτι ἡ ἐκ τοῦ μηδενός Δημιουργία εἶναι ἀπλῶς ἐν χρόνῳ ἀπεικόνισμα τῶν ἀγεννήτων τῆς θείας οὐσίας ἀρχετύπων;.... Τήν σχολαστικήν ταῦτισιν τῆς θείας οὐσίας καί ἐνεργείας, μετά δέ τοῦτο νά ἀρνηθῶμεν τόν πασιφανῆ πανθεισμόν μέ το σόφισμα, ὅτι ὁ Θεός ἔχει οὐχί ἄμεσον καί πραγματικήν πρός τον κόσμον σχέσιν..., ἀλλ' ἔμμεσον..., ὑπό τήν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Θεός ἀγαπᾷ τόν κόσμον ἐν τοῖς ἀρχετύποις αὐτοῦ;...».

Σελ. 31. « Ἡ σύγχυσις θείας οὐσίας καί ἐνεργείας δέν δύναται παρά νά ὀδηγήσῃ εἰς τήν εἰσαγωγὴν ἐντός τῆς Χριστιανικῆς θεολογίας ἐνός εἴδους εἰμαρμένης, ὅπως πράγματι συνέβη μέ τόν Αὐγουστίνον καί τήν Ἀνσέλμειον θεωρίαν περί ἀπολυτρώσεως...».

Σελ. 35. «...Ὁ κόσμος δέν εἶναι, κατά τούς φιλοσόφους, ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ τοῦ μηδενός κατά βούλησιν δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ... Κατ' αὐτούς ἡ δημιουργία εἶναι ἡ μία φυσική ἀπόρροια τῆς οὐσίας τοῦ ἐνός (Πανθεισμός), ἡ μία φαινομενική ἢ καί πεπτωκυῖα ἀντανάκλασις ἐνός ἀγεννήτου πραγματικοῦ κόσμου ὑποστατικῶν ἰδεῶν (ιδεαλισμός) ἢ μία ἀδιάσπαστος ἔνωσις μορφῆς καί ὕλης, κατά τήν ὁποίαν ἡ ὕλη εἶναι... καί χωρίς ἀπαρχήν (Ἀριστοτέλης)...

Σελ. 36. «... Ἡ ἀθανασία (σ.σ. κατά τήν φιλοσοφίαν) δέν ὀφείλεται εἰς τήν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰς τήν ἰδίαν φύσιν τῶν ἀγεννήτων καί ἀθανάτων πραγμάτων».

«Ὑποσ. 2. Οὕτως ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης, ἔχων παρομοίας φιλοσοφικάς προϋποθέσεις..., προτείνει ὡς λύσιν τήν γνώμην, ὅτι ὁ Θεός ἀγαπᾷ τά ἐν Ἐαυτῷ ἀρχέτυπα...».

Σελ. 37. «...Ἡ περί ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας βασίζεται εἰς τήν ιδέαν, ὅτι ὁ πραγματικός ἄνθρωπος, δηλαδή ἡ **ιδέα** αὐτοῦ, εἶναι τῆς ἀμεταβλήτου καί ἀνάρχου πραγματικότητος...».

Σελ. 40. «...Διά τούς Πατέρας ὁ Θεός... δέν ἔχει **κατ' οὐσίαν** σχέσεις μέ τόν κόσμον, ἀλλά μόνον κατ' ἐνέργειαν καί βούλησιν, χωρίς καμμίαν ἀλλοίωσιν τῆς οὐσίας του».

Σελ. 43. «...Το θεμέλιον τῆς βιβλικῆς καί Πατερικῆς πίστεως, ζωῆς καί θεολογίας εἶναι, ὅτι ὁ Θεός διὰ τῆς ἀκτίστου αὐτοῦ ἐνεργείας ἐποίησε τόν κόσμον... καί ἄνευ διαμέσου τινός...»

Σελ. 45. «...Διά τούς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας... ἡ δημιουργική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι αὐτή αὐτή ἡ οὐσία αὐτοῦ...».

Σελ. 46. «...Οὕτως ὁ κόσμος δέν ἀπορρέει κατά φυσικόν τρόπον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶναι **κτιστή ἐνέργεια** τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τὸναντίον εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς **ἀκτίστου** αὐτοῦ ἐνεργείας».

»Υποσ. 1. Ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης καί οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτόν καί τόν Αὐγουστῖνον θεολόγοι... συγχέοντες καί ταυτίζοντες τὰς ἐνεργείας καί τὰς **ιδιότητας** τοῦ Θεοῦ μετά τῆς οὐσίας αὐτοῦ... ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ Θεός... δημιουργεῖ ἐκ τοῦ μηδενός ἐν χρόνῳ μόνον, συλλαμβάνει δέ τήν ιδέαν περί τοῦ κόσμου **κατ' ἀνάγκην** καί κατ' οὐσίαν. Οὕτω δέν ὑπάρχει διάκρισις μεταξύ τῆς προγνωστικῆς καί τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ... Ἐν προκειμένῳ ὁ... Ἁγ. Γρηγόριος Παλαμᾶς γράφει: «Εἰ μηδέν διαφέρει τῆς θείας προγνώσεως ἢ τοῦ Θεοῦ δημιουργική ἐνέργεια, τῇ προγνώσει τοῦ Θεοῦ σύνδρομα ἔσται τὰ δημιουργήματα, **δημιουργούμενα ἀνάρχως**, ὡς ἀνάρχως αὐτοῦ δημιουργοῦντος, ἐπεὶ καί ἀνάρχως αὐτός τε προγινώσκει...».

«Υποσ. 2. Ἐπειδή εἰς τό σύστημα τοῦ Ἀκινάτου ἡ θεία ἐνέργεια, βούλησις, ὑπαρξις κλπ. **ταυτίζονται** μετά τῆς θείας φύσεως, εἶναι ἐπόμενον νά ταυτίζονται καί μετά τῆς θείας οὐσίας τὰ **ἀρχέτυπα** τῶν κτισμάτων... Οὕτως ἡ δημιουργία εἶναι ἀντιγραφή τῆς **Θείας Οὐσίας** διὰ τῆς **ἐνυποστατοποιήσεως** τῶν ἀρχετύπων...».

Σελ. 46. Ὑποσ. 3. «Ταυτίζοντες οἱ Σχολαστικοί καί γενικῶς οἱ Δυτικοί τήν θείαν οὐσίαν καί ἄκτιστον ἐνέργειαν ἀποφεύγουν τόν πανθεϊσμόν διὰ τῆς ἐκδοχῆς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ὡς κτιστῆς...».

Σελ. 47. «...Αἱ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνεργεῖαι καί δυνάμεις τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἐνυπόστατοι οὐσίαι, ὅπως ἐνόμιζον οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι καί Γνωστικοί... Ἡ σύγχυσις ἐνεργείας καί οὐσίας τοῦ Θεοῦ σημαίνει οὐσιαστικὴν σχέσιν μεταξύ δημιουργοῦ καί δημιουργημάτων. Οὕτως ὁ κόσμος εἶτε ἐν τῇ μορφῇ τῶν **ἀρχετύπων** ὑπάρχων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ, εἶτε ἐν ὑλικῇ μορφῇ, κατ' οὐσίαν εἶναι συνάναρχος καί συναΐδιος τῷ Θεῷ...»

Σελ. 48. «... Ἄλλο, λοιπόν, εἶναι ἡ προνοητική, δημιουργική, ἀποκαλυπτική καί σωστική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, καί ἄλλο ἡ οὐσία αὐτοῦ».

Σελ. 50. Ὑποσ. 5. «Ὁ Ἰωσήφ Βρυένιος καταδικάζει ὡς βλάσφημον τόν Ἀκινάτην, διότι τὰς Πλατωνικὰς ιδέας τῇ θείᾳ φύσει προσάπτει...».

Σελ. 57. Ὑποσ. 1. «Ὁ Θεός θέλει τήν σωτηριάν ὅλων, ἀλλ' ἡ θεία αὐτή θέλησις δέν εἶναι ἀναγκαστική ἐνέργεια, διότι ὁ Θεός θέλει ὑπεράνω ὅλων τόν ἄνθρωπον ἐλεύθερον. Ἡ θεία χάρις, ἡ σωστική ἐνέργεια λοιπόν δέν εἶναι ὅπως ἐφαντάζετο ὁ Αὐγουστῖνος... ἀκαταγώνιστος... Ἡ σύγχυσις θείας θελήσεως καί σωστικῆς θείας ἐνεργείας ὁδηγεῖ λογικῶς εἰς τόν ἀπόλυτον προορισμόν Αὐγουστινείου ἢ Ὁριγενείου τύπου».

Σελ. 61. «...Ἀφοῦ... μετά τόν Αὐγουστῖνον ἴσχυσε πλέον εἰς τήν Δύσιν ἡ ἀντίληψις, ὅτι ὁ Σατανᾶς καί ὁ θάνατος... εἶναι ὄργανα τῆς θείας ὀργῆς, τό δόγμα περί ἀπολυτρώσεως ἔλαβεν... ἄλλην ὄψιν καί τελικῶς ἐξειλίχθη εἰς τὰς γνωστάς μορφάς τῆς Δυτ. Θεολογίας...».

Σελ. 62. «...Ἐνταῦθα διακρίνει τις σαφῶς διατί ὁ Αὐγουστῖνος εἶναι πατήρ τῶν βιβλιστῶν. Ἀφοῦ ὁ Διάβολος καί ὁ θάνατος θεωροῦνται ὡς ὄργανα τῆς θείας δικαιοσύνης, ἡ κατάργησις των δέν δύναται νά ἀποτελῇ τόν σκοπόν τῆς θείας ἐπιφανείας, ἀλλά μόνον τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς».

Σελ. 66. «...Ὁ Αὐγουστῖνος, ἀνησυχῶν διὰ τήν τυχόν ἀμφισβήτησιν τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ καί μὴ ἔχων ὑπομονήν νά ἀναμένη τήν ἀποκάλυψιν αὐτῆς

ἐν τῇ Δευτέρᾳ Παρουσίᾳ, ἔσπευσε νά τήν κατοχυρώσῃ φιλοσοφικῶς διά τῆς ἀναγωγῆς αὐτῆς εἰς τήν θεϊαν οὐσίαν. Ἄλλ' ἐν τῇ σπουδῇ του νά ὑπεραμυνθῇ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἀφήρесе τήν ἐλευθερίαν ἀπό τόν Σατανᾶν καί ἀπό τόν ἄνθρωπον, κατέληξεν εἰς τήν ἀπόδοσιν τοῦ κακοῦ εἰς τόν Θεόν μέ τήν δικαιολογίαν τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ ἐνοχῆς τῶν ἀνθρώπων πρὶν ἀκόμη οὗτοι ἴδουν τό φῶς τῆς ἡμέρας».

Σελ. 75. «...Ὅλος ἀβάσιμος εἶναι ἡ γνώμη τῶν Δυτικῶν ὅτι ὁ Σατανᾶς εἶναι ὄργανον τῆς θείας ὀργῆς. «Τίς γάρ μετοχή δικαιοσύνη καί ἀνομία; Τίς δέ κοινωνία φωτί πρὸς σκότος; Τίς δέ συμφώνησις Χριστῶ πρὸς Βελίαλ;» (Β' Κορ. Στ' 14-15)... Ὁ Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί, «ἵνα διά τοῦ θανάτου καταργήσῃ τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι, τόν Διάβολον» (Ἐβρ. Β' 14). Μεταξύ Θεοῦ καί Σατανᾶ συμβίβασμός δέν ὑπάρχει· τὸναντίον διεξάγεται πόλεμος μέγας».

Σελ. 112. «Ἡ καθαρῶς δικανική περί πτώσεως ἀντίληψις, ὑπό φιλοσοφικήν μορφήν, εἰσήχθη ὀριστικῶς εἰς τήν Δυτικήν θεολογίαν ὑπό τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Ἔνεκα τῶν ἐσφαλμένων αὐτοῦ περί Θεοῦ ἀντιλήψεων καί τῶν εὐδαιμονιστικῶν αὐτοῦ προϋποθέσεων, ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτόν νά ἐναρμονίσῃ καταλλήλως τήν περί ἠθικῆς τελειώσεως διδασκαλίαν τῆς Κ.Δ. μετά τοῦ περί πτώσεως δόγματος...».

«Ὑποσ. 1. Ἔνεκα τῆς ἀντιλήψεως του περί προορισμοῦ καί ἀρχεγόνου δικαιοσύνης ὁ Αὐγουστίνος φρονεῖ, ὅτι ἦτο εὐκολος ἢ ὑπό τῶν πρωτοπλάστων τήρησις τῆς ἐντολῆς, διά τοῦτο δέ καί ἡ τιμωρία ὑπῆρξε τόσον μεγάλη. Κατ' αὐτόν ἡ πτώσις τοῦ Ἀδάμ δέν ἔγινε κατ' ἀρχήν διά τῆς ἀπάτης τοῦ ὄφεως, ἀλλά κρυφίως ἐν τῇ βουλήσει τοῦ Ἀδάμ διά τῆς ἀποστροφῆς αὐτῆς ὑπό τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ. Αἰτία τῆς ἀποστροφῆς ἦτο ἡ ὑπερηφάνεια...».

Σελ. 141-142. «...Ὁ ἄνθρωπος δέν ἐπλάσθη τέλειος κατά τό πρότυπον τοῦ φύσει ἀγαπῶντος εὐδαίμονος Θεοῦ τῆς Δύσεως, ἀλλά τὸναντίον ἐκτίσθη σχετικῶς τέλειος, ἵνα καταστῇ τέλειος...».

»Ὡς ἐκ τούτου δέν παρουσιάζεται εἰς τούς ὑπό ἐξέτασιν συγγραφεῖς καί εἰς τήν Ἑλληνικήν Πατερικήν παράδοσιν τό ὑπό τοῦ Αὐγουστίνου δημιουργηθέν ἀδιέξοδον περί τῆς δυνατότητος τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων, οἵτινες ὡς θεαταί τῆς θείας οὐσίας θά ἔδει νά ἦσαν κατά πάντα τέλειοι. Ἐνῶ διά τόν Αὐγουστίνον καί τούς Δυτικούς ἐν γένει τό προπατορικόν ἀμάρτημα θεωρεῖται μόνον ὡς μία πτώσις, δηλαδή ὡς πτώσις πρὸς τά κάτω ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς τελειώσεως, διά τούς πρώτους καί μετέπειτα Θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας τό προπατορικόν ἀμάρτημα δέν εἶναι μόνον μία πτώσις τῆς ἀρχεγόνου καταστάσεως σχετικῆς τελειότητος, ἀλλ' ἐπί πλέον καί ἐκ τῆς ὁδοῦ πρὸς τήν κατά Θεόν τελείωσιν καί θέωσιν».

«Ἐπίσης εἰς τά συγγράμματα τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐλλείπει ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου καί τῶν Δυτικῶν ἐν γένει, καθ' ἣν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι μία γενικῶς ἐπικρατοῦσα παροῦσα πραγματικότης. Ἐνῶ δέ διά τόν Αὐγουστίνον ἡ εἰς χεῖρας τοῦ Διαβόλου καί εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ἔνεκα τῆς ἐν τῷ Ἀδάμ συνενοχῆς ὅλων τῶν ἀνθρώπων, θέλημα Θεοῦ, παρά τοῖς συγγραφεῦσι τῶν δύο πρώτων αἰώνων ἐπικρατεῖ ἡ ἐσχατολογική ἀντίληψις περί δικαιοσύνης, καθ' ἣν ὁ Θεός δέν θέλει, ἀλλ' ἀνέχεται τήν παροῦσαν ἄδικον ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ καί τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα δοκιμασθοῦν καί διά πειρασμῶν τελειοποιηθοῦν οἱ μέλλοντες σωθῆναι...».

Σελ. 156-157. «...Ἡ ριζική διαφορά μεταξύ Δυτικῆς καί Ἀνατολικῆς παραδόσεως συνίσταται εἰς τό ὅτι ἡ Δύσις θεωρεῖ τόν θάνατον ὡς φαινόμενον ἐκ Θεοῦ, ἐνῶ οἱ συγγραφεῖς τῆς ὑπό ἐξέτασιν περιόδου καί οἱ Ἑλληνες Πατέρες ἐν γένει τονίζουν, ὅτι ὁ Θεός δέν ἔκτισε τόν θάνατον...».

«...Ὁ μυστικισμός τῆς Δύσεως δέν εἶναι ἀληθῶς Χριστοκεντρικός...»

Σελ. 159. «...Όταν επεκράτησεν ἡ Ἀνσέλμειος θεωρία, καθ' ἣν μόνον ἡ σταυρική θυσία ἐξημενίσεν ἐφ' ἅπαξ τόν Θεόν, ἦτο φυσικόν νά καταλήξουν οἱ Προτεστάνται εἰς τό συμπέρασμα, ὅτι τά μυστήρια, τά καλά ἔργα κλπ. δέν ἐξευμενίζονται, καί ὅτι μόνον ἡ πίστις εἰς τόν ἐσταυρωμένον Χριστόν δύναται νά σώσῃ...».

Ὁ αὐτός ἐπίσης μακαριστός καθηγητής ἐν πραγματεία του ὑπό τόν τίτλον «Ἡ Θεολογία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν... ἐν τῇ Λατινικῇ καί Φραγκικῇ Παραδόσει», προσέθεσε, σχετικῶς, σὺν ἄλλοις καί τά ἐξῆς:

«...Ἀγνοῶν τήν ἑλληνικήν γλῶσσαν ὁ Αὐγουστῖνος δέν ἠδύνατο νά μελετήσῃ οὔτε τήν Καινὴν Διαθήκην εἰς τό πρωτότυπον, οὔτε τά συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων Πατέρων Ανατολῆς τε καί Δύσεως. Καί ὄχι μόνον αὐτό. Ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν φιλοσοφικῶν καί θεολογικῶν του προϋποθέσεων δέν ἠδυνήθη νά κατανοήσῃ ὀρθῶς οὔτε τά συγγράμματα τῶν Λατίνων τά γραφέντα ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Ἑλληνικῆς Πατερικῆς Παραδόσεως».

«...Ἐπίσης ὁ Αὐγουστῖνος ὀλίγην εἶχε γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, τήν ὁποίαν ἐγνώριζε μόνον ἀπὸ λατινικὰς περιγραφὰς καί μεταφράσεις...».

«Ὁ Αὐγουστῖνος ἦλθεν εἰς ὀξείαν θεολογικὴν ἀντίθεσιν μέ τόν μαθητὴν τοῦ Χρυσοστόμου Ἁγ. Ἰωάννην τόν Κασσιανόν εἰς τά θέματα περὶ Χάριτος, ἀμαρτίας, προορισμοῦ καί ἐλευθερίας...».

«...Κατὰ τόν Ζ' αἰῶνα ἐγένετο γνωστόν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὅτι οἱ Λατῖνοι ὠμίλου περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ. Ὡς ἔκφρασις ὑπάρχει εἰς τὸν Ἀμβρόσιον καί ὡς διδασκαλία εἰς τὸν Αὐγουστῖνον...»¹.

«...Ὁ Αὐγουστῖνος, ἐν ἀντιθέσει πάλιν πρὸς τοὺς Ἑλληνας καί Λατίνους Πατέρας, νομίζει, ὅτι εἷς τῶν σκοπῶν τῆς θεολογίας εἶναι ἡ διερεύνησις τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ...».

«Ὁ Αὐγουστῖνος... συγγέει τὰς προαιωνίους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μέ τὴν γέννησιν καί ἐκπόρευσιν. Διὰ τοῦτο δέν γνωρίζει διατί τό Ἅγιον Πνεῦμα δέν εἶναι Υἱός. Διὰ τόν ἴδιον λόγον ὅμως τό *Filioque* εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τόν Αὐγουστῖνον, ἵνα μὴ συγγέωνται τά πρόσωπα τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

«...Ἰσχυρίζονται οἱ ἀκολουθοῦντες κατὰ γράμμα τόν Αὐγουστῖνον..., ὅτι... τὴν ἐνοχὴν τοῦ Ἀδάμ ἐκκληρονόμησαν ὅλοι οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ καί οὕτως ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ κατεδίκασεν εἰς τὴν κόλασιν ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα καί ἐπέβαλεν εἰς αὐτὴν τὴν ποινήν τοῦ θανάτου... Ὁ Θεός ὅμως, ἐπειδὴ ἠθελεν, ἐξέλεξεν ἐκ τῶν ἀνθρώπων μίαν ὁμάδα καί προώρισεν αὐτὴν διὰ τὴν σωτηρίαν. Οἱ μὴ ἐκλεγέντες δέν πρέπει νά παραπονοῦνται (!), ἀφοῦ ὡς συνένοχοι διὰ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ τιμωροῦνται δικαίως...».

«...Ἐπομένως ἡ σωτηρία δέν εἶναι συνεργασία μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου...».

«...Ὁ Αὐγουστῖνος γράφει εἰς τό *Contra Academicos*, ὅτι **δέν ὑπάρχει διαφορὰ** μεταξύ Πλατωνικῶν καί Ἁγίας Γραφῆς.

«...Τό παράδοξον εἶναι, ὅτι ἐνῶ ὁ Ἁγ. Ἀμβρόσιος..., μετὰ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων ἀπορρίπτει ρητῶς τό ἐπὶ ὑπερβατικῶν ἀμεταβλήτων ἰδεῶν βασιζόμενον νεοπλατωνικόν σύστημα (τό ὁποῖον ὁ Αὐγουστῖνος οὐδέποτε ἀμφεσβήτησε) καί ἀκολουθεῖ τὴν Ὁρθόδοξον διδασκαλίαν περὶ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς προφήτας..., ὁ Αὐγουστῖνος δημιουργεῖ μίαν πρωτότυπον σύνθεσιν, ἡ ὁποία ἐπικράτησεν εἰς τὴν Φραγκολατινικὴν Παράδοσιν.

«...Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Θεολογίαν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ὁ Αὐγουστῖνος διδάσκει, ὅτι μόνον οἱ σεσωσμένοι θά ἴδουν διὰ τῆς χάριτος καί διὰ τῆς λογικῆς των τόν Θεόν καί τά ἐν αὐτῷ **ἀρχέτυπα** τῶν ὄντων... Ἐπεκτεινόμενος ἐπὶ τῶν νεοπλατωνικῶν τούτων προϋποθέσεων παραδέχεται, ὅτι δύναται τις ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ

νά φθάση εις ἐνόρασιν τῶν ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ **ἀρχετύπων** διά τῆς ἐκστάσεως ἢ ὀφείλει νά γνωρίζῃ αὐτά διά τοῦ φωτισμοῦ.

»... Ὁ Αὐγουστίνος... κατ' οὐσίαν **συμφωνεῖ** μέ τας γνωσιολογικάς προϋποθέσεις τῶν Ἀρειανῶν καί Εὐνομιανῶν.

»...Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι ὀρθῶς τονίζουν, ὅτι ὁ Θεός παραμένει πάντοτε φίλος τῶν ἀνθρώπων... καί, ἐν Χριστῷ, καταλλάσσει τον κόσμον πρός τόν Ἐαυτόν του... Αἱ προϋποθέσεις τῆς Ἀνσελμείου διδασκαλίας περί ἀνάγκης ικανοποιήσεως τῆς δῆθεν προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης διά τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου δέν εἶναι Ὁρθόδοξοι. Οἱ Ἕλληνες Πατέρες σαφῶς ἀπορρίπτουν τήν Αὐγουστίνειον βάσιν τῆς διδασκαλίας ταύτης, δηλαδή τήν κληρονομικήν μετάδοσιν τῆς ἐνοχῆς τοῦ Ἀδάμ.

»...Οὐδέποτε ἐδέχθησαν οἱ Ἕλληνες Πατέρες ἠθικόν, φιλοσοφικόν ἢ κοινωνικόν σύστημα βασιζόμενον ἐπί μιᾶς δῆθεν ἀμεταβλήτου Μεταφυσικῆς...». Ὑποδεικνύει οὕτω καί καθορίζει σαφῶς ὁ μακαριστός καθηγητής τά πνευματικά αἷτια, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὁποίων ὁ Ἀνσελμος Καντερβουρίας (1033-1109) κατέληξεν εἰς τήν διατύπωσιν τῆς φερούσης τό ὄνομά του θεωρίας, τῆς «ικανοποιήσεως» δηλαδή (ὡς τιμωροῦ...) τῆς θείας δικαιοσύνης διά τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου, ὡς καί τας πνευματικάς συνεπείας, αἵτινες ἐπικολούθησαν ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς θεωρίας ταύτης ἰδίᾳ ἐν τῇ Δύσει. Ἀρκούντως δέ, φρονοῦμεν, συνάγεται ἐκ τούτων, ὅτι, ὅπως καί οὗτος τονίζει, οἱ γενεσιουργοί λόγοι τῆς τελικῆς διαμορφώσεως τῆς θεωρίας ταύτης, τῆς βλασφήμου κατά βάθος καί αἰρετικῆς, ὀφείλονται εἰς τας περί Θεοῦ καί δημιουργίας ἐν γένει πεπλανημένας, κατ' οὐσίαν, δοξασίας τοῦ Αὐγουστίνου.

»Καί εἶναι τόσον πρόδηλοι οἱ λόγοι οἱ προκαλέσαντες τας περί Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἀλλά καί τῆς ὅλης δημιουργίας πεπλανημένας **ἢ καί αἰρετικάς, δοξασίας** τοῦ Αὐγουστίνου. Θαυμαστής οὗτος τῆς νεοπλατωνικῆς ἰδίᾳ φιλοσοφίας καί παρασυρθεῖς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς εἰς τόν «ὀρθολογισμόν» καί τόν «Μανιχαϊσμόν» (ἐκ τοῦ ὁποίου ἀργότερον ἀπεμακρύνθη διά τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀγ. Ἀμβροσίου), δέν ἠδυνήθη νά ἀπαλλαγῇ τελείως τῆς ἐπιδράσεως ταύτης καί δέν ἠδυνήθη κυρίως, καί κατ' ἀρχήν, νά διακρίνη – ὡς ἔπραξαν πάντες οἱ Ἄγ. Πατέρες καί ἀπολογηταί τῆς Ἐκκλησίας – ὅτι πᾶσαι αἱ περί τοῦ «**μῆ ὄντος**» **ιδέαι** τοῦ Θεοῦ (τά «**ἀρχετύπα**» πάντων τῶν κτισμάτων), τας ὁποίας ἔχων οὗτος ἐν τῷ ἀπείρῳ **νοῦ** αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ' 34) πρό καταβολῆς κόσμου ὄντοποιεῖ ἐκάστοτε τῇ βουλήσει αὐτοῦ ὄλως ἐλευθέρως, εἶναι **ιδέαι «ψιλαί»** καί οὐχί ἐνυπόστατοι, ἄρα δέ καί ἐνσυνειδήτοι ἢ, ἄλλως, **ὄντοτικάι**, ὡς ἐπίστευον οἱ Νεοπλατωνικοί, ἀλλά καί ὁ Πλάτων, ὅπως καί ἄλλοι ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι, θεωροῦντες, γενικῶς, ὡς ἀθύπαρκτον καί τήν ὕλην καί συνάναρχον μέ τόν Θεόν, εἰς ὃν ἀπέδιδον μόνον τήν εἰς «κόσμους» διάταξίν της, ἀποκαλοῦντες Αὐτόν ἀπλῶς «μορφοποιόν» αὐτῆς. Ἐπίσης, ὅτι αἱ «**ψιλαί**» αὐται περί τοῦ «μῆ ὄντος» **ιδέαι** τοῦ Θεοῦ, γεννηθεῖσαι ἢ συλληφθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ πρό καταβολῆς κόσμου, οὐδόλως προῆλθον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ὡς ἀπόρροια ταύτης, οὐδέ μετέσχον ὡσαύτως αὐτῆς μετά τήν γέννησιν ἢ σύλληψιν δι' οἰασδήποτε μετουσιώσεως πρός αὐτήν. Παρέμειναν ἐν τῷ Θεῷ «**ψιλαί**» μέχρι τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὄντοποιήσεώς των, ὅπως παραμένουσιν ἐν Αὐτῷ τοιαῦται, καί αἱ μέχρι σήμερον μῆ ὄντοποιηθεῖσαι, αἵτινες θά ὄντοποιηθῶσιν ἐν τοῖς «καιροῖς» αὐτῶν (Ματθ. ΚΑ' 41 κ.ἄ.) πρός ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου «ἔργου-μυστηρίου» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ' 41, Ἰωάν. Ε' 20 κ.ἄ.). Παρέμειναν δηλ. «μῆ ὄν»².

Δέν ἠδυνήθη πρός τούτοις νά διακρίνη, ὅτι πᾶσαι αἱ **ιδιότητες** τοῦ Θεοῦ (ἀγιότης, ἀγάπη, δικαιοσύνη...) οὐδόλως ἐπίσης ταυτίζονται μετά τῆς θείας Οὐσίας, ὅπως καί ἡ δημιουργική ἐνέργεια αὐτοῦ, ἡτις, προσέτι, κατά τήν θαυμασίαν ἐπεξήγησιν τοῦ Ἀγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, διαφέρει ἀπολύτως τῆς προγνωστικῆς τοιαύτης.

Πιστεύσας δέ, κατόπιν τούτων, εις τήν ταυτότητα τῆς θείας **Οὐσίας** καί τῆς θείας «προγνώσεως, ἐνεργείας καί βουλήσεως», ὅπως καί ὅτι αἱ περί τοῦ «**μῆ ὄντος**» **ψιλαί ιδέαι** τοῦ Θεοῦ, τά «**ἀρχέτυπα**» τῶν κτισμάτων, ἢ ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς Θείας Οὐσίας ἢ ὄντοποιοῦνται καί μετουσιοῦνται, οὕτως εἶπεῖν, εις θείαν οὐσίαν ἅμα τῇ ὑπό τοῦ Θεοῦ συλλήψει ἢ γεννήσει αὐτῶν, μοιραίως παρεσύρθη εἰς **εἰδός** τι ἢ «πανθεϊσμοῦ» ἢ «πανενθεϊσμοῦ» καί ἀπολύτου προορισμοῦ, διά τῆς δοξασίας ὅτι καί πρό τῆς δημιουργίας αὐτῶν πάντα τά κτίσματα ὑπῆρξαν ἐν τῷ Θεῷ, ὡς «ιδέαι» ἢ «ἀρχέτυπα», **ἐνυποστάτως**.

Ἐθεώρησεν ὅθεν ὁ Αὐγουστῖνος, ὅπως ἐν συνεχείᾳ καί οἱ Σχολαστικοί ἀλλά καί πάντες οἱ Δυτικοί, ὅτι ὄχι μόνον ἐπλάσθησαν τέλει οἱ πρωτόπλαστοι καί ἡμάρτησαν ὡς τοιοῦτοι, ὡς εἶπομεν, ἐφόσον αἱ περί αὐτῶν «**ψιλαί ιδέαι**» – τά «**ἀρχέτυπα**» – μετέσχον τῆς θείας οὐσίας πρό τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὄντοποιήσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι προσέτι ἅπαν το ἀνθρώπινον γένος ἡμάρτησεν ὁμοίως. Οὐχί δέ μόνον διότι ἐπρόκειτο νά ἐπιβαρυνθῇ διά τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, περιλαμβανόμενον **δυνάμει** ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀδάμ, ἀλλά καί διότι καί αἱ περί πάντων τῶν ἀνθρώπων «**ψιλαί ιδέαι**» τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξαν ἐπίσης ὡς «ἀρχέτυπα» ἐνυπόστατοι πρό καταβολῆς κόσμου ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καί ἔσχεν οὗτος οὕτω τήν τελείαν περί αὐτῶν πρόγνωσην πρό τῆς ὄντοποιήσεως αὐτῶν. Ὅτι μετά τήν τοιαύτην πτώσιν καί ἀμαρτίαν τῶν οὕτω πως ὡς τελείων θεωρηθέντων ἀνθρώπων, προσεβλήθη αὐτή αὕτη ἡ **οὐσία** τοῦ Θεοῦ (τῆς ὁποίας, ὡς εἶπομεν, ὅπωςδῆποτε μετέσχον οὗτοι κοινωνήσαντες μετ' αὐτῆς «ὡς **ἀρχέτυπα**» πρό τῆς ἐξ «οὐκ ὄντων» ὄντοποιήσεώς των), οὕτω δέ προσεβλήθη τόσον ἡ θεία ἀγάπη ὅσον καί ἡ θεία δικαιοσύνη, αἱ μετά τῆς θείας οὐσίας, κατ' αὐτούς καί πάλιν, ταυτιζόμεναι. Ὅτι ἐξ αἰτίας τούτων – καί λόγω τῆς ἀπείρου θείας προγνώσεως – ἐξεδηλώθη ἐναντίον πάντων τῶν ἀνθρώπων ἡ θεία ὀργή καί πρό τῆς δημιουργίας των ἔτι, προγνωστικῶς δ' ἐπίσης ὅτι ἐτάχθησαν καί προωρίσθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ καί αἱ διάφοροι τιμωρίαι, ὡς καί ὁ θάνατος ἐναντίον τῶν κατὰ πρόγνωσην ἀμαρτωλῶν! Τέλος, ὅτι ἐξελέγη, ὑπό τοῦ Θεοῦ καί πάλιν, ὡς ἐκτελεστικόν ὄργανον τῆς θείας ὀργῆς καί τῶν τιμωριῶν ἢ ποινῶν τῶν ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐπιβληθεισῶν ὁ Σατανᾶς, προηγηθείς εἰς τήν ἀμαρτίαν καί τήν πώσιν. Οὕτω δέ διεμορφώθη ἐν παράλογον καί αἰρετικόν κατὰ βάθος σύστημα νομικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, καί τῶν πνευματικῶν, ἐν γένει, κτισμάτων, καί τοῦ Θεοῦ, διότι δέν κατενοήθη ἐπαρκῶς ἡ ἔννοια τῆς ὑπό τοῦ Θεοῦ δωρηθείσης, εἰς τά πνευματικά κτίσματα ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας καί ἐθεωρήθη ἀδύνατος ἡ ὑπαρξίς ἐλευθέρων βουλήσεων οὐχί μόνον ἀντικειμένων εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀλλά καί ἀντενεργουσῶν εἰς τό ἔργον αὐτοῦ.

Συναναμιχθεισῶν οὕτω τῶν περί Θεοῦ καί δημιουργίας, ἐν γένει, πεπλανημένων δοξασιῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, καί δὴ τῶν νεοπλατωνικῶν (ἐν αἷς ἐθεωροῦντο ἀνθρωποπαθῶς καί πᾶσαι αἱ θεῖαι ιδιότητες), τὰς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία ἀπέρριψε τελείως καί κατεδίκασε, μετά τῶν παρερμηνειῶν τόσον τῶν περί τῆς λυτρωτικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου χωρίων τῆς Γραφῆς, ὅσον καί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου προσφερθέντος «λύτρου», διεμορφώθησαν ἐν Ρώμῃ τά διάφορα περί θείας δικαιοσύνης καί σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου «**δικανικά σχήματα**» τελική μορφή τῶν ὁποίων, καθολικῶς ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατήσασα, ὑπῆρξεν ἡ θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου Καντερβουρίας περί «ικανοποιήσεως», διά τῆς «σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου», ὡς «τιμωροῦ» τῆς θείας δικαιοσύνης³³.

Ἡ πλήρης ἀπόδειξις τῆς ἀμεταμελήτου ἐμμονῆς τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» εἰς τὰς ὡς ἄνω κακοδοξίας παρέχεται καί ὑπό τῆς εἰς τήν ἑλληνικὴν γλῶσσαν κυκλοφορησάσης: «Κατήχησις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας» ἐκδ. Βατικανοῦ-Κάκτου, Ἀθήνα 1996, ἐνθα πέραν τῶν ἀνωτέρω κακοδοξιῶν οὐδεμία διάκρισις ἐμπεριέχεται μεταξύ Θείας οὐσίας καί ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ.

ιστ. Ἡ ἐνέργεια τῶν μυστηρίων

Καί περί τῆς ἐνεργείας τῶν μυστηρίων ὁ Παπισμός διδάσκει ὅτι εἶναι αὕτη «μηχανική», ἐξ «ἔργου εἰργασμένου» καί δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τήν διάθεσιν καί τήν ἀνταπόκρισιν τοῦ θέλοντος νά λάβῃ τήν χάριν τῶν μυστηρίων. Ἐπί τῆ βάσει δέ τῆς κακοδόξου ταύτης ἀρχῆς εἰσήγαγεν εἰς τό μυστήριον τῆς Μετανοίας-Ἐξομολογήσεως τās προμνησθείσας περιφήμους ἀφέσεις, τὰ **συγχωροχάρτια**, πρὸς χρηματισμόν. Παρέχονται δέ τὰ **συγχωροχάρτια** ἀσχέτως τῶν ὑποκειμενικῶν, τῶν προσωπικῶν διαθέσεων ἐκείνων, οἵτινες θά ἐπωφεληθῶσι τῶν σχετικῶν ἀφέσεων καί διὰ τοῦτο ἰσχύουσιν, ὡς προείπομεν, οὐ μόνον διὰ ζῶντας, ἀλλά καί διὰ νεκρούς. Διὰ τοῦτο ἐπενοήθη καί τό «καθαρθήριον πῦρ· ἵνα οἱ ἐν αὐτῷ εὕρισκόμενοι ἀπαλλάσσονται τοῦ βασανισμοῦ διὰ τῆς **ἐξαγορᾶς** τῶν ἁμαρτιῶν, τῶν ὀφειλῶν των, ὑπό τῶν ἐπιζώντων συγγενῶν των κλπ., ἔναντι ἀναλόγων πάντοτε παροχῶν χρημάτων καί προσφορῶν εἰς τήν... «Ἐκκλησίαν»! Καί παρέχονται **συγχωροχάρτια** διαφόρου ἐνεργείας, δι' ὧν «ἀφίενται καί αἱ **μέλλουσαι ἁμαρτίαι** ἐκ τῶν προτέρων»! Ἀλλά ἰσχύουσι δι' ὠρισμένα μόνον χρονικά διαστήματα (μῆνας-ἔτη), ἀλλά καί δι' ὅλην τήν ζωὴν..., ἀναλόγως τῶν καταβαλλομένων χρημάτων... Ὑπάρχουσιν ἐποχαί, καθ' ἃς ἄνευ ἐξομολογήσεως δίδονται ἀφέσεις εἰς ὅλους τοὺς ὀπαδούς τοῦ Παπισμοῦ ἢ εἰς ὠρισμένας μόνον χώρας ἢ περιοχάς, κατὰ τήν ἐκλογὴν π.χ. νέου Πάπα, κατὰ τήν ἀνακήρυξιν «ἀγίων», κατὰ τās Παπικὰς ἐορτάς καί ὅταν ἐορτάζονται Ἰωβηλαῖα. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης προνομιούχοι... ἐκκλησῖαι, παρεκκλήσια, εἰκόνες ἢ ἅγιοι τράπεζαι, πρὸ τῶν ὁποίων ἂν προσευχηθῆ τις, λαμβάνει **συγχωροχάρτιον** δι' ὠρισμένας ἡμέρας. Τέλος, συγχωρητικὴν δύναμιν ἀποκτῶσι διάφορα ἀντικείμενα, σταυροί, μετάλλια κλπ., ἀρκεῖ νά εὐλογηθῶσιν ἀπὸ τόν Πάπαν, ὅστις ἔχει ἀπεριόριστον δικαίωμα παροχῆς **ἀφέσεων** διὰ μελλούσας ἁμαρτίας καί δι' οἰονδήποτε λόγον, ἐνῶ οἱ καρδινάλιοι ἔχουσι τό δικαίωμα τῆς παροχῆς **συγχωροχαρτίων** διακοσίων ἡμερῶν, οἱ ἀρχιεπίσκοποι εἰς τήν ἐπαρχίαν των ἑκατό ἡμερῶν, καί οἱ ἐπίσκοποι πεντήκοντα ἡμερῶν. Ἐπίσης οἱ ἱερεῖς δύνανται νά χορηγῶσι τήν Παπικὴν εὐλογίαν μέ πλήρη λυσίποινα εἰς τοὺς μελλοθανάτους. Τό δικαίωμα δέ τοῦτο τῆς ἀπεριόριστου ἀφέσεως καί **μελλουσῶν** ἁμαρτιῶν, ὡς καί ἁμαρτιῶν τεθνεώτων, ἔχει, ὡς προείπομεν, ὁ Πάπας ὡς **διαχειριστής** τῆς περισσευούσης ἀξιομισθίας τῶν ἁγίων, τήν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Κύριος μόνον εἰς τόν Πάπαν, ὡς ἀντιπρόσωπον καί τοποτηρητήν, διὰ νά τήν παρέχῃ, ὅπως καί ὅταν θέλῃ, εἰς ζῶντας καί νεκρούς³⁴.

ιζ. Οἱ καρδινάλιοι

Διὰ τῆς καινοτομίας ταύτης τοῦ Παπισμοῦ καθιερώθη νέα διοικητικὴ τάξις κληρικῶν, οἱ καρδινάλιοι, ἡ ὁποία ἦτο ἄγνωστος εἰς τήν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν, ὅπως εἶναι καί μέχρι σήμερον εἰς τήν Ἀδιαίρετον Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, διατηροῦσαν τοὺς τρεῖς βαθμούς τῆς Ἱερωσύνης, ἥτοι τοῦ διακόνου, τοῦ πρεσβυτέρου καί τοῦ ἐπισκόπου. Ἀντίκειται δέ καί ὁ θεσμός οὗτος εἰς τās σχετικὰς μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ὅπως καί εἰς τās τοιαύτας ὄλων τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων καί ἀπολογητῶν καί ἀκολούθως τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ βαθμοῦ τούτου, τό ἐπισκοπικόν ἀξίωμα ἀπώλεσε τό πνευματικόν του κῦρος καί τήν πνευματικὴν ἐξουσίαν του, τῶν καρδινάλιων θεωρουμένων ἀνωτέρων ἐπισκόπων, ἐξ οὗ καί πρὸς διάκρισιν φοροῦσιν ἐνδύματα ἐρυθρά.

ιη. Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου

Παρά τās ρητάς ὡσαύτως μαρτυρίας τῆς Γραφῆς (Α΄ Τιμ. Γ΄ καί Δ΄ 3, καί πρὸς Τιτ. Α΄ 6), τās διατάξεις τοῦ Ε΄ ἀποστολ. Κανόνος³⁵, ὡς καί τās σχετικὰς γνώμας

ἀποστολικῶν καί μεγάλων ἀκολούθως Πατέρων καί Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ὁ Παπισμός ἐπέβαλε τήν ὑποχρεωτικήν ἀγαμίαν εἰς ὅλους τοὺς βαθμούς τῆς Ἱερωσύνης. Αἱ συνέπειαι καί τῆς κακοδόξου ταύτης καινοτομίας ὑπῆρξαν ἐξόχως τραγικαί.

ιθ. Ἄλλαι κακοδοξίαι τοῦ Παπισμοῦ

Ὁ Παπισμός καθιέρωσεν ἐπίσης κατά τό Σάββατον τήν ψαλμωδίαν «ἀλληλουΐα», ἥτις οὐδέποτε ἐψάλλετο. Διδάσκει ὅτι τό φῶς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου ἦτο κτιστόν, φυσικόν, ἐνῶ ἡ Ὁρθοδοξία πιστεύει τοῦτο θεῖον, ἄκτιστον, **ἐκφανσιν** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Συνεορτάζει τό ἅγιον Πάσχα μετά τῶν Ἰουδαίων. Εἰσήγαγεν εἰς τοὺς ναοὺς του ἀγάλματα καί ξόανα, ἀντί τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἀντιγράφων τήν εἰδωλολατρίαν. Οἱ Παπικοί ναοί εἶναι ἐστραμμένοι οὐχί πρὸς ἀνατολάς (κατά τήν ἀρχαιοτάτην παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας καί εἰς ὑποτύπωσιν τοῦ ὅτι ἐξ ἀνατολῶν ἀνέτειλεν ὁ **ἥλιος** τῆς δικαιοσύνης), ἀλλά πρὸς δυσμάς. Ἐθέσπισε τὰς πολλὰς λειτουργίας ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἁγίας Τραπεζῆς κατά τήν αὐτὴν ἡμέραν, εἰσήγαγε νέας τελετάς καί ἐορτάς, εἰς τὰς ὁποίας προσέδωκε φαντασμαγορικόν χαρακτῆρα, ὡς τήν ἐορτὴν τῆς ἁγίας δωρεᾶς καί τῆς ἱερᾶς καρδίας τοῦ Ἰησοῦ. Κατήργησε τὴν ἐπίκλησιν κατά τὸν καθαγιασμόν τῶν τιμίων δώρων. Καθιέρωσεν, ὡς προείπομεν, τὴν χρῆσιν τῶν ἀζύμων (ἀζύμου ἄρτου) διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας⁶. Ἐπέβαλεν εἰς τὸν κλῆρον τὴν κουράν τῆς κόμης, ἐπίσης δέ καί τό ξύρισμα τοῦ μύστακος καί τοῦ πώγωνος, οἵτινες ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς **διακριτικά** τοῦ ἀνδρισμοῦ τοῦ ἄρρενος, καί παρεβίασεν οὕτω τὴν τε ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθεῖσαν ἐν τῇ διαπλάσει τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ τάξιν, ὡς καί τὴν ρητὴν ἐντολήν τῆς Γραφῆς, καθ' ἣν οἱ χριστιανοί (πολύ δέ περισσότερον τό ἱερατεῖον τῆς Ἐκκλησίας) ὀφείλομεν καί ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ νά εἴμεθα **κατά πάντα** «σύμμορφοι» τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ καί «μιμηταί» αὐτοῦ (Ρωμ. Α' 29, Φιλιπ. Γ' 21, Α' Κορ. ΙΑ' 1). Κατήργησε τὰς ἐκ παραδόσεως νηστείας καί ἀντεἰσήγαγε τὴν νηστείαν τοῦ Σαββάτου. Καί, τέλος, τό ἐκ παραδόσεως σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπέβαλεν ὅπως τελεῖται οὐχί διὰ τῶν τριῶν δακτύλων συμβολιζόντων τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Θεότητος, ἀλλά δι' ὅλων τῶν δακτύλων παραλλήλως τιθεμένων καί οὐχί πάλιν ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, ἀλλά ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἐνόθευσεν οὕτω καί ὡς πρὸς τό σημεῖον τοῦ σταυροῦ τὴν Ἰ. Παράδοσιν, ὅπως βεβαίως καί εἰς πάσας τὰς λοιπὰς προμνησθείσας αἰρετικὰς καί κακοδόξους καινοτομίας του, διότι στερηθεῖς δικαίως μετά τὴν ἔκπτωσίν του τῆς θείας χάριτος, ἐμιμήθη καθ' ὅλα, ἵνα μὴ εἴπωμεν καί ὑπερέβη ἐν πολλοῖς – μέ τὰς **ἀλλοιώσεις** καί **παραποιήσεις** τῆς διὰ τῆς Γραφῆς καί τῆς Ἰ. Παραδόσεως καθιερωθείσης ἐπὶ αἰῶνας **τάξεως** ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Α' Κορ. ΙΔ' 40) τὸν Μωαμεθανισμόν, περὶ τοῦ ὁποίου ρητῶς ὁ προφήτης Δαυὶδ προεφήτευσεν: «...Καὶ λόγους πρὸς Ὑψίστον λαλήσει καὶ τοὺς ἁγίους Ὑψίστου παλαιώσει καὶ ὑπονοήσει **τοῦ ἀλλοιωῦσαι καιροὺς καὶ νόμον...**» (Δαν. Ζ' 24-25, πρβλ. Ἀποκ. ΙΓ' 6-8).

Ὅτι δέ ὁ Παπισμός κατέστη βδελυκτός εἰς τὸν Θεόν καί ἐστερήθη μετά τὴν ἀπόσχισίν του ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς **θείας χάριτος** (παρασυρθείς, ὡς ἐκ τούτου, εἰς τὰς προμνησθείσας αἰρέσεις καί τὰς λοιπὰς κακοδοξίας του) βεβαιοῦται ἀπολύτως οὐ μόνον ἐκ τῆς γενομένης ἐν τῷ παρόντι πλήρους ἀποδείξεως ὅτι ἀντίκεινται αὐταὶ εἰς τό ἀληθές πνεῦμα τῆς Γραφῆς, εἰς τὴν **ζῶσαν** ἔγγραφον Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀκτώ πρώτων αἰώνων, εἰς τοὺς σχετικούς Ἀποστολικούς Κανόνας, ὡς καί εἰς τοὺς ἀντιστοίχους Κανόνας πασῶν τῶν μέχρι τοῦ Σχίσματος συνόδων, Οἰκουμενικῶν καί τοπικῶν, ἀλλά καί ἐκ τῶν ὡς κατωτέρω πνευματικῶν **μαρτυριῶν** ὑψίστης καί ἀμαχήτου πνευματικῆς σημασίας. Περὶ τῆς πρώτης τούτων, ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείας, σελ. 296, ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς:

«Εἶναι δέ τοῖς πᾶσι γνωστόν ὅτι, καί ἔτη ὀλόκληρα ἂν μείνη τό ἁγιασθέν τοῦτο ὕδωρ (σ.σ. τοῦ Μ. Ἁγιασμοῦ) εἰς τά ὑάλινα δοχεῖα, διατηρεῖται **ἄσηπτον**. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει: «Αὕτη ἐστίν ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐβαπτίσατο ὁ Χριστός καί τήν τῶν ὑδάτων ἡγίασε φῦσιν. Διά τοῦτο καί ἐν μεσονυκτίῳ κατά τήν ἑορτήν ταύτην ἅπαντες ὑδρευσάμενοι, οἴκαδε τά νάματα ἀποτίθενται καί εἰς ἐνιαυτόν ὀλόκληρον φυλάττουσιν, ἄτε δὴ σήμερον ἁγιασθέντων τῶν ὑδάτων. Καί τό σημεῖον γίνεται ἐναργές, **οὐ διαφθειρομένης τῆς τῶν ὑδάτων ἐκείνων φύσεως τῷ μῆκει τοῦ χρόνου**, ἀλλ' εἰς ἐνιαυτόν ὀλόκληρον καί δύο καί τρία πολλάκις ἔτη τοῦ σήμερον ἀντληθέντος ὕδατος ἀκεραίου καί νεαροῦ μένοντος» (Ε.Π. Migne, τομ. 49, σελ. 366). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, οἱ παπικοί ἐμβάλλουσιν **ἄλας** καί ἐν τῷ ὕδατι τοῦ ἁγιασμοῦ καί ἐν τῷ τοῦ βαπτίσματος, ἵνα διατηρήσωσιν αὐτό ἄσηπτον. Δίς τοῦ ἔτους «ἀγιάζουσιν» οἱ Λατῖνοι τό ὕδωρ τοῦ κατ' αὐτοὺς βαπτίσματος, τῇ παραμονῇ τοῦ Μεγ. Σαββάτου καί τῆς Πεντηκοστῆς, ἐμβάλλουσι δέ εἰς τοῦτο καί ἄλας, καί θησαυρίσαντες εἰς εὐμέγεθες σκεῦος, ὃ καλοῦσιν εὐπρεπῶς κολυμβήθραν (ἥτις εὑρίσκεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ), κατακλείουσιν ὑπὸ κλειδί. Ἐντεῦθεν ἐξάγουσι δι' ὄλου τοῦ ἔτους, ὅσον ἐκάστοτε ἀναγκαῖον πρὸς χρεῖαν τοῦ ραντίσματος. Ἐπειδὴ δέ τό ὕδωρ **ὄξει** πολλάκις καί πάσχει, οἷα εἰκός ὕδωρ κοινόν δι' ἔτους ἀκίνητόν, διατέτακται τοῖς ἱερεῦσι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐξ ἄλλης Ἐκκλησίας λαμβάνειν, εἴπερ ἀφθορότερον εὑρεθῆι πρὸς ραντισμόν» (Κ. Οἰκονόμου «Τά σωζόμενα ἐκκλ. συγγράμματα», τ. Α', σ. 472).

Δευτέρα μαρτυρία εἶναι τό ἐν τῇ «Ἀσματικῇ ἀκολουθία καί τῷ βίῳ τοῦ ἁγ. Σπυρίδωνος Κερκύρας (ἔκδ. 1951) ὑπὸ Μητροπολίτου Κερκύρας κυροῦ Μεθοδίου, σελ. 212-227, περιγραφόμενον μέγα θαῦμα τοῦ Ἁγίου, τό γενόμενον τήν νύκτα τῆς 12ης Νοεμβρίου 1716, καθ' ὃ, «ἐμφανισθεὶς δίς ὁ ἅγιος προηγουμένως κατ' ὄναρ εἰς τόν τότε ἡγεμόνα τῆς νήσου Κερκύρας Πιζάνην καί συστήσας αὐτῷ νά μή κατασκευάσῃ θυσιαστήριον (ἀλτάριον) ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἐν τῇ πόλει τῆς Κερκύρας ναοῦ του (ἐνθα φυλάττεται τό ἅγιον λειψανάριον του ἀφθαρτον) χωρὶς νά εἰσακουσθῆ, περί ὥραν 12ην τῆς νυκτός ἐνεφανίσθη εἰς τόν φρουροῦντα σκοπόν τῆς ἀκροπόλεως τῆς νήσου ὡς μοναχός, κρατῶν ἀνημμένον δαυλόν. Τοῦ σκοποῦ δέ θελήσαντος νά πυροβολήσῃ κατ' αὐτοῦ (διότι δέν ἀπήντησεν εἰς τὰς ἐρωτήσεις του «ποῖος ἦτο...»), αὐτόν μὲν ἤρπασεν ἀπὸ τῆς χειρός καί τόν ἐξεσφενδόνισεν ἐξω τῆς ἀκροπόλεως..., διά νά εὑρεθῆ ὄρθιος πλησίον τοῦ ἱ. ναοῦ τοῦ Ἐσταυρωμένου κρατῶν τό ὄπλον του· τήν δέ πυριτιδαποθήκην τοῦ φρουρίου ἀνετίναξε διά τοῦ ἀνημμένου δαυλοῦ, φονευθέντων, συνεπεῖα τῆς ἐκρήξεως, τοῦ ἡγεμόνος Andrea Pisani, τοῦ συμβούλου του θεολόγου δομηνικανοῦ Frangirum καί 900 περίπου Λατίνων, κατοικούντων ἐντός τῆς ἀκροπόλεως. Ταυτοχρόνως κεραυνός κατέστρεψε μόνον τήν εἰκόνα τοῦ ἡγεμόνος ἐν τῇ ἐν Βενετία οἰκίᾳ του, μεγάλη δέ κανδύλα ἀργυρᾶ, ἀφιερωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος καί δι' ἀργυρᾶς ἀλύσεως κρεμαμένη ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου λειψάνου του, ἔπεσε χαμαί καί συνετρίβη». Πρὸς διαιώνισιν τοῦ θαύματος τούτου συνετάχθη ἀκολουθία καί ἐγένετο κατ' ἔτος ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης θεία λειτουργία, ἐν ἣ ἐψάλλετο καί τό μελοποιηθέν ἐκφραστικώτατον ἀπολυτίκιον ἔχον οὕτως: «Οὐκ ἔδει σε, Φράτορ, βαλεῖν τήν βέβηλον λατινομίαν σου ἐν τῷ ναῷ Σπυρίδωνος τοῦ ἁγίου· οὐ βούλεται Σπυρίδων τά ἄζυμα, ὡς οὐδέ τό Σύμβολον ἐν προσθήκῃ ψαλλόμενον, διό ἐν βορβόρῳ ρίπτει σε, βόρβορον ὄντα». Ἄλλ' οἱ μεταγενέστεροι κατήγησαν τήν ἑορτήν..., ἵνα μή δυσαρεστῶνται οἱ Παπικοί, πολλοί ὄντες ἐν τῇ νήσῳ. Ὁ πρῶτος ὁμῶς καταργήσας ταύτην..., οἰκτρόν, ὡς λέγεται, ἔλαβε θάνατον»²².

Τρίτη μαρτυρία εἶναι ἡ ἐν τῷ συγγράμματι τῆς Οὐρανίας Λαμπάκη «Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καί Παπισμός», ἔκδ. 1964, σελ. 154-157, ἀναφερομένη, ἔχουσα ὡς ἐξῆς: «Λατινόφρονες ἐπὶ αἰῶνας τυμπανιαῖοι»²³.

»Τὴν πολυσυζητουμένην ἔνωσιν – ἔγραφεν ὁ εὐλαβὴς μοναχὸς (σ.σ. ὁ μακαριστὸς ἤδη ἀγιορείτης Λάζαρος Διονυσιάτης, ὁ ἀναφερόμενος ἐν τῇ ὑποσημειώσει) πρώτη ἀπεδοκίμασεν ἢ Προστάτις ἡμῶν καὶ Ἐφορὸς τοῦ Ἁγ. Ὁρους, ἢ ὑπερένδοξος Κυρία Θεοτόκος, ἣτις συνεβούλευσε τοὺς ἁγίους Πατέρας νὰ μὴ παραδεχθῶσι τὴν τοιαύτην ἔνωσιν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐλέγξωσι· καὶ οἱ δυνάμενοι, νὰ ὑπομείνουν μετὰ γενναιότητος τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ὅπερ καὶ ἐγένετο εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ζωγράφου. Ἐκεῖ ἅγιός τις γέρον ἤκουσε φωνὴν ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς **Παναγίας**, καθ' ὃν χρόνον ἔλεγε τοὺς **Χαιρετισμούς** ἔξω τῆς **Μονῆς**, καὶ τοῦ εἶπε προστακτικῶς νὰ ὑπάγῃ ταχέως εἰς τὴν Μονὴν, νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Πατέρας ὅτι ἔρχονται ἐχθροὶ τοῦ Υἱοῦ τῆς (δηλ. ὁ βασιλεὺς Μιχ. Παλαιολόγος καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης Βέκκος), καὶ νὰ μὴ τοὺς δεχθῶσιν εἰς τὴν Μονὴν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐλέγξωσι, καὶ οἱ δυνάμενοι νὰ παραμείνωσι καὶ νὰ λάβωσι μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὲρ τῶν δογμάτων τῆς ἁγίας ἡμῶν Πίστεως. Δι' ὃ ὁ ἅγιος ἡγούμενος μετὰ 26 ἀδελφῶν περικλεισθέντες εἰς τὸν πύργον τῆς Μονῆς καὶ τοὺς λατινόφρονας ἐλέγχοντες ὑπέστησαν τὸν διὰ πυρὸς μαρτυρικὸν θάνατον. Τοιαῦται μαρτυρικαὶ ἀθλήσεις καὶ ὁμολογίαι συνέβησαν καὶ εἰς ἄλλας Μονάς.

«Καὶ τοιαῦτα μὲν συνέβησαν εἰς τοὺς μὴ ἀποδεξαμένους, ἀλλὰ ἐλέγξαντας τοὺς λατινίζοντας ἐνωτικούς. Ἴδωμεν δὲ τί ἐπηκολούθησεν εἰς τοὺς φιλικῶς αὐτοὺς ὑποδεξαμένους καὶ συλλειτουργήσαντας. Εἰς μὲν τὴν Μονὴν Ξηροποτάμου ἐν ὥρᾳ λειτουργίας ἔγινε πυρκαϊὰ καὶ σεισμός μετ' ἤχου καὶ βοῆς. Καὶ τὸν μὲν ναὸν κατέβαλε, τοὺς δ' ἐν αὐτῷ ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης κατέχωσε καὶ τὰ τεῖχη τῆς Μονῆς ἀνέτρεψε... Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ταῦτα ἰδόντες ἐν πολλῇ κατασχύνῃ ἀνεχώρησαν, ἐνῶ ὁ μύκης, ὁ ὁποῖος ἐφύτρωνε μὲ 40 κλώνους ὑπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα, οὐκέτι πλέον ἐφύτρωσεν ὡς βεβηλωθέντος τοῦ θυσιαστηρίου.

«Ἄς ἴδωμεν καὶ εἰς τὴν Μεγίστην Λαύραν, ὅπου τοὺς ὑπεδέχθησαν μετὰ κωδωνοκρουσιῶν. Καὶ ἐκεῖ βλέπομεν ὅτι ἐπηκολούθησαν φοβερώτερα, φρίκης καὶ τρόμου γέμοντα, καθὼς ἢ ἀψευδῆς παράδοσις διέσωσεν... Ὁ μὲν ἱεροδιάκονος Λαυριώτης, ὁ συλλειτουργήσας ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ, ὑπὸ θεηλάτου ὀργῆς καταληφθεὶς τό ζῆν ἐξεμέτρησεν, ἀναλύσας ὡς κηρὸς φλεγόμενος ὑπὸ πυρὸς· οἱ δὲ συλλειτουργήσαντες ἱερομόναχοι ἑπτὰ (κατ' ἄλλους 11) μετὰ θάνατον εὐρέθησαν ἄλυτοι, τυμπανιαῖοι, τῶν ὁποίων τὰ λείψανα μέχρι τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος εἶχον εἰς τὸν νάρθηκα τοῦ κοιμητηρίου... εἰς κοινὴν θέαν..., πρὸς διδασκαλίαν καὶ σωφρονισμόν τῶν ἐπιγενομένων...».

Ἐν συνεχείᾳ ἐξιστορεῖται, ὅτι, «λόγῳ ἐπισυμβάντων θλιβερῶν γεγονότων ἐκ τῆς ἀπαισίας θεάς τῶν **ἀλύτων** τούτων λειψάνων οἱ μοναχοὶ τὰ μετέφεραν εἰς ἕν σπήλαιον δυσανάβατον καὶ ἀπόκρημνον εἰς τὰ παράλια τῆς Ρουμανικῆς Σκίτης. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ οἱ περίεργοι μετέβαινον, ἐνέφραξαν ἐσχάτως διὰ κτιστῶν λίθων τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου, καὶ οὕτως ἔγινε τοῦτο ἀγνώριστον...».

Τετάρτην μαρτυρίαν πασίδηλον κεκτήμεθα τὴν Θεόθεν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου δωρεάν τοῦ ἀχειροποιήτου Ἁγίου φωτός ἐκ τοῦ Ζωοδόχου Τάφου τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἀναβλύζοντος, καὶ μόνον εἰς τὴν Ἀδιαίρετον Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν παρεχομένου.

Εἶναι ἐξόχως ἀποκαλυπτικόν τὸ γεγονός ὅτι ἀκόμη καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς κατοχῆς τῶν Ἁγίων Τόπων ὑπὸ τῶν Φράγκων Σταυροφόρων, ὡς μαρτυρεῖται Ἱστορικῶς, καὶ παρά τὴν ἐκδίωξιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας ὑπ' αὐτῶν, μετεκαλεῖτο ὁ ἡγούμενος τῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Σάββα ἵνα ὑπουργήσῃ εἰς τὴν τελετὴν τοῦ Ἁγίου Φωτός. Σήμερον δὲ οἱ ἐν προκλητικῇ ἀμετανοησίᾳ διάγοντες παπικοί, μετέρχονται ἀθεοφοβῆτως τελετὴν τινὰ ἀφῆς τοῦ «Ἁγίου Φωτός» ἐκ χειροποιήτου ἀνημένης ἐστίας ἐπὶ τοῦ λίθου τῆς Ἀποκαθηλώσεως ἐν τῷ Πανιέρῳ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως,

πρός ἐπίρρωσιν τῆς Θεόθεν δωρεᾶς τοῦ ἀχειροποιήτου Ἁγίου Φωτός ὑπό τοῦ Ζῶντος Θεοῦ μόνον τῆ Ἀληθῆ Ἀδιαιρέτῳ Ὁρθοδόξῳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καί καταισχύνην τῶν ἀμφισβητιῶν τοῦ θαύματος.

Ἐν κατακλείδι, ὕμνον ἀναπέμπομεν αἰωνίου καί ἀφθίτου εὐγνωμοσύνης τῷ Τρισυποστάτῳ Θεῷ, τῷ Δομήτορι τῆς Ἀδιαιρέτου Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς Ἦν χάριτι Αὐτοῦ μετέχομεν ἀναξίως.

1. Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ἱστορία 5. 11.

2. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 205 καί 207.

3. Ἰδὲ Ἐγκύκλ. Μ. Φωτίου πρὸς τοὺς ἀρχιερ. θρόνους τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τὴν ἀνάμειξιν τοῦ τότε Πάπα Νικολάου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας εἰς Ἁγίου Νεκταρίου, μνημ. ἔργ., σελ. 242-250.

4. Πρβλ. ἐξεκόνισιν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας εἰς «Διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου» ὑπὸ Σωφρονίου μοναχοῦ Ἀγιορείτου, ἔκδ. 1885, σελ. 187-190: «Ὡσπερ ὁ Ἥλιος ἐν εἰς, ὁ δὲ ἥλιος ἔχει ἀκτῖνα καί φῶς, καί εἰσὶν ἐν τῷ ἡλίῳ τρία πρόσωπα, δίσκος, ἀκτῖς καί φῶς, καί δίσκος μὲν καυκίον τοῦ ἡλίου, ἀκτῖς δὲ καταβαίνομένη λαμπαδοφανῶς καί κρούουσα πρὸς τὴν γῆν, φῶς δὲ τὸ φωτίζον, καί εἰς ἐπισκιάδεις τόπους χωρὶς ἀκτῖνος. Καί ἰδοὺ πρόσωπα μὲν τρία, δίσκος, ἀκτῖς καί φῶς. Οὐ λέγομεν δὲ τρεῖς ἡλίους, ἀλλ' ἓνα ἥλιον, οὐδὲ λέγομεν πρόσωπον ἓν, ἀλλὰ πρόσωπα τρία. Ἐάν γάρ ἐρωτηθῆς, πόσοι ἥλιοι ἐν τῷ οὐρανῷ, μέλλεις εἰπεῖν, ὅτι ἥλιος εἷς ἐστίν, εἰδ' ἐρωτηθῆς, ὅτι πρόσωπα τοῦ ἡλίου πόσα ἐστί, μέλλεις εἰπεῖν, ὅτι τρία· δίσκος, ἀκτῖς καί φῶς. Οὕτω νόει καί περὶ Θεοῦ. Θεός μὲν εἷς. Πρόσωπα δὲ τοῦ ἐνός Θεοῦ τρία, Πατρός, Υἱοῦ καί Ἁγίου Πνεύματος. Καί ἐκ τούτου γίνωσκε, ὅτι, ὡσπερ ὁ ἥλιός ἐστι τριπρόσωπος, οὕτω καί ὁ Θεός τρισυπόστατος. Τύπος γάρ τοῦ Πατρὸς ἐστὶν ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός, τύπος τοῦ Υἱοῦ ἐστὶν ἡ ἀκτῖς, τύπος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐστὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Καί εἰπέ οὕτως. Ἐπὶ τοῦ ἡλίου δίσκος, ἀκτῖς καί φῶς· οὐ λέγομεν τρεῖς ἡλίους, ἀλλ' ἓνα καί μόνον. Ὁμοίως ἐπὶ Θεοῦ Πατῆρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα, εἷς Θεός, καί οὐ τρεῖς. Καί ἄλιν εἰπέ οὕτω· Ἐπὶ τοῦ ἡλίου ἀχώριστος ὁ δίσκος καί ἡ ἀκτῖς καί τὸ φῶς· οὐ γάρ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων. Διὰ τοῦτο λέγεται καί εἷς Θεός καί οὐ τρεῖς, διότι οὐ χωρίζονται τὰ τρία πρόσωπα, τοῦ τε Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἐνός Θεοῦ, ἀπ' ἀλλήλων. Καί ὡσπερ ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός γεννᾷ τὴν ἀκτῖνα καί ἐκπορεύει τὸ φῶς· οὕτω καί ὁ Θεός καί Πατῆρ γεννᾷ τὸν Υἱόν καί ἐκπορεύει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Βλέπε συνετῶς· ὡσπερ ἡ ἀκτῖς τοῦ ἡλίου καταβαίνει ἐξ οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν καί οὔτε τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου χωρίζεται, οὔτε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λείπει, οὔτε ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐστὶ καί ἐν τῷ ἡλιακῷ δίσκῳ καί ἐν τῷ οὐρανῷ καί ἐν τῇ γῇ καί πανταχοῦ, καί οὔτε τῶν ἄνω λείπει οὔτε τῶν κάτω· οὕτω καί ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ κατῆλθε πρὸς τὴν γῆν, καί οὔτε ἐκ τοῦ Πατρὸς ἔλειπε καί οὔτε ἐκ τῶν οὐρανῶν, οὔτε ἐκ τῆς γῆς, ἀλλ' ἦν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς ἀχώριστος καί ἄνω καί κάτω καί πανταχοῦ. Καί οὐδ' ἐκ τίνος ἔλειπε. Καί ὡσπερ τὸ ἡλιακόν φῶς ἐστὶ καί ἐν τῷ δίσκῳ τῷ ἡλιακῷ καί ἐν τῇ ἀκτῖνι καί ἐν τῷ οὐρανῷ καί ἐν τῇ γῇ καί εισέρχεται ἐν ταῖς οἰκίαις καί πανταχοῦ καί φωτίζει· οὕτω καί τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καί μετὰ τοῦ Πατρὸς ἐστὶ καί μετὰ τοῦ Υἱοῦ καί ἄνω καί κάτω καί πάντα ἄνθρωπον φωτίζει, καί οὐ λείπει ποτέ... Ἰδοὺ λοιπόν, ὡσπερ ὃν οὐκ οἶδαμὲν ποτε, οὐδὲ γινώσκωμεν δυνάμεθα, ποταπός ἦν, ὅταν δὲ ἴδωμεν τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, τότε μικρὸν κατανοοῦμεν τὸν χαρακτήρα τοῦ προσώπου αὐτοῦ· οὕτω μοι νόει καί περὶ τοῦ Θεοῦ· «τόν γάρ Θεόν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε». Πῶς οὖν καταλαβέσθαι τίνα δύναται; Ἀλλ' ἐπειδὴ φῶς ἐστὶ καί ὀνομάζεται Θεός, ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ τούτου φωτός ἐξεικονίζομεν αὐτόν, ὥστε λοιπόν, ὡς προείπομεν, εἰς τύπον τοῦ ἡλίου χαρακτηρίζομεν τὴν Ἁγίαν Τριάδα, λέγοντες εἶναι τὸν μὲν Πατέρα δίσκον, τὸν δὲ Υἱόν ἀκτῖνα, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον φῶς ἐκ φωτός. Καί ὡσπερ ὁ δίσκος καί ἡ ἀκτῖς καί τὸ φῶς ἐν εἰσι καί τρία ἀμερίστως μεριζόμενα, οὕτω καί ὁ Θεός ἡ Τριάς, ὁ Πατῆρ, ὁ Υἱός καί τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν ἐστί καί τρία, μεριζόμενα μὲν ἐν τοῖς προσώποις κατὰ τὸν ἥλιον, ἀμερίστα δὲ τῇ φύσει διαμένοντα. Καί ὡσπερ ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου μόνος ἐστὶ αἴτιος καί ἀγέννητος, ἡ δὲ ἀκτῖς αἰτιατή καί γεννητή ἐκ τοῦ δίσκου, τὸ δὲ φῶς ἐκπορευτὸν ἐκ μόνου τοῦ δίσκου, διὰ τῆς ἀκτῖνος πεμπόμενον καί καταλάμπον τὰ περίγεια· οὕτω καί ὁ Θεός καί Πατῆρ αὐτός μόνος ἐστὶν αἴτιος τοῖς δυσὶ καί ἀγέννητος. Ὁ δὲ Υἱός ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς αἰτιατός καί γεννητός· αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς αἰτιατόν καί ἐκπορευτόν, διὰ δὲ τοῦ Υἱοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστελλόμενον».

5. Πράξ. ΙΖ' 28, Κολασ. Α' 16 καί 17, Ἐφεσ. Α' 10 καί Γενέσ. Α'.

6. Σχετική πρὸς τὴν προμνησθεῖσαν διὰ τοῦ ἡλίου ἐξεκόνισιν τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εἶναι καί ἡ ἐπομένη ἐξεκόνισις τοῦ αὐτοῦ ἁγίου πατρὸς διὰ τοῦ «πυρός», ἔχουσα οὕτως:

«Ἀλλὰ ἀκμήν καί ἄλλην εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἄκουσον, ἀγαπητέ. Ἰδοὺ τὸ πῦρ ἐν ἐστί, ἀλλὰ καί τρισυπόστατον. Αὐτὸ γάρ ἐν ἐστί τὸ ὑποκείμενον πῦρ, τὸ δὲ καυστικὸν αὐτοῦ ἕτερον πρόσωπον, καί τὸ φωτιστικὸν αὐτοῦ ἄλλο πρόσωπον. Ἰδοὺ λοιπόν τρία πρόσωπα τοῦ ἐνός πυρός – ἦτοι τὸ ὑποκείμενον πῦρ, καί τὸ καυστικόν, καί τὸ φωτιστικόν, μία δὲ φύσις τοῦ πυρός καί οὐ τρεῖς. Ὁμοίως καί ἐπὶ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γάρ Πατῆρ ἐνὶ τῷ πῦρ. Ὁ Υἱός τὸ καυστικόν, καί τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸ φωτιστικόν. Καί ὡσπερ ἐπὶ τοῦ πυρός, τὸ καυστικόν καί τὸ

φωτιστικόν καί αὐτό τό ὑποκείμενον πῦρ ἔν λέγομεν καί οὐ τρία, οὕτω λέγομεν καί ἐπί τοῦ Θεοῦ τά τρία πρόσωπα, τόν τε Πατέρα καί Υἱόν καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, Θεόν ἕνα λέγομεν, καί οὐ τρεῖς».

7. Πρβλ. Ἀγ. Ἀθ. Παρίου, Δογματική, σελ. 145, κεφ. Β΄ «...Πάντων μὲν ποιητήν, ἑνός μόνον Πατέρα, τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ (τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ - Λόγου) καί **προβολέα** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

8. Χρ. Ανδρούτσου, Δογματ. § 15, σελ. 83.

9. Ἴδὲ καί τόν περί Ἁγίας Τριάδος Ἐκκλησιαστικόν ὄρον τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας.

10. Ἴδὲ ἐγκύκλιον Μ. Φωτίου πρὸς τοὺς Πατριάρχας καί ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς Ἀγ. Νεκταρ., μν. ἔργ., σελ. 248-249.

«...Ἐκπορεύεται τό Πνεῦμα καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Πόθεν ἤκουσας τοῦτο; Ἐκ ποίων Εὐαγγελιστῶν τήν φωνήν ἔχεις ταύτην; Ποίας Συνόδου τό **βλάσφημον** τοῦτο ρῆμα;

Ὁ Κύριος καί Θεός ἡμῶν φησί: «Τό Πνεῦμα ὃ παρά τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται». Οἱ δέ τῆς καινῆς ταύτης δυσσεβείας πατέρες τό Πνεῦμα φασίν, ὃ παρά τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται. Τίς οὐ κλείσει τά ὄτα πρὸς τήν ὑπερβολήν τῆς **βλασφημίας ταύτης**; Αὕτη κατὰ τῶν Εὐαγγελίων ἴσταται. Πρὸς τὰς ἁγίας παρατάσσεται Συνόδους... Καί τί λέγω τόν δεῖνα ἢ τόν δεῖνα; Κατά πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀποστόλων, ἱεραρχῶν, μαρτύρων καί αὐτῶν τῶν δεσποτικῶν φωνῶν, **ἡ βλάσφημος αὕτη καί θεομάχος** φωνή ἐξοπλίζεται...

«Πρὸς δέ γε τοῖς εἰρημένους, εἰ ἐκ τοῦ Πατρός μὲν ὁ Υἱός γεγέννηται, τό δέ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται, ὡς εἰς **δύο αἰτίας** ἀναφερόμενον, οὐδέ τό **σύνθετον εἶναι** διαδράσειεν.

«Ἐτι δέ εἰ ἐκ τοῦ Πατρός ὁ Υἱός γεγέννηται, τό δέ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται, τίς ἡ καινοτομία τοῦ Πνεύματος μή ἕτερόν τι αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι; Ὡς συναγεται κατὰ τήν ἐκείνων **θεομάχων** γνώμην μή τρεῖς, ἀλλά **τέσσαρας ὑποστάσεις**, μᾶλλον δέ ἀπείρους, τῆς **τετάρτης αὐτῆς ἄλλην προβαλλούσης, κάκεινης πάλιν ἑτέραν**, μέχρις ἂν εἰς τήν Ἑλληνικὴν πολυπληθίαν ἐκπέσωσι...»

11. Διὰ τῆς δοξασίας, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον **πέμπεται διὰ τοῦ Υἱοῦ**, νοεῖται, ὅτι **πέμπει, ἐκχέει** τοῦτο εἰς τοὺς **πιστεύοντας** καί **βαπτιζομένους** εἰς τό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, Ματθ. ΚΗ΄ 19).

12. Πρβλ. Δογματ., Χρ. Ανδρούτσου, σελ. 80, ὑπ. 1.

13. Ὁ «Λόγος» εἶναι ἔννοια μαθηματική, **πηλίκον** καί **λόγος** ἀποτελοῦσι ταυτότητα εἰς τά μαθηματικά. Μέ τήν ἔννοιαν ταύτην καλεῖται ὁ **Υἱός** τοῦ Θεοῦ καί «Λόγος» **καί οὐχί μέ τήν ἔννοιαν** τοῦ «ἐνδιαθέτου», τοῦ «προφορικοῦ» λόγου. Καλεῖται δέ καί «Υἱός, διότι γεννᾶται ἀδίως ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός ἀπείρου Νοῦ. Καί τέλος καλεῖται «μονογενής», διότι ἕνα ἐνυπόστατον καί ἐνσυνειδητὸν Υἱόν ἔχει ὁ Πατήρ».

14. Χρ. Ανδρούτσου, Δογματ. §15, σελ. 76-77.

15. Καί διὰ τοῦ μέλλοντος «πέμψω» διακηρύσσει προφητικῶς ὁ Κύριος, ὅτι «*ἔμελλε νά πέμψῃ*» τόν Παράκλητον, ἦτοι θά ἐπεμπεν αὐτόν μετὰ τήν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασίν του, ὅτε θά ἐλάμβανε «*πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῶ καί ἐπί γῆς*» Ἄν ἐπρόκειτο περί αἰωνίας καί ἀδίδου ἐκπομπῆς - ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ, θά ἔλεγεν, ἀναντιρρήτως, «*ὄν ἐγὼ πέμψω*» – χωρίς νά προσθήσῃ οὔτε τήν λέξιν «*κύμιν*» – ἐφόσον θά ἐπρόκειτο περί αἰωνίου καί ἀδίδου ἐκπομπῆς – οὔτε τήν ἀμέσως ἀκολουθήσασαν ἐπεξηγηματικὴν φράσιν, «*παρὰ τοῦ Πατρός*», εἰς τήν ὁποίαν προσέθεσε καί σαφεστέραν ἔτι ἐπεξηγήσιν (πρὸς ἀποφυγὴν ἀκριβῶς πάσης παρερμηνείας): «*τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ **παρὰ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται***».

16. +Πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 86 καί ὑπ. 1, καί βιβλ. αὐτόθι. Τοιαύτη δέ εἶναι ἡ διαστροφή τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς θέσεως τοῦ Πάπα ἐν αὐτῇ, ὥστε ὄχι μόνον οἱ λαϊκοὶ ἀλλὰ καί οἱ κληρικοὶ ὄλων τῶν βαθμῶν ἐμφανιζόμενοι ἐνώπιον τοῦ Πάπα γονυπετοῦν ἐνώπιόν του. Τήν θλιβεράν δέ ταύτην κατάστασιν οὐδόλως μετέβαλε (μᾶλλον δ' ἐπεκέρωσε) καί ἡ σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ.

17. Πρβλ. καί + Παν. Τρεμπέλα, «Δογματική» σελ. 327, ὑπ. 35. «Ἐφεσ. Δ΄ 15. Χρυσ. εἰς τήν πρὸς Ἐφεσ., ὁμιλ. 6 § 1, Μ· 62. 44. Καί τά νεώτερα συμβολικά βιβλία ἐντόνων ἐξαίρουσι τήν ιδιότητα τοῦ Χριστοῦ ὡς μόνης **κεφαλῆς** τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως ὁ Κριτόπουλος (κεφ. κγ΄), παρατηρεῖ, ὅτι «οὐδέποτε ἠκούσθη παρὰ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἄνθρωπον θνητόν καί μυριάς ἀμαρτίας ἔνοχον **κεφαλὴν** λέγεσθαι τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖνος γάρ ἄνθρωπος ὢν, θανάτῳ ὑπόκειται, ἐν ὧσιν δέ ἄλλος ἐκλεχθῆ εἰς διαδοχὴν, ἀνάγκη τήν Ἐκκλησίαν ἀκέφαλον εἶναι. Ἀλλ' ὥσπερ σῶμα δίχα κεφαλῆς οὐδ' ἐν ριπῇ στήναι δυνατόν, οὕτω τήν Ἐκκλησίαν δίχα τῆς προσηκούσης αὐτῇ κεφαλῆς μεῖναι κἂν ἐν βραχεῖ ἀδύνατον. Τοιγαροῦν ἀθανάτου κεφαλῆς χρεῖα τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα πάντοτε ζῶσα καί ἐνεργῆς ἦ καθάπερ καί ἡ κεφαλὴ. Ἐτι τοιαύτης κεφαλῆς δεῖται ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἐφ' ὑψηλοῦ καθημένη, καί μέντοι τεθεωμένη, δύναται ἂν τα πάντα ἐφορᾶν καί διευθύνειν πρὸς τό βέλτιον. Ἐστὶ δέ τοιαύτη κεφαλὴ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ὅς ἐστὶ κεφαλὴ πάντων, ἐξ ὧσιν πᾶν σῶμα συναρμολογεῖται. Ἦς κεφαλῆς ζωῆς διὰ παντός, συζῆ αὐτῇ καί ἡ Ἐκκλησία...». Παρόμοιος ὁ Δοσίθεος (ἐν ὄρω ι΄) προσθέτει: «Ἦς τίνος Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ θνητός ἄνθρωπος καί ἀδίως κεφαλὴ εἶναι οὐ δύναται, Αὐτός ὁ Κ. ἢ Ἰ. Χριστός ἐστὶ κεφαλὴ, καί Αὐτός τοὺς οἴακας ἔχων ἐν τῇ τῆς Ἐκκλησίας κυβερνήσει πηδαλιουχεῖ διὰ τῶν Ἀγ. Πατέρων. Ἐν πᾶσιν ὁμοφωνῶν ἀποφαίνεται καί ὁ Μογίλας (Α΄ 85) λέγων: «Μόνος ὁ Χριστός εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τήν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου «...ὁ

άνηρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ...». Καὶ «...Αὐτὸς ἐστὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. «Ὁς ἐστὶν ἀρχὴ... ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων...». Ἐξηγεῖ ὡσαύτως πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ **θεμέλιον** τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν ἀπόστολον τὸν λέγοντα «θεμέλιον γάρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός». Καὶ ἂν λέγονται καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ προφήται θεμέλια τῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας... δὲν εἶναι οὗτοι ἀπλῶς καὶ **πρώτως** θεμέλια... μά κατὰ δευτέρως... Διὰ τὸ Χριστὸς δὲν ἐθεμελίωσε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἐπάνω εἰς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν Του... (I. Καρμίρη, II σ. 560, 630 καὶ 752)». Ἀλλὰ προσέτι, ἐν πνευματικόν σῶμα ἀποτελοῦσα ἡ Ἐκκλησία («θριαμβεύσασα» ἐν οὐρανῷ, καὶ «στρατευόμενη» ἐπὶ τῆς γῆς) πῶς δύναται νὰ ἔχη δύο κεφαλὰς; Παρὰ ταῦτα ἡ σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ 1870, ἀνανεοῦσα σωρεῖαν προηγουμένων ἀποφάσεων συνόδων τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, δι' ὃν ἐπεδιώχθη ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐπετεύχθη προοδευτικῶς ὁ εὐνουχισμὸς, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἡ νέκρωσις καὶ διαστροφή τῶν συνειδήσεων τῶν χριστιανῶν τῆς Δύσεως, ἀπεφάνθη, σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ὅτι: «...Ἐάν τις ἔλεγε, ὅτι ὁ Πέτρος –πρῶτος Πάπας καὶ ἐπίσκοπος Ρώμης– δὲν ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πρίγκηψ τῶν ἀποστόλων (!) καὶ «ὀρατὴ κεφαλὴ τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας (καὶ ὅτι ὁμοία κεφαλὴ εἶναι βεβαίως ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον καὶ ὁ ἐκάστοτε ἐπίσκοπος-Πάπας Ρώμης), ἅς εἶναι ἀναθεματισμένοι» (Πρβλ. Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἔργ., σελ. 12-13).

18. Περί τοῦ τρόπου, καθ' ὃν προητοιμάσθη εἰς τὰ παρασκήνια τοῦ Βατικανοῦ, ὑπὸ τοῦ τότε Πάπα Πίου τοῦ Θ' ἡ ὑπὸ τῆς περὶ ἧς συνόδου ψήφισις τοῦ ἀλαθήτου, ἰδέ καὶ Οὐρανίας Λαμπάκου «Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ Παπισμὸς», σελ. 112.

19. Πρβλ. + Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 99-101.

20. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 94 ἐξ.

21. + Ἰωάν. Καλογήρου, αὐτόθι, σελ. 96-97.

22. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 306.

23. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 162.

24. Πρβλ. καὶ + Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἔργ., 30-39, ἐνθα εἰς τὸν κατάλογον τῶν τόσων «ἀλαθήτων» (!) Παπῶν προστίθενται καὶ οἱ: a. Γελάσιος, ὅστις ἠκολούθει αἰρετικὰς δοξασίας ἐπὶ τοῦ δόγματος τῆς θείας εὐχαριστίας, b. Σίξτος ὁ Ε', ὅστις ἐκυκλοφόρησε ἔκδοσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν, «διωρθωμένην ἐξ ἰδίας αὐτοῦ χειρός...», ἣτις ἦτο πλήρης πλανῶν παντός εἶδους, c. Οὐρβανὸς ὁ 8ος, ὅστις κατεδίκασεν ὡς αἰρετικὴν τὴν θεωρίαν τοῦ Γαλιλαίου «ὅτι ἡ γῆ στρέφεται περὶ τὸν ἥλιον», d. Ζαχαρίας, ὅστις ἀπηγόρευσε ἐπὶ ποινῇ ἀναθέματος νὰ πιστεύουν οἱ χριστιανοί, «ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη» καὶ e. Πῖος ὁ Β', ὅστις εἰδοποίησε φιλικῶς τὸν βασιλεῦα Κάρολον τὸν 7ον τῆς Γαλλίας «νά μὴ πιστεύῃ εἰς ὅ,τι λέγουν οἱ Πάπαι, διότι τὰς περισσοτέρας φορές ὀμιλοῦσιν ἀπὸ πάθος ἢ συμφέρον».

25. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παπισμοῦ, ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία εἶναι μία «μοναρχία ἀπόλυτος», τῆς ὁποίας μονάρχης εἶναι ὁ Πάπας, ὅστις καὶ ὡς τοιοῦτος ἐνεργεῖ. Εἰς τὴν μοναρχίαν ταύτην συνίσταται ἡ ὅλη δύναμις καὶ ἡ σταθερότης τῆς Ἐκκλησίας (!), ἣτις δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ αὐτῆς. Ὁ Χριστιανισμὸς στηρίζεται καθ' ὅλοκληρίαν ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ Παπισμοῦ, ὅστις εἶναι «τὸ σημαντικώτερον αὐτοῦ στοιχεῖον, τὸ ἄθροισμα καὶ ἡ οὐσία του!». Ἡ μοναρχικὴ ἐξουσία τοῦ Πάπα «ὡς ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ» καὶ «κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας», ὡς ἀκρογωνιαίου λίθου, ἀλανθάστου διδασκάλου τῆς πίστεως, ἐκπροσώπου τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ποιμένος ποιμένων, ἄκρου ἀρχιερέως κλπ., εἶναι ἀπολύτως ἐξουσιαστικὴ, εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἐκτελεστικὴ καὶ ἐκτείνεται «θεῖῳ δικαίῳ ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης. Κατὰ δὲ τὸν καρδινάλιον Ζαμπάρελλα, «ἐάν ὁ Θεὸς καὶ ὁ Πάπας εὐρεθῶσιν εἰς μίαν σύνοδον, ὁ Πάπας δύναται νὰ πράξῃ ἐκεῖ περίπου πᾶν ὅ,τι ὁ Θεός(!) ὁ Πάπας ὅμως δύναται νὰ πράξῃ καί... παρανομίας(!) καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι **τι πλέον ἢ Θεός** (πρβλ. Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἔργ., σελ. 19-28 καὶ βιβλ. αὐτόθι). Ὡσαύτως ἐν σελ. 87 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ἀναγράφονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς: «...δὲν ἦθελον πλέον νὰ ἐμμένω εἰς τοὺς κόλπους ἐνός **ψευδοῦς** Χριστιανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξεμεταλλεύετο τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἱμπεριαλιστικῶν σκοπῶν τοῦ Καισαροπαπισμοῦ».

26. Ἀντίκειται μάλιστα καὶ αὕτη εἰς τὴν ρητὴν διακήρυξιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Β' πρὸς Κορ. Ε' 10), καθ' ἣν, «...τοὺς πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν».

27. Παρέλκει, φρονοῦμεν, νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι καὶ ἡ πονηρὰ αὕτη κακοδοξία ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Παπισμοῦ πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν ἀφελῶν καὶ πρὸς χρηματισμόν, διὰ τῆς παροχῆς τῶν περιφήμων «συγχωροχαρτίων». Διὰ τοιούτων δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μέσων συνεκεντρώθησαν οἱ ἀμύθητοι θησαυροὶ τοῦ Βατικανοῦ, οἱ διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ μέχρι σήμερον διατιθέμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς προσηλυτισμόν καὶ σκοποῦς ἐν γένει προπαγανδιστικοῦς.

28. Εξ αἰτίας τοῦ πνευματικοῦ τούτου ἀδιεξόδου ἐφείδεν ὁ Παπισμὸς τὸ «καθατήριον πῦρ». Καὶ ἐν τῇ αἰρετικῇ ὅμως ταύτῃ κακοδοξίᾳ, τῆς ὑπὸ τοῦ ἀμαρτωλοῦ δηλ. ἱκανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης, εἶναι ἐκδηλὸς ἡ βασικὴ διαφορὰ τῶν περὶ Ἐκκλησίας ἀντιλήψεων τῆς Ἀδιαρέτου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Παπισμοῦ, ἥτοι τῆς «κα-

θολικής πνευματικής», ἢν ἐκπροσωπεῖ ἡ Ὁρθοδοξία, καί τῆς «νομικῆς», δικανικῆς Ρωμαιοκαθολικῆς, ἢν ἐκπροσωπεῖ ὁ Παπισμός (πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 92).

29. Πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 103.

30. Παρεσύρθη δέ καί εἰς τήν περί «ἄζύμων» πλάνην του ὁ Παπισμός ἐκ παρερμηνείας τοῦ χωρίου τῆς Γραφῆς «ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῶν ἄζύμων, ἐν ἧ ἔδει θύεσθαι τό Πάσχα» (Λουκ. ΚΒ' 7). Ἀλλ' ἡ ἐσπέρα τῆς Μ. Πέμπτης, μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἐλέγετο «ἡμέρα ἄζύμων» οὐχί διότι ἐτρωγον οἱ Ἰουδαῖοι ἄζυμα, ἀλλά διότι **ἠτοίμαζον** τά ἄζυμα, τά ὅποια ἐτρωγον μαζί μέ τόν ψητόν ἄμνόν τήν ἐπομένην ἐσπέραν. Συνεπῶς ὁ Κύριος δέν ἐχρησιμοποίησεν κατά τόν Μυστικόν Δεῖπνον ἄζυμα, ἀλλ' **ἄρτον**, ὡς ρητῶς ἀναφέρεται ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι σχετικοῖς χωρίοις τῆς Γραφῆς. Οὐδαμοῦ δέ τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί τῆς παραδόσεως τῶν Ἰουδαίων, τά ἄζυμα λέγονται ἄρτος (πρβλ. Ἰωάν. Κολιτσ., μν. ἔργ., σελ. 85-92).

31. Πρβλ. + Ἰωάν. Καλογήρου «Ενημερωτικά Εἰσηγήσεις κατά τήν Β' Διάσκεψιν τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τοῦ διαλόγου μετά τῶν Παλαιοκαθολικῶν», ἔκδ. 1971, σελ. 15, ὑποσ. 1. «...Ὁ ἐπίσκοπος τῶν Παλαιοκαθολικῶν τῆς Ἑλβετίας Urs Küry... κατεδείκνυε τό σαθρόν τοῦ Θεολογικοῦ περιεχομένου τοῦ Filioque, ὡς ἐξ ὀρισμένης τριαδολογικῆς θεωρητικῆς ἰδιουτυπίας (Spekulation) τοῦ Αὐγουστίνου καί τῶν μεταγενεστέρων μεγάλων Σχολαστικῶν Ἀνσέλμου Καντερβουρίας καί Θωμᾶ Ἀκινάτου προκύψαντος...».

32. Ἐκ μέρους πάντοτε δυνάμενοι νά γνωρίσωμεν (Α' Κορ. ΙΓ' 9 κ.ἄ.) τάς λεπτομερείας τοῦ μυστηριώδους «ἔργου» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ' 41 κ.ἄ.), τῆς ὅλης δηλ. καί ἐξ «οὐκ ὄντων» πνευματικῆς καί ὑλικῆς δημιουργίας, καί ὁδηγόν πάντοτε ἔχοντες τήν θείαν «ἀποκάλυψιν», λαμβάνομεν, «ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καί αἰνίγματι» (Α' Κορ. ΙΓ' 12 κ.ἄ.), σχετικῆν τινα μόνον ἐννοίαν αὐτῶν δι' ἀντιπαραβολῆς τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ψυχῆ τοῦ ὁποίου ἐπλάσθη «κατ' εἰκόνα» τοῦ Θεοῦ (Γενεσ. Α' 26). Ὅπως λοιπόν ἐν τῷ νοί ἡμῶν γεννῶνται οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας του ἀλλ' ἐξ «οὐκ ὄντων» πᾶσαι αἱ **ψυλαί** καί ἀφηρημένα **ιδέαι** περί τῶν διαφόρων ἔργων - δημιουργημάτων ἡμῶν, καί μετά τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν ἐν αὐτῷ διά διαφόρων συλλογισμῶν... φέρονται ἐκάστοτε, κατ' ἐλευθέραν βούλησιν ἡμῶν, εἰς ὄντοποίησιν (κυριολεκτικῶς «μορφοποίησιν») διά τῆς ὑφειστώσεως ὕλης, οὕτως, ἐν ἀντιπαραβολῇ, ὁ ἄπειρος καί ἀπερινόητος Θεός Πατήρ, γεννήσας ἢ συλλαβῶν ἐν τῷ ἀπείρῳ καί ἀκαταλήπτῳ ὡσαύτως νοί αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ' 34), οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ «μὴ ὄντος», πάσας τάς «**ψυλάς ιδέας**» περί τοῦ ὅλου ἔργου του, ἠδύοκισε νά φέρῃ ταύτας ἐξ «οὐκ ὄντων» εἰς τό «εἶναι» διά τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ - Λόγου (Ἰωάν. Α' 1-2 κ.ἄ.), συνεργοῦντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του. Γενομένης δ' ἐπεξεργασίας τῶν ιδεῶν τούτων ἤρξατο **προοδευτικῶς** ἢ ὄντοποίησις αὐτῶν ἐξ «οὐκ ὄντων» τῇ παντοδυναμῳ ἀπλῶς βουλή τοῦ Θεοῦ διά τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ἐπίσης ὄντοποίησεως καί τῆς ὕλης, ἧτις ἀπηρεῖτο πρὸς ὄντοποίησιν καί μορφοποίησιν αὐτῶν. Καί ὡς αἱ **ψυλαί ιδέαι** ἡμῶν περί τῶν ἡμετέρων ἔργων, γεννῶμεναι ἐν τῷ νοί ἡμῶν, οὔτε μέρος τῆς οὐσίας αὐτοῦ εἶναι, οὔτε ταύτης μετέχουσι μετά τήν σύλληψιν των, οὕτω καί αἱ περί τοῦ «μὴ ὄντος» **ψυλαί ιδέαι** τοῦ Θεοῦ οὔτε ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προήλθον, οὔτε, γεννηθεῖσαι ἢ συλληφθεῖσαι ἐν τῷ νοί αὐτοῦ, μετέσχον τῆς Θείας Οὐσίας μετά τήν σύλληψιν καί τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν. Ὅπως ἐπίσης ἐν τῷ νοί τοῦ μηχανικοῦ προνοοῦνται «προγνωστικῶς», ἐν ψυλαῖς ιδέαις, πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς λειτουργίας τῶν πολυσυνθέτων ἐργοστασίων κ.ἄ. μηχανημάτων, οὕτω καί ὁ Θεός ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ προγνώσει, προέγνω πάσας τάς λεπτομερείας τοῦ ὅλου «ἔργου» τῆς εὐδοκίας του. Ἀλλ' Ἐκεῖνος προέγνω οὐχί μόνον πᾶσαν κίνησιν, ζώην κ.λ.π. τῶν καθαρῶς ὑλικῶν κτισμάτων του, ὡς καί τῶν δι' ἐνστίκτων προικισθέντων, βάσει τῶν φυσικῶν νόμων, οὓς Αὐτός **πάλιν** ἔταξε. Προέγνω ἐπίσης καί πᾶσαν λεπτομέρειαν τῆς ζωῆς καί τῆς δράσεως καί ἀλληλεπιδράσεως ἐν γένει καί πάντων τῶν πνευματικῶν καί ἐνσυνειδήτων, ἄρα δέ καί ἐλευθέρων κτισμάτων του, ἐν οἷς καί οἱ ἄγγελοι, ὡς καί ὁ ἄνθρωπος. Ἡ τοιαύτη πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ εἶναι βεβαίως ἐπίσης ἀπερινόητος..., ἀλλά βεβαιοῦται πλήρως, διά τῆς πραγματώσεως τοῦ προφητισμοῦ. Καί διακηρύσσει καί αὐτῇ τήν ἄπειρον σοφίαν καί δύναμιν ἀλλά καί τήν ἄπειρον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, περί ὧν λαμβάνομεν μικράν ἐννοίαν ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι, κατά τήν ρητὴν **πάλιν** βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου, «καί αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἡμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν» ὑπό τοῦ Θεοῦ (Ματθ. Ι' 30) πρό πάσης βεβαίως δημιουργίας.

33. Πλήν τῆς περί «ικανοποίησεως τῆς θείας δικαιοσύνης...» θεωρίας, ὁ Ἄνσελμος Καντερβουρίας ὑπῆρξεν ἐνθερμος ὑποστηρικτῆς καί τῆς αἰρέσεως τοῦ Filioque..., ἐξ ἐπιδράσεως προδήλως καί **πάλιν** τῆς σχετικῆς αἰρετικῆς διδασκαλίας τοῦ Αὐγουστίνου. Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, «Τό πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης», σελ. 215.

34. Πρβλ. Ἰωάν. Κολιτσ., μν. ἔργ., σελ. 104-116.

35. Πρβλ. καί Καν. 12 καί 13 τῆς ΣΤ' Οἰκ. συνόδου. Πρότασις καθιερώσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου εἰς ὅλους τοὺς βαθμούς τῆς ἱερωσύνης ὑπεβλήθη καί εἰς τήν Α' Οἰκομ. σύνοδον, συνήνησεν ὁμως τοιαύτην ἀντίδρασιν, ὥστε τελικῶς ἀπερρίφθη. (Συν/μα τῶν κατὰ τήν ἐν Νικαίᾳ ἀγίαν σύνοδον **πραχθέντων** II. 32 MPC. 84, 1336 ἐξ. καί **παρά** Mansi, 2, 906. πρβλ. καί G. Hefele HCC, I, σελ. 436, 'E. I., 11 MPG, 67, 101 C ἐξ. 'E. I., 23, MPG, 67, 925 B ἐξ.).

36. Παρέλκει νά ἐπαναλάβωμεν, ὅτι ἡ ὑπό τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας τέλεσις τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας δι' ἐνζύμου ἄρτου στηρίζεται ἐπὶ τῶν ρητῶν διατάξεων τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καί ἐπὶ τῆς ιερᾶς Παραδόσεως, ἣν μόνον αὕτη διεφύλαξεν ζῶσαν-ἔγγραφον-καί ἀμόλυντον, ὅπως παρέλαβεν.
37. Πρβλ. Αγ. Ἀθανασίου Παρίου, «Οὐρανοῦ κρίσις, Ἐν Λειψία Σαξωνίας 1805».
38. Εἰς τὸ περιοδικόν τοῦ Βόλου «Ἀγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη» ἐδημοσιεύθη ἐμπεριστατωμένον ἄρθρον τοῦ μακαριστοῦ ἁγιορείτου μοναχοῦ Λαζάρου Διονυσίου περὶ τῶν συμβάντων εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος ἐπὶ Μιχαήλ Παλαιολόγου (1280), ὅταν ὁ δυσσεβὴς αὐτὸς βασιλεὺς, μαζί μέ τόν ἀνάξιον Πατριάρχην Ἰωάννην Βέκκον, ἀπεπειράθησαν νά ἐπιβάλωσι διά πυρός καί σιδήρου εἰς τὰς Ἱ. Μονάς τοῦ Ἄθω τήν ὑπ' αὐτῶν συμφωνηθεῖσαν ὑποταγήν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τόν Πάπαν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄ ΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ «ΠΡΩΤΕΙΟΥ» ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ - ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ

Αντί Προλόγου	7
A. Τά χωρία τῆς Γραφῆς, ἐφ' ὧν ὁ Παπισμός στηρίζει τὰς περὶ «πρωτείου» ἀξιώσεις του, καί ἡ ἀληθὴς αὐτῶν ἔννοια κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην μεγάλων Πατέρων τῆς Ἀδαιρέτου Καθολικῆς Ἐκκλησίας	9
B. Τὸ συνοδικόν πολίτευμα, ἡ συνοδικὴ διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας καί τὸ ἐν τῇ διοικήσει «ἰσότιμον» τῶν δώδεκα ἀποστόλων	28
Γ. Ὁ προσωπικὸς ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου	42
Δ. Αἱ κατὰ τοῦ «πρωτείου» μαρτυρίαι τῆς Ἱ. Παραδόσεως	56
E. Ἡ ἀμφισβήτησις τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου	61
ΣΤ. Τὸ συνοδικόν πολίτευμα τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου καί αἱ περὶ αὐτοῦ διατάξεις τῶν ΛΔ΄ καί ΛΖ΄ ἀποστολικῶν Κανόνων	82
Z. Εἰδικοί Κανόνες τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων περὶ τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καί οἱ Γ΄, Δ΄ καί Ε΄ Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς	89
α. Οἱ εἰδικοί Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων	89
β. Οἱ Γ΄, Δ΄ καί Ε΄ Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς	103
H. Ἡ ἐπιστολὴ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου πρὸς τόν Πάπαν Κελεστίνον	118
Θ. Ἡ ἀπάντησις τῆς συνόδου τῆς Ἀντιοχείας (340-341) πρὸς τόν Πάπαν Ἰούλιον	122
I. Αἱ διατάξεις τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ (379) καί αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις τῆς συνόδου ἐν Ρώμῃ (380)	126
ΙΑ. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Α΄	129
ΙΒ. Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐν Κων/πόλει συνόδων τῶν ἐτῶν 869-870 καί	132

879-880 καί ἡ ἐπακολουθήσασα ἔκπτωσις καί σχάσις τῆς Ρώμης ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας

- Π. Ἀποφάσεις συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» -Θρησκευτικῆς Κοινότητος μετά τὸ σχίσμα ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» καί ἡ ἀπόφασις τῆς συνόδου τῆς «Φερράρας - Φλωρεντίας» 142
- ΙΔ. Νεώτεροι Ρωμαιοκαθολικαὶ κινήσεις ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» 158

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΓΕΝΕΣΙΣ, ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΩΣ «ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ» ΩΣ ΤΗΣ Β΄ ΒΑΤΙΚΑΝΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (1962)

- α. Γένεσις, ἐξέλιξις καί τελικὴ διαμόρφωσις τοῦ «παπισμοῦ» 163
- β. Ἡ ἠθικὴ κατάπτωσις τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης 169

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΠΑΠΙΣΜΟΥ» ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΥΤΩΝ ΣΗΜΑΣΙΑ

- α. Ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τὸ Filioque 175
- β. «Τὸ Πρωτεῖον» τοῦ Πάπα Ρώμης 192
- γ. Τὸ ἀλάθητον τοῦ Πάπα Ρώμης 195
- δ. Ὁ μοναρχικὸς καί ἀπολυταρχικὸς δεσποτισμὸς τοῦ Πάπα Ρώμης 199
- ε. Αἱ ἀξιωμαθῆσαι τῶν ἁγίων. «Τὰ ὑπέρτακτα ἔργα» 200
- στ. Ἡ ἱκανοποίησις τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπὸ τοῦ μετανοοῦντος 201
- ζ. Τὸ καθαρτήριον πῦρ 203
- η. Ἡ ἄσπιλος σύλληψις τῆς Θεοτόκου 204
- θ. Ἡ ἐνσώματος ἀνάληψις τῆς Θεομήτορος 204
- ι. Ἡ ἀντικανονικὴ χειροτονία καί ὕψωσις τοῦ κλήρου 205
- ια. Τὸ Βάπτισμα 205
- ιβ. Τὸ Χρῆσμα 206
- ιγ. Ἡ Θεία Κοινωνία 206
- ιδ. Τὸ Ευχέλαιον 207
- ιε. Ὁ Δικανισμὸς, τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα, ἡ Σχολαστικὴ Θεολογία, ἡ κτιστὴ χάρις, ἡ σύγχυσις οὐσίας καί ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ 207
- ιστ. Ἡ ἐνέργεια τῶν μυστηρίων 225
- ιζ. Οἱ καρδινάλιοι 226
- ιη. Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου 226

